

“Življenje davnih rodov – je rečeno – je zgled poznejšim rodovom,
ki lahko v svoj prid upoštevajo izkušnje starih.
Tako je tudi z ljudstvi, iz katerih zgodovine lahko povzamemo
mnogoteri spoznanja.”

Tisoč in ena noč (2010). Ljubljana: Mladinska knjiga, str. 15.

DANIJELA TRŠKAN

PREGLED ZGODOVINE
DANAŠNJIH ARABSKIH DRŽAV
V SLOVENSKIH UČBENIKIH
ZA ZGODOVINO

Univerza v Ljubljani
FILOZOFSKA
FAKULTETA

Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani
Ljubljana 2011

Publikacija je nastala v okviru projekta z naslovom Državljan(stvo) v novi dobi: Državljska vzgoja za multikulturni in globaliziran svet, ki ga sofinancirata Evropski socialni sklad in Ministrstvo za šolstvo in šport Republike Slovenije.

Naslovnice in notranje strani učbenikov so v publikaciji objavljene s pisnim dovoljenjem založbe DZS:

- Brodnik, Vilma; Jernejčič, Robert; Radonjič, Zoran; Urankar-Dornik, Tjaša (2007). Zgodovina 1. Učbenik za prvi letnik gimnazije. Ljubljana: DZS.
- Janša-Zorn, Olga; Mihelič, Darja (2005). Koraki v času. Od prazgodovine skozi stari in srednji vek. Učbenik za 7. razred devetletke. Ljubljana: DZS.

Dve sliki iz priročnika sta v publikaciji objavljeni z dovoljenjem založbe Rokus Klett:

- Razpotnik, Jelka; Snoj, Damjan (2007). Raziskujem preteklost 7. Priročnik za učitelje za zgodovino za 7. razred osnovne šole Ljubljana: Rokus Klett, str. 91–92. http://www.devetletka.net/resources/files/doc/test/OS_zgodovina/7.%20razred/Prirocniki_priprave/ZGO_7_PRIR.pdf (14. 3. 2010).

Fotografija na naslovnici in fotografije pri uvodu v tri poglavja prikazujejo sodobne učbenike za zgodovino. Avtorica fotografij je Danijela Trškan (12. 5. 2011).

© Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, 2011.

Vse pravice pridržane.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

94(53):37.091.3

TRŠKAN, Danijela

Pregled zgodovine današnjih arabskih držav v slovenskih učbenikih za zgodovino / Danijela Trškan. - 1. izd. - Ljubljana : Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2011

ISBN 978-961-237-438-9

256633856

VSEBINA

Predgovor	7
Uvodna predstavitev raziskave	11
Predmet zgodovina v osnovnih in srednjih šolah	11
Teoretična raziskava	14
Seznam analiziranih učbenikov za zgodovino	19
Prvo poglavje: Didaktično-metodična struktura sodobnih slovenskih učbenikov za zgodovino	23
Slovenski učbeniki za zgodovino od leta 1991 do leta 2011	25
Zunanji elementi sodobnih zgodovinskih učbenikov	32
Notranji elementi sodobnih zgodovinskih učbenikov	34
Preučevanje učbenikov za zgodovino	37
Drugo poglavje: Zgodovina današnjih arabskih držav v osnovnošolskih in srednješolskih učbenikih za zgodovino	51
Uvod	53
Zgodovina današnjih arabskih držav v osnovnošolskih učbenikih za zgodovino	54
Zgodovina današnjih arabskih držav v gimnazijskih učbenikih za zgodovino	70
Zgodovina današnjih arabskih držav v srednješolskih učbenikih za zgodovino	83
Prostorska predstavljenost zgodovine današnjih arabskih držav	87
Vloga in pomen zgodovine današnjih arabskih držav v slovenskih učbenikih za zgodovino	100
Tretje poglavje: Izbrana tematika o arabski državi v osnovnošolskih in srednješolskih učbenikih za zgodovino	105
Uvod	107
Analiza glavnega učbeniškega besedila	108
Analiza dodatnega pisnega gradiva	139

VSEBINA

Analiza slikovnega gradiva	153
Analiza pojmov	168
Analiza vprašanj	171
Analiza avtorjev in virov	182
Analiza priročnikov in učiteljeve učne priprave	185
Podoba Arabcev pri izbrani tematiki	189
Zaključek	211
Sklepne ugotovitve raziskave	211
Predlogi za vključevanje zgodovine današnjih arabskih držav v pouk zgodovine	215
Priloge	217
Priloga 1: Seznam in kazalo preglednic	217
Priloga 2: Seznam literature in virov v slovenskem jeziku za zgodovino arabskih držav	221
Priloga 3: Najpogostejši pojmi, povezani z zgodovino današnjih arabskih držav v zgodovinskih učbenikih	223
Literatura in viri	231
Stvarno in imensko kazalo	237

REDGOVOR

Od 29. 3. do 30. 3. 2010 sem se v Strasbourgju udeležila srečanja, kjer so predstavniki evropskih in arabskih držav predstavili svoja poročila o preučevanju učbenikov in šolskih sistemov v okviru projekta Evropsko-arabski dialog: primerjalno preučevanje šolskih učbenikov, ki sta ga organizirali Maroška nacionalna komisija za UNESCO in Francoska nacionalna komisija za UNESCO. Srečanje v Strasbourgju je bilo že tretje srečanje, saj je bilo prvo srečanje za ta projekt že leta 2005 v Lyonu, drugo srečanje pa leta 2006 v Rabatu. Posebna skupina tega evropsko-arabskega projekta ima namen pripraviti skupno poročilo oz. primerjavo analiz učbenikov v različnih evropskih in arabskih državah, ki so se pridružile projektu, in ugotoviti, katere so podobnosti, razlike, nejasnosti ali stereotipi o “podobi drugih”, ter prispevati na ta način k spoštovanju različnosti in še posebej izboljšati evropsko-arabski dialog v 21. stoletju. Evropske države naj bi raziskale podobo arabskega sveta v svojih učbenikih, arabske države pa podobo evropskega sveta v svojih učbenikih.

Predstavniki nekaterih evropskih in arabskih držav so v Strasbourgju predstavili svoje načrte ali poročila o raziskavah zgodovinskih učbenikov oz. o arabski ali evropski zgodovini v učbenikih za zgodovino. Ker sem bila povabljena k temu projektu en mesec prej, sem na srečanju predstavila le predviden načrt raziskave sodobnih slovenskih učbenikov za zgodovino s poudarkom na preučevanju vključenosti zgodovine današnjih arabskih držav.

Tako pričujoča publikacija vključuje opravljeno raziskavo v sodobnih slovenskih učbenikih za zgodovino, ki so se uporabljali v šolskem letu 2010/11 v skladu z veljavnimi učnimi načrti, in predstavlja slovensko “podobo drugih” oz. podobo arabskega sveta v učbenikih za zgodovino v Republiki Sloveniji v osnovnih in srednjih šolah.

PREDGOVOR

Glavni namen teoretične raziskave je bil ugotoviti, v kolikšni meri slovenski učbeniki za zgodovino vključujejo vsebine, ki se nanašajo na današnje arabske države, kako so te vsebine predstavljene in kakšen pomen imajo v slovenskih učbenikih za zgodovino.

Vsebina publikacije vključuje uvodni del, kjer je predstavljena metodološka zasnova raziskave, tri poglavja in zaključni del, ki prinaša glavne ugotovitve teoretične raziskave s predlogi. Prvo poglavje je namenjeno predstavitvi razvoja slovenskih učbenikov zgodovine po osamosvojitvi Slovenije in prikazuje didaktično-metodično strukturo sodobnih zgodovinskih učbenikov ter različne notranje in zunanje elemente, ki se lahko preučujejo pri zgodovinskih učbenikih. Drugo poglavje analizira vsebino vseh veljavnih zgodovinskih učbenikov, ki so se uporabljali v šolskem letu 2010/11 v osnovnih in srednjih šolah, ter ugotavlja, katere vsebine se nanašajo na zgodovino sedanjih arabskih držav in v kolikšni meri so te vsebine vključene v učbenike. Ker smo predvidevali, da je najširše predstavljena vsebina o nastanku in vzponu arabske države v 7. in 8. stoletju ter širjenju islama, tretje poglavje predstavlja natančno analizo izbrane tematike o arabski državi oz. podrobno analizo posameznih notranjih elementov učbenikov, kjer se ta tematika nahaja. Tako so podrobno analizirani: glavno učbeniško besedilo, dodatno pisno gradivo, slikovno gradivo, pojmi in vprašanja. Dodali smo analizo avtorjev in virov za pisanje učbenikov ter priročnikov za učitelje za izbrano tematiko. V prilogah je dodan seznam in kazalo preglednic iz teoretične raziskave, seznam virov in literature, ki se lahko uporabi pri pouku za učenje zgodovine današnjih arabskih držav, ter seznam pojmov (iz slovarja tujk), ki se nanašajo na arabsko zgodovino.

Publikacija je namenjena študentom zgodovine (diplomantom, magistrantom in doktorantom) za preučevanje učbenikov zgodovine, piscem učbenikov in učnih načrtov, učiteljem zgodovine ter vsem, ki jih zanima sistematično preučevanje zgodovinskih učbenikov.

Opravljen teoretična raziskava naj bi prispevala k zavedanju in razumevanju vloge drugih narodov, kultur in civilizacij v preteklosti ter s tem tudi k državljanski vzgoji za multikulturni in globaliziran svet, ki je eden od glavnih ciljev slovenskega projekta Državljan(stvo) v novi dobi (2010–2011).¹

¹ Spletna stran projekta: www.drzavljanska-vzgoja.org (9. 6. 2011).

PREDGOVOR

Za pisno dovoljenje objave naslovnice in notranjih strani učbenikov ali priročnikov se zahvaljujem založbama Rokus Klett in DZS, za nasvete pri raziskavi se zahvaljujem recenzentoma dr. Bojanu Balkovcu in dr. Božu Repetu, za jezikovni pregled pa Brigiti Praznik, profesorici slovenskega jezika in zgodovine.

Za možnost sodelovanja pri projektu Državljan(stvo) v novi dobi: Državlјanska vzgoja za multikulturni in globaliziran svet pa se še posebej zahvaljujem vodji projekta dr. Jerneju Pikalu.

dr. Danijela Trškan

VODNA PREDSTAVITEV RAZISKAVE

PREDMET ZGODOVINA V OSNOVNIH IN SREDNJIH ŠOLAH

Predmet zgodovina je obvezen predmet v devetletni osnovni šoli, v vseh gimnazijah in različnih programih srednjih strokovnih in tehniških šol. Učbenike za predmet zgodovina izdajajo različne založbe: DZS, Modrijan, Mladinska knjiga ali Rokus Klett.

Učbenike pišejo različni avtorji, od doktorjev znanosti do učiteljev zgodovine, sprejema in potrjuje jih Strokovni svet Republike Slovenije za splošno izobraževanje.

Zaenkrat učitelji lahko sami izbirajo učbenike oz. založbo. Učbenike lahko kupijo učenci oz. dijaki v knjigarnah, osnovne ali srednje šole pa imajo t. i. učbeniške sklade, kjer si učenci ali dijaki letno izposodijo učbenike.

Sestavni del učbenika zgodovine sta tudi delovni zvezek in atlas. Pri predmetu zgodovina lahko učitelji in učenci uporabljajo učbenik, delovni zvezek in atlas, učitelji pa priročnik za učitelje. V osnovni šoli vse štiri publikacije predstavljajo učni komplet za posamezni razred (6.–9. razred).

Predmet zgodovina je obvezen predmet v osnovnih šolah od 6. do 9. razreda. V 6. razredu imajo učenci 35 ur letno (1 ura tedensko), v 7. razredu 70 ur letno, v 8. razredu ravno tako 70 ur letno, v 9. razredu pa 64 ur zgodovine letno (2 uri tedensko). Tako obstajajo učbeniki za 6., 7., 8. in 9. razred osnovne šole, ki jih izdajajo štiri založbe: DZS, Modrijan, Mladinska knjiga in Rokus Klett.

V raziskavo smo vključili vse osnovnošolske učbenike, ki so bili veljavni v šolskem letu 2010/11 in so bili napisani v skladu z učnim načrtom,

UVODNA PREDSTAVITEV RAZISKAVE

ki je izšel leta 2000,² in sicer učbenike za 6. razred, ki so jih izdale založbe DZS, Modrijan, Mladinska knjiga in Rokus Klett, učbenike za 7. razred, ki so jih izdale založbe DZS, Modrijan, Mladinska knjiga in Rokus Klett, učbenike za 8. razred, ki so jih izdale založbe DZS, Modrijan in Rokus Klett, ter učbenike za 9. razred, ki so jih izdale založbe DZS, Modrijan in Rokus Klett.

Preglednica št. 1: Letno število ur zgodovine v osnovnih šolah

<i>Starost osnovnošolcev</i>	<i>Število ur</i>
<i>11/12</i>	<i>35</i>
<i>12/13</i>	<i>70</i>
<i>13/14</i>	<i>70</i>
<i>14/15</i>	<i>64</i>
<i>Skupno število ur zgodovine</i>	<i>239</i>

Predmet zgodovina je obvezen štiriletni predmet v splošnih in klasičnih gimnazijah, in sicer imajo klasične gimnazije v 1. in 2. letniku letno po 105 ur zgodovine,³ v 3. in 4. letniku 70 ur, splošne gimnazije pa imajo v 1., 2., 3. in 4. letniku letno po 70 ur, to je po dve uri tedensko.⁴ Strokovne gimnazije imajo predmet zgodovina le v 1., 2. in 3. letniku, in sicer po 70 ur letno.⁵ Tako obstajajo učbeniki za 1., 2., 3. in 4. letnik gimnazij, ki jih izdajata dve založbi: DZS in Modrijan.

V raziskavo smo vključili vse gimnazijske učbenike, ki so bili v veljavi v šolskem letu 2010/11, in sicer učbenike za 1., 2. in 3. letnik, ki jih je

² Učni načrt: program osnovnošolskega izobraževanja. Zgodovina. (2003). Drugi natis. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, Zavod RS za šolstvo. Izdaji: 2000, 2002. Objavljen tudi na: <http://www.mss.gov.si/fileadmin/mss.gov.si/pageuploads/podrocje/os/devetletka/predmeti/Zgodovina> (18. 8. 2007).

³ Učni načrt. Zgodovina. Gimnazija. Klasična gimnazija. Obvezni predmet (350 ur). Sprejeto na 111. seji Strokovnega sveta RS za splošno izobraževanje 28. 2. 2008. http://portal.mss.edus.si/msswww/programi2008/programi/media/pdf/ucni_nacrti/UN_ZGO_KLASICNA_GIMNAZIJA_350_ur_gimn.pdf (26. 9. 2008).

⁴ Učni načrt. Zgodovina. Gimnazija. Splošna gimnazija. Obvezni predmet (280 ur). Sprejeto na 110. seji Strokovnega sveta RS za splošno izobraževanje 14. 2. 2008. http://portal.mss.edus.si/msswww/programi2008/programi/media/pdf/ucni_nacrti/UN_ZGODOVINA_280_UR_gimn.pdf (26. 9. 2008).

⁵ Učni načrt. Zgodovina. Gimnazija. Strokovna gimnazija. Obvezni predmet (210 ur). Sprejeto na 111. seji Strokovnega sveta RS za splošno izobraževanje 28. 2. 2008. http://portal.mss.edus.si/msswww/programi2008/programi/media/pdf/ucni_nacrti/UN_ZGO_210_ur_strok_gimn.pdf (26. 9. 2008).

izdala DZS za prenovljene gimnazijske učne načrte iz leta 2008, in učbenika za 4. letnik, ki sta ju izdali založbi DZS in Modrijan.⁶

Predmet zgodovina je obvezen predmet v različnih programih srednjih strokovnih in tehniških šol, ki imajo predmet v obsegu 103 ure letno (tri ure tedensko),⁷ v dveh programih pa le 68 ur (dve uri tedensko).⁸ Za te programe sta pred uvedbo posodobljenih učnih načrtov obstajala dva učbenika, ki sta bila vsebinsko razdeljena za 1. in 2. letnik ter ju je izdajala založba Modrijan. Ker nobena založba še ni izdala novih srednješolskih učbenikov po prenovljenih učnih načrtov in ker se oba učbenika založbe Modrijan za 1. in 2. letnik uporabljata še vedno v teh programih, smo ju vključili v raziskavo.

Preglednica št. 2: Letno število ur zgodovine v srednjih šolah

<i>Starost srednješolcev/vrste srednjih šol</i>	<i>Splošne gimnazije</i>	<i>Klasične gimnazije</i>	<i>Strokovne gimnazije</i>	<i>Strokovno- tehniške srednje šole</i>
<i>15/16</i>	<i>70</i>	<i>105</i>	<i>70</i>	<i>103</i>
<i>16/17</i>	<i>70</i>	<i>105</i>	<i>70</i>	<i>–</i>
<i>17/18</i>	<i>70</i>	<i>70</i>	<i>70</i>	<i>–</i>
<i>18/19</i>	<i>70</i>	<i>70</i>	<i>–</i>	<i>–</i>
<i>Skupno število ur zgodovine</i>	<i>280</i>	<i>350</i>	<i>210</i>	<i>103</i>

⁶ Učbenika sta bila napisana v skladu z učnim načrtom, ki je bil sprejet že leta 1998. V šolskem letu 2010/11 se je zgodovina v 4. letniku gimnazije izvajala še po starejšem učnem načrtu: Zgodovina. Predmetni katalog – učni načrt. Gimnazija 280 ur. Učni načrt za zgodovino je bil sprejet na 14. seji Strokovnega sveta RS za splošno izobraževanje, 26. 3. 1998. http://portal.mss.edus.si/msswww/programi2004/programi/gimnazija/gimnazija/zgodo_280.html (18. 9. 2007).

⁷ Srednje strokovno izobraževanje. Poklicno-tehniško izobraževanje. Katalog znanja. Zgodovina. 103 ure. Določil Strokovni svet Republike Slovenije za splošno izobraževanje na 99. seji dne 15. 2. 2007. http://portal.mss.edus.si/msswww/programi2008/programi/drugi_del/SSI/KZ-IK/kz_zgodovina_ssi_in_pti_103_126.doc (24. 1. 2009).

⁸ Srednje strokovno izobraževanje. Tehnik mehatronike, tehnik oblikovanja. Katalog znanja. Zgodovina. 68 ur. Katalog znanja je določil Strokovni svet RS za splošno izobraževanje na 92. seji dne 22. 6. 2006. http://portal.mss.edus.si/msswww/programi2008/programi/noviKZ/KZ_SSI_ZGO_68_ur.htm (26. 1. 2009).

TEORETIČNA RAZISKAVA

Glavni namen teoretične raziskave je bil ugotoviti, v kolikšni meri slovenski učbeniki za zgodovino vključujejo vsebine, ki se nanašajo na arabski svet oz. današnje arabske države, ter na kakšen način so te vsebine predstavljene v slovenskih učbenikih za zgodovino.

UNESCO na svoji spletni strani <http://www.unesco.org/new/en/unesco/worldwide/arab-states/> uvršča med arabske države naslednje države glede na njihove aktivnosti v regiji: Alžirija, Bahrajn, Džibuti, Egipt, Irak, Jordanija, Kuvajt, Libanon, Libija, Malta, Mavretanija, Maroko, Oman, Katar, Saudova Arabija,⁹ Somalija, Sudan, Sirija, Tunizija, Združeni arabski emirati, Jemen.

Učbenik založbe Modrijan za 7. razred ima v rubriki Ali veš? zapisano: *“Arabci so danes obsežna skupina ljudstev, ki jih povezuje skupen arabski jezik in kultura. Politično živijo razdeljeni v enaindvajsetih državah severne Afrike in Bližnjega vzhoda. Večina Arabcev je muslimanov, so pa tudi kristjani.”*¹⁰

Veliki splošni leksikon navaja za Arabce: *“prvotno ime semitskih prebivalcev Arabskega polotoka, danes označitev za vsa arabsko govoreča ljudstva jz. Azije in s. Afrike.”*¹¹

Anne-Marie Delcambre v svoji knjigi iz leta 1994 z naslovom Mohamed, Alahov prerok na zemljevidu sveta označuje naslednje arabske države: Maroko, Mavretanija, Alžirija, Tunizija, Libija, Egipt, Sudan, Džibuti, Somalija, Jermen, Oman, Katar, Kuvajt, Saudova Arabija, Emirati, Jordanija, Libija, Sirija, Irak.¹² Označen ni le Bahrajn.

V knjigi Severna Afrika in Arabski polotok poudarjajo, da ima ta prostor veliko skupnih zgodovinskih značilnosti: *“Velikim delom tega*

⁹ Tudi Saudska Arabija. V: Leksikon Cankarjeve založbe (2003). Ljubljana: Cankarjeva založba, str. 936.

¹⁰ Simonič Mervic, Karmen (2003). Stari svet: zgodovina za 7. razred devetletne osnovne šole. Ljubljana: Modrijan, str. 114.

¹¹ Veliki splošni leksikon: priročna izdaja v dvajsetih knjigah. (2006). Knjiga 1: A–August. Ljubljana: DZS, str. 189.

¹² Delcambre, Anne-Marie (1994). Mohamed, Alahov prerok. Ljubljana: DZS, str. 184 in 185.

prostora je skupen tudi vpliv visokih kultur Egipta in Mezopotamije, pripadnost makedonski državi Aleksandra Velikega in njegovih naslednikov in pozneje rimskemu cesarstvu. Pričevanja iz teh zgodovinskih obdobj je mogoče najti skoraj v vseh tamkajšnjih deželah. Tako kot rimski imperij je tudi osmansko cesarstvo občasno obsegalo skoraj vse ozemlje južno in vzhodno od Sredozemskega morja, vendar je vpliv obeh državnih tvorb le redko segel globlje v notranjost Afrike in Arabije. Po afriški konferenci v Berlinu (1884/85) se je začela tekma med velikimi silami za kolonialno razdelitev Afrike. Njen današnji politični zemljevid pa se je izoblikoval šele po razpadu turške države ob koncu prve svetovne vojne in v obdobju odpravljanja kolonij, protektoratov in mandatnih ozemelj po drugi svetovni vojni.”¹³

Ker slovenski učbeniki za zgodovino vsebujejo svetovno, evropsko in slovensko zgodovino, nas je zanimalo, katere zgodovinske vsebine se nanašajo na današnje arabske države. Ravno tako nas je zanimalo, v kolikšni meri so te vsebine vključene v slovenske osnovnošolske in srednješolske zgodovine ter kakšno vlogo imajo te vsebine (ali so vključene v poglavja, teme ali samo podteme).

V teoretični raziskavi se zgodovinske vsebine nanašajo na današnje arabske države, ki jih navajamo v nadaljevanju po abecednem vrstnem redu z letnico nastanka oz. formiranja: Alžirija (1962), Bahrajn (1971), Džibuti (1977), Egipt (1936), Irak (1932), Jemen (1990), Jordanija (1946), Katar (1971), Kuvajt (1961), Libanon (1941), Libija (1951), Mavretanija (1960), Maroko (1956), Oman (1951), Saudova Arabija (1932), Somalija (1960), Sirija (1941), Sudan (1956), Tunizija (1956), Združeni arabski emirati (1971).¹⁴ Zgodovinske vsebine se nanašajo tudi na ozemlje Palestinskega avtonomnega območja (Jerih, Zahodni breg, območje Gaze ...) in Zahodno Saharo, ki je danes mednarodno pravno pod zasedbo Maroka.¹⁵

¹³ Severna Afrika in Arabski polotok (1994). Zbirka Dežele in ljudje. Ljubljana: Mladinska knjiga, str. 8.

¹⁴ Letnice nastanka oz. formiranja držav so vzete iz: Atlas (2007). London, New York, Munich, Melbourne, Delhi: Dorling Kindersley Limited.

¹⁵ Več o Palestinskem avtonomnem območju in Zahodni Sahari v: Natek, Karel; Natek, Marjeta (2006). Države sveta: narava, prebivalstvo, državna ureditev, zgodovina, gospodarstvo, znamenitosti. Ljubljana: Mladinska knjiga, str. 265 in 496.

Učbeniška vsebina je v slovenskih učbenikih za zgodovino najpogosteje razdeljena v slovensko zgodovino in občo zgodovino. Pri slovenski zgodovini je vključena zgodovina Slovencev, pri obči zgodovini pa je vključena evropska, azijska, afriška ali ameriška zgodovina, kar pomeni, da je svetovna zgodovina razdeljena po kontinentih. Zgodovina današnjih arabskih držav je vključena v občo zgodovino pri azijski in afriški zgodovini.

Ker smo predvidevali, da učbeniki največ pozornosti posvečajo nastanku in širitvi arabske države, zlasti v 7. in 8. stoletju, ter začetkom islama in njegovemu širjenju,¹⁶ smo se odločili, da to tematiko analiziramo po učbeniških elementih, ki so najpogosteje prisotni v slovenskih učbenikih za zgodovino: glavno učbeniško besedilo, dodatno pisno gradivo, slikovno gradivo, vprašanja in pojmi.

Specifična raziskovalna vprašanja smo razdelili v dva dela.

Prvi del specifičnih vprašanj se nanaša na vse učbenike, drugi del specifičnih vprašanj pa le na učbenike, ki vključujejo izbrano tematiko o arabski državi.

Specifična raziskovalna vprašanja na vse učbenike so naslednja:

1. V katerih učbenikih in za katero tematiko je prisotna zgodovina današnjih arabskih držav?
2. V katerih delih učbeniške vsebine (poglavja, tema, podtema) je prisotna zgodovina današnjih arabskih držav in katere so te vsebine?
3. Kakšna je prostorska predstavljivost zgodovine današnjih arabskih držav na zemljevidih oz. katera območja in kraji so predstavljeni na zemljevidih v učbenikih?
4. Kakšen pomen dajejo avtorji zgodovini današnjega arabskega sveta?

Specifična raziskovalna vprašanja na izbrano tematiko o arabski državi so naslednja:

1. Katere so vsebinske podobnosti in razlike v glavnem učbeniškem besedilu? Kateri vsebini dajejo avtorji več poudarka?
2. Katero dodatno pisno gradivo se pojavlja za izbrano tematiko? Katere so podobnosti v dodatnem pisnem gradivu?

¹⁶ V Sloveniji je bila narejena raziskava za diplomsko nalogo v letu 2009, in sicer Islam v ameriških in slovenskih učbenikih, avtorja Uroša Dokla. Dokl, Uroš (2009). Islam v ameriških in slovenskih učbenikih: diplomsko delo. Maribor: [U. Dokl], 79 f. Dostopno na: <http://dkum.uni-mb.si/Dokument.php?id=12351> (2. 11. 2010).

3. Kakšne so podobnosti in razlike pri slikovnem gradivu? Kakšna je prostorska predstavljalnost arabske države v učbeniških zemljevidih? Kakšno vlogo imajo šolski atlasi?
4. Katere pojme vključuje izbrana tematika?
5. Kakšna vprašanja se pojavljajo za izbrano tematiko? Kakšne so podobnosti pri vprašanjih? Kakšno vlogo imajo delovni zvezki in kakšne vrste vprašanj vključujejo?
6. Kdo so avtorji in katere vire za pisanje učbenikov so uporabili?
7. Kako lahko učitelji zgodovine izvedejo učno uro za izbrano tematiko?
8. Kaj sporočajo avtorji glede na vse analizirane elemente oz. kakšna je podoba Arabcev v učbenikih pri izbrani tematiki?

Na specifična raziskovalna vprašanja na vse učbenike smo predvidevali naslednje hipoteze: Zgodovina arabskih držav je najbolj prisotna v 1. letniku srednje šole oz. 7. razredu osnovne šole, kjer se vsebine nanašajo na prve civilizacije, ki so se razvile na območju današnjih arabskih držav. Za zgodovino Arabcev je najširše predstavljena vsebina o nastanku arabske države in islama ter njenega širjenja zlasti v 7. in 8. stoletju. Predvidevamo, da je vsebin, ki bi se nanašale na zgodovino arabskih držav od 10. do 19. stoletja, zelo malo, več je vsebin po letu 1945, ko izbruhnejo na Bližnjem vzhodu številne vojne in se nadaljuje dekolonizacija v Afriki in Aziji.

Na specifična vprašanja za izbrano tematiko smo predvidevali naslednje hipoteze: Vsi učbeniki za zgodovino v osnovni in srednji šoli imajo podobno izbrano glavno učbeniško besedilo na izbrano tematiko o arabski državi. Tudi ostale rubrike oz. elementi so za to tematiko prisotni, saj se tematika obravnava v eni uri (dodatno pisno gradivo, slike, pojmi, vprašanja). V srednješolskih učbenikih predvidevamo, da je bistveno več glavnega učbeniškega besedila in manj drugih rubrik (slik, pojmov in vprašanj). Predvidevamo, da je več vprašanj na to tematiko v delovnih zvezkih, atlasi pa prispevajo k boljši prostorski in slikovni predstavitvi zgodovine današnjih arabskih držav.

Pri teoretični raziskavi smo uporabili deskriptivno in eksplikativno metodo pedagoškega raziskovanja ter tehniko analize dokumentov oz. analizo vsebine učbenikov.

Pri analizi vsebine učbenikov smo uporabili prostorsko, frekvenčno, prisotnostno, kontingenčno in valenčno analizo.

Pri prostorski analizi smo ugotavljali število besed glavnega učbeniškega besedila, prostor nahajanja glavnih elementov (učbeniškega besedila, slikovnega in pisnega gradiva, vprašanj in pojmov), velikost slikovnega gradiva, število strani idr. Pri frekvenčni analizi smo ugotavljali pogostost oz. številčnost slikovnega gradiva, pojmov, vprašanj ali dodatnega pisnega gradiva. Pri prisotnostni oz. nefrekvenčni analizi smo ugotavljali navzočnost ali odsotnost neke vsebinske značilnosti pri izbrani tematiki. Pri kontingenčni analizi smo ugotavljali, kje se določena vsebina pojavlja, pri katerih temah ali poglavjih ter v kakšni povezavi z elementi (vprašanji, pojmi, slikovnim ali pisnim gradivom). Pri valenčni analizi pa smo poiskali pozitivno in negativno podobo zgodovine arabskih držav.

Ugotovitve raziskave smo predstavili besedno in v preglednicah. V preglednicah smo prepisane povedi iz učbenikov (iz glavnega učbeniškega besedila, dodatnega pisnega gradiva, dodatnega opisa pri slikovnem gradivu, pojme in vprašanja) pisali v pokončnem tisku. Uporabili smo dva znaka v preglednicah: znak ✓ pomeni, da učbenik vključuje vsebino, ki se nanaša na zgodovino današnjih arabskih držav, znak – pa, da učbenik te vsebine ne vključuje.

Pri odgovorih smo uporabili izraze oz. pojme, ki so v: Priročni e–slovar tujk (2005). Verzija 1.0. Ljubljana: Cankarjeva založba. Muslimansko sveto knjigo Koran smo pisali z veliko začetnico, kot je tudi v vseh učbenikih za zgodovino.¹⁷

Zaradi poenotenosti smo pri državah uskladili zapis male začetnice, kar je pri citatih oz. prepisanih stavkih označeno s simbolom //.

¹⁷ Koran je v Leksikonu Cankarjeve založbe zabeležen z malo začetnico: Leksikon Cankarjeve založbe. (2003). Ljubljana: Cankarjeva založba, str. 516, ravno tako v priročnem e–slovarju tujk: Priročni e–slovar tujk (2005). Verzija 1.0. Ljubljana: Cankarjeva založba. Z veliko začetnico je napisan v Splošnem religijskem leksikonu: Splošni religijski leksikon (2007). Ljubljana: Modrijan, str. 601.

SEZNAM ANALIZIRANIH UČBENIKOV ZA ZGODOVINO

V prvem delu raziskave smo analizirali 14 različnih osnovnošolskih in 7 srednješolskih učbenikov, ki jih navajamo v nadaljevanju po razredih za osnovno šolo oz. letnikih za srednjo šolo. Dodali smo letnice izdaj posameznih učbenikov.

Osnovnošolski učbeniki za 6. razred:

- Rode, Marjan; Tawitian, Elissa (2004). *Prvi koraki v preteklost: Zgodovina za 6. razred devetletke*. Ljubljana: DZS. Izdaje: 2006, 2007, 2008, 2009.
- Janša-Zorn, Olga; Kastelic, Ana; Škraba, Gabrijela (2004). *Spoznavajmo zgodovino. Zgodovina za 6. razred devetletne osnovne šole*. Ljubljana: Modrijan. Izdaje: 2005, 2006, 2007, 2008.
- Otič, Marta (2006). *Zgodovina 6: svet skozi čas. Učbenik za zgodovino v šestem razredu osnovne šole*. Ljubljana: Mladinska knjiga. Izdaja: 2008.
- Verdev, Helena (2008). *Raziskujem preteklost 6. Učbenik za zgodovino za 6. razred osnovne šole*. Ljubljana: Rokus Klett. Izdaja: 2009.

Osnovnošolski učbeniki za 7. razred:

- Janša-Zorn, Olga; Mihelič, Darja (2005). *Koraki v času. Od prazgodovine skozi stari in srednji vek. Učbenik za 7. razred devetletke*. Ljubljana: DZS. Izdaje: 2007, 2008, 2009.
- Simonič Mervic, Karmen (2003). *Stari svet: zgodovina za 7. razred devetletne osnovne šole*. Ljubljana: Modrijan. Izdaje: 2004, 2006, 2007, 2009, 2011.
- Otič, Marta; Potočnik, Dragan (2007). *Zgodovina 7: svet skozi čas. Učbenik za zgodovino v sedmem razredu osnovne šole*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Razpotnik, Jelka; Snoj, Damjan (2007). *Raziskujem preteklost 7. Učbenik za zgodovino za 7. razred osnovne šole*. Ljubljana: Rokus Klett. Izdaja: 2008.

Osnovnošolski učbeniki za 8. razred:

- Cvirn, Janez; Hriberšek Balkovec, Elizabeta; Studen, Andrej (2000). *Koraki v času. Novi vek. Zgodovina za 7. razred osemletke*. Ljubljana: DZS. Izdaji z naslovom: *Zgodovina za 8. razred devetletke*: 2001, 2004.

UVODNA PREDSTAVITEV RAZISKAVE

- *Žvanut, Maja; Vodopivec, Peter (2000). Vzpon meščanstva: zgodovina za 8. razred devetletne osnovne šole. Ljubljana: Modrijan. Izdaje: 2001, 2002, 2003, 2004, 2006, 2007, 2009, 2010.*
- *Mirjanić, Anita; Razpotnik, Jelka; Snoj, Damjan; Verdev, Helena; Zuljan, Anka (2006). Raziskujem preteklost 8. Učbenik za zgodovino za 8. razred osnovne šole. Ljubljana: Rokus.*

Osnovnošolski učbeniki za 9. razred:

- *Dolenc, Ervin; Gabrič, Aleš; Rode, Marjan (2002). Koraki v času. 20. stoletje: zgodovina za 8. razred osemletke in 9. razred devetletke. Ljubljana: DZS. Izdaja: 2003. Izdaji z naslovom Zgodovina za 9. razred devetletke: 2008, 2010.*
- *Kern, Ana Nuša; Nečak, Dušan; Repe, Božo (1997). Naše stoletje: zgodovina za 8. razred osnovne šole. Ljubljana: Modrijan. Izdaje: 1998, 1999, 2000, 2002. Izdaja z naslovom Naše stoletje: zgodovina za 8. razred osnovne šole, zgodovina za devetletne osnovne šole: 2003. Izdaji z naslovom Naše stoletje: zgodovina za 9. razred osnovne šole: 2005, 2007.*
- *Razpotnik, Jelka; Snoj, Damjan (2008). Raziskujem preteklost 9. Učbenik za zgodovino za 9. razred osnovne šole. 2. izdaja. Ljubljana: Rokus Klett. Izdaja: 2010.*

Gimnazijski učbenik za 1. letnik:

- *Brodnik, Vilma; Jernejčič, Robert; Zgaga Srečko (2009). Zgodovina 1. Učbenik za 1. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS. Izdaje: 2009 – dotis, 2010, 2011.*

Gimnazijski učbenik za 2. letnik:

- *Mlacović, Dušan; Urankar, Nataša (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS. Izdaja: 2011.*

Gimnazijski učbenik za 3. letnik:

- *Cvirn, Janez; Studen, Andrej (2010). Zgodovina 3. Učbenik za 3. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS.*

Gimnazijska učbenika za 4. letnik:

- *Dolenc, Ervin; Gabrič, Aleš (2002). Zgodovina 4: učbenik za 4. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS. Izdaja: 2009.*
- *Repe, Božo (2005). Sodobna zgodovina: zgodovina za 4. letnik gimnazij. Prenovljena in dopolnjena izdaja. Ljubljana: Modrijan. Izdaje: 2006, 2007, 2008.*

Srednješolska učbenika za srednjo šolo za 1. in 2. letnik:

- *Berzelak, Stane (1996). Zgodovina 1 za tehniške in druge strokovne šole. Ljubljana: Modrijan. Izdaje: 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2003, 2004, 2006, 2007, 2009.*
- *Berzelak, Stane (1998). Zgodovina 2 za tehniške in druge strokovne šole. Ljubljana: Modrijan. Izdaje: 1999, 2000, 2002, 2003, 2007, 2009, 2010.*

V drugem delu raziskave o izbrani tematiki smo analizirali 7 učbenikov, 5 delovnih zvezkov in 4 atlase, ki jih navajamo posebej za osnovno in posebej za srednjo šolo.

Učbeniki za osnovno šolo:

- *Janša-Zorn, Olga; Mihelič, Darja (2005). Koraki v času. Od prazgodovine skozi stari in srednji vek. Učbenik za 7. razred devetletke. Ljubljana: DZS. Izdaje: 2007, 2008, 2009.*
- *Simonič Mervic, Karmen (2003). Stari svet: zgodovina za 7. razred devetletne osnovne šole. Ljubljana: Modrijan. Izdaje: 2004, 2006, 2007, 2009, 2011.*
- *Otič, Marta; Potočnik, Dragan (2007). Zgodovina 7: svet skozi čas. Učbenik za zgodovino v sedmem razredu osnovne šole. Ljubljana: Mladinska knjiga.*
- *Razpotnik, Jelka; Snoj, Damjan (2007). Raziskujem preteklost 7. Učbenik za zgodovino za 7. razred osnovne šole. Ljubljana: Rokus Klett. Izdaja: 2008.*

Delovni zvezki za osnovno šolo:

- *Tawitian, Elissa; Rode, Marjan (2005). Od prazgodovine skozi stari in srednji vek. Delovni zvezek za 7. razred zgodovine devetletne osnovne šole. Ljubljana: DZS. Izdaje: 2006, 2007, 2009, 2010.*
- *Simonič Mervic, Karmen (2003). Stari svet: Zgodovina za 7. razred devetletne osnovne šole. Delovni zvezek. Ljubljana: Modrijan. Izdaje: 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011.*
- *Otič, Marta; Potočnik, Dragan (2008). Zgodovina 7: svet skozi čas. Delovni zvezek za zgodovino v sedmem razredu osnovne šole. Ljubljana: Mladinska knjiga.*
- *Razpotnik, Jelka; Snoj, Damjan (2007). Raziskujem preteklost 7. Delovni zvezek za zgodovino za 7. razred osnovne šole. Ljubljana: Rokus Klett. Izdaji: 2008, 2010.*

Atlasi za osnovno šolo:

- *Kastelic, Zlata; Lavbič Saje, Zvonka; Weis, Ksenija (ur.) (1999). Zgodovinski atlas za osnovno šolo. (Koraki v času). Ljubljana: DZS. Izdaje: 2004, 2005, 2010.*
- *Weber, Tomaž; Mrevlje, Božidar; Rihtaršič, Mateja; Rovšek Kosmač, Fani; Škraba, Gabrijela (1999). Mali zgodovinski atlas. Ljubljana: Modrijan. Izdaje: 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010.*
- *Potočnik, Dragan (2009). Zgodovinski atlas: potovanje skozi čas in prostor. Ljubljana: Mladinska knjiga.*

Učbeniki za srednje šole in gimnazije:

- *Brodnik, Vilma; Jernejčič, Robert; Zgaga Srečko (2009). Zgodovina 1. Učbenik za 1. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS. Izdaje: 2009 – dotis, 2010, 2011.*
- *Mlacović, Dušan; Urankar, Nataša (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS. Izdaja: 2011.*
- *Berzelak, Stane (1996). Zgodovina 1 za tehniške in druge strokovne šole. Ljubljana: Modrijan. Izdaje: 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2003, 2004, 2006, 2007, 2009.*

Delovni zvezek za srednje šole:

- *Berzelak, Stane (1997). Zgodovina za tehniške in druge strokovne šole 1. Delovni zvezek za 1. in 2. letnik tehniških in drugih strokovnih šol. Ljubljana: Modrijan. Izdaje: 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009.*

Atlas za srednje šole:

- *Weber, Tomaž; Turk, Prvenka; Rojc, Branko (1994). Šolski zgodovinski atlas. Ljubljana: DZS. Izdaje: 1996 (2. izdaja), 1997, 1999, 2002 (3. izdaja), 2009, 2010.*

D RVO POGLAVJE

DIDAKTIČNO–METODIČNA STRUKTURA SODOBNIH SLOVENSKIH UČBENIKOV ZA ZGODOVINO

DIDAKTIČNO-METODIČNA STRUKTURA SODOBNIH SLOVENSКИH UČBENIKOV ZA ZGODOVINO

SLOVENSКИ UČBENIKI ZA ZGODOVINO OD LETA 1991 DO LETA 2011

Slovenski učbeniki za zgodovino so doživeli velik razvoj po letu 1991 oz. osamosvojitvi Slovenije, kar pomeni, da so sledili evropskim trendom in novostim pri notranjih in zunanjih elementih zasnove učbenikov – pri zunanjih elementih predvsem pri likovno-grafični opremljenosti in barvitosti, pri notranjih elementih pa pri rubrikah z dodatnim pisnim gradivom in raznovrstnim slikovnim gradivom. Za to so se trudili tako pisci učbenikov kot tudi uredniki pri slovenskih založbah: DZS, Modrijan, Mladinska knjiga (MK), Rokus Klett.

V dvajsetih letih oz. od leta 1991 do leta 2011 (do junija) je bilo izdanih 23 različnih zgodovinskih učbenikov za osnovno in 21 za srednje šole. Vsi učbeniki so likovno-grafično raznovrstno oblikovani in barviti, le štiri srednješolski učbeniki, ki so se uporabljali v 90. letih 20. stoletja (označeni so z zvezdico), so črno-beli in še likovno-grafično nespremenjeni oz. podobni učbenikom pred osamosvojitvijo Slovenije.

Seznam teh učbenikov je predstavljen v nadaljevanju z letnicami izdaj po abecednem vrstnem redu avtorjev, posebej za osnovno in posebej za srednjo šolo.

Osnovnošolski učbeniki za zgodovino z letnicami izdaj:

Cvirn, Janez; Hriberšek Balkovec, Elizabeta; Studen, Andrej (2000). Koraki v času. Novi vek. Zgodovina za 7. razred osemletke. Ljubljana: DZS. Izdaji z naslovom: Zgodovina za 8. razred devetletke: 2001, 2004.

Dolenc, Ervin; Gabrič, Aleš; Rode, Marjan (1997). Koraki v času – 20. stoletje: zgodovina za 8. razred. Ljubljana: DZS. Izdaji: 1998, 1999.

Dolenc, Ervin; Gabrič, Aleš; Rode, Marjan (2002). Koraki v času. 20. stoletje: zgodovina za 8. razred osemletke in 9. razred devetletke.

- Ljubljana: DZS. Izdaja: 2003. Izdaji z naslovom Zgodovina za 9. razred devetletke: 2008, 2010.*
- Janša-Zorn, Olga; Kastelic, Ana; Škraba, Gabrijela (2004). Spoznavajmo zgodovino. Zgodovina za 6. razred devetletne osnovne šole. Ljubljana: Modrijan. Izdaje: 2005, 2006, 2007, 2008.*
- Janša-Zorn, Olga; Mihelič, Darja (1994). Stari in srednji vek: zgodovina za 6. razred osnovne šole. Ljubljana: DZS. Izdaje: 1995, 1996, 1998.*
- Janša-Zorn, Olga; Mihelič, Darja (1999). Stari in srednji vek: zgodovina za 6. razred osnovne šole. Četrta popravljena izdaja. Ljubljana: DZS. Izdaje: 2000, 2001, 2002. Izdaji z naslovom Stari in srednji vek: zgodovina za 7. razred devetletke: 2003, 2004.*
- Janša-Zorn, Olga; Mihelič, Darja (2005). Koraki v času. Od prazgodovine skozi stari in srednji vek. Učbenik za 7. razred devetletke. Ljubljana: DZS. Izdaje: 2007, 2008, 2009.*
- Kern, Ana Nuša; Nečak, Dušan; Repe, Božo (1997). Naše stoletje: zgodovina za 8. razred osnovne šole. Ljubljana: Modrijan. Izdaje: 1998, 1999, 2000, 2002. Izdaja z naslovom Naše stoletje: zgodovina za 8. razred osnovne šole, zgodovina za devetletne osnovne šole: 2003. Izdaji z naslovom Naše stoletje: zgodovina za 9. razred osnovne šole: 2005, 2007.*
- Mirjanič, Anita; Razpotnik, Jelka; Snoj, Damjan; Verdev, Helena; Zuljan, Anka (2006). Raziskujem preteklost 8. Učbenik za zgodovino za 8. razred osnovne šole. Ljubljana: Rokus.*
- Mirjanič, Anita; Razpotnik, Jelka; Snoj, Damjan; Verdev, Helena; Zuljan, Anka (2010). Raziskujem preteklost 8. Učbenik za zgodovino za 8. razred osnovne šole. 2. (skrajšana) izdaja. Ljubljana: Rokus Klett.*
- Nešović, Branimir; Prunk, Janko (1993). 20. stoletje. Zgodovina za 8. razred osnovne šole. Ljubljana: DZS. Izdaje: 1994, 1996, 1997.*
- Otič, Marta; Potočnik, Dragan (2007). Zgodovina 7: svet skozi čas. Učbenik za zgodovino v sedmem razredu osnovne šole. Ljubljana: Mladinska knjiga.*
- Otič, Marta; Potočnik, Dragan; Sevcnikar Krasnik, Metka (2009). Zgodovina 8: svet skozi čas: učbenik za zgodovino v osmem razredu osnovne šole. Ljubljana: Mladinska knjiga.*
- Otič, Marta (2006). Zgodovina 6: svet skozi čas. Učbenik za zgodovino v šestem razredu osnovne šole. Ljubljana: Mladinska knjiga. Izdaja: 2008.*

- Razpotnik, Jelka; Snoj, Damjan (2008). Raziskujem preteklost 9. Učbenik za zgodovino za 9. razred osnovne šole. 2. izdaja. Ljubljana: Rokus Klett. Izdaja: 2010.*
- Razpotnik, Jelka; Snoj, Damjan (2009). Raziskujem preteklost 7. Učbenik za zgodovino v sedmem razredu osnovne šole: po posodobljenem učnem načrtu. Ljubljana: Rokus Klett.*
- Razpotnik, Jelka; Snoj, Damjan (2005). Raziskujem preteklost 9. Učbenik za 9. razred osnovne šole. Ljubljana: Rokus. Izdaje: 2005 – 2. natis, 2007 (Rokus Klett), 2008.*
- Razpotnik, Jelka; Snoj, Damjan (2007). Raziskujem preteklost 7. Učbenik za zgodovino za 7. razred osnovne šole. Ljubljana: Rokus Klett. Izdaja: 2008.*
- Rode, Marjan; Tawitian, Elissa (2004). Prvi koraki v preteklost: Zgodovina za 6. razred devetletke. Ljubljana: DZS. Izdaje: 2006, 2007, 2008, 2009.*
- Simonič Mervic, Karmen (2003). Stari svet: zgodovina za 7. razred devetletne osnovne šole. Ljubljana: Modrijan. Izdaje: 2004, 2006, 2007, 2009, 2011.*
- Verdev, Helena (2008). Raziskujem preteklost 6. Učbenik za zgodovino za 6. razred osnovne šole. Ljubljana: Rokus Klett. Izdaja: 2009.*
- Žvanut, Maja; Vodopivec, Peter (1995). Vzpon meščanstva: zgodovina za 7. razred osnovne šole. Ljubljana: Mihelač in Nešović. Izdaje: 1996, 1997, 1998, 1999, 2000.*
- Žvanut, Maja; Vodopivec, Peter (2000). Vzpon meščanstva: zgodovina za 8. razred devetletne osnovne šole. Ljubljana: Modrijan. Izdaje: 2001, 2002, 2003, 2004, 2006, 2007, 2009.*

Srednješolski učbeniki za zgodovino z letnicami izdaj:

- *Berzelak, Stane (1992). Zgodovina 2 za tehniške in druge strokovne šole. Ljubljana: DZS. Izdaja: 1995.*
- Berzelak, Stane (1996). Zgodovina 1 za tehniške in druge strokovne šole. Ljubljana: Modrijan. Izdaje: 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2003, 2004, 2006, 2007, 2009.*
- Berzelak, Stane (1998). Zgodovina 2 za tehniške in druge strokovne šole. Ljubljana: Modrijan. Izdaje: 1999, 2000, 2002, 2003, 2007, 2009, 2010.*

- Berzelak, Stane (2002). Srednji in novi vek: zgodovina za 2. letnik gimnazij. Ljubljana: Modrijan. Izdaje: 2003, 2005, 2006, 2007, 2008.*
- Berzelak, Stane (2002). Stare dobe: zgodovina za 1. letnik gimnazij. Ljubljana: Modrijan. Izdaji: 2003, 2006.*
- Brodnik, Vilma; Jernejčič, Robert; Radonjič, Zoran; Urankar-Dornik, Tjaša (1997). Zgodovina 1. Učbenik za prvi letnik gimnazije. Ljubljana: DZS. Izdaje: 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2007, 2008.*
- Brodnik, Vilma; Jernejčič, Robert; Zgaga Srečko (2009). Zgodovina 1. Učbenik za 1. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS. Izdaje: 2009 – dotis, 2010, 2011.*
- Cvirn, Janez; Studen, Andrej (2004). Zgodovina 3. Učbenik za tretji letnik gimnazije. Ljubljana: DZS. Izdaje: 2005, 2007, 2008, 2009, 2010.*
- Cvirn, Janez; Studen, Andrej (2010). Zgodovina 3. Učbenik za 3. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS.*
- Dolenc, Ervin; Gabrič, Aleš (2002). Zgodovina 4: učbenik za 4. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS. Izdaja: 2009.*
- Granda, Stane; Rozman, Franc (1999). Zgodovina 3. Učbenik za tretji letnik gimnazije. Ljubljana: DZS. Izdaje: 2001, 2002, 2003.*
- *Grobelnik, Ivan (1992). Zgodovina 3. Ljubljana: DZS. Izdaje: 1994, 1995, 1996, 1997.*
- *Grobelnik, Ivan; Voje, Ignacij (1990). Zgodovina 2. Ljubljana: DZS. Izdaje: 1992, 1993, 1994, 1995, 1996, 1999.*
- Hozjan, Andrej; Potočnik, Dragan (2000). Zgodovina 2: učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS. Izdaje: 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2007, 2008, 2009.*
- *Kremenšek, Marija (1989). Zgodovina 1. Ljubljana: DZS. Izdaje z drugo naslovnico: 1990, 1991, 1992, 1993, 1994, 1995.*
- Mlacović, Dušan; Urankar, Nataša (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS. Izdaja: 2011.*
- Novak, Franci; Globočnik, Janez; Globočnik, Milena (1999). Zgodovina. Družboslovje. Ljubljana: DZS. Izdaji: 2000, 2010.*
- Otič, Marta (1999). Družboslovje. Zgodovina. Ljubljana: Mladinska knjiga. Izdaja: 2007.*

Repe, Božo (1995). Naša doba: oris zgodovine 20. stoletja: učbenik za 4. razred gimnazije. Ljubljana: DZS. Izdaji: 1996, 1997.

Repe, Božo (1998). Sodobna zgodovina: zgodovina za 4. letnik gimnazij. Ljubljana: Modrijan. Izdaji: 2000, 2002.

Repe, Božo (2005). Sodobna zgodovina: zgodovina za 4. letnik gimnazij. Prenovljena in dopolnjena izdaja. Ljubljana: Modrijan. Izdaje: 2006, 2007, 2008.

Za osnovno in srednjo šolo je bilo izdanih 44 učbenikov. Iz letnic izdaj lahko ugotovimo, da je od leta 1991 do leta 2011 imel največ izdaj osnovnošolski učbenik Žvanut, Maja; Vodopivec, Peter (2000). Vzpon meščanstva: zgodovina za 8. razred devetletne osnovne šole. Ljubljana: Modrijan. Imel je osem izdaj (2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2006, 2007, 2009). Največ izdaj pri srednješolskih učbenikih sta imela dva učbenika, oba po 11 izdaj, in sicer Berzelak, Stane (1996). Zgodovina 1 za tehniške in druge strokovne šole. Ljubljana: Modrijan (izdaje: 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2003, 2004, 2006, 2007, 2009); drugi učbenik pa je bil Brodnik, Vilma; Jernejčič, Robert; Radonjič, Zoran; Urankar-Dornik, Tjaša (1997). Zgodovina 1. Učbenik za prvi letnik gimnazije. Ljubljana: DZS (izdaje: 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2007, 2008).

Glavne značilnosti sodobnih slovenskih učbenikov so, da poleg glavnega učbeniškega besedila vključujejo tudi barvno slikovno gradivo, odlomke iz pisnih virov, pojme, časovne preglednice in različna vprašanja. Slikovno gradivo, ki ga imajo učbeniki, je raznovrstno ter vključuje črno-bele in barvne fotografije, plakate, karikature, umetniške slike, zemljevide, grafe, statistične tabele, pojmovne mreže itd. Pri slikovnem gradivu je najpogosteje poleg naslova še dodatni opis, tako da v učbenikih predstavlja motivacijo, ilustracijo ali poglobitev učne snovi. Učbeniki imajo sicer manj odlomkov pisnih virov oz. dodatnega pisnega gradiva, vendar so le-ti pomembni, saj konkretizirajo ali poglobljajo glavno učbeniško vsebino. Slovenski učbeniki vključujejo različna vprašanja, ki so namenjena ponavljanju ali metodi dela z viri, saj se vprašanja nanašajo tudi na slikovno ali pisno gradivo. Slovenski učbeniki poznajo nekatere druge elemente oz. rubrike, kot so npr. povezave na spletne strani ali dodatne rubrike z aktualnimi informacijami.

V dvajsetih letih samostojne Slovenije, od leta 1991 do leta 2011, so se diplomanti, magistranti in doktoranti ukvarjali s preučevanjem oz. analizo učbenikov zgodovine.

V nadaljevanju predstavljamo seznam diplomskih, magistrskih in doktorskih nalog ter drugih raziskav, ki so vključevale obsežne analize učbenikov zgodovine:

Bernik Burja, Valerija (2006). Vsebinske in metodološke spremembe v osnovnošolskih učbenikih zgodovine od konca 19. do začetka 21. stoletja na Slovenskem. Doktorska disertacija. Ljubljana: Filozofska fakulteta.

Czerny, Katarina (2009). Zgodovinske vsebine pri predmetu Družba v 4. in 5. razredu osnovne šole. Diplomsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta.

Drnovšek, Mateja (2007) Evropa in svet od 16. do 18. stoletja v splošnih gimnazijah. Diplomsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta.

Drobnič, Žiga (2006). Metodično-vsebinska analiza učbenikov za 7. razred osemletne oz. 8. razred devetletne osnovne šole. Diplomsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta.

Geršič, Matjaž (2010). Domobranstvo in poveljni poboji v učbenikih in učnih načrtih za gimnazije od osamosvojitve do danes. Diplomsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta.

Greif, Gregor (2007). Struktura učbenikov 20. stoletja na primeru rimske zgodovine. Diplomsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta.

Jeruc, Matjaž (2003). "Jugoslavija, kdo bo tebe ljubil?" Didaktično, metodična in strukturna obravnava Socialistične federativne republike Jugoslavije v učbenikih za zadnji razred osnovne šole po slovenski osamosvojitvi. Diplomsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta.

Klančnik, Julijana (2009). Druga svetovna vojna v osnovnošolskih in srednješolskih učbenikih za zgodovino. Diplomsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta.

Kos, Živa (2004). Nazorska nasprotja med cerkvijo in državo v učbenikih zgodovine. Diplomsko delo: Ljubljana: Filozofska fakulteta.

Kukanja-Gabrijelčič, Mojca (2008). Lokalna zgodovina pri družboslovnih predmetih v osnovni in srednji šoli. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete. <http://www.ff.uni-lj.si/oddelki/Zgodovin/>

- DANIJELA/DIDAKTIKAZGODOVINE/_private/Projekt/lokalnazgodovina.pdf (2. 11. 2010).*
- Lipar, Matej (2010). Zgodovina Avstralije pri pouku zgodovine v osnovnih in srednjih šolah v Sloveniji. Diplomsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta.*
- Marin, Katarina (2008). Učbeniki naših staršev: Primerjava osnovnošolskih učbenikov za zgodovino iz šestdesetih in devetdesetih let 20. stoletja: diplomsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta.*
- Mirt, Maja (2010). I. svetovna vojna v osnovnošolskih in srednješolskih učbenikih za zgodovino. Diplomsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta.*
- Praznik, Brigita (2009). Medpredmetno povezovanje slovenščine in zgodovine za 19. stoletje (1848–1899) v gimnazijah. Diplomsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta.*
- Rustja, Erika (2004). Didaktično-metodična zasnova srednješolskih učbenikov in njihova uporaba pri pouku zgodovine. Magistrska naloga. Ljubljana: Filozofska fakulteta.*
- Sedej, Majda (2005). Didaktični koncepti obravnave vprašanj religije pri pouku zgodovine v srednji šoli. Diplomsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta.*
- Trškan, Danijela (2008). Krajevna zgodovina v učnih načrtih in učbenikih 1945–2005. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete.*
- Vernik, Teja (2007). Šolski sistem na Slovenskem in analiza izbranih zgodovinskih učbenikov od leta 1945 do leta 1995. Diplomsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta.*
- Volk, Tjaša (2008). Slovenska zgodovina od leta 1815 do leta 1914 v osnovnošolskih in srednješolskih učbenikih ter učnih načrtih. Diplomsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta.*
- Zidar, Borut (2005). Pojmi pri pouku zgodovine. Diplomsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta.*

ZUNANJI ELEMENTI SODOBNIH ZGODOVINSKIH UČBENIKOV

Zunanji elementi učbenika predstavljajo format, platnica, vezava, število strani, teža, vrsta papirja, velikost pisave, likovno-grafična oprema platnice ali strani, barvitost in intenzivnost barv, število in izobrazba avtorjev, viri za slikovno in pisno gradivo ter drugo.

V nadaljevanju predstavljamo značilnosti zunanjih elementov za učbenike, ki so zajeti v tej teoretični raziskavi.

Če analiziramo zunanje elemente slovenskih učbenikov za zgodovino, zajetih v raziskavo, ugotovimo, da imajo veliko podobnosti glede formata, vezave in likovne opremljenosti platnice.

Značilnost osnovnošolskih učbenikov za zgodovino je, da so formata A4 (20 x 28,5 cm, 21 x 29,5 cm ali 21,5 x 30 cm), srednješolski učbeniki pa imajo manjši format 20 x 26 cm ali 20 x 27 cm.

Podobnosti pri osnovnošolskih in srednješolskih učbenikih so v barvitih in slikovno opremljenih platnicah, kjer so vidno zabeleženi predmet in razred, v katerem se učbenik uporablja, ter avtorji učbenika na prednji platnici.

Le nekateri učbeniki na zadnji platnici vsebujejo podatke (npr. naslove poglavij pri založbi DZS ali naslovnice učbeniškega kompleta pri založbi Mladinska knjiga in DZS).

Učbeniki za srednjo šolo imajo bolj svetleč papir, medtem ko imajo osnovnošolski manj svetleč papir, v nekaterih primerih tudi recikliran papir.

Teža osnovnošolskih učbenikov je od 228 do 702 gramov, razpon strani pa od 59 do 230. Srednješolski učbeniki so težji in tehtajo od 649 do 771 gramov, saj imajo tudi večje število strani, razpon je od 203 do 320 strani.

Osnovnošolski učbeniki uporabljajo večjo velikost pisave in več barv za različne naslove, rubrike oz. notranje elemente kot srednješolski učbeniki in so likovno-grafično bolj izpopolnjeni kot srednješolski učbeniki. Srednješolski učbeniki imajo na drugi strani manjšo velikost pisave, tudi zaradi povečanega obsega vsebine. Imajo manj rubrik oz. notranjih elementov.

Skupna značilnost osnovnošolskih in srednješolskih učbenikov je, da ima vsako poglavje svojo barvo, ki je razvidna v naslovih ali barvnih obrobah pri posameznih listih.

Ker slovenski učbeniki nimajo zapolnjenih vseh strani, v učbenikih najdemo prazne strani ali večje prazne prostore, ki bi se lahko zapolnili s slikovnim ali dodatnim pisnim gradivom.

Avtorji učbenikov so doktorji zgodovinskih znanosti in učitelji v osnovnih ali srednjih šolah. Njihovo število je majhno, od enega do treh avtorjev za posamezni učbenik. Izjema je pet avtorjev na en učbenik.

Le redki učbeniki imajo seznam virov, ki so jih uporabljali avtorji, več jih ima seznam virov za uporabljeno slikovno gradivo, nekateri učbeniki pa nimajo nobenih podatkov o uporabljenih virih za pripravo učbenika.

Pri preučevanju zunanjih elementov so najbolj pogosta raziskovalna vprašanja:

- Kakšna je teža in velikost učbenikov?
- Koliko strani imajo?
- Kako je izdelana platnica in kaj vsebuje?
- Kakšen je papir, kakšna je pisava, kakšna je velikost pisave?
- Koliko je avtorjev in kdo so ti avtorji?
- Katere vire in literaturo so avtorji uporabili za pisanje učbenika?

ZUNANJI ELEMENTI UČBENIKOV ZA ZGODOVINO:

*FORMAT
PLATNICA
VEZAVA
PAPIR
ŠTEVILO STRANI
TEŽA
PISAVA
OPREMA
AVTORJI
VIRI*

NOTRANJI ELEMENTI
SODOBNIH ZGODOVINSKIH UČBENIKOV

Glavni elementi notranje strukture sodobnega učbenika za zgodovino so: glavno učbeniško besedilo, slikovno gradivo, dodatno pisno gradivo, pojmi in vprašanja.

NOTRANJI ELEMENTI UČBENIKOV ZA ZGODOVINO:

GLAVNO UČBENIŠKO BESEDILO
SLIKOVNO GRADIVO
DODATNO PISNO GRADIVO
POJMI
VPRAŠANJA

Osnova notranje strukture učbenika je *glavno učbeniško besedilo*, ki predstavlja znanje določenega predmeta. Na osnovi tega avtor strukturira in sistematizira vsebino najprej v poglavja, poglavje razdeli v več tem, ki vsebujejo podteme. Avtor izbere naslove za poglavja in teme glede na učni načrt. Tako didaktično dodelani učbeniki že nakazujejo obseg in globino učne vsebine za posamezno učno uro.

Posebno mesto v učbeniku ima *slikovno gradivo*. Med najpogostejše ilustrativno gradivo spadajo fotografije, umetniške slike, plakati, karikature, risbe, grafi, statistične tabele in zemljevidi, v zadnjem času tudi grafične predstavitve: pojmovne mreže in različni računalniško oblikovani miselni vzorci idr. Slikovno gradivo ilustrira oz. prikazuje določene situacije, dogodke, osebnosti ali poenostavlja in konkretizira določene podatke in težje dele besedila. Ilustracije v učbeniku naj bi bile usklajene z vsebino učbenika in starostno stopnjo učenca. Posebno vizualno dopolnitev predstavljajo besedne sheme oz. grafične predstavitve podatkov in časovne preglednice, ki konkretizirajo in poenostavljajo učno snov.

Poleg vizualnih virov učbenik vsebuje *dodatno pisno gradivo* oz. odlomke iz primarnih virov (npr. pričevanja, govori, uradni dokumenti, pogodbe ipd.), odlomke iz sekundarnih zgodovinskih pisnih virov (literarnih del, znanstvenih monografij) ali druge rubrike (dodatne informacije). Odlomki iz pisnih virov so lahko daljši ali krajši ter naj bi bili v tesni povezavi z učbeniškim besedilom, saj učbeniško vsebino razširjajo

ali poglobljajo. Didaktično-metodična vloga pisnih virov je precejšnja, saj omogočajo konkretno predstavo zgodovinskega dogajanja in so lahko tudi osnova za samostojno delo. Z branjem, opazovanjem, analiziranjem in vrednotenjem teh virov se učenci navajajo na raziskovalno delo oz. delo pravih zgodovinarjev.

Za boljše razumevanje zgodovine se morajo učenci naučiti *pojme*, nove besede ali izraze oz. zgodovinsko terminologijo. Zato sodobni učbeniki posvečajo več pozornosti razlagi določenih pojmov, ki olajšajo učencem branje in razumevanje glavnega učbeniškega besedila. Pojmi so lahko predstavljeni na koncu učne teme ali na koncu učbenika v obliki seznama pojmov. V nekateri učbenikih so le naštet ali označeni s krepkim tiskom med učbeniškim besedilom, največkrat pa so pojasnjeni v posebni rubriki.

Poleg vsebine so pomembna *vprašanja*. Sodobni učbeniki vsebujejo vprašanja na različnih mestih. Na začetku učbeniškega besedila so za ponovitev ali uvajanje v novo učno snov, med učbeniškim besedilom so vprašanja postavljena za ponovitev glavnega učbeniškega besedila ali pa se nanašajo na slikovno in dodatno pisno gradivo. Vprašanja, ki se nanašajo na glavno učbeniško besedilo, ponavadi zahtevajo le krajši odgovor. Vprašanja so v učbeniku lahko na začetku poglavja ali teme, med učbeniškim besedilom ali najpogosteje na koncu poglavja ali teme v posebnih rubrikah. Naloge in vprašanja v učbeniku učence navajajo, da aktivno pristopijo, mislijo, odkrivajo glavne podatke, analizirajo, povezujejo, sintetizirajo, podajajo logične zaključke, ocenjujejo itd. Avtorji uporabljajo naslednje glagole: pogledajte, opišite, ponovite, razporedite, povežite, pojasnite, razmislite, ocenite, navedite primere, dokažite, preverite, poiščite ipd. Najpogosteje so vprašanja namenjena ponavljanju glavnega učbeniškega besedila. Avtorji pomagajo učencem pri ponavljanju tudi tako, da nakažejo pomembne ključne besede s posebnim tiskom (npr. poševno, podčrtano, z drugo barvo ipd.). S takšnim zapisom učenci lažje ločijo pomembne podatke in hitreje ponovijo učno snov. Nekatera vprašanja navajajo učence na branje in preučevanje dodatne literature, npr. na atlas ali dodatno strokovno literaturo.

V sodobnih učbenikih za zgodovino so tudi druge dodatne rubrike v poglavjih ali temah, npr. povezave na spletne strani, vendar so zelo redke v slovenskih učbenikih za zgodovino. Druge rubrike so na koncu učbenika: npr. kazalo krajevnih imen, kazalo osebnih imen, seznam pojmov, seznam uporabljenega slikovnega gradiva idr.

Spodnji primer prikazuje notranje elemente, ki so prikazani za temo.¹⁸

SREDNJI VEK 65

← NASLOV POGlavJA
NASLOVA TEME

ARABSKA DRŽAVA

V naših pokrajinah Arabijsko polotoko so divjala beduinska, arabška plemena pastirski, ki so gojili ovce in kamelje. V polotoki Arabijsko polotoko so rekli različne vrste in domovino veliko vode umogotovo neznanih starih raziskovalcev, saj je cvetela trgovina.

← DODATNO PISNO GRADIVO

Novo vero

Veni od nas se je razvil trgovski in verski svetilo Meke. Skerivo je po svetilski karavni je hodilo moštih mnogo ljudi. V Meki je šved učeni in angličani trgovci. Mohamed, (konajni je novorojenec v osma bogu Alaha in vladost je božo voljo, islam. Prvi konjatorji ki svojega nauka je leta 622 pobegli v Medino. Kjer je zdržali svoje vrste prvočenca. Njegov bog se imenuje kalifa. Muslimanske šteje let so začeli s tem dogovorom. Mohamedov nauk se je hitro razširil po vsej Arabiji in zdržali arabška ljudstvo. Ena od svetih dolžnosti muslimanskih versnikov je bila, da z vsaki meseci tudi s omedro, širijo islamsko vero. Verska vojska so držajo islama so imenoje džihad. Islamski verski nauk je napisan v svetih knjigi, imenovani koran. Omenja vero v Alaha in ohranjanje. Islamski versniki so vladni v božjo voljo. Džihadom versniki se, da sprejema vero, tudi meče, spoštovanja zapovedi postu, dajajo miloščino in enkrat v življenju romajo v Meko. Nisak poleg vero predpisanje tudi načna državnega boga, država svetilski, družbeno in družbo gospodstvo, zakonika državo, tudi higeno in postolana. Versniki ne smajo jesti svinjine in piti alkohola.

← NASLOV PODTEME

Arabska osvajanja

Muslimani vsem po Mohamedovi smrti širijo njegovi nasledniki. Kalifi. Širili so državo, osvojili so severno Afriko in Španijo. Njihovo vplivo je nastal od Indije do Atlantika. Njihovo prvo vojsko je prvo muslimansko vojsko v zgodnja Arabijska vojska je bil pri Vostana v Franciji leta 732. Na Pirenejskem polotoku se je arabški svet stikal s sedanjimi kristjanskimi.

← SLIKOVNO GRADIVO

Arabska kultura

Arabski so imeli v srednjem veku visoko ravni kulture. Postavljali so veličastne gradbe. Prevajali so znamenita dela grških in perzijskih pisarjev in jih kasneje v svojih knjižnicah. Širokoma krštilo druga etnosa veki so se obrnili na poropredanje Arabov. Ob arabških muslimanih so nastajale univerze. Arabi so bili strokovnjaki na astronomiji, medicini in matematiki. Španja je od njih dobila arabške številke.

← GLAVNO UČBENIŠKO BESEDILO

66

← SLIKOVNO GRADIVO

ARABSKA DRŽAVA

Črebita je tudi arabška obet. Znani so bili arabški izdelki iz tkanin, usnje, srebrna alina. Z njimi so trgovali do Kitajske, od koder so v Evropo prinesli etik.

Ja našto smo je našto razkazal vrsto sočan, ki so bile polne nepopisnih dragocenosti, dokler ga ni pripeljal v konstantino, v kateri se Alahin prapredel trdnob in začel, kasneje ki znanost izobil in število nepopisnih vredov. Med najbolj hude in hane stvarna v svetovi pa je bila enaka vrsta sate iz čisti in svetovni volne. Ki so bili izdelani iz naših znanstvenih, ročnih, topov, kancitov in drugih blaznih komar.

Širitev arabske kulture

Širitev arabske kulture je bil svetil Harun al-Rasid. Onaj vladal v obdobju od leta 786 do leta 809. Njegov vladavje je bilo zelo pomembno. Širitev arabske kulture je bil svetil Harun al-Rasid. Onaj vladal v obdobju od leta 786 do leta 809. Njegov vladavje je bilo zelo pomembno.

← DODATNO PISNO GRADIVO

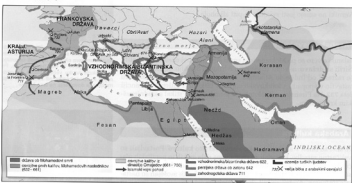
RAZMISLI

1. • Kristian verujejo v enega boga, ki je ustvaril svet. Jedi na Mesku mu je v častilno (sveti) gradil svet. 2000 let pred našo vero. Alah je bil prvočeni praprednik. Neka, veruje je v poltrijstotno množico božjih očetov in očetih v nebesa. S svojim zgodovino je učil, ki je prva vrsta našega življenja. Boga verujejo očetvi in gašil, dajajo bogu, laško svoje bližnji in širijo čeno.

Primerjaj krščansko in muslimansko vero, poišči podobnosti in razlike.

← POJMI

2. Arabška osvajanja

Kako dolžnost svoje vpliva na obseg arabške države?

← VPRAŠANJA

¹⁸ Janša-Zorn, Olga; Mihelič, Darja (2005). Koraki v času. Od prazgodovine skozi stari in srednji vek. Učbenik za 7. razred devetletke. Ljubljana: DZS, str. 85–86. Objavljeno z dovoljenjem založbe DZS.

36

PREUČEVANJE UČBENIKOV ZA ZGODOVINO

Pri učbenikih za zgodovino se najpogosteje analizira tematizacija učne vsebine oz. vsebinska struktura, ki je odvisna od razporeditve učbeniškega besedila oz. notranjih elementov učbenika.

Tematizacija oz. notranja vsebinska struktura učbenika je v slovenskih učbenikih lahko narejena na štiri načine: prvi način je, da ima vsako poglavje teme; drugi način je, da ima vsako poglavje podteme; tretji način je, da ima vsako poglavje teme, ki so naprej razdeljene v podteme (ta je najpogostejši način); četrti način pa je, da ima vsako poglavje teme, ki so naprej razdeljene v podteme (podteme imajo didaktične poudarke).

Pri tematizaciji učbeniške vsebine se preučuje usklajenost, in sicer se ugotavlja razpon števila tem pri poglavjih, razpon števila podtem pri temah, število strani za temo ali število strani za poglavje.

Preglednica št. 3: Načini tematizacije učbeniške vsebine

<i>Prvi način:</i>	<i>Drugi način:</i>	<i>Tretji način:</i>	<i>Četrti način:</i>
<i>Poglavje:</i>	<i>Poglavje:</i>	<i>Poglavje:</i>	<i>Poglavje:</i>
– Tema	– Podtema	– Tema	– Tema
– Tema	– Podtema	Podtema	Podtema:
– Tema	– Podtema	Podtema	Didaktični poudarek
		Podtema	Didaktični poudarek
		– Tema	Didaktični poudarek
		Podtema	Podtema:
		Podtema	Didaktični poudarek
		– Tema	Didaktični poudarek
		Podtema	Podtema:
		Podtema	Didaktični poudarek
			Didaktični poudarek
			– Tema
			Podtema:
			Didaktični poudarek
			Didaktični poudarek
			Podtema:
			Didaktični poudarek
			Didaktični poudarek

PRVO POGlavJE

Spodnji primer prikazuje tematizacijo učbeniške vsebine, ki je razvidna iz kazala učbenika.¹⁹

6. ZGODNJI SREDNJI VEK (Radonjčič) 203	← <i>POGLAVJE</i>
6.1 GERMANI IN SLOVANI PRED VELIKIM PRESELJEVANJEM 204	
Germani 204	
Slovani 207	
6.2 VELIKO PRESELJEVANJE LJUDSTEV V EVROPI IN AZIJI 209	
Preseljevanje Germanov 209	
Preseljevanje Slovanov 210	
6.3 NOVA PODOBA EVROPE 212	
6.4 BIZANCI 215	
Bizance v času Justinijana (527–565) 215	
Heraklejevo preurejanje države 217	
Bizantinska kultura 218	
6.5 ARABCI IN ISLAM 220	← <i>TEMA</i>
Arabija pod islamom 220	
Mohamed in rojstvo islama 220	
Arabska osvajanja 222	← <i>PODTEMA</i>
Družbena ureditev v času Omajadov in Abasidov 223	
Islamska kultura 225	
6.6 MEROVINŠKA DRŽAVA 228	
Politični razvoj 228	
Družbeni razvoj 229	
Prevlada naravnega gospodarstva 230	
6.7 KAROLINŠKA DRŽAVA 232	
Cesarstvo 232	
Državna organizacija 233	
6.8 FRANKOVSKI TIP FEVDALIZMA 235	
Fevdni (vazalni) odnos 235	
Zemljiško gospodarstvo 235	
Podložniška razmerja 236	

Pri preučevanju strukture poglavij, tem ali podtem se ugotavlja, katere rubrike vključujejo in kako so le-te razporejene pri posameznem poglavju, temi ali celo podtemi.

Npr. poglavja se lahko začnejo s posebno uvodno stranjo, ki vključuje slikovno gradivo (zemljevid, fotografija, umetniška slika, časovni trak) ali naslove tem in podtem.

Poglavje se lahko zaključi z zaključno stranjo (npr. vprašanja na celotno poglavje, vprašanja za pripravo na zunanja preverjanja ali ocenjevanja, specifične naloge, dodatne naloge, ki se nanašajo na filme, strokovno literaturo, spletne strani idr.).

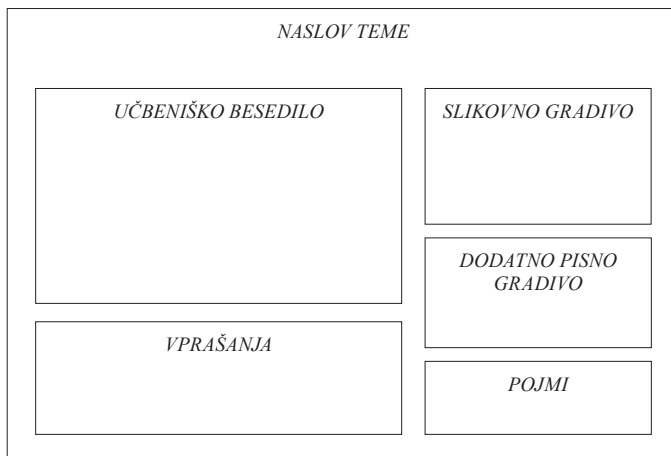
Pri preučevanju strukture teme se ugotavljajo rubrike oz. notranji elementi, ki jih vključuje tema. Tema ima lahko uvodno rubriko (uvodno pisno gradivo, uvodna vprašanja, uvodno slikovno gradivo idr.). Sledijo ji različni elementi, ki so raznovrstno razporejeni.

¹⁹ Brodnik, Vilma; Jernejčič, Robert; Radonjčič, Zoran; Urankar Dornik, Tjaša (2007). Zgodovina 1. Učbenik za prvi letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 8. Objavljeno z dovoljenjem založbe DZS.

DIDAKTIČNO-METODIČNA STRUKTURA ...

	
<p><i>Primer uvodne strani za poglavje, ki vključuje naslove tem in podtem²⁰</i></p>	<p><i>Primer uvodne strani za poglavje, ki vključuje slikovno gradivo²¹</i></p>

Prvi primer razporeditve notranjih elementov pri temi

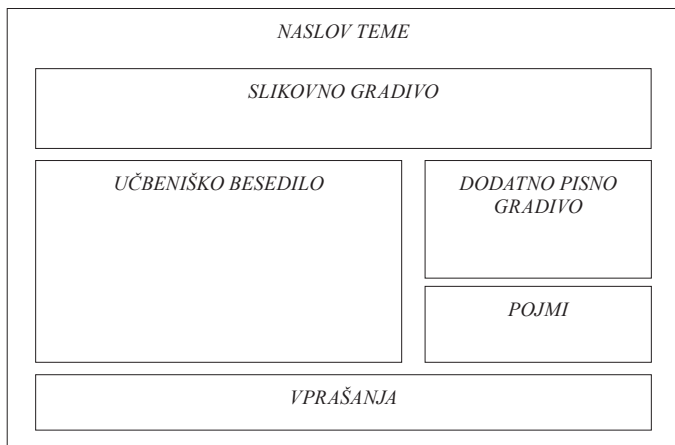

²⁰ Janša-Zorn, Olga; Mihelič, Darja (2005). Koraki v času. Od prazgodovine skozi stari in srednji vek. Učbenik za 7. razred devetletke. Ljubljana: DZS, str. 77. Objavljeno z dovoljenjem založbe DZS.

²¹ Brodnik, Vilma; Jernejčič, Robert; Radonjič, Zoran; Urankar Dornik, Tjaša (2007). Zgodovina 1. Učbenik za prvi letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 203. Objavljeno z dovoljenjem založbe DZS.

PRVO POGlavJE

Drugi primer razporeditve notranjih elementov pri temi

Tudi preučevanje notranjih elementov oz. strukture podteme je možno, če je le-ta obsežna, kot je to najpogosteje v srednješolskih učbenikih.

Spodnji primer prikazuje strukturo podteme, ki vključuje več elementov: glavno učbeniško besedilo, dodatno pisno gradivo, slikovno gradivo in celo pojme.²²

PODTEMA	VPRAŠANJA	POJMI
		
SLIKOVNO GRADIVO	GLAVNO UČBENIŠKO BESEDILO	DODATNO PISNO GRADIVO

²² Prav tam, str. 225–227. Objavljeno z dovoljenjem založbe DZS.

Raziskovalna vprašanja, ki se lahko postavljajo na notranje elemente, predstavljamo v nadaljevanju, posebej za vsak element.

Najpogostejša raziskovalna vprašanja na glavno učbeniško besedilo so naslednja:

- Kakšna je velikost pisave oz. ali je primerna za osnovno in srednjo šolo?
- Kakšna je barvitost pisave, naslovov in podnaslov ter posameznih elementov?
- Kje se nahaja glavno učbeniško besedilo za izbrano tematiko? Kako je glavno učbeniško besedilo razporejeno na eni strani? V enojni, dvojni ali trojni vrsti oz. stolpcih?
- Ali ima glavno učbeniško besedilo poudarjene besede, neznane izraze ali pojme?
- Ali je znanstveno besedilo ustrezno poenostavljeno in razumljivo za določeno starost učencev?
- Katere vire so avtorji uporabljali za pisanje glavnega učbeniškega besedila?
- Koliko je glavnega učbeniškega besedila oz. kolikšno je število besed?
- Kakšna je vsebinska struktura glavnega učbeniškega besedila (naslov, podnaslovi)?
- Na katere zgodovinske vidike (politični, kulturni, gospodarski, družbeni itd.) se nanaša glavno učbeniško besedilo?
- Kako je predstavljena določena oseba, določen dogodek?
- Kateri razlogi, posledice ali opisi so navedeni za določen dogodek?
- Kako je pojasnjen določen pojem, nov izraz ali določena beseda?
- Kakšno vlogo glavno učbeniško besedilo pripisuje določeni osebi, dogodku ...?
- Katere podatke navaja za določeno osebo, dogodek ...?
- Ali je določena oseba (dogodek ...) predstavljena pozitivno, nevtralno ali negativno?

Najpogostejša raziskovalna vprašanja na slikovno gradivo so naslednja:

- Kakšna je velikost in kakovost slikovnega gradiva?
- Koliko je slikovnega gradiva?
- Kakšne vrste je slikovno gradivo?
- Ali slika predstavlja le ilustracijo učbeniške vsebine ali je primerna za aktivno delo učencev oz. za analizo slikovnega gradiva?

PRVO POGlavJE

- Kje se nahaja slikovno gradivo in kolikšen del prostora je namenjen sliki?
- Ali je slika le ena ali je več slik na isto tematiko?
- Ali slikovno gradivo omogoča medpredmetno povezovanje?
- Ali ima slikovno gradivo naslov?
- Ali ima slikovno gradivo tudi opis in kakšne podatke vključuje?
- Na katere zgodovinske vidike (politični, kulturni, gospodarski, družbeni itd.) se nanašajo slike?
- Ali se na slikovno gradivo nanašajo vprašanja? Kaj zahtevajo od učencev?

Najpogostejša raziskovalna vprašanja na dodatno pisno gradivo so:

- Koliko je dodatnih pisnih gradiv?
- Kako obsežno je dodatno pisno gradivo oz. kolikšno je število besed?
- Kje se nahaja dodatno pisno gradivo in kako je označeno?
- Kakšna je pisava dodatnega pisnega gradiva, kakšna je kakovost kopije originala?
- Ali je pisno gradivo le ilustracija učbeniškega besedila ali je primerno za analizo pisnega gradiva oz. za aktivno delo učencev?
- Ali je le eno pisno gradivo ali več odlomkov na isto tematiko?
- Ali pisno gradivo omogoča medpredmetno povezovanje?
- Na katere zgodovinske vidike (politični, kulturni, gospodarski, družbeni itd.) se nanaša dodatno pisno gradivo?
- Ali dodatno pisno gradivo vključuje tudi dodatne opise (npr. kdo je avtor, kdaj je nastalo, od kod je vzeto idr.)? Katere dodatne opise vključuje pisno gradivo?
- Ali se na pisno gradivo nanašajo vprašanja? Kaj zahtevajo od učencev?
- Kaj se učenci naučijo iz dodatnih pisnih gradiv?

Najpogostejša raziskovalna vprašanja na pojme so:

- Koliko pojmov vključuje učbenik?
- Katere pojme vključuje učbenik, posamezna poglavja ali teme idr.?
- Kje se nahajajo pojmi? Ali se nahajajo kot posebna rubrika na koncu teme ali poglavja ali na koncu učbenika v seznamu?
- Kako so označeni?
- Ali so pojmi le naštet ali so tudi pojasnjeni?
- Kako so pojasnjeni pojmi (kratko, obširno, poenostavljeno, strokovno ipd.)?

- Na katere zgodovinske vidike (npr. politični, kulturni, gospodarski, družbeni itd.) se nanašajo vprašanja?
- Ali so vključeni le pojmi ali drugi neznani izrazi in neznane besede?

Najpogostejša raziskovalna vprašanja na naloge oz. vprašanja v učbeniku so:

- Kje se nahajajo vprašanja?
- Kolikšen prostor je namenjen vprašanjem?
- Koliko vprašanj je v učbeniku, posameznem poglavju ali temi idr.?
- Kako so označena vprašanja?
- Ali se vprašanja nanašajo na glavno učbeniško besedilo, dodatno pisno gradivo, slikovno gradivo, dodatna učila (atlas, strokovna literatura, filmi, spletne strani idr.) in pojme?
- Koliko je vprašanj, ki se nanašajo na glavno učbeniško besedilo?
- Koliko je vprašanj, ki se nanašajo na slikovno gradivo?
- Koliko je vprašanj, ki se nanašajo na dodatno pisno gradivo?
- Kakšne so vrste vprašanj (vprašanja objektivnega tipa, vprašanja prostih odgovorov, avtentična vprašanja)?
- Katero stopnjo spoznavnega področja po Bloomu dosežejo (znanje, razumevanje, uporabo, analizo, sintezo ali vrednotenje)?
- Kakšna so vprašanja glede na Marzanovo taksonomijo (primerjava, razvrščanje, indukcija, dedukcija, analiza napak idr.)?
- Ali vprašanja omogočajo medpredmetno povezovanje?
- Na katere zgodovinske vidike (politični, kulturni, gospodarski, družbeni itd.) se nanašajo vprašanja?
- Kaj vprašanja zahtevajo od učencev?

Pri preučevanju učbenikov za zgodovino se ovrednoti usklajenost učbenika z učnim načrtom. Pri tem se primerja, kako so učbeniški notranji elementi usklajeni oz. se navezujejo na elemente, ki jih vključuje učni načrt.

PRVO POGlavJE

Spodnja preglednica št. 4 prikazuje najpogostejše elemente učnega načrta in učbenika za zgodovino.

NOTRANJI ELEMENTI UČNEGA NAČRTA	NOTRANJI ELEMENTI UČBENIKA
<p><i>OPREDELITEV PREDMETA SPLOŠNI CILJI UČNA VSEBINA – UČNI CILJI OPERATIVNI UČNI CILJI KLJUČNI KONCEPTI/POJMI STANDARDI ZNANJA/DOSEŽKI DIDAKTIČNA PRIPOROČILA MEDPREDMETNO POVEZOVANJE VREDNOTENJE DOSEŽKOV OZ. PREVERJANJE IN OCENJEVANJE</i></p>	<p><i>GLAVNO UČBENIŠKO BESEDILO SLIKOVNO GRADIVO DODATNO PISNO GRADIVO POJMI VPRAŠANJA DRUGE RUBRIKE</i></p>

Spodnja preglednica št. 5 prikazuje, kateri elementi se najpogosteje primerjajo pri ugotavljanju usklajenosti učbenika in učnega načrta za zgodovino.

UČNI NAČRT	UČBENIK
<p><i>SPLOŠNI CILJI: 1. ZA PREDMETNO ZNANJE 2. ZA SPOSOBNOSTI IN SPRETNOSTI 3. ZA ODNOS DO VSEBINE IN ŠOLSKEGA DELA</i></p>	<p><i>GLAVNO UČBENIŠKO BESEDILO VPRAŠANJA SLIKOVNO IN PISNO GRADIVO POJMI GLAVNO UČBENIŠKO BESEDILO</i></p>
<p><i>UČNA VSEBINA – UČNI CILJI TEMATIZACIJA UČNE VSEBINE IN UČNIH CILJEV OPERATIVNI UČNI CILJI</i></p>	<p><i>GLAVNO UČBENIŠKO BESEDILO TEMATIZACIJA UČBENIKA GLAVNO UČBENIŠKO BESEDILO VPRAŠANJA POJMI</i></p>
<p><i>STANDARDI ZNANJA/DOSEŽKI</i></p>	<p><i>GLAVNO UČBENIŠKO BESEDILO VPRAŠANJA POJMI</i></p>
<p><i>DIDAKTIČNA PRIPOROČILA MEDPREDMETNO POVEZOVANJE</i></p>	<p><i>VPRAŠANJA SLIKOVNO IN PISNO GRADIVO</i></p>
<p><i>VREDNOTENJE DOSEŽKOV OZ. PREVERJANJE IN OCENJEVANJE</i></p>	<p><i>VPRAŠANJA SLIKOVNO IN PISNO GRADIVO POJMI</i></p>

Pri preučevanju učbenikov se lahko predvidevajo še druga specifična vprašanja:

- Ali sta podoba in izdelava učbenika ustrezni za uporabo pri pouku (format, način vezave, vrsta papirja, velikost in tipologija črk, ilustrativno gradivo)?
- Ali so v učbeniku primerni in zadostni napotki za uporabo?
- Ali je obseg učbenika ustrezen?
- Ali so elementi ustrezni (kot npr. razporeditev učne snovi, uvajanje v učno temo, doslednost podajanja, preglednost, primernost navedenih definicij temeljnih pojmov, razumljivost, obseg in izbor ilustrativnega gradiva, izbor vaj in nalog)?
- Ali učbenik spodbuja učence k raziskovanju, razvijanju sposobnosti in spretnosti, iskanju in reševanju problemov ter komuniciranju?
- Ali vsebuje diferenciacijo pouka, navaja na skupinsko delo in iskanje različnih poti do ciljnih znanj in sposobnosti?²³
- Ali učbenik vključuje različne vire, ki omogočajo učencem razvijati sposobnosti za preučevanje virov?
- Ali selekcija virov predstavlja različne poglede in mnenja?
- Ali vprašanja omogočajo možnost za pravo preučevanje in diskusijo?²⁴

Joke van der Leeuw-Roord je predlagala v 90. letih 20. stoletja naslednje kriterije, ki bi se lahko upoštevali pri pisanju sodobnih zgodovinskih učbenikov:

1. *Izziv: Učbenik ne daje končnih odgovorov, ampak odpira poti za nadaljnja vprašanja in osebno raziskovanje. Spodbuja kritično mišljenje in razvija osebno mnenje oz. oceno.*
2. *Aktivnost in kreativnost: Zgodovinski učbenik spodbuja samostojno učenje. Učenci bi morali biti sposobni uporabiti besedilo in se učiti brez pomoči učitelja. Učbenik mora spodbujati spiralni razvoj spretnosti*

²³ Kriteriji so vzeti iz: Strokovnik. (1997). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo, str. 13. Objavljeno tudi v: Trškan, Danijela (2002). Metodčna struktura sodobnih srednješolskih učbenikov za zgodovino. V: Zgodovinski časopis. Letnik 56. Št. 3–4, str. 469–470.

²⁴ Kriteriji so vzeti iz: History teaching and the promotion of democratic values and tolerance. (1996). A handbook for teachers. Strasbourg: Council for Cultural Cooperation, str. 37–38. Objavljeno tudi v: Trškan, Danijela (2002). Metodčna struktura sodobnih srednješolskih učbenikov za zgodovino. V: Zgodovinski časopis. Letnik 56. Št. 3–4, str. 470.

in vedenja, prispevati k osebnemu razvoju učencev in vsebovati različne naloge in vaje.

3. *Akademsko in pedagoško posodobljen: Učbenik mora vsebovati rezultate natančnega znanja sodobne znanosti. Napisan mora biti brez nacionalne pristranskosti ali prednosti.*
4. *Večperspektivnost: Učbenik mora vključevati več interpretacij zgodovine in vsebovati vire, ki vsebujejo različna mnenja. Mora biti proti pristranskosti in stereotipom. Vključevati mora naslednje elemente: človekove pravice, večkulturnost in enakopravnost ter vsebovati ravnotežje med lokalno, regionalno, nacionalno, evropsko in svetovne zgodovino.*
5. *Starostna skupina in sposobnosti: Učbenik se mora osredotočiti na starostno skupino učencev. Upoštevati mora nivo bralca, ponuditi diferenciacijo pri nalogah in vajah ter tudi pomoč pri ocenjevanju in moderaciji.*
6. *Jezik: Učbenik mora upoštevati jezikovne sposobnosti določene starostne skupine, mora pa tudi razvijati pojmovne in jezikovne spretnosti.*
7. *Usklajenost z učnim načrtom: Učbenik mora biti usklajen z učnim načrtom, vendar pa mora dopustiti tudi čas za dodatne dejavnosti.*
8. *Atraktivnost: Učbenik mora biti atraktiven. Ilustracije morajo imeti namen in ne smejo biti za dekoracijo.*
9. *Dodatni materiali: Učbenik mora vsebovati napotke za druge vire, kot so npr. multimedija in informacijska tehnologija.*
10. *Korelacija: Učbenik mora ponuditi učiteljem in učencem predloge za interdisciplinarne teme in projekte v učnem načrtu.*²⁵

Zgodovinske učbenike v 21. stoletju lahko glede na notranje elemente razvrstimo v tri skupine: klasične, podelovne in delovne učbenike.²⁶

²⁵ Prevedeno in povzeto po: Van der Leeuw-Roord, Joke (1996). What makes a good textbook?, str. 10, <http://www.glasnet.ru/~euroclio> (10. 7. 1999). Objavljeno tudi v: Trškan, Danijela (2002). Metodična struktura sodobnih srednješolskih učbenikov za zgodovino. V: Zgodovinski časopis. Letnik 56. Št. 3–4, str. 470–471.

²⁶ Klasifikacija učbenikov je delno vzeta iz: Weber, Tomaž (1993). Zgodovinski učbenik, njegova didaktična zasnova, tipi učbenikov in delo z njimi. V: Zgodovina v šoli. Letnik II. Št. 3, str. 20–35.

Klasični učbenik vsebuje največ glavnega učbeniškega besedila, manj ima slikovnega gradiva in drugih elementov. Če so le ti vključeni, predstavljajo ilustracijo ali poglobitev besedila v učbeniku. Klasični učbenik vsebuje sistematičen pregled vsebin, zato je primeren za domače delo oz. učenje. Klasičnih učbenikov za zgodovino v osnovni in srednji šoli ni več, so pa na univerzitetni ravni.

Janez Ferbar razvršča učbenike v tri vrste, in sicer v pojmovno orientirane učbenike, ki razporejajo znanje stroke oz. znanstveno vsebino, v procesno orientirane učbenike, ki vključujejo dejavnosti, ki so značilne za določeno znanost, in v učbenike, ki izpostavljajo izbor vsebin za določeno starostno stopnjo učencev.²⁷ Pri prvi in tretji vrsti gre bolj za klasične učbenike, pri drugi vrsti pa imajo procesno orientirani učbeniki že delovne elemente.

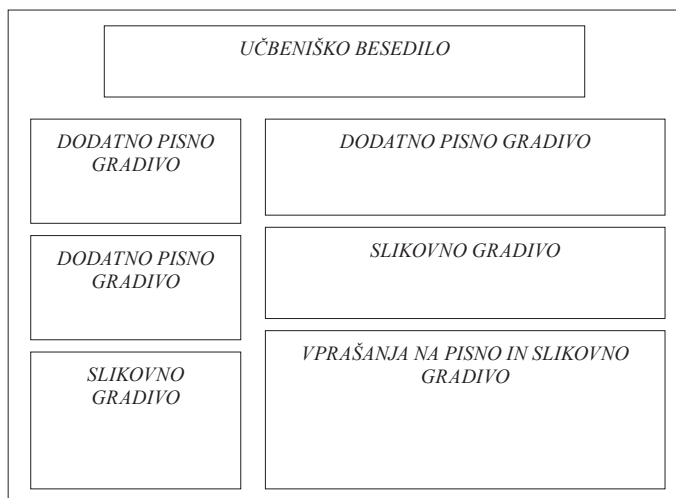
Poldelovni učbenik vsebuje več elementov, kjer so poleg učbeniškega besedila najpogosteje slikovno gradivo, pojmi, vprašanja in krajše dodatno pisno gradivo. Učbeniško besedilo ne prevladuje več, ampak drugi elementi. Vprašanja se najpogosteje nanašajo na glavno učbeniško besedilo na koncu tem (ali poglavij) ter so namenjena utrjevanju in ponavljanju učbeniške vsebine, motivaciji učencev za branje in dodatno razmišljanje o vsebini. Le nekatera vprašanja so namenjena analizi slikovnega ali pisnega gradiva. Sodobni slovenski učbeniki za zgodovino so poldelovni učbeniki.

Pri delovnih učbenikih prevladuje slikovno gradivo in dodatno pisno gradivo ter vprašanja. Zelo malo je glavnega učbeniškega besedila, saj najpogosteje predstavlja le uvod v izbrano slikovno in pisno gradivo. Delovni učbenik omogoča aktivno poučevanje in učenje, v ospredju je metoda dela z viri. Lahko se uporablja pri obravnavanju učne snovi, pri preverjalnem in ponavljalnem razgovoru, pri urjenju in ponavljanju učne snovi ter pri samopreverjanju znanja učencev.

²⁷ Ferbar, Janez (1992). Učbeniki za uk in pouk. V: Učbeniki danes in jutri. Prispevki s srečanja avtorjev učbenikov 11. septembra 1991. Ljubljana: DZS, str. 41. Objavljeno tudi v: Trškan, Danijela (2002). Metodična struktura sodobnih srednješolskih učbenikov za zgodovino. V: Zgodovinski časopis. Letnik 56. Št. 3–4, str. 465.

PRVO POGlavJE

Primer razporeditve notranjih elementov pri delovnih učbenikih

Nekatera vprašanja v delovnem učbeniku lahko spodbujajo dodatno delo učencev in uporabo drugih učil (npr. videa, strokovne literature, CD-ROM-ov, interneta). Učbenik vsebuje več vprašanj, ki se nanašajo na različne zgodovinske vire, kjer lahko učenci pojasnjujejo, poglobljajo in razširijo učbeniško besedilo ali razvijajo predmetne sposobnosti, kot npr. analizo, interpretacijo in vrednotenje pisnih in vizualnih virov oz. primerjavo in vrednotenje več virov na isto tematiko. Vprašanja v delovnih učbenikih se manj pogosto nanašajo na dejstva in podatke, temveč bolj na razumevanje in ugotavljanje vzrokov, poteka in posledic različnih dogodkov ter vrednotenje različnih mnenj.

Pri preučevanju učbenikov oz. pri tehniki analize učbenikov se svetuje preučevanje po korakih oz. fazah.

Prva faza je zbiranje vseh dostopnih učbenikov, ki se nanašajo na tematično raziskavo.

Druga faza je izbor elementov, ki se preučujejo oz. analizirajo. Najpogostejši so zunanji in notranji elementi učbeniške strukture. Največ odprtosti je pri izboru analize vsebinskih elementov, saj so le ti povezani z izbrano konkretno zgodovinsko vsebino. Ti vsebinski elementi se lahko analizirajo za vse elemente, najpogosteje za glavno učbeniško besedilo in dodatno pisno

gradivo, lahko pa tudi za vprašanja, pojme in zlasti za tisto slikovno gradivo, ki ima dodaten opis.

Tretja faza je iskanje izbranih elementov ter izpis izbranih elementov za vsak učbenik posebej v preglednicah.

Četrta faza je prerazporeditev in zaključni izbor poiskanih elementov iz učbenikov v preglednice. Bolj primerno je izbor opraviti posebej za osnovno in posebej za srednjo šolo, saj se tako lahko primerjajo različni učbeniki za določen razred osnovne ali srednje šole ter za stopnjo izobraževanja.

Peta faza je izdelava primerjave izbranih elementov na podlagi izpolnjenih preglednic, ki predstavljajo glavno analizo raziskave. Ta faza je zelo pomembna, saj se vključi v raziskovalno poročilo. Obdržijo se lahko vse preglednice ali pa izberejo najbolj pomembne za raziskavo. Preglednice, ki vključujejo številčne podatke, se lahko spremenijo v grafe.

Kot vsaka raziskava se tudi preučevanje učbenikov zaključi z zaključnimi ugotovitvami, ki se povzamejo iz primerjave pri peti fazi ter s sintezo in vrednotenjem vseh ugotovitev.

V pričujoči publikaciji so te faze razvidne v preglednicah, kjer so zbrani podatki. Seznam preglednic je tudi v prvi prilogi na koncu publikacije. Preglednice kažejo, katera splošna in specifična vprašanja so bila načrtovana, da bi se lahko odgovorilo na glavno raziskovalno vprašanje, v kolikšni meri in na kakšen način je izbrana zgodovinska vsebina vključena v zgodovinske učbenike.

RUGO POGLAVJE

ZGODOVINA DANAŠNJIH ARABSKIH DRŽAV V OSNOVNOŠOLSKIH IN SREDNJEŠOLSKIH UČBENIKIH ZA ZGODOVINO

ZGODOVINA DANAŠNJIH ARABSKIH DRŽAV V OSNOVNOŠOLSKIH IN SREDNJEŠOLSKIH UČBENIKIH ZA ZGODOVINO

UVOD

V tem poglavju smo poskušali odgovoriti na specifična vprašanja, ki se nanašajo na vse izbrane učbenike, predvidene za teoretično raziskavo:

1. V katerih učbenikih in za katero tematiko je prisotna zgodovina današnjih arabskih držav?
2. V katerih delih učbeniške vsebine (poglavja, tema, podtema) je prisotna zgodovina današnjih arabskih držav in katere so te vsebine?
3. Kakšna je prostorska predstavljenost zgodovine današnjih arabskih držav na zemljevidih oz. katera območja in kraji so predstavljeni na zemljevidih v učbenikih?
4. Kakšen pomen dajejo avtorji zgodovini današnjega arabskega sveta?

Pri odgovorih so upoštevane vse rubrike oz. notranji elementi učbenikov. Odgovori na prvi dve vprašanji so predstavljeni po razredih oz. letnikih posebej za osnovne šole, gimnazije in srednje šole.

Odgovori na vprašanja so zato razporejeni v pet sklopov:

- Zgodovina današnjih arabskih držav v osnovnošolskih učbenikih za zgodovino,
- Zgodovina današnjih arabskih držav v gimnazijskih učbenikih za zgodovino,
- Zgodovina današnjih arabskih držav v srednješolskih učbenikih za zgodovino,
- Prostorska predstavljenost zgodovine današnjih arabskih držav,
- Vloga in pomen zgodovine današnjih arabskih držav v slovenskih učbenikih za zgodovino.

DRUGO POGLAVJE

ZGODOVINA DANAŠNJIH ARABSKIH DRŽAV V OSNOVNOŠOLSKIH UČBENIKIH ZA ZGODOVINO

Učbeniki za 6. razred osnovne šole

Znak ✓ pomeni, da učbenik vključuje vsebino, ki se nanaša na zgodovino današnjih arabskih držav, znak – pa, da učbenik te vsebine ne vključuje.

Preglednica št. 6: Prisotnost vsebin, ki se nanašajo na zgodovino današnjih arabskih držav, v učbenikih za 6. razred osnovne šole

<i>Prisotnost vsebin, ki se nanašajo na zgodovino današnjih arabskih držav, v učbenikih za 6. razred osnovne šole</i>	<i>Rode, Marjan; Tawitian, Elissa (2004). Prvi koraki v preteklost: Zgodovina za 6. razred devetletke. Ljubljana: DZS. Izdaje: 2006, 2007, 2008, 2009.</i>	<i>Janša-Zorn, Olga; Kastelic, Ana; Škraba, Gabrijela (2004). Spoznavajmo zgodovino. Zgodovina za 6. razred devetletne osnovne šole. Ljubljana: Modrijan. Izdaje: 2005, 2006, 2007, 2008.</i>	<i>Otič, Marta (2006). Zgodovina 6: svet skozi čas. Učbenik za zgodovino v šestem razredu osnovne šole. Ljubljana: Mladinska knjiga. Izdaja: 2008.</i>	<i>Verdev, Helena (2008). Raziskujem preteklost 6. Učbenik za zgodovino za 6. razred osnovne šole. Ljubljana: Rokus Klett. Izdaja: 2009.</i>
<i>Mezopotamija:</i>				
– pisava (klinopis)	✓	✓	✓	✓
– matematika	✓	✓	–	✓
– gradbeništvo (zigurat)	–	✓	–	✓
– astronomija (opazovanje nebesnih teles)	✓	✓	✓	✓
– medicina	–	✓	–	–
<i>Stari Egipt:</i>				
– pisava	✓	✓	✓	✓
– računanje	✓	✓	–	✓
– geometrija	✓	✓	–	✓
– gradnja piramid	–	✓	✓	✓
– astronomija: koledar	✓	✓	✓	✓
– medicina	✓	✓	✓	✓
– farmacija	–	✓	✓	–
– družina	–	✓	✓	✓

ZGODOVINA DANAŠNJIH ARABSKIH DRŽAV ...

<i>Prisotnost vsebin, ki se nanašajo na zgodovino današnjih arabskih držav, v učbenikih za 6. razred osnovne šole</i>	<i>Rode, Marjan; Tawitian, Elissa (2004). Prvi koraki v preteklost: Zgodovina za 6. razred devetletke. Ljubljana: DZS. Izdaje: 2006, 2007, 2008, 2009.</i>	<i>Janša-Zorn, Olga; Kastelic, Ana; Škraba, Gabrijela (2004). Spoznavajmo zgodovino. Zgodovina za 6. razred devetletne osnovne šole. Ljubljana: Modrijan. Izdaje: 2005, 2006, 2007, 2008.</i>	<i>Otič, Marta (2006). Zgodovina 6: svet skozi čas. Učbenik za zgodovino v šestem razredu osnovne šole. Ljubljana: Mladinska knjiga. Izdaja: 2008.</i>	<i>Verdev, Helena (2008). Raziskujem preteklost 6. Učbenik za zgodovino za 6. razred osnovne šole. Ljubljana: Rokus Klett. Izdaja: 2009.</i>
<i>Feničani (trgovina, pisava)</i>	✓	✓	✓	✓
<i>Palestina</i>	✓	–	–	✓
<i>Drugo:</i>				
<i>– muslimansko štetje let</i>	✓	✓	✓	✓
<i>– papir</i>	–	✓	✓	✓
<i>– nafta</i>	–	–	–	✓
<i>– arabske številke</i>	✓	–	–	✓

Od prvih civilizacij oz. kultur, ki so bila na ozemlju današnjih arabskih držav, učenci najbolj spoznajo stare Egipčane, in sicer njihovo pisavo – hieroglife in papirus, vlogo računanja in geometrije za gradnjo piramid, templjev, grobnic in hiš, vlogo astronomije (računanje časa in koledarji) ter prve začetke medicine (operacije) in farmacije (priprava zdravil). O postopku balzamiranja oz. mumificiranju se ravno tako seznanijo. Dosežki prvih civilizacij so predstavljeni v različnih poglavjih – npr. Ostanke preteklosti ali Spoznavajmo zgodovino, Začetki znanosti, Načini življenja, Človek ustvarja – pri vseh založbah.

Omenjena je Fenicija (trgovska mesta na ozemlju današnje Sirije) oz. Feničani, ki so svojo abecedno pisavo širili po Sredozemlju in po Evropi, iz katere so se razvile današnje evropske pisave (latinica, cirilica).

Učenci se naučijo, da naj bi bilo na ozemlju Palestine najstarejše mesto Jeriho.

Pri Mezopotamiji je poudarjeno, da so bili Sumerci, kot prvi znani prebivalci Mezopotamije, izumitelji slikovne pisave, iz katere se je kasneje razvila pisava – klinopis, da so uporabljali računske operacije in poznali osnove geometrije za gradnjo zgradb (primer je zigurat),

DRUGO POGLAVJE

opazovali nebesna telesa in pripravljali zdravila iz zelišč. Primeri glinastih ploščic so iz krajev današnjega Iraka (Ninive). Učenci spoznajo, da so prva mesta nastala ob rekah Evfrat in Tigris v Mezopotamiji (v današnjem Iraku idr.) in ob reki Nil v Egiptu ter da je bila najpomembnejša iznajdba kolo v Mezopotamiji.

Pri štetju let je omenjeno, da muslimani štejejo leta od Mohamedovega bega iz Meke v Medino leta 622. Učenci spoznajo značilnosti islama, se prvič srečajo z imenom Mohamed in spoznajo dve mesti: Meko in Medino. Pri papirju se učenci naučijo, da so postopke izdelovanja papirja v Evropo prinesli Arabci in se tako prvič srečajo z imenom Arabci v množinski obliki. Pri nafti se seznanijo z nekaterimi nahajališči nafte danes, med katerimi so omenjene države Kuvajt, Irak, Saudova Arabija. Učenci se naučijo, da številke, ki se danes uporabljajo, imenujemo arabske številke.

Preglednica št. 7: Pomen zgodovine arabskih držav v učbenikih za 6. razred osnovne šole

<i>Pomen zgodovine arabskih držav v učbenikih za 6. razred osnovne šole</i>	<i>Rode, Marjan; Tawitian, Elissa (2004). Prvi koraki v preteklost: Zgodovina za 6. razred devetletke. Ljubljana: DZS. Izdaje: 2006, 2007, 2008, 2009.</i>	<i>Janša-Zorn, Olga; Kastelic, Ana; Škraba, Gabrijela (2004). Spoznavajmo zgodovino. Zgodovina za 6. razred devetletne osnovne šole. Ljubljana: Modrijan. Izdaje: 2005, 2006, 2007, 2008.</i>	<i>Otič, Marta (2006). Zgodovina 6: svet skozi čas. Učbenik za zgodovino v šestem razredu osnovne šole. Ljubljana: Mladinska knjiga. Izdaja: 2008.</i>	<i>Verdev, Helena (2008). Raziskujem preteklost 6. Učbenik za zgodovino za 6. razred osnovne šole. Ljubljana: Rokus Klett. Izdaja: 2009.</i>
<i>Poglavja</i>	–	–	–	–
<i>Teme</i>	–	–	–	–
<i>Podteme</i>	<i>Kaj smo se naučili od Arabcev?</i>	<i>Družina v starem Egiptu</i>	<i>Družina v starem Egiptu</i>	–

Naslovi poglavij in tem se v učbenikih za 6. razred osnovne šole ne nanašajo na zgodovino današnjih arabskih držav. Pri učbeniku založbe DZS je le ena podtema z naslovom *Kaj smo se naučili od Arabcev*, ki spada v temo Matematika (poglavje *Začetki znanosti*), kjer se učenci naučijo naslednje učbeniško besedilo: *“Številke, ki jih uporabljamo, imenujemo »arabske«, čeprav v resnici izvirajo iz Indije. Po izročilu naj*

bi skupina indijskih učenjakov v drugi polovici 18. stoletja arabskemu vladarju Al Mansurju predstavila »sistem devetih znakov«, s katerimi je bilo možno zapisati vse številke in izvesti vse računske operacije. Ta sistem so dopolnili z desetim znakom, ki ustreza praznini – ničla. Sistem so prevzeli Arabci, od njih pa Evropejci.”²⁸

Pri učbeniku založbe Modrijan je le ena podtema z naslovom Družina v starem Egiptu, kjer se učenci seznanijo z vlogo članov družine v starem Egiptu: *“V državah zgodnjih visokih kultur, na primer v starem Egiptu, je že obstajala družina – to je zveza enega moža in ene žene; ki imata skupne otroke. Mož je lahko imel več žena ali priležnic, žena pa je smela imeti le enega moža. Ločitve zakona so bile redke. Družine so imele veliko otrok. Sinovi iz bogatejših družin so se šolali v tempeljskih šolah. Otroci kmetov in obrtnikov so se že zgodaj navajali na delo staršev. V Egiptu so lahko tudi ženske postale vladarice, kar kaže, da so bile precej enakopravne z moškimi.”²⁹*

Podoben opis je tudi v učbeniku založbe Mladinska knjiga, kjer se ravno tako ena podtema nanaša na družino v starem Egiptu: *“Iz zgodovinskih virov izvemo, da je družina obstajala že v času starih kultur. V starem Egiptu so jo sestavljali mož, ki je lahko imel več žena ali priležnic, in številni otroci. Sinovi bogatih družin so hodili v šole, ki so bile v templjih in so jih vodili svečeniki. Sinovi revnejših družin so že od ranih let pomagali očetu pri obrti ali pri kmetovanju. Deklice pa so vzgajali v dobre matere in gospodinje. V starem Egiptu so bile ženske precej enakopravne z moškimi, saj so lahko postale tudi vladarice.”³⁰*

Ugotavljamo, da so v učbenikih za 6. razred posamezni dosežki vzeti iz različnih civilizacij in kultur oz. držav, največji poudarek pa je na zgodovini starega Egipta.

²⁸ Rode, Marjan; Tawitian, Elissa (2004). Prvi koraki v preteklost: Zgodovina za 6. razred devetletke. Ljubljana: DZS, str. 49.

²⁹ Janša-Zorn, Olga; Kastelic, Ana; Škraba, Gabrijela (2004). Spoznavajmo zgodovino. Zgodovina za 6. razred devetletne osnovne šole. Ljubljana: Modrijan, str. 58.

³⁰ Otič, Marta (2006). Zgodovina 6: svet skozi čas. Učbenik za zgodovino v šestem razredu osnovne šole. Ljubljana: Mladinska knjiga, str. 44.

DRUGO POGLAVJE

Učbeniki za 7. razred osnovne šole

Preglednica št. 8: Prisotnost vsebin, ki se nanašajo na zgodovino današnjih arabskih držav, v učbenikih za 7. razred osnovne šole

<i>Prisotnost vsebin, ki se nanašajo na zgodovino današnjih arabskih držav, v učbenikih za 7. razred osnovne šole</i>	<i>Janša-Zorn, Olga; Mihelič, Darja (2005). Koraki v času. Od prazgodovine skozi stari in srednji vek. Učbenik za 7. razred devetletke. Ljubljana: DZS. Izdaje: 2007, 2008, 2009.</i>	<i>Simonič Mervic, Karmen (2003). Stari svet: zgodovina za 7. razred devetletne osnovne šole. Ljubljana: Modrijan. Izdaje: 2004, 2006, 2007, 2009, 2011.</i>	<i>Otič, Marta; Potočnik, Dragan (2007). Zgodovina 7: svet skozi čas. Učbenik za zgodovino v sedmem razredu osnovne šole. Ljubljana: Mladinska knjiga.</i>	<i>Razpotnik, Jelka; Snoj, Danjan (2007). Raziskujem preteklost 7. Učbenik za zgodovino za 7. razred osnovne šole. Ljubljana: Rokus Klett. Izdaja: 2008.</i>
<i>Stari Egipt:</i>				
– Nil in namakalno poljedelstvo	✓	✓	✓	✓
– družbena ureditev	✓	✓	✓	✓
– vsakdanje življenje	✓	✓	✓	✓
– egipčanska znanost	✓	✓	✓	✓
<i>Feničani (mestne države, trgovina, pisava)</i>	✓	✓	✓	✓
<i>Izraelci (država Izrael)</i>	✓	✓	✓	✓
<i>Mezopotamija:</i>				
– Evfrat in Tigris: namakalno poljedelstvo, zibelka civilizacije	✓	✓	✓	✓
– mestne države in kraljestva	✓	✓	✓	✓
– gradbeništvo	✓	✓	✓	✓
– Hamurabijev zakonik	✓	✓	✓	✓
– pisava	✓	✓	✓	✓
– literatura	✓	✓	✓	–
– iznajdbe (kolo)	–	✓	✓	–
– astronomija	✓	–	✓	✓
– poltitezem	–	–	–	✓
<i>Hetiti</i>	✓ (označeni le na zemljevidu)	–	–	–
<i>Perzijci</i>	✓ (označeni le na zemljevidu)	–	✓	✓
<i>Grška kolonizacija</i>	✓	✓ (označeni le na zemljevidu)	✓ (označeni le na zemljevidu)	✓
<i>Aleksander Veliki</i>	✓	✓	✓	✓

ZGODOVINA DANAŠNJIH ARABSKIH DRŽAV ...

<i>Prisotnost vsebin, ki se nanašajo na zgodovino današnjih arabskih držav, v učbenikih za 7. razred osnovne šole</i>	<i>Janša-Zorn, Olga; Mihelič, Darja (2005). Koraki v času. Od prazgodovine skozi stari in srednji vek. Učbenik za 7. razred devetletke. Ljubljana: DZS. Izdaje: 2007, 2008, 2009.</i>	<i>Simončič Mervic, Karmen (2003). Stari svet: zgodovina za 7. razred devetletne osnovne šole. Ljubljana: Modrijan. Izdaje: 2004, 2006, 2007, 2009, 2011.</i>	<i>Otič, Marta; Potočnik, Dragan (2007). Zgodovina 7: svet skozi čas. Učbenik za zgodovino v sedmem razredu osnovne šole. Ljubljana: Mladinska knjiga.</i>	<i>Razpotnik, Jelka; Snoj, Damjan (2007). Raziskujem preteklost 7. Učbenik za zgodovino za 7. razred osnovne šole. Ljubljana: Rokus Klett. Izdaja: 2008.</i>
<i>Rimski imperij</i>	✓	✓	✓	✓
<i>Arabska država:</i>				
– država	✓	✓	✓	✓
– islam	✓	✓	✓	✓
– kultura	✓	✓	✓	✓
<i>Zustavitve prodiranja Arabcev v Evropo</i>	✓	–	✓	✓
<i>Vpadi iz severne Afrike</i>	✓	✓	✓	✓
<i>Španija pod Arabci in rekonkvista</i>	✓	✓	✓	✓
<i>Križarske vojne in posledice</i>	✓	✓	✓	✓
<i>Turška država oz. osmansko cesarstvo</i>	✓	✓	✓	–

Pri starih civilizacijah se učenci naučijo dosežke starega Egipta, feničanskih mestnih držav in Mezopotamije.

Pri starem Egiptu učenci spoznajo pomen reke Nil in ureditev namakalnega poljedelstva; državno in družbeno ureditev (oblast faraonov, drugi sloji: plemiči in uradniki, kmetje, obrtniki, trgovci, sužnji); vsakdanje življenje (bivališča, prehrana, obleka, verovanje, družina) ter egipčanske znanosti (matematika, astronomija, pisava, gradbeništvo, koledar, verovanje). V učbenikih založb DZS in Modrijan je staremu Egiptu namenjeno 10 strani, v učbeniku založbe Mladinska knjiga 9 strani, medtem ko je v učbeniku založbe Rokus Klett starim Egipčanom namenjeno le strnjeno besedilo na dveh straneh, čeprav so omenjeni tudi pri drugih temah.

Pri Feničanih se učenci seznanijo z mestnimi državicami na vzhodni obali Sredozemlja, na območju današnjega Libanona (Tir, Sidon, Biblos), o trgovskih kolonijah, ki so jih ustanavljali zlasti na obalah severne Afrike (primer Kartagina), pri Izraelcih pa predvsem, da so se Hebrejci naselili v deželo Kanaan oz. Palestino in so ustanovili svojo državo, imenovano Izrael (vladarji Savel, David, Salomon).

DRUGO POGLAVJE

Pri Mezopotamiji se učenci naučijo, da so prve mestne državnice (Ur, Uruk ...) in velika kraljestva (babilonsko in asirsko kraljestvo) nastala ob rekah Evfrat in Tigris. Za te države je bilo značilno vodenje in načrtovanje namakalnega poljedelstva, gradnja stavb (palače, templji, visoke hiše, babilonski stolp). Učenci spoznajo nekatera literarna dela (Ep o Gilgamešu), naučijo se, da so Sumerci razvili prvo pisavo (podobopis), iz katere se je kasneje razvila pisava klinopis na glinastih ploščicah, izpostavljen je zakonik babilonskega kralja Hamurabija, pri iznajdbah kolo in opazovanje nebesnih teles ter verovanje v več bogov – politeizem.

O Hetitih učenci izvedo le iz zemljevida (DZS), pri ostalih založbah niso omenjeni. O Perzijcih učenci izvedo, da so svoje ozemlje razširili tudi v Egipt in Sredozemlje (Mladinska knjiga, Rokus Klett), pri založbi DZS pa izvedo o njih le s pomočjo zemljevida.

V času grške kolonizacije se učenci naučijo, da so se Grki preseljevali in ustanavljali kolonije tudi v severni Afriki (DZS, Rokus Klett), pri ostalih dveh založbah pa te kolonije spoznajo le preko zemljevida.

Obseg države Aleksandra Velikega je prikazan pri vseh založbah na zemljevidu, v učbeniškem besedilu je poudarjeno, da je osvojil Egipt in tam ustanovil mesto Aleksandrijo, ki je imela bogato knjižnico.

Tudi obseg rimskega imperija je pri vseh založbah predstavljen na zemljevidu, v učbeniškem besedilu se učenci naučijo predvsem, da je osvojena Kartagina (v punskih vojnah) postala provinca Afrika, medtem ko učbenika založb Modrijan in Mladinska knjiga v besedilo dodata še Bližnji vzhod.

Največ vsebine je pri temi o arabski državi, kjer se učenci seznanijo z novo vero islam, arabskimi osvajanji in obsegom arabske države ter značilnostmi in dosežki arabske kulture v času od nastanka arabske države v 7. stoletju do približno 10. stoletja. V vseh učbenikih je ta tema na dveh straneh, razen pri učbeniku založbe Rokus Klett, ki ima 4 strani za to temo.

Učenci se naučijo, da je frankovski vladar Karel Martel v prvi pol. 8. stoletja zaustavil prodiranje Arabcev v Evropo, južni del Španije pa so zasedli Arabci, ki so jo Španci z rekonkvisto ponovno osvojili 1492. Naučijo se, da so bili vpadi Arabcev iz severne Afrike (Saraceni) pogosti v srednjem veku, zlasti v južni del Italije in Sicilijo.

Pri križarskih vojnah se srečajo z Jeruzalemom (in Palestino), ki so ga križarji v vojaških pohodih hoteli osvoboditi izpod muslimanov ... Izpostavljene so posledice, da se je Evropa srečala z arabsko kulturo in znanostjo (nove poljedelske kulture, arabske tehnike v izdelavi tkanin in pridelavi rud, arabske številke, papir).

Pri turški državi se seznanijo, da so se Turki islamizirali in ustanovili mogočno državo konec 13. stoletja, ki je obsegala veliko današnjih arabskih držav, kar učenci prepoznajo iz zemljevida.

Preglednica št. 9: Pomen zgodovine arabskih držav v učbenikih za 7. razred osnovne šole

<i>Pomen zgodovine arabskih držav v učbenikih za 7. razred osnovne šole</i>	<i>Janša-Zorn, Olga; Mihelič, Darja (2005). Koraki v času. Od prazgodovine skozi stari in srednji vek. Učbenik za 7. razred devetletke. Ljubljana: DZS. Izdaje: 2007, 2008, 2009.</i>	<i>Simončič Mervič, Karmen (2003). Stari svet: zgodovina za 7. razred devetletne osnovne šole. Ljubljana: Modrijan. Izdaje: 2004, 2006, 2007, 2009, 2011.</i>	<i>Otič, Marta; Potočnik, Dragan (2007). Zgodovina 7: svet skozi čas. Učbenik za zgodovino v sedmem razredu osnovne šole. Ljubljana: Mladinska knjiga.</i>	<i>Razpotnik, Jelka; Šnoj, Damjan (2007). Raziskujem preteklost 7. Učbenik za zgodovino za 7. razred osnovne šole. Ljubljana: Rokus Klett. Izdaja: 2008.</i>
<i>Poglavja</i>	<i>Najstarejše civilizacije</i>	<i>Najstarejše civilizacije</i>	<i>Nastanek prvih visokih civilizacij</i>	<i>Prve civilizacije – rojstvo civilizacij in kultur</i>
<i>Teme (podteme)</i>	<i>Zgodnje visoke kulture (Civilizacije ob velikih rekah)</i> <i>Stari Egipt (Nilov dar, Namakalno poljedelstvo)</i> <i>Družbeni sloji v Egiptu (Oblast faraonov, Drugi sloji prebivalstva)</i> <i>Vsakdanje življenje v Egiptu (Bivališče, Prehrana, Obleka, Družina, Verovanje)</i> <i>Dosežki znanosti (Medicina, Astronomija, matematika, koledar, Pisava, Gradbeni dosežki)</i> <i>Mezopotamija (Velika kraljestva, Pisava, Gospodarstvo)</i> <i>Druge dežele starih civilizacije (Feničani, Izraelci ...)</i>	<i>Nastanek prvih visokih kultur (Reka, vir življenja, Namakalno poljedelstvo, Razvoj pisave, Prva mesta)</i> <i>Območja najstarejših civilizacije (Mezopotamija, Vzhodno Sredozemlje, Egipt ...)</i> <i>Nastanek Egipta (Obseg egipčanske države, Razvoj egipčanske države)</i> <i>Egipčanska družba (Plemiči in uradniki, Kmetje, Obrtniki, Trgovci, Sužnji)</i> <i>Egipčanska znanost (Hieroglifi, Matematika, Gradbeništvo, Koledar, Verovanje)</i>	<i>Prve visoke kulture</i> <i>Mezopotamija, zibelka civilizacije</i> <i>Stari Egipt – življenje ob Nilu – uvod (Država in družba, Vsakdanje življenje Egipčanov in njihovo verovanje, Znanost in umetnost)</i> <i>Druge dežele starega sveta</i>	<i>1. Kako in kje so nastale prve civilizacije (Kaj je civilizacija, Kje je bil rodovitni polmesec, Mezopotamija – območje najstarejše civilizacije na svetu)</i> <i>2. Kako so se razvijale prve civilizacije ob Sredozemlju? (Egipt – dar reke Nil, Judje – izvoljeno ljudstvo)</i> <i>4. Veliki imperiji od Sredozemlja do Kitajske (Asirski imperij – vojaška moč, Perzija – združitev številnih ozemelj, Feničanski trgovski imperij)</i> <i>5. Kakšna je bila družba prvih civilizacij (Kralj je imel vso oblast, Vsakdanje življenje je krojilo delo, Živahno življenje v mestih)</i> <i>6. Kateri so bili dosežki v znanosti in kulturi? (Ljudje so naredili prvi koledar, Ljudje so izumili prve pisave, Ljudje so verovali v več bogov)</i>

DRUGO POGlavJE

Največji obseg besedila in s tem največji pomen v učbenikih za 7. razred osnovne šole se kaže pri zgodovini najstarejših civilizacij oz. kultur, ki so se razvile na ozemlju današnjih arabskih držav.

Iz zgornje preglednice je razvidno, da je največ tem pri založbah DZS in Modrijan pri starem Egiptu, pri drugih založbah pa pri drugih deželah. Gre za Mezopotamijo (predstavljeno kot rodovitni polmesec in zibelka civilizacije), feničanske mestne države in državo Izrael.

Preglednica št. 10: Pomen tematike o arabski državi v učbenikih za 7. razred osnovne šole

<i>Pomen tematike o arabski državi v učbenikih za 7. razred osnovne šole</i>	<i>Janša-Zorn, Olga; Mihelič, Darja (2005). Koraki v času. Od prazgodovine skozi stari in srednji vek. Učbenik za 7. razred devetletke. Ljubljana: DZS. Izdaje: 2007, 2008, 2009.</i>	<i>Simonič Mervic, Karmen (2003). Stari svet: zgodovina za 7. razred devetletne osnovne šole. Ljubljana: Modrijan. Izdaje: 2004, 2006, 2007, 2009, 2011.</i>	<i>Otič, Marta; Potočnik, Dragan (2007). Zgodovina 7: svet skozi čas. Učbenik za zgodovino v sedmem razredu osnovne šole. Ljubljana: Mladinska knjiga.</i>	<i>Razpotnik, Jelka; Snoj, Damjan (2007). Raziskujem preteklost 7. Učbenik za zgodovino za 7. razred osnovne šole. Ljubljana: Rokus Klett. Izdaja: 2008.</i>
<i>Poglavja</i>	–	–	–	–
<i>Teme</i>	<i>Arabska država</i>	<i>Arabci</i>	–	<i>Kako se je širila arabska država in islam</i>
<i>Podteme</i>	<i>Nova vera Arabska osvajanja Arabska kultura</i>	– <i>Arabce je združil islam Pomen arabske kulture</i>	<i>Arabska država</i>	<i>Mohamed je združil Arabce Islam – vera v boga Alaha Razvita arabska in islamska kultura</i>
<i>Podteme</i>	–	<i>Zaustavitev prodiranja Arabcev v Evropo</i>	–	–

Nastanku in vzponu arabske države v 7. in 8. stoletju je v vseh učbenikih, razen v učbeniku založbe Mladinska knjiga, namenjena posebna tema, ki ima podteme. Pri založbi Mladinska knjiga je vključena le v podtemo, ki spada v temo Posledice selitev ljudstev. Največji poudarek daje tej temi učbenik založbe Rokus Klett, saj vključuje 4 strani, vse ostale založbe pa imajo to tematiko na dveh straneh.

Vsebina je v celoti posvečena zgodovini nastanka nove vere in arabski državi v 7. stoletju in predstavlja vlogo Mohameda in njegovega nauka, širjenje islamske vere in države po njegovi smrti, pomembnost arabske obrti in trgovine ter kulture (matematika, medicina, astronomija). Podrobna analiza te tematike je v 3. poglavju za vse zgoraj omenjene učbenike.

Dodamo lahko še podtemo Zaustavitev prodiranja Arabcev v Evropo, ki je sestavni del teme Frankovska država in vključuje naslednjo vsebino: “Med znanimi voditelji frankovske države je bil Karel Martel, ki je s pomočjo frankovskih plemičev v 1. polovici 8. stoletja zaustavil prodiranje Arabcev v Evropo.”³¹

Učbeniki za 8. razred osnovne šole

Preglednica št. 11: Prisotnost vsebin, ki se nanašajo na zgodovino današnjih arabskih držav, v učbenikih za 8. razred osnovne šole

<i>Prisotnost vsebin, ki se nanašajo na zgodovino današnjih arabskih držav, v učbenikih za 8. razred osnovne šole</i>	<i>Cvirn, Janez; Hriberšek Balkovec, Elizabeta; Studen, Andrej (2000). Koraki v času. Novi vek. Zgodovina za 7. razred osemletke. Ljubljana: DZS. Izdaji z naslovom: Zgodovina za 8. razred devetletke: 2001, 2004.</i>	<i>Žvanut, Maja; Vodopivec, Peter (2000). Vzpon meščanstva: zgodovina za 8. razred devetletne osnovne šole. Ljubljana: Modrijan. Izdaje: 2001, 2002, 2003, 2004, 2006, 2007, 2009, 2010.</i>	<i>Mirjanić, Anita; Razpotnik, Jelka; Snoj, Damjan; Verdev, Helena; Zuljan, Anka (2006). Raziskujem preteklost 8. Učbenik za zgodovino za 8. razred osnovne šole. Ljubljana: Rokus.</i>
<i>Afrika v srednjem veku</i>	–	–	✓
<i>Odkritja čezmorskih dežel:</i>			
– <i>Razmere v Evropi</i>	✓	✓	✓
– <i>Ibn Battuta</i>	✓	–	✓
<i>Turška država oz. osmansko cesarstvo</i>	–	–	✓
<i>Imperialistična politika v Afriki</i>	✓	✓	✓

V učbenikih za 8. razred sta le dve tematiki oz. vsebini, ki se navezuje ta na zgodovino današnjih arabskih držav, in sicer poznavanje sveta in razmere v Evropi pred odkritji, kjer se učenci naučijo, da so Evropejci znanje o gradnji ladij prejeli od Arabcev, znanje o zemljepisu je preko grških znanstvenih del prišlo ravno tako preko Arabcev in križarjev v Evropo, poznavanje Svete dežele in njenih prebivalcev so opisali ravno tako ljudje, ki so potovali s križarji. Afriko in Azijo naj bi Evropejci zelo malo poznali, bolj pomorščaki in trgovci, ki so potovali v severnoafriška in azijska pristanišča. Izpostavljen je popotnik Ibn Battuta (14. stoletje), po rodu iz Tangerja (Maroko), ki je prepotoval Afriko in Azijo.

³¹ Simonič Mervic, Karmen (2003). Stari svet: zgodovina za 7. razred devetletne osnovne šole. Ljubljana: Modrijan, str. 115.

DRUGO POGLAVJE

Druga tematika je imperialistična politika v 19. stoletju, ko se učenci naučijo, da so si evropske države (Velika Britanija, Francija, Španija, Portugalska, Belgija, Nemčija, Italija) razdelile Afriko in ustanovile kolonije ter podredile njihove prebivalce. Zlasti Velika Britanija naj bi po odprtju Sueškega prekopa leta 1869 začela posegati po ozemljih Afrike na severu, jugu in vzhodu. Učenci spoznajo, da je bila vsa Afrika, razen Etiopije in Liberije, podrejena imperialističnim evropskih državam.

Učbenik založbe Rokus Klett ima še tematiko o turški državi, kjer se učenci seznanijo s turškimi vladarji, ki so osvajali tudi arabske države (Selim Strašni, Sulejman I. Zakonodajalec) in so osvojili Sirijo, Palestino, Meko in Medino ter mesto Kairo. Podtema Kako je /o/smansko cesarstvo postalo velesila? spada v temo Kako je /o/smansko cesarstvo vplivalo na Evropo? in seznanjeni učence z dvema vladarjema.

Selim Strašni je bil *“krut, toda hkrati sposoben vladar in izjemen vojskovodja. Premagal je Perzijce (1514) ter skozi Sirijo in Palestino vdrl v severno Afriko. Osvojil je muslimanski sveti mesti, Meko in Medino, ter Kairo, ki je bil središče islamske znanosti in umetnosti.”*³² Selimov sin, Sulejman I. Zakonodajalec (1520–1566) je bil *“izjemen vojaški poveljnik; z istanbulskega dvora je vodil vojne v srednji Evropi, severni Afriki in osrednji Aziji ter postal najmočnejši vladar na Zemlji.”*³³

Pri zgodovini Afrike se učenci seznanijo z zgodovino severne Afrike, in sicer, da so jo v 7. stoletju naselili Arabci (omenjeni so Berberi, Amoravidi, Almohadi).

³² Mirjanić, Anita; Razpotnik, Jelka; Snoj, Damjan; Verdev, Helena; Zuljan, Anka (2006). Raziskujem preteklost 8. Učbenik za zgodovino za 8. razred osnovne šole. Ljubljana: Rokus, str. 13.

³³ Prav tam.

Preglednica št. 12: Pomen zgodovine arabskih držav v učbenikih za 8. razred osnovne šole

<i>Pomen zgodovine arabskih držav v učbenikih za 8. razred osnovne šole</i>	<i>Cvirn, Janez; Hriberšek Balkovec, Elizabeta; Studen, Andrej (2000). Koraki v času. Novi vek. Zgodovina za 7. razred osemletke. Ljubljana: DZS. Izdaji z naslovom: Zgodovina za 8. razred devetletke: 2001, 2004.</i>	<i>Žvanut, Maja; Vodopivec, Peter (2000). Vzpon meščanstva: zgodovina za 8. razred devetletne osnovne šole. Ljubljana: Modrijan. Izdaje: 2001, 2002, 2003, 2004, 2006, 2007, 2009, 2010.</i>	<i>Mirjanič, Anita; Razpotnik, Jelka; Snoj, Damjan; Verdev, Helena; Zuljan, Anka (2006). Raziskujem preteklost 8. Učbenik za zgodovino za 8. razred osnovne šole. Ljubljana: Rokus.</i>
<i>Poglavja</i>	–	–	–
<i>Teme</i>	–	–	<i>Kakšno je bilo življenje v Afriki in Aziji?</i>
<i>Podteme</i>	–	–	<i>Ko so bila v Afriki številna ljudstva</i>

V učbenikih za 8. razred osnovne šole ni poglavij, je le ena tema, ki se direktno navezuje na zgodovino arabskih držav. Pri podtemi *Ko so bila v Afriki številna ljudstva* se učenci seznanijo z nastankom prvih držav, ki so jih ustanovili Arabci: *“Po Mohamedovi smrti so v 7. stoletju severno Afriko poselili Arabci. Podredili so si prvotno prebivalstvo, ki se je večinoma prostovoljno spreobrnilo k islamski veri. Med njimi so bili tudi Berberi, ustanovitelji dveh močnih držav, ki sta združili severnoafriške dežele. Almoravidi so sredi 11. stoletja zavzeli današnja obalna območja v Mavretaniji, /Z/ahodni Sahari in Maroku. Razširili so se tudi v zahodno Afriko ter jug Španije (kjer so jih imenovali Mavri). Almohadi so se okrepili sredi 12. stoletja in se utrdili v Maroku. Za prestolnico so razglasili Marakeš. Ob koncu 12. stoletja je njihova država obsegala območje med Marakešem, Tunisom in Tripolijem³⁴ v Afriki ter velik del južne Španije. Berberi so obvladovali živahno trgovino med območji severno in južno od Sahare. Uporabljali so kamele, ki so zdržale brez vode dvakrat dlje kakor konji, dnevno pa so lahko prehodile več kot sto kilometrov. S to trgovino se je začelo tudi spoznavanje ljudi južno od Sahare.”³⁵*

³⁴ Tripoli ali Tripolis v Libiji. V: Leksikon Cankarjeve založbe. Ljubljana: Cankarjeva založba, str. 1100.

³⁵ Mirjanič, Anita; Razpotnik, Jelka; Snoj, Damjan; Verdev, Helena; Zuljan, Anka (2006). Raziskujem preteklost 8. Učbenik za zgodovino za 8. razred osnovne šole. Ljubljana: Rokus, str. 15.

DRUGO POGlavJE

Učbeniki za 9. razred osnovne šole

Preglednica št. 13: Prisotnost vsebin, ki se nanašajo na zgodovino današnjih arabskih držav, v učbenikih za 9. razred osnovne šole

<i>Prisotnost vsebin, ki se nanašajo na zgodovino današnjih arabskih držav, v učbenikih za 9. razred osnovne šole</i>	<i>Dolenc, Ervin; Gabrič, Aleš; Rode, Marjan (2002). Koraki v času. 20. stoletje: zgodovina za 8. razred osemletke in 9. razred devetletke. Ljubljana: DZS. Izdaja: 2003. Izdaji z naslovom Zgodovina za 9. razred devetletke: 2008, 2010.</i>	<i>Kern, Ana Nuša; Nečak, Dušan; Repe, Božo (1997). Naše stoletje: zgodovina za 8. razred osnovne šole. Ljubljana: Modrijan. Izdaje: 1998, 1999, 2000, 2002. Izdaja z naslovom Naše stoletje: zgodovina za 8. razred osnovne šole, zgodovina za devetletne osnovne šole: 2003. Izdaji z naslovom Naše stoletje: zgodovina za 9. razred osnovne šole: 2005, 2007.</i>	<i>Razpotnik, Jelka; Snoj, Damjan (2008). Raziskujem preteklost 9. Učbenik za zgodovino za 9. razred osnovne šole. 2. izdaja. Ljubljana: Rokus Klett. Izdaja: 2010.</i>
<i>Palestinsko vprašanje med obema vojnama</i>	✓	–	–
<i>Mirovna pogodba s Turčijo in ozemeljske spremembe</i>	✓	✓	✓
<i>Druga svetovna vojna v Afriki</i>	✓	✓	✓
<i>Krizna žarišča po drugi svetovni vojni:</i>			
<i>Izrael</i>	✓	✓	✓
<i>Irak</i>	✓	–	–
<i>PLO</i>	–	✓	✓
<i>Dekolonializem</i>	✓	✓	✓
<i>OPEC</i>	✓	✓	–

V 9. razredu je več tematik, ki se nanašajo na zgodovino današnjih arabskih držav. Prva tematika je palestinsko vprašanje, kjer se učenci seznanijo z razlogi za začetek spora med Arabci in Judi in vzponom sionističnega gibanja za ustanovitev judovske države v Palestini.

Mirovna pogodba s Turčijo po prvi svetovni vojni je pomembna, ker se učenci naučijo, da se je turško ozemlje skrčilo, skrbništvo nad arabskimi ozemlji sta prevzeli Francija (Sirija, Libanon) in Velika Britanija (Palestina), osamosvojila pa sta se Irak in Egipt.

V času druge svetovne vojne se učenci naučijo o poteku vojne v severni Afriki, zlasti v Egiptu, kjer so Italijani in Nemci poskušali uničiti Britance in zavzeti Sueški prekop, vendar so bili Britanci uspešni v bitki pri El Alameinu. Predstavljen je umik nemško-italijanske vojske iz Afrike (Egipt, Libija, Maroko, Alžirija, Tunizija so območja, omenjena v tej vojni).

Učenci se seznanijo s kriznimi žarišči in vojnami po drugi svetovni vojni ravno na območju današnjih arabskih držav, in sicer zaradi ustanovitve judovske države Izrael, ki je sprožila več izraelsko-arabskih vojn (1948, 1957, 1967, 1973 itd.), v katere so se vključile današnje arabske države Egipt, Sirija, Libanon, Irak, Jordanija.

V učbenikih založbe Modrijan in Rokus Klett se učenci seznanijo z nastankom PLO – Palestinske osvobodilne organizacije pod vodstvom Jaserja Arafata in o mirovnem sporazumu iz leta 1993 v Oslu, ki je predvideval ustanovitev samostojne palestinske enote. V učbeniku založbe DZS se učenci seznanijo še z vojno 1980–88 med Iranom in Irakom ter iraško zasedbo Kuvajta leta 1990.

Učenci se pri dekolonizaciji seznanijo z osamosvojitvijo afriških držav, zlasti po drugi svetovni vojni (primer je podan za Alžirijo), in s pojmom neokolonializem, kjer so nekdanje kolonialne velesile izkoristile politično nepripravljenost samostojnih držav za gospodarsko, politično in tudi vojaško vmešavanje v te države.

Naučijo se kratico OPEC (organizacija držav izvoznic nafte, ang. Organization of Petroleum Exporting Countries) in razloge za naftne krize po drugi svetovni vojni (kot primer je naveden, da so članice podražile nafto v času izraelsko-arabske vojne leta 1973).

Preglednica št. 14: Pomen zgodovine arabskih držav v učbenikih za 9. razred osnovne šole

<i>Pomen zgodovine arabskih držav v učbenikih za 9. razred osnovne šole</i>	<i>Dolenc, Ervin; Gabrič, Aleš; Rode, Marjan (2002). Koraki v času. 20. stoletje: zgodovina za 8. razred osemletke in 9. razred devetletke. Ljubljana: DZS. Izdaja: 2003. Izdaji z naslovom Zgodovina za 9. razred devetletke: 2008, 2010.</i>	<i>Kern, Ana Nuša; Nečak, Dušan; Repe, Božo (1997). Naše stoletje: zgodovina za 8. razred osnovne šole. Ljubljana: Modrijan. Izdaje: 1998, 1999, 2000, 2002. Izdaja z naslovom Naše stoletje: zgodovina za 8. razred osnovne šole, zgodovina za devetletne osnovne šole: 2003. Izdaji z naslovom Naše stoletje: zgodovina za 9. razred osnovne šole: 2005, 2007.</i>	<i>Razpotnik, Jelka; Snoj, Damjan (2008). Raziskujem preteklost 9. Učbenik za zgodovino za 9. razred osnovne šole. 2. izdaja. Ljubljana: Rokus Klett. Izdaja: 2010.</i>
<i>Poglavja</i>	–	–	–
<i>Teme</i>	–	–	–
<i>Podteme</i>	<i>Palestinsko vprašanje: začetek sporov med Arabci in Judi</i>	–	<i>Kako je potekalo bojevanje v Afriki Zakaj se še vedno bojujejo Palestinci?</i>

DRUGO POGlavJE

V učbenikih za 9. razred ni naslovov poglavij ali tem, ki bi se direktno nanašali na zgodovino današnjih arabskih držav. Pri založbah DZS in Rokus Klett se učbenika pri podtemah posvečata palestinskemu vprašanju, vendar gre pri založbi DZS za čas med obema vojnama, pri založbi Rokus Klett pa za čas po drugi svetovni vojni.

Pri založbi DZS podtema Palestinsko vprašanje: začetek sporov med Arabci in Judi spada v temo Zunajevropske dežele (poglavje Od prve do druge svetovne vojne). Učenci se naučijo: *“Po turškem porazu leta 1918 so dobili Palestino v varstvo Britanci, Sirijo in Libanon pa Francozi. V Palestini so Britanci dopuščali priseljevanje Judov. Sionistično gibanje (pojem: gibanje za samostojno judovsko državo v Palestini; po griču Sion v Jeruzalemu, kjer je stal Salomonov tempelj) si je prizadevalo za ustanovitev judovske države v Palestini. To je sprožilo proteste Arabcev, ki so zahtevali politično avtonomijo. Med seboj so se začeli spopadati. Ker sionisti niso bili pripravljene sodelovati z Arabci, so Britanci leta 1930 začasno prepovedali naseljevanje Judov. Za politično neodvisnost so se borile tudi druge arabske države. Večinoma so se proti britanskim ali francoskim kolonizatorjem borili s stavkami, demonstracijami in politično propagando, ponekod je prihajalo tudi do osvobodilnih vojn, ki so se vse končale s porazom.”*³⁶

Pri založbi Rokus Klett je ena podtema, in sicer Kako je potekalo bojevanje v Afriki, ki spada v temo Kako je vojna postala svetovna (poglavje Druga svetovna vojna: totalna vojna), kjer se učenci seznanijo s potekom druge svetovne vojne v severni Afriki, zlasti v Egiptu: *“Vojna se je razširila tudi v Afriko, ki je bila še vedno razdeljena med koloniste. Tu je želela povečati svoj vpliv predvsem Italija. Boji so se najbolj razvneli v severni Afriki. Zaradi posebnih razmer bojevanje na tem ozemlju imenujemo puščavska vojna. Iz Libije je začela septembra 1940 Italija napadati Egipt, britansko kolonijo. Njihov cilj je bil Sueški prekop, s čimer bi pridobili dostop do naftnih polj na Bližnjem vzhodu. Napredovanje Italijanov se je kmalu ustavilo. Nemčija je na pomoč Italiji poslala enega svojih najbolj sposobnih generalov, Erwina Rommla. Njegova tankovska enota je v letih 1941 in 1942 doživela nekaj velikih vojaških uspehov. Britancem se je ob pomoči domačih afriških*

³⁶ Dolenc, Ervin; Gabrič, Aleš; Rode, Marjan (2002). Koraki v času. 20. stoletje: zgodovina za 8. razred osemletke in 9. razred devetletke. Ljubljana: DZS, str. 45.

čet posrečilo premagati Italijane v Etiopiji. Prek Sueškega prekopa so nenehno dobivali nove čete in strelivo. Nemcem pa so pomoč po morju dovažali Italijani. Pri tem so jih ovirali zavezniki, ki so imeli na Malti letalsko in pomorsko oporišče. Pomanjkanje goriva in streliva je nemško vojsko močno oslabilo.”³⁷

Pri založbi Rokus Klett je še ena podtema Zakaj se še vedno bojujejo Palestinci?, ki spada v temo Kolonije postanejo nove države (poglavje Svet po drugi svetovni vojni: graditev boljše prihodnosti). Učenci se seznanijo z izraelsko-arabskimi vojnami in še posebej z usodo Palestincev: *“Zahodne sile so po drugi svetovni vojni podprle judovsko željo po lastni državi. Maja 1948 je bila na ozemlju, kjer so živeli Palestinci (Arabci), ustanovljena država Izrael. Dan po ustanovitvi je šest sosednjih arabskih držav napadlo Izrael in začelo prvo od izraelsko-arabskih vojn. Izrael je imel podporo ZDA, arabske države pa podporo SZ. V drugi vojni leta 1967 je Izrael zasedel Jeruzalem, Sinajski polotok, Golansko planoto in Zahodni breg. Mnogi Palestinci so se kot begunci odselili v sosednje države. Vojne so preprečevale sporazum med Izraelci in Palestinci, ki so v želji po samostojnosti vse bolj podpirali PLO – Palestinsko osvobodilno organizacijo. Člani te organizacije so v 70. in 80. letih podpirali nasilen boj proti Izraelcem, kar je vodilo v nasilne protiukrepe Izraelcev (bombardiranja). Sočasno so Palestinci na svoj položaj opozarjali tudi svetovno javnost. Pod pritiskom velesil sta obe strani leta 1993 v Oslu podpisali mirovni sporazum, ki je predvideval ustanovitev avtonomne palestinske enote v Gazi in na Zahodnem bregu. Položaj Palestincev še danes ni rešen.”³⁸*

³⁷ Razpotnik, Jelka; Snoj, Damjan (2008). Raziskujem preteklost 9. Učbenik za zgodovino za 9. razred osnovne šole. 2. izdaja. Ljubljana: Rokus Klett, str. 68.

³⁸ Prav tam, str. 113.

DRUGO POGLAVJE

ZGODOVINA DANAŠNJIH ARABSKIH DRŽAV V GIMNAZIJSKIH UČBENIKIH ZA ZGODOVINO

Učbeniki za prvi letnik gimnazije

Preglednica št. 15: Prisotnost vsebin, ki se nanašajo na zgodovino današnjih arabskih držav, v učbenikih za 1. letnik gimnazije

<i>Prisotnost vsebin, ki se nanašajo na zgodovino današnjih arabskih držav, v učbenikih za 1. letnik gimnazije</i>	<i>Brodnik, Vilma; Jernejčič, Robert; Zgaga Srečko (2009). Zgodovina 1. Učbenik za 1. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS. Izdaje: 2009 – dotis, 2010, 2011.</i>
<i>Mezopotamija:</i> – namakalno poljedelstvo – mestne državice in kraljestva – pisava – literatura – gradbeništvo – matematika – astronomija – medicina – religija	✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓
<i>Egipt:</i> – namakalno poljedelstvo – politična ureditev – pisava – literatura – gradbeništvo – matematika – astronomija – medicina – religija	✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓
<i>Izrael:</i> – država – religija – propad	✓ ✓ ✓
<i>Fenicija:</i> – škrlat – mestne državice – trgovina – kolonije – pisava	✓ ✓ ✓ ✓ ✓
<i>Hetiti</i>	✓
<i>Perzijska država</i>	✓
<i>Grška kolonizacija</i>	✓
<i>Država Aleksandra Velikega</i>	✓
<i>Rimski imperij</i>	✓
<i>Muslimansko štetje let</i>	✓
<i>Islam</i>	✓

V 1. letniku gimnazije je le en učbenik založbe DZS, kjer se skoraj vse vsebine nanašajo na zgodovino arabskih držav, saj so se prve civilizacije razvile ravno na ozemlju današnjih arabskih držav, veliki imperiji pa so vključevali tudi ozemlja današnjih arabskih držav.

Največ vsebin se nanaša na Mezopotamijo in stari Egipt. Obvezno poglavje z naslovom Prve visoke civilizacije vključuje šest tem: 1. Rodovitni polmesec (uveljavljanje kovin, razvoj trgovine in premoženjsko razslojevanje), 2. Prve civilizacije nastanejo ob velikih rekah: Mezopotamija – zibelka civilizacij: Sumerske mestne države (tempeljske mestne države, namakalno poljedelstvo), Akadsko kraljestvo (prestolnica Akad, osvoji severno Mezopotamijo), Starobabilonsko kraljestvo Amoritov (Babilonija, mesto Babilon, Hamurabijev zakonik), Asirsko kraljestvo (osvoji še Egipt, vso Mezopotomijo, Izrael, Fenicijo ...), Novobabilonsko kraljestvo Kaldejcev (kralj Nebukadnezar, ozemlje južna Mezopotamija, Sirija in Izrael, podredi kraljestvo Juda z Jeruzalemom, njene prebivalce odpelje v sužnost), Kulturna zapuščina mezopotamskih civilizacij: Hamurabijev zakonik, sumerska slikovna pisava, klinopis, gradbeništvo (babilonski viseči vrtovi, babilonski stop oz. zigurat), matematika, medicina (zdravniki za posamezne bolezni, zdravilne rastline), književnost (Ep o Gilgamešu), 3. Egipt – darilo Nila (pomen namakalnega poljedelstva za nastanek egipčanske civilizacije), 4. Značilnosti državne organiziranosti v starem Egiptu (faraon, uradniki, vojaki, svečeniki idr.), 5. Od preddinastičnega obdobja do Ptolomejcev: zgodnjedinastično obdobje (faraon Menes), nastanek starega kraljestva (prestolnica Memfis), srednje kraljestvo (Tebe), novo kraljestvo (faraon Tutmozis osvoji Sirijo, Palestino), Kušitska in Saitska renesansa (Egipt so osvojili Perzijci, potem Aleksander Veliki), 6. Kulturna zapuščina starega Egipta (pisava hieroglifi, matematika, astronomija, koledar, medicina, politeistična religija, gradbeništvo ...).

Pri obveznem poglavju o antični Grčiji se dijaki naučijo, da so Grki ustanavljali kolonije tudi ob afriški obali, vendar so jih imeli zelo malo (Kirene ob libijski obali in Navkratis v Egiptu), saj sta kolonizacijo preprečevala Egipt in Kartagina.

Pri pohodu Aleksandra Velikega v 4. stoletju pr. n. št. se omenjajo kraji, ki jih je zasedel: Fenicija, Palestina, Egipt (zgradi mesto Aleksandrija), Mezopotamija idr. Dijaki se naučijo, da so si po njegovi smrti državo

DRUGO POGlavJE

razdelili diadohi, upravljanje Egipta je prevzel Ptolomej I., ki je osnoval svojo dinastijo (Ptolomejska država), področje Babilonije oz. vse do Inda pa je prevzel Selevk I. (Selevkidska država).

Pri obveznem poglavju o rimskem imperiju se dijaki srečajo s punskimi vojnami oz. vojnami Rimljanov s Kartadžani za prevlado na Sredozemskem morju in osvojitvijo Afrike v 3. in 2. stoletju pr. n. št., potem z zasedbo Egipta v 1. stoletju pr. n. št. ter zasedbo Arabije, Asirije, Mezopotamije v 1. in 2. stoletju po n. št.

Pri izbirnih poglavjih, ki jih učbenik vključuje v skladu z učnim načrtom,³⁹ dijaki lahko spoznajo še druge zgodovinske vidike, zlasti politični razvoj drugih dežel, vsakdanje življenje, kulturni in verski razvoj. Tako se pri izbirnem poglavju Stičišča kultur seznanijo z naslednjimi tematikami: Kanaan, Fenicija, Hetiti in Perziji.

Pri tematiki Kanaan se naučijo, da so Izraelci verovali v enega boga (monoteizem), se naselili v deželi Kanaan v Palestini v 2. tisočletju pr. n. št., ustanovili državo Izrael z glavnim mestom Jeruzalem (kralji Savel, David, Salomon), po razpadu so si to ozemlje podredili Asirci, Novobobabilonci, Perziji, Selevkidi, Hasmonejci, Rimljani.

Pri tematiki o Hetitih se dijaki naučijo, da so imeli svojo prestolnico v današnji Turčiji, imperij pa se je začel oblikovati, ko so zasedli Babilon sredi 2. tisočletja pr. n. št., osvojili pa so tudi Sirijo.

Pri tematiki o Perzijcih se dijaki naučijo, da so ustanovili svojo državo v današnji državi Iran, kjer so svoje kraljestvo razširili od sredozemskih obal Male Azije do meja Egipta oz. do Inda, in da je imperij vključeval Mezopotamijo, feničanska mesta, Judejo, Egipt idr.

Pri tematiki o Feniciji se dijaki naučijo, da je bila Fenicija v deželi Kanaan, ki so jo imenovali dežela škrlata. Feničanska mesta Biblos, Tir, Sidon idr. so bila medsebojna povezana, imela so močno trgovino. Feničani

³⁹ Učni načrt za gimnazije predvideva naslednje izbirne sklope oz. izbirna poglavja za 1. letnik: *Stičišča kultur, Zgodovina vsakdanjega življenja, Od prvih umetnikov do prvih znanstvenikov, Od magije do religije*. V: Učni načrt. Zgodovina. Gimnazija. Splošna gimnazija. Obvezni predmet (280 ur). Sprejeto na 110. seji Strokovnega sveta RS za splošno izobraževanje 14. 2. 2008. http://portal.mss.edus.si/msswww/programi2008/programi/media/pdf/ucni_nacrti/UN_ZGODOVINA_280_UR_gimm.pdf (26. 9. 2008).

so ustanavljali kolonije (Kartagina), pospeševali trgovinsko izmenjavo med Egiptom in državami v Mezopotamiji, uporabljali glasovno pisavo – črkopis z 22 znaki. Morali so priznavati nadoblast Egipčanov, Hetitov, Asircev, Perzijcev, Aleksandra Velikega, Rimljanov.

Pri izbirnem poglavju Stičišča kultur dijaki spoznajo vlogo stikov med različnimi civilizacijami (trgovske poti po Nilu, obale vzhodnega Sredozemskega morja), omenjene so dežele Libanon, Izrael, Arabija in Arabia Felix: območje današnjega Jemna in pokrajine Dofar v Omanu.

Pri izbirnem poglavju o vsakdanjem življenju je izpostavljena vloga žensk in moških pri prvih kulturah (vloga žensk v Egiptu, ženske na prestolu, primer Hačepsut, Nefretete – soproga faraona Amenofisa IV., Kleopatra, otroci v Egiptu, vsakdanje življenje v Egiptu, naselja in mesta v Egiptu). Pri izbranem poglavju Od prvih umetnikov do prvih znanstvenikov so naslednje tematike: začetek znanosti (iznajdba kolesa v Mezopotamiji), začetki urbanizacije (prve naselbine, mesto Jeriho), pisava (sumerska, egipčanska), koledar, astronomija in astrologija, matematika, prve šole in prvi zakoniki, književnost, gradbeni dosežki starih civilizacij (piramide, grobnice, templji, zigurati) v Mezopotamiji in Egiptu. Pri izbirnem poglavju Od magije do religije se dijaki poleg islama seznanijo še z drugimi religijami: judovstvo in politeistična religija pri prvih kulturah (sumerske mestne države, Babilon, Egipt idr.).

Pri tematiki o zgodovinskem času se dijaki naučijo oz. ponovijo znanje iz osnovno šole, da se muslimanski način štetja let računa od bega Mohameda iz Meke v Medino leta 622.

Učbenik vključuje tematiko o islamu, kjer dijaki spoznajo najprej Mohameda (njegovo življenje, delovanje, širjenje nauka, preselitev iz Meke v Medino), potem pet glavnih dolžnosti muslimanov (izpoved vere, molitev petkrat na dan, dajanje miloščine, post, romanje v Meko), nastanek muslimanske svete knjige Koran (Mohamedovo delovanje v Meki in Medini). Dijaki se naučijo, da je po smrti Mohameda muslimanska skupnost razpadla na sunite in šiite, v času njegovih naslednikov kalifov se je islam širil v Sirijo, Palestino, Irak, Perzijo, Egipt, severno Afriko, Španijo in v druge dele Azije. Učbenik izpostavlja več razlogov za hitro širjenje islama (džihad, trgovina ...).

DRUGO POGLAVJE

Preglednica št. 16: Pomen zgodovine arabskih držav v učbenikih za 1. letnik gimnazije

<i>Pomen zgodovine arabskih držav v učbenikih za 1. letnik gimnazije</i>	<i>Brodnik, Vilma; Jernejčič, Robert; Zgaga Srečko (2009). Zgodovina 1. Učbenik za 1. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS. Izdaje: 2009 – dotis, 2010, 2011.</i>	<i>Brodnik, Vilma; Jernejčič, Robert; Zgaga Srečko (2009). Zgodovina 1. Učbenik za 1. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS. Izdaji: 2009 – dotis, 2010.</i>
<i>Poglavja</i>	–	<i>Prve visoke kulture</i>
<i>Teme</i>	<i>Islam</i>	<i>Rodovitni polmesec: nove ideje, nova odkritja Prve civilizacije nastanejo ob velikih rekah Mezopotamije Egipt – darilo Nila Značilnosti državne organiziranosti v starem Egiptu Od preddinastičnega obdobja do Ptolomejcev Kulturna zapuščina starega Egipta</i>
<i>Podteme</i>	<i>Mohamed Dolžnosti muslimanov Koran Suniti in šiiti Širjenje Mošeje</i>	–

Največji pomen in največji obseg besedila je pri obveznem poglavju Prve visoke kulture, ki vključuje šest različnih tem, ki se navezujejo predvsem na zgodovino Mezopotamije in Egipta. Z značilnostmi prvih visokih kultur se dijaki srečajo tudi pri izbirnih poglavjih: Zgodovina vsakdanjega življenja, Od prvih umetnikov do prvih znanstvenikov, Od magije do religije.

Izpostaviti je treba temo Islam, ki spada v izbirno poglavje Od magije do religije. Tema vključuje pet različnih podtem: Mohamed, Dolžnosti muslimanov, Koran, Suniti in šiiti, Širjenje, Mošeje. Tema Islam se najbolj nanaša na zgodovino arabskih držav, saj je islam prevladujoča vera v današnjih arabskih državah. Ta tema je podrobno analizirana v 3. poglavju.

Učbeniki za drugi letnik gimnazije

Preglednica št. 17: Prisotnost vsebin, ki se nanašajo na zgodovino današnjih arabskih držav, v učbenikih za 2. letnik gimnazije

<i>Prisotnost vsebin, ki se nanašajo na zgodovino današnjih arabskih držav, v učbenikih za 2. letnik gimnazije</i>	<i>Mlacovič, Dušan; Urankar, Nataša (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS. Izdaja: 2011.</i>
<i>Zaustavitev prodiranja Arabcev v Evropo</i>	✓
<i>Vpadi iz severne Afrike</i>	✓
<i>Bizantinsko cesarstvo</i>	✓
<i>Arabska država</i>	✓
<i>Španija pod Arabci</i>	✓
<i>Križarske vojne in posledice</i>	✓
<i>Afrika v srednjem veku</i>	✓
<i>Turška država oz. osmansko cesarstvo</i>	✓

V 2. letniku je le en učbenik, ki vključuje več vsebin, ki se nanašajo na zgodovino današnjih arabskih držav. Bizantinski cesar Justinjan je omenjen, da je v 6. stoletju le za kratek čas osvojil tudi severno Afriko in vzhodnosredozemske obale, v 7. stoletju pa so ta ozemlja osvojili Arabci. Pri Frankih se omenja Karel Martel, ki je leta 732 premagal arabsko vojsko, ki je iz Španije prodirala na frankovsko ozemlje ter s tem preprečil nadaljnja osvajanja Arabcev v Evropi. Pri zgodovini Španije se omenja leto 711 in zmaga Arabcev nad Zahodnimi Goti ter osvojitve skoraj celotnega Pirenejskega polotoka, izpostavljena je rekonkvista oz. boj za ponovno osvojitve izgubljenih ozemelj španskih držav do 15. stoletja, ki se je končalo z osvojitvijo Granade ter izselitvijo muslimanskega prebivalstva iz mesta.

Pri križarskih pohodih je mesto Jeruzalem izpostavljeno kot sveto mesto in mesto, ki je bilo pomembno za vse pripadnike različnih ver – judaizma, krščanstva in islama.

Učbenik namenja več pozornosti podsaharski Afriki, ki Evropejcem v srednjem veku ni bila poznana. Posveča se Arabcem in Berberom, ki so bili naseljeni v severnem delu Afrike in so s trgovskimi karavanami (prinašali so sol, železo, baker, tkanine, zlato, sužnje, poper in slonovino idr.) širili islam proti notranjosti Afrike, zlasti ob reki Nil, v Sudan in Čad ali čez Saharo v Mali.

Pred evropskimi geografskimi odkritji so izpostavljeni arabski in perzijski trgovci, ki so poznali vzhodni svet oz. Azijo ter obvladovali

DRUGO POGLAVJE

bližnjevzhodne in afriške trgovske poti. Pri turški državi Arabci ali arabske države niso omenjene v besedilu, so pa razvidne na zemljevidu, ki prikazuje obseg osmanskega cesarstva, ki je zavzemalo tudi ozemlja današnjih arabskih držav.

Pri tematiki o arabski državi se dijaki naučijo predvsem o začetniku nove vere v 7. stoletju, Mohamedu, značilnostih islamske vere oz. spoznajo pet glavnih dolžnosti (izpovedovanje vere, molitev večkrat na dan v smeri Meke, romanje v Meko, post v mesecu ramadanu, miloščina revnim), o vlogi Korana, mošej in Mohamedovih naslednikov – kalifov pri širjenju islamske vere in širjenju arabske države. Izpostavljeno je mesto Bagdad kot vodilno gospodarsko in kulturno središče sveta ter vloga arabske posredniške trgovine med Daljnim vzhodom in Evropo.

Preglednica št. 18: Pomen zgodovine arabskih držav v učbenikih za 2. letnik gimnazije

<i>Pomen zgodovine arabskih držav v učbenikih za 2. letnik gimnazije</i>	<i>Mlacović, Dušan; Urankar, Nataša (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS. Izdaja: 2011.</i>
<i>Poglavja</i>	<i>Stičišča kultur</i>
<i>Teme</i>	<i>Arabci</i>
<i>Podteme</i>	<i>– Širjenje islama Islamski svet v obdobju prvih kalifov Kaj so od Arabcev prevzeli Evropejci?</i>

Učbenik nima naslovov poglavij, ki bi se nanašali na zgodovino današnjih arabskih držav. Vključuje le eno temo, ki je direktno povezana z zgodovinsko arabskih držav in je poimenovana Arabci. Tema Arabci je v sklopu izbirnega poglavja Stičišča kultur. Pri tej temi je izpostavljen Mohamed v 7. stoletju, dijaki spoznajo razloge za hitro širjenje islama (spoštovanje vrednot drugih ljudstev, nižji davki itd.), opisan je islamski svet v obdobju prvih kalifatov (molilnica – mošeja, minareti, delitev na sunite in šiite, mesto Bagdad) ter kaj so Evropejci prevzeli od Arabcev (medicinska, aritmetična, geometrijska in astronomska znanja, posredniška trgovina itd.). Ta tematika se prekriva s temo o islamu v učbeniku za 1. letnik založbe DZS. Tema z naslovom Arabci je podrobno analizirana v 3. poglavju.

Učbeniki za tretji letnik gimnazije

Preglednica št. 19: Prisotnost vsebin, ki se nanašajo na zgodovino današnjih arabskih držav, v učbenikih za 3. letnik gimnazije

<i>Prisotnost vsebin, ki se nanašajo na zgodovino današnjih arabskih držav, v učbenikih za 3. letnik gimnazije</i>	<i>Cvirn, Janez; Studen, Andrej (2010). Zgodovina 3. Učbenik za 3. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS.</i>
<i>Imperialistična podoba sveta</i>	✓
<i>Maroška kriza</i>	✓
<i>Judovsko vprašanje in sionistično gibanje</i>	✓

Tudi v 3. letniku je le en učbenik založbe DZS, ki vključuje dve tematiki, ki se nanašata na zgodovino današnjih arabskih držav. Pri tematiki o judovskem vprašanju dijaki spoznajo sionistično gibanje v drugi polovici 19. stoletja oz. gibanje, ki se je zavzemalo za oblikovanje samostojne judovske države v Palestini, in prvi sionistični kongres v Baslu konec 19. stoletja, kjer so udeleženci zahtevali kot edino ozemlje za judovsko državo Palestino. Gibanje je sprožilo priseljevanje Judov v Palestino.

Pri tematiki o imperialistični podobi sveta (tema, ki je vključena v obvezno poglavje Nemirne vode: od nacionalnih gibanj do prve svetovne vojne) se vsebine nanašajo na Afriko in imperialistično politiko evropskih držav, zlasti Francije, Velike Britanije, Nemčije in Italije. Omenjena je Španija, ki se je s Francijo potegovala za nadzor nad zahodnim delom Sahare v Maroku, maroška kriza leta 1911 med Francijo in Nemčijo, večji poudarek je na delitvi afriških držav v 19. stoletju oz. do prve svetovne vojne, saj je Velika Britanija pridobila večinski lastninski delež nad Sueškim prekopom in zasedla Egipt. Francija je v prvi polovici 19. stoletja zasedla Alžirijo ter razširila svojo posest na del Tunizije in večji del Maroka. Italija pa se je utrdila v Libiji do začetka prve svetovne vojne.

Preglednica št. 20: Pomen zgodovine arabskih držav v učbenikih za 3. letnik gimnazije

<i>Pomen zgodovine arabskih držav v učbenikih za 3. letnik gimnazije</i>	<i>Cvirn, Janez; Studen, Andrej (2010). Zgodovina 3. Učbenik za 3. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS.</i>
<i>Poglavja</i>	–
<i>Teme</i>	–
<i>Podteme</i>	<i>Sionistično gibanje</i>

DRUGO POGLAVJE

V učbeniku ni poglavij, ki bi se direktno nanašala na zgodovino arabskih držav. Le podtema z naslovom Sionistično gibanje, ki spada v temo Judovsko vprašanje (obvezno poglavje Nemirne vode: od nacionalnih gibanj do prve svetovne vojne), vključuje vsebine, ki so povezane s Palestino, priseljevanjem Judov na to ozemlje in njihovim odnosom do Arabcev. Učbenik navaja: "Številni kritični opazovalci so ugotavljali, da se judovski priseljenci do Arabcev obnašajo kruto in sovražno, a večjih trenj med njimi ni bilo. Ko so leta 1917 s t. i. Balfourjeva deklaracijo Judom uradno priznali Palestino za domovino, ne da bi za soglasje vprašali domačine, so se z nadaljnjim priseljevanjem napetosti med arabskim prebivalstvom in Judi stopnjevale."⁴⁰

Učbeniki za četrti letnik gimnazije

Preglednica št. 21: Prisotnost vsebin, ki se nanašajo na zgodovino današnjih arabskih držav, v učbenikih za 4. letnik gimnazije

Prisotnost vsebin, ki se nanašajo na zgodovino današnjih arabskih držav, v učbenikih za 4. letnik gimnazije	Dolenc, Ervin; Gabrič, Aleš (2002). Zgodovina 4: učbenik za 4. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS. Izdaja: 2009.	Repe, Božo (2005). Sodobna zgodovina: zgodovina za 4. letnik gimnazij. Prenovljena in dopolnjena izdaja. Ljubljana: Modrijan. Izdaje: 2006, 2007, 2008.
Interesne sfere v Afriki	✓	✓
Prva svetovna vojna na Bližnjem vzhodu	✓	✓
Med obema vojnama: – Skrbništvo nad arabskimi ozemlji po propadu osmanskega cesarstva – Palestina: Arabci in Judje – Saudova Arabija	✓ ✓ ✓	✓ ✓ –
Druga svetovna vojna v Afriki	✓	✓
Bližnjevzhodna kriza: Israel Libanon PLO	✓ – –	✓ ✓ ✓
Dekolonizacija	✓	✓

Pred prvo svetovno vojno oba učbenika navajata podatek o politično zavezniški povezavi leta 1904 med Veliko Britanijo in Francijo ter o njunem dogovoru o razdelitvi interesnih sfer v severni Afriki: Egipt (Velika Britanija), Maroko (Francija).

⁴⁰ Cvirn, Janez; Studen, Andrej (2010). Zgodovina 3. Učbenik za 3. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 115.

Tudi za tematiko o prvi svetovni vojni se nekatere vsebine nanašajo na arabske države. Britanci so se spopadli s Turki v Palestini. Učbenika izpostavljata pomembno vlogo Britancev, ki so na svojo stran pridobili Arabce, da so organizirali upore proti Turkom, in da je pomembno vlogo pri tem odigral Thomas Edvard Lawrence.

Med obema vojnoma v 20. stoletju se vsebine nanašajo na propad osmanskega cesarstva po prvi svetovni vojni (izguba arabske Azije in severne Afrike) in skrbništvo nad arabskimi državami, ki sta ju dobili Francija (Sirija, Libanon) in Velika Britanija (Irak, Palestina, Jordanija). V učbeniku založbe DZS je navedeno sionistično gibanje in naseljevanje Judov v Palestini ter britanska začasna prepoved naseljevanja leta 1930 zaradi protestov Arabcev in spopadov.

Tudi za drugo svetovno vojno učbenika vključujeta afriško bojišče, kjer poudarjata predvsem spopade v severni Afriki oz. Egiptu (Bengazi, Tobruk) med britansko vojsko na eni strani in nemško-italijansko vojsko na drugi strani. Izpostavljenih je več dogodkov, in sicer bitka pri El Alameinu leta 1942, kjer so bili uspešni britanski vojaki, in izkrcaje zavezniških vojakov na obalah Maroka in Alžirije ter vdaja nemških in italijanskih sil v Tuniziji leta 1943.

Po drugi svetovni vojni je pri tematiki o hladni vojni in pri kriznih žariščih večji poudarek na bližnjevzhodni krizi, zlasti na vojnah Izraela z arabskimi državami po razglasitvi samostojne države Izrael leta 1948. Vojne 1948, 1956, 1967, 1973 in 1982 niso podrobno opisane v učbeniku založbe DZS, podane so le letnice in po letu 1973 prva dogovarjanja Izraela z naftno bogatimi arabskimi državami. Izpostavljena je sueška kriza leta 1956 in vloga egiptovskega predsednika Naserja, ki je priboril Sueški prekop ter s tem postal t. i. arabski narodni junak, ki se je uprl Veliki Britaniji, Franciji in Izraelu ter podporo pridobil pri Sovjetski zvezi.

V učbeniku založbe Modrijan so vojne na kratko predstavljene v posebni preglednici (na strani 216), in sicer vojna leta 1948 (Judje so zasedli večino ozemlja, ki ga je OZN predvidevala za palestinske Arabce), sueška kriza leta 1956 (Izrael, Velika Britanija in Francija so bili neuspešni in niso preprečili egiptovske nacionalizacije Sueškega prekopa), vojna leta 1967 (Izrael je zasedel Sinaj) in vojna leta 1973 (neuspešen poskus Egipta in Sirije, ki se je končal z mirovno konferenco leta 1975, ko so se Izraelci umaknili

DRUGO POGLAVJE

iz Sinaja). Učbenik založbe Modrijan opisuje krizo v Libanonu po drugi svetovni vojni in državljanske vojne, verske in etnične spopade v tej državi.

V učbeniku založbe Modrijan je posebej predstavljena usoda palestinskih Arabcev in ustanovitev Palestinske osvobodilne organizacije, kjer je zgodovina predstavljena do leta 2004.

V učbeniškem besedilu ni podrobno opisana dekolonizacija oz. osamosvajanje britanskih, francoskih (Alžirija) idr. kolonij v drugi polovici 20. stoletja. V učbeniku založbe Modrijan so v posebni preglednici (na str. 222) navedena leta osamosvojitve držav: 1910–19 (Saudova Arabija), 1920–29 (Egipt), 1930–39 (Irak), 1940–49 (Izrael, Jordanija, Sirija), 1950–59 (Libija, Maroko, Sudan, Tunizija), 1960–69 (Alžirija, Mavretanija, Somalija, Kuvajt, Južni Jemen), 1970–79 (Džibuti, Bahrajn, Katar, Združeni arabski emirati). Tako se dijaki seznanijo z letnicami osamosvojitve številnih današnjih arabskih držav.

Preglednica št. 22: Pomen zgodovine arabskih držav v učbenikih za 4. letnik gimnazije

<i>Pomen zgodovine arabskih držav v učbenikih za 4. letnik gimnazije</i>	<i>Dolenc, Ervin; Gabrič, Aleš (2002). Zgodovina 4: učbenik za 4. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS. Izdaja: 2009.</i>	<i>Repe, Božo (2005). Sodobna zgodovina: zgodovina za 4. letnik gimnazij. Prenovljena in dopolnjena izdaja. Ljubljana: Modrijan. Izdaje: 2006, 2007, 2008.</i>
<i>Poglavja</i>	–	–
<i>Teme</i>	<i>Vojna v Aziji in Afriki</i>	<i>Vojna v puščavi</i>
<i>Podteme</i>	<i>Palestina: Arabci in Judje</i>	–
<i>Didaktični poudarki podteme</i>	<i>Bližnjevzhodna kriza</i>	<i>Izrael in arabske države Kriza v Libanonu</i>

V učbenikih za 4. letnik je več vsebin in dogodkov, ki se navezujejo na zgodovino današnjih arabskih držav, vendar niso vključeni v poglavja.

Učbenik založbe DZS ima eno temo *Vojna v Aziji in Afriki* (spada v poglavje *Prva svetovna vojna*), ki se nanaša na arabske države (zlasti spopad Britancev s Turki na ozemlju arabskih držav). Učbenik založbe Modrijan ima to vsebino pri poglavju *Prva svetovna vojna* vključeno v temo *Vojna na morju in kolonijah*.

Učbenik založbe Modrijan ima temo z naslovom *Vojna v puščavi* (spada v poglavje *Druga svetovna vojna*), ki opisuje spopade v severni Afriki.

Učbenik založbe DZS pa to vsebino obravnava ravno tako v poglavju Druga svetovna vojna pri temi Preobrat na bojišču.

Ker je vsebina v gimnazijskih učbenikih bolj obširna, najdemo naslove v podtemah in didaktičnih poudarkih podtem, ki vključujejo zgodovino arabskih držav.

Učbenik založbe DZS ima podtemo z naslovom Palestina: Arabci in Judje, ki spada v temo Neevropske države in v poglavje Svet med obema vojnama. Učbenik navaja tudi demonstracije in osvobodilne vojne za samostojnost arabskih držav. Kot primer uspešnega boja arabskih držav za neodvisnost je prikazan primer Saudove Arabije, ki je postala samostojna leta 1932: *“Na redko poseljenih puščavskih območjih Arabskega polotoka zunaj teh ozemelj pa je v vojnah z drugimi dinastijami in z britansko podporo postopoma do 1926 združil ozemlje pod svojim nadzorom Ibn Saud, ki je 1932 razglasil samostojno kraljevino Saudovo Arabijo. Davek romarjev v Meko ni zadoščal za življenje kraljevine, zato je Ibn Saud podelil koncesije za iskanje nafte ameriškim družbam.”*⁴¹ Omenjena je arabsko-ameriška naftna družba, ki je začela črpati nafto v Saudovi Arabiji leta 1938 ter prinesla državi bogastvo po drugi svetovni vojni.

Bližnjevzhodna kriza je naslov didaktičnega poudarka, ki spada v podtemo Krizna žarišča zunaj Evrope, ta pa v temo Hladna vojna in poglavje Svet po drugi svetovni vojni v učbeniku založbe DZS. *“Bližnji vzhod je postal stalno krizno žarišče s ponavljajočimi se vojnami v letih 1956, 1967, 1973 in 1982. V njih je bil Izrael, ki so ga podpirale ZDA, običajno uspešnejši in je osvojil veliko ozemlja sosednjih držav. Toda na zahtevo velesil in OZN so bile sovražnosti vsakič kmalu prekinjene, med sovražne vojske pa so razmeščali mirovne sile OZN. Do močnejših diplomatskih akcij za reševanje bližnjevzhodne krize je prišlo šele v sedemdesetih letih, ko so arabske države že krepko izrabljale svoje najmočnejše »orožje« – nafto. Embargo na dobavo nafte državam, ki so podpirale Izrael, in štirikratna podražitev cene »črnega zlata« v letu dni po oktobrski vojni leta 1973 so prepričali zaščitnico Izraela in industrijsko najbogatejšo državo na svetu, ZDA,*

⁴¹ Dolenc, Ervin; Gabrič, Aleš (2002). Zgodovina 4: učbenik za 4. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 65.

*naj pritisne na Izrael in ga prepriča, da je prišel čas dogovarjanja z arabskimi sosedami.*⁴²

Učbenik založbe Modrijan ima dva didaktična poudarka, ki se navezuje na dogodke po drugi svetovni vojni v današnjih arabskih državah. Prvi didaktični poudarek z naslovom Izrael in arabske države ter drugi didaktični poudarek z naslovom Kriza v Libanonu spadata v podtemo Bližnjevzhodna kriza. Ta podtema spada v temo Krizna žarišča (poglavje Svet po drugi svetovni vojni).

Didaktični poudarek Izrael in arabske države opisuje nastanek in reševanje palestinskega vprašanja: *“Izraelska država je načrtno naseljevala Jude na ozemlja, ki jih je zasedla v vojni. Palestinci so se razsuli po vsem arabskem svetu, največ so se naseljevali v Siriji, Libanonu in Jordaniji. V teh državah so životali v taboriščih, občasno pa so bili tudi predmet notranjih obračunov v arabskih državah, predvsem v Libanonu in Jordaniji. Leta 1964 je bila ustanovljena Palestinska osvobodilna organizacija (PLO). Po letu 1967 je organizirala vojaško in politično dejavnost za osvoboditev Palestine in čez dve leti začela večje gverilske akcije. PLO je leta 1974 kot predstavnico Palestinev posredno priznal tudi OZN, njen vodja Jaser Arafat je leta 1975 celo smel nastopiti v Generalni skupščini. Arafata, ki je umrl leta 2004, je nasledil novi palestinski voditelj Mahmud Abas. /.../ Leta 1993 sta se Izrael in PLO pod pokroviteljstvom ZDA začela neposredno pogajati o rešitvi palestinskega vprašanja in tudi sklenila dogovor o palestinski avtonomiji v Izraelu.”*⁴³

Pri krizi v Libanonu pa so opisane razmere po drugi svetovni vojni: *“Notranje napetosti v Libanonu so bile ves čas po vojni velike, saj je bil razdeljen na več krščanskih in muslimanskih veroizpovedi, v notranje zadeve pa so se vmešavale tudi druge arabske države, predvsem Sirija. Ekonomsko je bil sprva bogat, v njegovih bankah se je zbiral zlasti naftni kapital. Leta 1958 je izbruhnila državljanska vojna in ZDA so na prošnjo vlade posredovale, vendar so se kmalu umaknile. Državljska vojna se je v naslednjih dveh desetletjih nadaljevala, Libanon se je razdelil na*

⁴² Prav tam, str. 175.

⁴³ Repe, Božo (2005). Sodobna zgodovina: zgodovina za 4. letnik gimnazij. Prenovljena in dopolnjena izdaja. Ljubljana: Modrijan, str. 215–216.

razne enklave, predvsem pa na krščanski in muslimanski del, ki so ju obvladovale razne milice. Njegova mesta so bila večkrat porušena, atentati, ugrabitve, poulični boji, podtaknjene bombe, verski in etnični spopadi so bili leta del vsakdanjika tamkajšnjih prebivalcev. Kot sinonim za tako stanje se je v političnem žargonu uveljavil izraz »libanonizacija«.⁴⁴

ZGODOVINA DANAŠNJIH ARABSKIH DRŽAV V SREDNJEŠOLSКИH UČBENIKIH ZA ZGODOVINO

Učbeniki za 1. letnik srednje šole

Preglednica št. 23: Prisotnost vsebin, ki se nanašajo na zgodovino današnjih arabskih držav, v učbenikih za 1. letnik srednje šole

<i>Prisotnost vsebin, ki se nanašajo na zgodovino današnjih arabskih držav, v učbenikih za 1. letnik srednje šole</i>	<i>Berzelak, Stane (1996). Zgodovina 1 za tehniške in druge strokovne šole. Ljubljana: Modrijan. Izdaje: 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2003, 2004, 2006, 2007, 2009.</i>
<i>Mezopotamija</i>	✓
<i>Egipt</i>	✓
<i>Fenicija</i>	✓
<i>Arabska država:</i>	
– <i>širjenje države</i>	✓
– <i>islam</i>	✓
– <i>kultura</i>	✓
– <i>muslimansko štetje let</i>	✓
<i>Zaustavitev prodiranja Arabcev v Evropo</i>	✓
<i>Vpadi iz severne Afrike (Saraceni)</i>	✓
<i>Španija pod Arabci</i>	✓
<i>Križarske vojne in posledice</i>	✓
<i>Turška država oz. osmansko cesarstvo</i>	✓
<i>Imperialistična politika v Afriki (prva pol. 19. stol.)</i>	✓

V učbeniku, ki se uporablja v srednjih strokovnih in tehniških šolah, se dijaki seznanijo z zgodovino današnjih arabskih držav pri različnih vsebinah.

Pri prvih civilizacijah oz. zgodnjih visokih kulturah se seznanijo s stari Egiptom, Mezopotamijo (Sumerija, akadsko kraljestvo, Babilonija,

⁴⁴ Prav tam, str. 216.

DRUGO POGlavJE

Asirija) in mestnimi državicami ob vzhodnih obalah Sredozemlja (Tir, Sidon, Biblos) oz. Fenicijo (kolonije, trgovina, črkovna pisava). Dijaki spoznajo čas in prostor prvih civilizacij, gospodarske in tehnične značilnosti razvoja (namakanje, obrt), družbeno podobo najstarejših držav (faraoni, vojskovodje in svečeniki, pisarji in drugi uradniki; večina kmetje, trgovci in obrtniki, sužnji), kulturno dediščino najstarejših civilizacij (književnost: Pesem nosačev žita, Himna sončnemu božanstvu, Ep o Gilgamešu; znanost in tehnika: astronomija, matematika, medicina; pravo: Hamurabijev zakonik; umetnost: kiparstvo, arhitektura: piramide, viseči vrtovi, babilonski stolp; religija: politeizem v Egiptu in Mezopotamiji).

Pri zgodovinskem času se ravno tako seznanijo, da muslimani štejejo leta od bega Mohameda iz Meke v Medino leta 622. Pri tematiki o islamu in Arabcih se seznanijo z razlogi za preseljevanje Arabcev, o začetniku islama – Mohamedu, osvajanju Arabcev ter z njihovo kulturno oz. posredniško vlogo za Evropo v zgodnjem srednjem veku. Učbenik izpostavlja pomembno vlogo arabskih univerz (razvoj matematike, astronomije, kemije, medicine) in neenotnost v islamu (suniti in šiiti).

V srednjem veku so omenjeni Saraceni, ki so se naselili tudi v severni Afriki in potem zasedli Pirenejski polotok: *“Arabci – Saraceni (tako so evropski kronisti imenovali Arabce iz Sirije) so bili nomadi iz plemen v Sirijski in Arabski puščavi. Med osvajanjem so naselili zahodno Palestino (Sveto deželo), predele Male Azije in na zahodu še severno Afriko. Prodrli so na Pirenejski polotok, zasedli pa tudi večino pomembnejših otokov v Sredozemlju.”*⁴⁵

Pri Frankih je omenjena frankovska vojska, ki je leta 732 pri Poitiersu zaustavila prodiranje Arabcev. Pri turški državi je navedba, da so Turki zavladali Levanti (deželam ob vzhodnem delu Sredozemskega morja) in Mezopotamiji. Pri križarskih vojnah je poudarek na gospodarsko-kulturnih posledicah ter še posebej prenosu tehničnih spoznanj iz arabskih dežel preko trgovcev in popotnikov v srednjem veku. Pri zgodovini Španije je poudarek na rekonkvisti od 11. do 15. stoletja proti Arabcem. V prvi polovici 19. stoletja pa je le omemba odkrivanja in koloniziranja notranjosti Afrike, Azije idr., zlasti Velike Britanije, Francije, Belgije, Nizozemske idr.

⁴⁵ Berzelak, Stane (1996). Zgodovina 1 za tehniške in druge strokovne šole. Ljubljana: Modrijan, str. 122.

Preglednica št. 24: Pomen zgodovine arabskih držav v učbenikih za 1. letnik srednje šole

<i>Pomen zgodovine arabskih držav v učbenikih za 1. letnik srednje šole</i>	<i>Berzelak, Stane (1996). Zgodovina 1 za tehniške in druge strokovne šole. Ljubljana: Modrijan. Izdaje: 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2003, 2004, 2006, 2007, 2009.</i>
<i>Poglavja</i>	–
<i>Teme</i>	–
<i>Podteme</i>	<i>Islam in Arabci</i>

V učbeniku se le ena podtema direktno nanaša na arabsko zgodovino, in sicer podtema z naslovom Islam in Arabci, ki spada v temo Trije evropski kulturno-civilizacijski krogi (bizantinski, arabski, frankovski), ta pa v poglavje Zgodnji srednji vek. Ta podtema je podrobno predstavljena v 3. poglavju.

Učbeniki za 2. letnik srednje šole

Preglednica št. 25: Prisotnost vsebin, ki se nanašajo na zgodovino današnjih arabskih držav, v učbenikih za 2. letnik srednje šole

<i>Prisotnost vsebin, ki se nanašajo na zgodovino današnjih arabskih držav, v učbenikih za 2. letnik srednje šole</i>	<i>Berzelak, Stane (1998). Zgodovina 2 za tehniške in druge strokovne šole. Ljubljana: Modrijan. Izdaje: 1999, 2000, 2002, 2003, 2007, 2009, 2010.</i>
<i>Imperialistična podoba sveta: Afrika</i>	✓
<i>Judovsko vprašanje: sionistično gibanje</i>	✓
<i>Druga svetovna vojna v Afriki</i>	✓
<i>Svet po drugi svetovni vojni:</i> – <i>Bližnjevzhodna kriza (Izrael, PLO)</i> – <i>Dekolonizacija</i>	✓ ✓

V tem učbeniku, ki se uporablja v srednjih strokovnih in tehniških šolah, se vsebina navezuje predvsem na imperialistično politiko Francije (Alžirija, Tunizija, Maroko ...), Velike Britanije (Egipt ...) in Nemčije ter Italije v Afriki pred prvo svetovno vojno.

Med obema vojnama je omenjeno večje priseljevanje Judov v Palestino in mirovna pogodba s Turčijo, ki je turško državo skrčila na turško etnično ozemlje.

V drugi svetovni vojni je izpostavljeno afriško bojišče, bitka pri El Alameinu, izkrcanje zaveznikov v Maroku in Alžiriji ter fronta v Tuniziji, kjer se je 1943 končala vojna v severni Afriki.

DRUGO POGLAVJE

Po drugi svetovni vojni je več pozornosti namenjeno dekolonizaciji in boju za neodvisnost afriških držav (boj Alžircev proti francoski oblasti), kriznem žarišču na Bližnjem vzhodu po letu 1948 (ustanovitev države Izrael) in nastanku PLO – Palestinske osvobodilne organizacije leta 1964 pod vodstvom Jaserja Arafata, ki je imela cilj ustanovitev palestinske države. Po letu 1993 so omenjena prva miroljubna dogovarjanja med PLO in Izraelom o reševanju palestinskega vprašanja.

Preglednica št. 26: Pomen zgodovine arabskih držav v učbenikih za 2. letnik srednje šole

<i>Pomen zgodovine arabskih držav v učbenikih za 2. letnik srednje šole</i>	<i>Berzelak, Stane (1998). Zgodovina 2 za tehniške in druge strokovne šole. Ljubljana: Modrijan. Izdaje: 1999, 2000, 2002, 2003, 2007, 2009, 2010.</i>
<i>Poglavja</i>	–
<i>Teme</i>	–
<i>Podteme</i>	–
<i>Didaktični poudarek</i>	<i>Bližnji vzhod in Azija</i>

V učbeniku se le en didaktični poudarek nanaša na zgodovino današnjih arabskih držav, in sicer poudarek z naslovom Bližnji vzhod in Azija, ki spada v podtemo Tretji svet, ta pa v temo Različni svetovi (poglavje Svet po drugi svetovni vojni).

Dijaki spoznajo, da je razglasitev države Izrael leta 1948 sprožila vrsto vojn med Izraelom in arabskimi državami ter se seznanijo z ustanovitvijo PLO (ki si je zadala za cilj ustanovitev palestinske države) in miroljubnimi dogovori med PLO in Izraelom po letu 1993 za palestinsko avtonomijo v Izraelu.

PROSTORSKA PREDSTAVLJIVOST ZGODOVINE DANAŠNJIH ARABSKIH DRŽAV

Ker učbeniki vključujejo zemljevide, nas je zanimalo, kakšno prostorsko predstavljalnost za zgodovino arabskih držav nudijo oz. pri katerih zgodovinskih vsebinah zemljevidi prikazujejo zgodovino današnjih arabskih držav.

Preglednica št. 27: Število zemljevidov, ki prikazujejo tudi današnje arabske države, in vsebina zemljevidov v učbenikih za 6. razred osnovne šole

<i>Število zemljevidov, ki prikazujejo tudi današnje arabske države, in vsebina zemljevidov v učbenikih za 6. razred osnovne šole</i>	<i>Rode, Marjan; Tawitian, Elissa (2004). Prvi koraki v preteklost: Zgodovina za 6. razred devetletke. Ljubljana: DZS. Izdaje: 2006, 2007, 2008, 2009.</i>	<i>Janša-Zorn, Olga; Kastelic, Ana; Škraba, Gabrijela (2004). Spoznavajmo zgodovino. Zgodovina za 6. razred devetletne osnovne šole. Ljubljana: Modrijan. Izdaje: 2005, 2006, 2007, 2008.</i>	<i>Otič, Marta (2006). Zgodovina 6: svet skozi čas. Učbenik za zgodovino v šestem razredu osnovne šole. Ljubljana: Mladinska knjiga. Izdaja: 2008.</i>	<i>Verdev, Helena (2008). Raziskujem preteklost 6. Učbenik za zgodovino za 6. razred osnovne šole. Ljubljana: Rokus Klett. Izdaja: 2009.</i>
<i>Število zemljevidov, ki prikazujejo tudi današnje arabske države</i>	1	–	–	5
<i>Najstarejše civilizacije v starem veku</i>	✓	–	–	✓

V učbenikih za 6. razred založb Modrijan in Mladinska knjiga ni zemljevidov. Pri založbi DZS je le en zemljevid, pri založbi Rokus Klett pa 5 zemljevidov, ki prikazujejo tudi območja ali kraje današnjih arabskih držav, ki so bili vključeni v stare kulture oz. civilizacije v starem veku.

Pri založbi DZS so na svetovnem zemljevidu označene prve kulture, pri založbi Rokus Klett pa je na vseh svetovnih zemljevidih s puščico označenih več območij, kjer se učenci naučijo, da je bila prva pisava v Sumeriji, da je bilo najstarejše mesto Jeriho v Palestini, da so iznašli kolo v Mezopotamiji, da so uporabljali mumificiranje in napravo šaduf – napravo za dvigovanje vode v Egiptu, da je človek prvič obdelal kamne v severni Afriki ter da so Arabci poznali pripomočke za opazovanje neba in uvedli “arabske” številke.

DRUGO POGLAVJE

Preglednica št. 28: Število zemljevidov, ki prikazujejo tudi današnje arabske države, in vsebina zemljevidov v učbenikih za 7. razred osnovne šole

Število zemljevidov, ki prikazujejo tudi današnje arabske države, in vsebina zemljevidov v učbenikih za 7. razred osnovne šole	Janša-Zorn, Olga; Mihelič, Darja (2005). <i>Koraki v času. Od prazgodovine skozi stari in srednji vek. Učbenik za 7. razred devetletke.</i> Ljubljana: DZS. Izdaje: 2007, 2008, 2009.	Simonič Mervic, Karmen (2003). <i>Stari svet: zgodovina za 7. razred devetletne osnovne šole.</i> Ljubljana: Modrijan. Izdaje: 2004, 2006, 2007, 2009, 2011.	Otič, Marta; Potočnik, Dragan (2007). <i>Zgodovina 7: svet skozi čas. Učbenik za zgodovino v sedmem razredu osnovne šole.</i> Ljubljana: Mladinska knjiga.	Razpotnik, Jelka; Snoj, Damjan (2007). <i>Raziskujem preteklost 7. Učbenik za zgodovino za 7. razred osnovne šole.</i> Ljubljana: Rokus Klett. Izdaja: 2008.
Število zemljevidov, ki prikazujejo tudi današnje arabske države	13	8	11	5
<i>Prve civilizacije</i>	✓	✓	✓	✓
<i>Perzijska država</i>	✓	–	✓	–
<i>Država Aleksandra Velikega</i>	✓	✓	✓	✓
<i>Grške in feničanske kolonije v Sredozemlju in ob Črnem morju</i>	✓	✓	✓	–
<i>Rimski imperij</i>	✓	✓	✓	✓
<i>Preseljevanje ljudstev</i>	–	–	–	✓
<i>Sredozemlje okrog leta 800</i>	✓	–	✓	–
<i>Arabska država in osvajanja</i>	✓	–	✓	✓
<i>Širjenje krščanstva</i>	✓	–	–	–
<i>Križarski pohodi</i>	✓	✓	✓	–
<i>Evropska trgovska središča in trgovske poti v srednjem veku</i>	✓	–	–	–
<i>Turška država oz. osmansko cesarstvo v 14. in 15. stol.</i>	✓	–	–	–

Učbeniki za 7. razred vključujejo največ zemljevidov v osnovni šoli, kjer je razvidna tudi zgodovina današnjih arabskih držav.

Iz zgornje preglednice lahko povzamemo, katera so glavna obdobja oz. dogodki, prikazani na zemljevidih, ki se nanašajo na zgodovino današnjih arabskih držav. Izpostavimo lahko prve civilizacije oz. kulture: Mezopotamija (Asirija, Babilonija), Fenicija, Izrael in Juda, Egipt. Pri prikazu perzijske države, države Aleksandra Velikega in rimskega imperija

je označena Arabija. Pri rimskem imperiju so označena naslednja območja od severozahodne Afrike do Bližnjega vzhoda: Mavretanija, Numidija, Afrika, Kirenajka, Egipt, Judeja, Sirija in Arabija. Pri preseljevanju ljudstev je prikazana tudi pot Vandalov do Kartagine v severni Afriki. Pri prikazu obsega arabske države so označeni naslednji kraji in območja: Nedžd, Hedžas, Hadramavt, Meka, Medina in Marib.

Na zemljevidu križarskih pohodov je označeno mesto Jeruzalem, vidna pa so še druga mesta v severni Afriki: Tripolis, Tunis, Aleksandrija. Pri obsegu turške države so razvidna naslednja območja: Alžirija, Tunizija, Tripolitanijska, Egipt, Sirija, Arabija.

Preglednica št. 29: Število zemljevidov, ki prikazujejo tudi današnje arabske države, in vsebina zemljevidov v učbenikih za 8. razred osnovne šole

Število zemljevidov, ki prikazujejo tudi današnje arabske države, in vsebina zemljevidov v učbenikih za 8. razred osnovne šole	Cvirn, Janez; Hriberšek Balkovec, Elizabeta; Studen, Andrej (2000). Koraki v času. Novi vek. Zgodovina za 7. razred osemletke. Ljubljana: DZS. Izdaji z naslovom: Zgodovina za 8. razred devetletke: 2001, 2004.	Žvanut, Maja; Vodopivec, Peter (2000). Vzpon meščanstva: zgodovina za 8. razred devetletne osnovne šole. Ljubljana: Modrijan. Izdaje: 2001, 2002, 2003, 2004, 2006, 2007, 2009, 2010.	Mirjanič, Anita; Razpotnik, Jelka; Snoj, Damjan; Verdev, Helena; Zuljan, Anka (2006). Raziskujem preteklost 8. Učbenik za zgodovino za 8. razred osnovne šole. Ljubljana: Rokus.
Število zemljevidov, ki prikazujejo tudi današnje arabske države	3	5	6
Potovanje Marca Pola	–	✓	✓
Potovanje Ibna Battute	–	–	✓
Osmansko cesarstvo v 15. in 16. stol.	–	–	✓
Svet v času prvih odkritij	–	✓	✓
Trikotnik svetovnega trgovanja v 15. in 16. stol.	–	✓	–
Kuga v 14. stoletju	–	–	✓
Države in kolonije sredi 18. stol.	–	✓	–
Evropa v Napoleonovi dobi	✓	–	–
Države in njihove kolonije konec 19. stol.	✓	✓	✓
Glavna krizna žarišča pred 1. svet. vojno	✓	–	–

V učbenikih za 8. razred je od 3 do 6 zemljevidov. V učbeniku založbe Rokus Klett za 8. razred lahko izpostavimo potovanje Ibna Battute v letih 1325–1355 (poleg Marca Pola) in kolonialno razdelitev konec

DRUGO POGlavJE

19. stoletja v Afriki, kjer je razvidno, da je imela Francija kolonialne posesti v Maroku, Alžiriji, Tuniziji, francoski zahodni Afriki in francoski Somaliji; Velika Britanija v Egiptu, Sudanu, britanski Somaliji; Italija pa je imela kolonije v Libiji, italijanski Somaliji itd.

Preglednica št. 30: Število zemljevidov, ki prikazujejo tudi današnje arabske države, in vsebina zemljevidov v učbenikih za 9. razred osnovne šole

<i>Število zemljevidov, ki prikazujejo tudi današnje arabske države, in vsebina zemljevidov v učbenikih za 9. razred osnovne šole</i>	<i>Dolenc, Ervin; Gabrič, Aleš; Rode, Marjan (2002). Koraki v času. 20. stoletje: zgodovina za 8. razred osemletke in 9. razred devetletke. Ljubljana: DZS. Izdaja: 2003. Izdaji z naslovom Zgodovina za 9. razred devetletke: 2008, 2010.</i>	<i>Kern, Ana Nuša; Nečak, Dušan; Repe, Božo (1997). Naše stoletje: zgodovina za 8. razred osnovne šole. Ljubljana: Modrijan. Izdaje: 1998, 1999, 2000, 2002. Izdaja z naslovom Naše stoletje: zgodovina za 8. razred osnovne šole, zgodovina za devetletne osnovne šole: 2003. Izdaji z naslovom Naše stoletje: zgodovina za 9. razred osnovne šole: 2005, 2007.</i>	<i>Razpotnik, Jelka; Snoj, Damjan (2008). Raziskujem preteklost 9. Učbenik za zgodovino za 9. razred osnovne šole. 2. izdaja. Ljubljana: Rokus Klett. Izdaja: 2010.</i>
<i>Število zemljevidov, ki prikazujejo tudi današnje arabske države</i>	4	5	3
<i>Kolonialna razdelitev sveta v zač. 20. stol.</i>	✓	–	–
<i>Druga svetovna vojna</i>	–	✓	✓
<i>Svetovna krizna žarišča</i>	–	✓	–
<i>Izraelsko-arabske vojne</i>	–	✓	–
<i>Vojaške zveze med hladno vojno</i>	✓	✓	–
<i>Osvoboditev kolonij v Afriki</i>	–	–	✓
<i>Bogati in revni v drugi pol. 20. stol.</i>	✓	✓	–
<i>Zemljevid Evropske unije in kandidat za članstvo pred letom 2004</i>	✓	–	–

Tudi v 9. razredu ni veliko zemljevidov, kjer bi bile vidne današnje arabske države. Tako je npr. pri kolonialni razdelitvi sveta vidna država Oman (britanska posest), Egipt (britanska posest), Tunizija, Alžirija, Maroko, Francoska zahodna Afrika (francoske posesti), Somalija (britanska, francoska in italijanska posest) in Tripolitaniya (do leta 1912 turška posest, potem italijanska).

Pri vojaških zvezah v času hladne vojne je razviden Južni Jemen (zaveznik ZSSR⁴⁶), pri izraelsko-arabskih vojnah (1948, 1956, 1967, 1973) pa Izrael, Libanon, Sirija, Jordanija, Egipt in Saudova Arabija.

Pri zemljevidu druge svetovne vojne je označen El Alamein v severni Afriki.

Na zemljevidu o osvoboditvi kolonij v Afriki so razvidne države, ki so postale samostojne pred drugo svetovno vojno (Egipt) in po drugi svetovni vojni: v letih 1950–59 (Maroko, Tunizija, Libija, Sudan), v letih 1960–69 (Alžirija, Mavretanija, Somalija), po letu 1970 (Džibuti).

Zemljevid Evropske unije je predstavljen tako, da se vidijo še severnoafriške države in države na Bližnjem vzhodu: Maroko, Alžirija, Tunizija, Libija, Egipt, Saudova Arabija, Jordanija, Izrael, Libanon, Sirija, Irak.

Preglednica št. 31: Število zemljevidov, ki prikazujejo tudi današnje arabske države, in vsebina zemljevidov v učbenikih za 1. letnik gimnazije

<i>Število zemljevidov, ki prikazujejo tudi današnje arabske države, in vsebina zemljevidov v učbenikih za 1. letnik gimnazije</i>	<i>Brodnik, Vilma; Jernejčič, Robert: Zgaga Srečko (2009). Zgodovina 1. Učbenik za 1. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS. Izdaje: 2009 – dotis, 2010, 2011.</i>
<i>Število zemljevidov, ki prikazujejo tudi današnje arabske države</i>	20
<i>Območja naseljevanja človeka</i>	✓
<i>Prve civilizacije</i>	✓
<i>Perzijska država</i>	–
<i>Država Aleksandra Velikega</i>	–
<i>Grške in feničanske kolonije v Sredozemlju in ob Črnem morju</i>	✓
<i>Rimski imperij</i>	✓
<i>Hadrijanova potovanja v 2. stol.</i>	✓
<i>Gospodarstvo v rimskem imperiju</i>	✓
<i>Preseljevanje ljudstev</i>	✓
<i>Sredozemlje okrog leta 800</i>	–
<i>Arabska država in osvajanja</i>	✓
<i>Trgovske poti z dišavami na arabskem polotoku</i>	✓

Učbenik za 1. letnik gimnazije ima največ zemljevidov v gimnazijskih oz. srednješolskih učbenikih. Vključuje veliko zemljevidov, ki se nanašajo na zgodovino arabskih držav, saj prikazujejo veliko območij in mest, ki se nahajajo v današnjih arabskih državah.

⁴⁶ ZSSR: Zveza sovjetskih socialističnih republik.

DRUGO POGlavJE

Največ zemljevidov je za prve civilizacije: sumerske mestne države, stari Egipt, Palestina. Več jih je za rimski imperij, kjer so prikazane Arabija, Sirija, Judeja, Egipt, Kirenajka, Numidija, Mavretanija; pri Hadrijanovih potovanjih pa Mavretanija in Kirenajka v severni Afriki. Na zemljevidu, ki prikazuje gospodarstvo v rimskem imperiju od 1. do 3. stoletja, so navedena naslednja mesta: Tingis, Kartagina, Leptis Magna, Kirene, Aleksandrija, Gaza, Damask.

Pri preseljevanju ljudstev je prikazana tudi pot Vandalov do Kartagine v severni Afriki. Pri arabskih osvajanjih so na arabskem polotoku označena naslednja območja: Nedžd, Hedžas, Hadramavt, Oman; mesta: Meka, Medina, Jeruzalem, Jarmuk, Damask; v severni Afriki pa območja Magreb, Afrika, Fesan, Pentapolis, Libija in Egipt ter dve mesti: Aleksandrija in Asuan.

Izpostaviti je treba še zemljevid, ki prikazuje trgovske poti z dišavami na Arabskem polotoku, saj so na zemljevidu označena območja Dofar, Hadramavt, Dilmun ter mesta: Qarnaw, Marib, Timna, Aden, Qana, Al-Ula, Petra, Jeruzalem, Damask.⁴⁷

Preglednica št. 32: Število zemljevidov, ki prikazujejo tudi današnje arabske države, in vsebina zemljevidov v učbenikih za 2. letnik gimnazije

<i>Število zemljevidov, ki prikazujejo tudi današnje arabske države, in vsebina zemljevidov v učbenikih za 2. letnik gimnazije</i>	<i>Mlacovič, Dušan; Urankar, Nataša (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS. Izdaja: 2011.</i>
<i>Število zemljevidov, ki prikazujejo tudi današnje arabske države</i>	9
<i>Bizantinsko cesarstvo v 5. in 6. stoletju</i>	✓
<i>Arabska osvajanja</i>	✓
<i>Španija in severozahodna Afrika ok. leta 1000</i>	✓
<i>Križarski pohodi</i>	✓
<i>Karavanske poti med severno in podsaharsko Afriko</i>	✓
<i>Turška država oz. osmansko cesarstvo od 14. do 17. stol.</i>	✓
<i>Potovanje Marca Pola</i>	✓
<i>Rekonkvista v Španiji</i>	✓
<i>Svet v času prvih odkritij in odkrivanje sveta</i>	✓

Učbenik za 2. letnik založbe DZS ima bistveno manj zemljevidov kot učbenik za 1. letnik iste založbe.

⁴⁷ Brodnik, Vilma; Jernejčič, Robert; Zgaga Srečko (2009). Zgodovina 1. Učbenik za 1. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 190.

Na zemljevidih je prikazano več krajev in območij v današnjih arabskih državah.

Pri prikazu arabskega osvajanja so na Arabskem polotoku označeni: Hadramavt, Hedžas, Nedžd, Oman (mesta: Meka, Medina, Damask, Jarmuk, Jeruzalem); v severni Afriki pa območja Magreb, Afrika, Fesan, Pentapolis, Libija, Egipt (mesti Aleksandrija in Asuan).

Pri prikazu karavanskih poti med severno in podsaharsko Afriko so označena naslednja mesta v severni Afriki: Marakeš, Salé, Fez, Sigilmasa, Tlemcen, Alžir, Tunis, Kairouan, Tripolis, Barca, Kairo idr.⁴⁸

Kordobski kalifat in Kalifat Fatimidov v severni Afriki ok. leta 1000 sta prikazana v Španiji in severozahodni Afriki.

Pri prikazu obsega turške države so označena območja Hedžas, Sirija Alžirija, Tunizija, Tripolitaniya, Egipt in mesti Meka in Jeruzalem. Vidna je tudi Arabija.

Preglednica št. 33: Število zemljevidov, ki prikazujejo tudi današnje arabske države, in vsebina zemljevidov v učbenikih za 3. letnik gimnazije

<i>Število zemljevidov, ki prikazujejo tudi današnje arabske države, in vsebina zemljevidov v učbenikih za 3. letnik gimnazije</i>	<i>Cvirn, Janez; Studen, Andrej (2010). Zgodovina 3. Učbenik za 3. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS.</i>
<i>Število zemljevidov, ki prikazujejo tudi današnje arabske države</i>	4
<i>Evropa v Napoleonovi dobi (začetek 19. stol.)</i>	✓
<i>Evropa po berlinskem kongresu</i>	✓
<i>Države in njihove kolonije v zač. 20. stoletja</i>	✓

V učbeniku za 3. letnik je zelo malo zemljevidov.

Pri dveh zemljevidih, ki sicer prikazujeta Evropo, so razvidne nekatere afriške države. Pri zemljevidu o Napoleonovi Evropi je razviden tudi severni del Afrike: Fez in Maroko, Alžirija, Tunizija, Tripolitaniya, Kirenajka, Egipt. Na zemljevidu, ki prikazuje države po berlinskem kongresu 1878, je ravno tako razvidna severna Afrika: Maroko, Alžirija, Tunizija, Tripolitaniya, Kirenajka, Egipt in Sirija.

⁴⁸ Mlacović, Dušan; Urankar, Nataša (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 215.

DRUGO POGLAVJE

Učbenik ima dva zemljevida, ki prikazujeta kolonialno posest pred letom 1914. Prvi zemljevid prikazuje kolonialno posest in vplivna območja v vzhodni in južni Aziji. Na tem zemljevidu sta razvidna Arabija in Oman (označena je posest turške države ob obrobjih Arabije in britanska posest na jugovzhodnih in južnih obrobjih Arabije). Na zemljevidu, ki prikazuje kolonialno posest v Afriki, so označene države: Maroko (francoska posest in španski Maroko), Alžirija, Tunizija (francoska posest), Libija (italijanska posest), Egipt, Sudan (britanska posest), Somalija (francoska, britanska in italijanska posest), Francoska zahodna Afrika (na področju današnje Mavretanije).

Preglednica št. 34: Število zemljevidov, ki prikazujejo tudi današnje arabske države, in vsebina zemljevidov v učbenikih za 4. letnik gimnazije

<i>Število zemljevidov, ki prikazujejo tudi današnje arabske države, in vsebina zemljevidov v učbenikih za 4. letnik gimnazije</i>	<i>Dolenc, Ervin; Gabrič, Aleš (2002). Zgodovina 4: učbenik za 4. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS. Izdaja: 2009.</i>	<i>Repe, Božo (2005). Sodobna zgodovina: zgodovina za 4. letnik gimnazij. Prenovljena in dopolnjena izdaja. Ljubljana: Modrijan. Izdaje: 2006, 2007, 2008.</i>
<i>Število zemljevidov, ki prikazujejo tudi današnje arabske države</i>	8	5
<i>Razvoj svetovnega gospodarstva na prelomu stoletja</i>	–	✓
<i>Kolonialna razdelitev sveta pred 1914</i>	✓	–
<i>Turčija pred in po prvi svetovni vojni</i>	✓	–
<i>Francoski in britanski protektorat nad ozemlji bivše turške države</i>	✓	–
<i>Kolonije med svetovnimi vojnami</i>	✓	✓
<i>Druga svetovna vojna</i>	–	✓
<i>Blokovska delitev</i>	–	✓
<i>Neodvisne države, ki so nastale v letih 1945–70</i>	✓	–
<i>Narodni dohodek na prebivalca v svetu 1991</i>	✓	–
<i>Svet leta 1998</i>	–	✓
<i>Zemljevid Evropske unije in kandidatki za članstvo pred letom 2004</i>	✓	–

V učbenikih za 4. letnik je od 5 do 8 zemljevidov, kjer so označene nekatere današnje arabske države.

Na zemljevidu Kolonialna razdelitev sveta pred 1914 so označene britanska posest (Egipt, Sudan, Oman in južni predeli Arabskega polotoka),

francoska posest (Maroko, Alžirija, Tunizija), italijanska posest (Libija), turška posest (države ob vzhodnih obalah Sredozemskega morja in obrobni deli Arabskega polotoka), ruska in nemška posest. Somalija pa kot francoska, britanska in italijanska posest.

Zemljevid Francoski in britanski protektorat nad ozemlji bivše turške države prikazuje nekatere arabske države: Saudova Arabija, Irak, Iran, Sirija, Transjordanija,⁴⁹ Palestina, Libanon, Egipt.

Zemljevid Kolonialne države in kolonije med svetovnima vojnoma se nanaša na naslednje arabske države: Saudova Arabija (od 1932 samostojna), Oman in Jemen (britanska posest); Irak, Sirija, Palestina, Egipt (od 1922 samostojen, 1936: umik Britancev), Libija (italijanska posest), Tunizija, Alžirija, Maroko (francoska posest), Somalija (francoska, britanska in italijanska posest).

Trije zemljevidi Razvoj svetovnega gospodarstva na prelomu stoletja, Kolonije med svetovnima vojnoma in Blokovska delitev le z barvno legendo nakazujejo vsebino za posamezne vrisane države. Iz zemljevida Neodvisne države, ki so nastale v letih od 1945 do 1970, in iz zemljevida Narodni dohodek na prebivalca v svetu 1991 se lahko glede na barvno legendo razberejo podatki tudi za današnje arabske države.

Današnje arabske države so najbolj razvidne na zemljevidu, ki prikazuje svet leta 1998 (Irak, Sirija, Libanon, Jordanija, Kuvajt, Združeni arabski emirati, Oman, Jemen, Saudova Arabija, Somalija, Džibuti, Sudan, Egipt, Libija, Tunizija, Alžirija, Maroko, Mavretanija, označena je tudi Palestina).⁵⁰

Nekatere arabske države so razvidne na zemljevidu, ki sicer prikazuje Evropsko unijo. Razvidne so severnoafriške države (Maroko, Alžirija, Tunizija, Libija, Egipt) in države na Bližnjem vzhodu (Sirija, Libanon, Jordanija, Irak in Saudova Arabija).

⁴⁹ 1919–1946 britansko mandatno ozemlje Transjordanija; 1946 neodvisna kot Jordanija. V: Leksikon Cankarjeve založbe. (2003). Ljubljana: Cankarjeva založba, str. 443.

⁵⁰ Repe, Božo (2005). Sodobna zgodovina: zgodovina za 4. letnik gimnazij. Prenovljena in dopolnjena izdaja. Ljubljana: Modrijan, str. 236.

DRUGO POGlavJE

Preglednica št. 35: Število zemljevidov, ki prikazujejo tudi današnje arabske države, in vsebina zemljevidov v učbenikih za 1. in 2. letnik srednje šole

<i>Število zemljevidov, ki prikazujejo tudi današnje arabske države, in vsebina zemljevidov v učbenikih za 1. in 2. letnik srednje šole</i>	<i>Berzelak, Stane (1996). Zgodovina 1 za tehniške in druge strokovne šole. Ljubljana: Modrijan. Izdaje: 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2003, 2004, 2006, 2007, 2009.</i>	<i>Berzelak, Stane (1998). Zgodovina 2 za tehniške in druge strokovne šole. Ljubljana: Modrijan. Izdaje: 1999, 2000, 2002, 2003, 2007, 2009, 2010.</i>
<i>Število zemljevidov, ki prikazujejo tudi današnje arabske države</i>	7	1
<i>Prve civilizacije</i>	✓	–
<i>Država Aleksandra Velikega</i>	✓	–
<i>Grške in feničanske kolonije v Sredozemlju in ob Črnem morju</i>	✓	–
<i>Rimski imperij</i>	✓	–
<i>Preseljevanje ljudstev</i>	✓	–
<i>Turška država oz. osmansko cesarstvo od 14. do 16. stol.</i>	✓	–
<i>Geografska odkritja</i>	✓	–
<i>Države in njihove kolonije v zač. 20. stoletja</i>	–	✓

Učbenik za 1. letnik založbe Modrijan vključuje več zemljevidov kot učbenik za 2. letnik iste založbe.

Na zemljevidih so označena območja ali kraji v današnjih arabskih državah.

Tako so pri prvih civilizacijah oz. visokih kulturah označene naslednja območja in kraji: Egipt (Memfis, Tebe), Fenicija (Biblos, Sidon, Tir), Jeriho, Jeruzalem, Asirija, Babilonija (Babilon).

Pri zemljevidu, ki prikazuje osvajalni pohod Aleksandra Velikega, so označeni kraji: Aleksandrija, Memfis, Gaza, Tir, Biblos.

Na zemljevidu grške kolonizacije so označeni kraji: Tingis, Rusadir, Kartena, Kartagina, Oja, Kirene, Navkratis, Tir, Sidon.⁵¹

Pri rimskem imperiju so označena naslednja območja: Mavretanija, Numidija, Afrika, Kirenajka, Egipt, Arabija, Sirija.

⁵¹ Berzelak, Stane (1996). Zgodovina 1 za tehniške in druge strokovne šole. Ljubljana: Modrijan, str. 44.

Pri obsegu turške države (14.–16. stoletje) so vrisani naslednji kraji: Tanger, Alžir, Tunis, Tripolis, Aleksandrija, Kairo, Suez, Akaba, Jeruzalem, Damask.⁵²

Pri preseljevanju ljudstev so prikazani Vandali v severni Afriki – Kartagini.

Iz zemljevida Kolonialna razdelitev sveta na prelomu stoletja (19./20. stoletje) v učbeniku za 2. letnik se lahko razbere, da sta bili turška in britanska posest na Arabskem polotoku (obrobju), britanska, italijanska in francoska posest pa v severni Afriki; imena držav niso vpisana.

Ker se v osnovnih in srednjih šolah uporabljajo tudi atlas, smo analizirali zemljevide, ki se nahajajo v štirih atlasih za zgodovino; trije so za osnovno in en za srednjo šolo:

- Kastelic, Zlata; Lavbič Saje, Zvonka; Weis, Ksenija (ur.) (1999). Zgodovinski atlas za osnovno šolo. (Koraki v času). Ljubljana: DZS. Izdaje: 2004, 2005, 2010.
- Weber, Tomaž; Mrevlje, Božidar; Rihtaršič, Mateja; Rovšek Kosmač, Fani; Škraba, Gabrijela (1999). Mali zgodovinski atlas. Ljubljana: Modrijan. Izdaje: 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010.
- Potočnik, Dragan (2009). Zgodovinski atlas: potovanje skozi čas in prostor. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Weber, Tomaž; Turk, Prvenka; Rojc, Branko (1994). Šolski zgodovinski atlas. Ljubljana: DZS. Izdaje: 1996 (2. izdaja), 1997, 1999, 2002 (3. izdaja), 2009, 2010.

Postavili smo si več vprašanj, da bi ugotovili, kakšno prostorsko predstavljivost za zgodovino današnjih arabskih držav lahko učenci pridobijo na zemljevidih, ki jih vključujejo različni atlas:

- Koliko je zemljevidov, ki prikazujejo svet?
- Koliko je zemljevidov, ki vključujejo tudi ozemlja severne Afrike, ozemlja ob vzhodnosredozemski obali in Arabski polotok?
- Katera obdobja oz. zgodovinski dogodki se nanašajo na današnje arabske države?

⁵² Prav tam, str. 123.

DRUGO POGLAVJE

Preglednica št. 36: Število zemljevidov, ki predstavljajo svet oz. vključenost današnjih arabskih držav, v atlasih za osnovno in srednjo šolo

<i>Število zemljevidov, ki predstavljajo svet oz. vključenost današnjih arabskih držav, v atlasih za osnovno in srednjo šolo</i>	<i>Kastelic, Zlata; Lavbič Saje, Zvonka; Weis, Ksenija (ur.) (1999). Zgodovinski atlas za osnovno šolo. (Koraki v času). Ljubljana: DZS. Izdaje: 2004, 2005, 2010.</i>	<i>Weber, Tomaž; Mrevlje, Božidar; Rihtaršič, Mateja; Rovšek Kosmač, Fani; Škraba, Gabrijela (1999). Mali zgodovinski atlas. Ljubljana: Modrijan. Izdaje: 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010.</i>	<i>Potočnik, Dragan (2009). Zgodovinski atlas: potovanje skozi čas in prostor. Ljubljana: Mladinska knjiga.</i>	<i>Weber, Tomaž; Turk, Prvenka; Rojc, Branko (1994). Šolski zgodovinski atlas. Ljubljana: DZS. Izdaje: 1996 (2. izdaja), 1997, 1999, 2002 (3. izdaja), 2009, 2010.</i>
<i>Število zemljevidov</i>	<i>115</i>	<i>161</i>	<i>148</i>	<i>183</i>
<i>% zemljevidov, ki prikazujejo celoten svet</i>	<i>12 %</i>	<i>10 %</i>	<i>8 %</i>	<i>7 %</i>
<i>% zemljevidov, kjer so tudi razvidne nekatere arabske države</i>	<i>15 %</i>	<i>12 %</i>	<i>18 %</i>	<i>11 %</i>
<i>Zgodovinske vsebine</i>	<i>Razširjenost prazgodovinskega človeka Države starega vzhoda: Egipt, Izrael, Feničija, Mezopotamija, Babilonija, Asirija idr. Grška in feničanska kolonizacija Država Aleksandra Velikega Rimski imperij Arabska osvajanja Križarske vojne Turška država oz. osmansko cesarstvo Geografska odkritja (znani svet) Kolonialne posesti sredi 18. stol. Kolonialna posest evropskih držav sredi 19. stoletja</i>	<i>Najdišča prednika sodobnega človeka Visoke kulture starega vzhoda (stari Egipt, Izraelsko kraljestvo, Hamurabijeva država idr.) Grška in feničanska kolonizacija Država Aleksandra Velikega Rimski imperij Arabska osvajanja Križarske vojne Turška osvajanja Odkritja Nastanek kolonialnih imperijev Kolonialni imperiji pred 1. svetovno vojno Svet po prvi svetovni vojni Svet v času hladne vojne in krizna žarišča</i>	<i>Najdišča prvega človeka Stari Egipt Asirsko in novobabilonsko kraljestvo Feničanske kolonije Izraelsko kraljestvo: Juda in Izrael Grške kolonije Perzijska država Država Aleksandra Velikega Rimski imperij Muslimanska ekspanzija od 7. do 9. stol. Križarske vojne Mongolska država</i>	<i>Razširjenost prazgodovinskega človeka Prve visoke kulture Grška in feničanska kolonizacija Država Aleksandra Velikega Rimski imperij Selitev ljudstev Arabska osvajanja Sredozemska trgovina do križarskih vojn Križarske vojne Turška država oz. osmansko cesarstvo od 14. do 17. stol. Geografska odkritja</i>

ZGODOVINA DANAŠNJIH ARABSKIH DRŽAV ...

<p>Število zemljevidov, ki predstavljajo svet oz. vključenost današnjih arabskih držav, v atlasih za osnovno in srednjo šolo</p>	<p>Kastelic, Zlata; Lavbič Saje, Zvonka; Weis, Ksenija (ur.) (1999). Zgodovinski atlas za osnovno šolo. (Koraki v času). Ljubljana: DZS. Izdaje: 2004, 2005, 2010.</p>	<p>Weber, Tomaž; Mrevlje, Božidar; Rihtaršič, Mateja; Rovšek Kosmač, Fani; Škraba, Gabrijela (1999). Mali zgodovinski atlas. Ljubljana: Modrijan. Izdaje: 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010.</p>	<p>Potočnik, Dragan (2009). Zgodovinski atlas: potovanje skozi čas in prostor. Ljubljana: Mladinska knjiga.</p>	<p>Weber, Tomaž; Turk, Prvenka; Roj, Branko (1994). Šolski zgodovinski atlas. Ljubljana: DZS. Izdaje: 1996 (2. izdaja), 1997, 1999, 2002 (3. izdaja), 2009, 2010.</p>
<p>Zgodovinske vsebine</p>	<p>Kolonialna posest leta 1914</p> <p>Kolonialna posest: 1920–39</p> <p>Palestina 1948–1991</p> <p>Afrika 1945–1993</p> <p>Vojaške in politične zveze 1945–1991 (Arabska liga)</p> <p>Članice OZN</p> <p>Gospodarske zveze 1945–1991</p> <p>Verstva v svetu</p> <p>Svet po letu 1990</p>	<p>Bogate in revne države</p> <p>Verstva sveta</p>	<p>Turška država oz. osmansko cesarstvo</p> <p>Geografska odkritja</p> <p>Afrika in evropska kolonizacija od 15. do 17. stol.</p> <p>Angleške trgovske družbe v 15., 16. in 17. stol.</p> <p>Evropske kolonialne posesti sredi 18. stol.</p> <p>Zaton turške države (od konca 17. stol. do 1923)</p> <p>Kolonialne posesti pred prvo svetovno vojno</p> <p>Bližnjevzhodna fronta v 1. svet. vojni</p> <p>Protikolonialna gibanja med obema vojnama</p> <p>Blokovska delitev sveta po drugi svetovni vojni, vojaške zveze</p> <p>Dekolonizacija</p> <p>Izraelsko-arabski spopadi</p> <p>Politične razmere v svetu po letu 1990</p>	<p>Kolonialna posest evropskih držav sredi 19. stol.</p> <p>Afrika do leta 1914</p> <p>Kolonialna posest evropskih in izvenevropskih držav leta 1914 in med obema vojnama</p> <p>Vojaške in politične zveze 1945–1991</p> <p>Hladna vojna in krizna žarišča 1945–1993</p> <p>Verstva</p> <p>Afrika 1945–1993</p> <p>Palestina 1948–1991</p> <p>Narodni dohodek na prebivalstvo v svetu leta 1991</p> <p>OZN 1992/93</p>

V atlasih predstavljajo zemljevidi, kjer so vidno označene arabske države, od 11 do 18 % vseh zemljevidov, seveda pa se zgodovina arabskih držav razbere iz svetovnih zemljevidov (7–12 %). Vsem atlasom je skupno, da se ravno iz zemljevidov lahko razberejo zgodovina današnjih arabskih držav, glavni dogodki in procesi. V atlasu založbe Mladinska knjiga pa so dodani še nekateri opisi dogodkov s časovno preglednico pomembnejših dogodkov, ki jih prikazujejo zemljevidi. Iz zemljevidov se tako lahko razbere, v katerih današnjih arabskih državah so našli najdišča prvega človeka, kje so se razvile prve civilizacije, do kod so segale grške in feničanske kolonije, perzijska, rimska, mongolska in turška država in država Aleksandra Velikega, do kod je segala arabska država, do kod se je razširila islamska vera v srednjem veku, kje so bile križarske vojne (poti, spopadi), katere arabske države so bile že poznane Evropejcem pred odkritjem Amerike, do kod je segala evropska kolonialna posest od srede 18. stoletja do srede 20. stoletja, kdaj so arabske države postale samostojne, v katere vojaške, gospodarske ali politične zveze so se vključile po drugi svetovni vojni ter v katerih vojnah ali spopadih so sodelovale po drugi svetovni vojni. Zato so šolski atlasi zelo pomembni za boljšo prostorsko predstavljalnost zgodovine v današnjih arabskih državah.

VLOGA IN POMEN ZGODOVINE DANAŠNJIH ARABSKIH DRŽAV V SLOVENSKIH UČBENIKIH ZA ZGODOVINO

Pri vseh učbenikih za zgodovino nas je zanimalo, kakšno vlogo in pomen dajejo avtorji zgodovini današnjih arabskih držav oz. katere vsebine se najbolj navezujejo na njihovo zgodovino.

Ugotovili smo tri obdobja, pri katerih je večji poudarek na zgodovini današnjih arabskih držav, in sicer stari vek, srednji vek in 20. stoletje. V nadaljevanju bomo za vsako obdobje izpostavili dogodke, kraje in zgodovinske vidike (politična, vojaška, gospodarska, družbena ali kulturna zgodovina, zgodovina vsakdanjega življenja), ki se nanašajo na zgodovino današnjih arabskih držav.

Tako v osnovni kot v srednji šoli je največji poudarek na najstarejših civilizacijah (Egipt, Mezopotamija, Fenicija, Izrael idr.), saj je v vseh

učbenikih tej tematiki namenjeno vsaj eno poglavje. Ravno tako je največ tem, ki se navezujejo zlasti na stari Egipt in na prve civilizacije v Mezopotamiji. Zgodovinski kraji, ki so največkrat omenjeni pri vseh starih civilizacijah, so: Navkratis, Kirene, Tir, Sidon, Biblos, Jeruzalem. V osnovnošolskih učbenikih so opisani predvsem gospodarstvo, družbena ureditev, dosežki v znanosti ali kulture in vsakdanje življenje. V srednji šoli se te vsebine ponovijo in poglobijo, v gimnazijskem učbeniku je dodan politični razvoj starih civilizacij (pri Egiptu). Gospodarski, družbeni in kulturni razvoj je predstavljen kot velik napredek prvih civilizacij, ki so se razvile ravno na ozemlju številnih današnjih arabskih držav.

Tako v osnovni kot v srednji šoli je večji poudarek na zgodovini arabskih držav v srednjem veku, in sicer od 6. do 8. stoletja. Ta tematika ima v učbenikih naslov Arabska država, Arabci ali Islam in je edina tema v slovenskih učbenikih za zgodovino, ki se posveča zgodovini Arabcev. Zato je ta tematika podrobno analizirana oz. predstavljena v tretjem poglavju. Najpogosteje sta omenjena dva kraja – Meka in Medina – in en glavni dogodek, leto 622, ko je Mohamed moral oditi iz Meke v Medino. V vseh učbenikih je predstavljen predvsem kulturno-verski vidik, in sicer nastanek islama – nove vere, življenjepis Mohameda, dolžnosti muslimanov in Koran ter vloga arabske kulture (ohranili so antično znanje, posredovali ali izpopolnili znanja drugih ljudstev) in njihove posredniške trgovine na evropski razvoj v srednjem veku. Politični vidik je predstavljen le iz vidika razlogov za širjenje islama istočasno s širitvijo arabske države v času Mohamedovih naslednikov – kalifov, zlasti v 7. in 8. stoletju. Manj je predstavljeno politično dogajanje v času abasidske dinastije od 8. do 13. stoletja.

V srednji šoli je večji poudarek na bližnjevzhodni krizi po drugi svetovni vojni kot v osnovnošolskih učbenikih. Tematika je izrazito politična. V osnovnošolskih učbenikih se učenci seznanijo z ustanovitvijo države Izrael leta 1948 in nekaterimi izraelsko-arabskimi vojnami ter predvsem z nastankom in ciljem Palestinske osvobodilne organizacije. V srednješolskih učbenikih se seznanijo z nastankom sionizma, ki je pripeljalo do ustanovitve države Izrael, in z opisi vojn leta 1948, 1956, 1967, 1973 ter ravno tako z ustanovitvijo in cilji Palestinske osvobodilne organizacije ter dogovarjanja PLO in Izraela od leta 1993 naprej. Podatki pri tej tematiki sežejo do leta 2004, ko je umrlega Jaserja Arafata nasledil

Mahmud Abas. Bližnjevzhodna kriza oz. t. i. palestinsko vprašanje v 20. stoletju je predstavljeno s strani Judov, judovskega priseljevanja v Palestino, ki se konča z državo Izrael ter sproži vojne z arabskimi državami po drugi svetovni vojni. S strani Arabcev je prikazana PLO oz. usoda palestinskih Arabcev.

Bolje se zgodovina arabskih držav od starega veka naprej spremlja na zemljevidih, ki so objavljeni v učbenikih. Tako se lahko iz zemljevidov prepozna, kaj se je dogajalo na ozemljih današnjih arabskih držav v starem veku (prve civilizacije oz. kulture, perzijska država, država Aleksandra Velikega, grške in feničanske kolonije, rimski imperij), v srednjem veku (preseljevanje ljudstev v Evropi, ki seže v severno Afriko, širjenje krščanstva, obseg bizantinske države in arabske države, širjenje islama, križarski pohodi, trgovske poti v srednjem veku, nastanek turške države, rekonkvista v Španiji), v novem veku (osmansko cesarstvo, kolonije evropskih držav v 18. stoletju in 19. stoletju), v 20. stoletju (kolonialna razdelitev sveta pred prvo svetovno vojno, prva svetovna vojna na Bližnjem vzhodu, razpad osmanskega cesarstva, kolonije med svetovnjima vojnama, druga svetovna vojna na afriškem bojišču, osamosvajanje držav po letu 1945, bližnjevzhodna kriza po nastanku države Izrael itd.).

V nadaljevanju nas je zanimalo, kakšna bo vloga zgodovine današnjih arabskih držav v prihodnjih učbenikih za osnovno šolo, ki bodo napisani za prenovljene osnovnošolske učne načrte, in v prihodnjih srednješolskih učbenikih.

Npr. založbi Rokus Klett in MK sta izdali osnovnošolske učbenike⁵³ še preden je stopil v veljavo prenovljeni učni načrt v letu 2011.⁵⁴

⁵³ – Otič, Marta; Potočnik, Dragan; Sevcnikar Krasnik, Metka (2009). Zgodovina 8: svet skozi čas: učbenik za zgodovino v osmem razredu osnovne šole. Ljubljana: Mladinska knjiga.

– Razpotnik, Jelka; Snoj, Damjan (2009). Raziskujem preteklost 7. Učbenik za zgodovino v sedmem razredu osnovne šole: po posodobljenem učnem načrtu. Ljubljana: Rokus Klett.

– Mirjanić, Anita; Razpotnik, Jelka; Snoj, Damjan; Verdev, Helena; Zuljan, Anka (2010). Raziskujem preteklost 8. Učbenik za zgodovino za 8. razred osnovne šole. 2. (skrajšana) izdaja. Ljubljana: Rokus Klett.

⁵⁴ Učni načrt. Program osnovna šola. Zgodovina. (2011). [Elektronski vir] Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo.

Glede na nove osnovnošolske učne načrte bodo najstarejše civilizacije vključene v obvezno širšo temo Stari Egipt in civilizacije rodovitnega polmeseca (družbene, kulturne in verske značilnosti najstarejših civilizacij) in v izbirno širšo temo Kulturna dediščina starih civilizacij Egipta, Mezopotamije in Bližnjega vzhoda (gradbeništvo, pisava, verovanje). Zgodovina Arabcev bo vključena v izbirno širšo temo z naslovom Sredozemlje – prostor sodelovanja in nasprotij med kulturami, kjer bo poudarek na stičiščih treh civilizacij: Franki, Arabci, Bizanc. Bližnjevhodna kriza bo vključena v izbirno širšo temo z naslovom Vojne v 20. in 21. stoletju.⁵⁵ Ugotavljamo, da se bodo v prihodnosti učenci v osnovnih šolah obvezno seznanili le z najstarejšimi civilizacijami, ki so se razvila na ozemlju današnjih arabskih držav, za vse druge vsebine, ki so bile do sedaj v učbenikih bolj poudarjene, pa zaradi izbirnosti širših tem ni mogoče trditi, da bodo vsi učenci te vsebine spoznali in se jih naučili.

Učbeniki za srednje šole še niso bili izdani glede na učne načrte za poklicno-tehniške šole.⁵⁶ V učbenikih se bodo obvezne vsebine nanašale na zgodovino Slovencev v 19. in 20. stoletju, med obvezne izbirne vsebine pa bodo spadale tudi vsebine, ki se nanašajo na zgodovino današnjih arabskih držav. Pri obvezno izbirni širši temi z naslovom Zgodnje visoke kulture in antični svet se bodo dijaki seznanili z gospodarskim, družbenim in kulturnim razvojem prvih civilizacij. Pri obvezno izbirni temi z naslovom Evropa in svet v 20. stoletju se bodo dijaki naučili o kriznih žariščih in vojaških konfliktih v drugi polovici 20. stoletja. Zgodovina Arabcev bo vključena v izbirno širšo temo z naslovom Od začetkov verovanja do sodobne religije, kjer se bodo lahko dijaki seznanili z nastankom islama, vlogo Mohameda in islamsko kulturo.⁵⁷

Posodobljeni učni načrt je Strokovni svet RS za splošno izobraževanje določil na 114. seji leta 2008 in se seznanil z vsebinskimi in redakcijskimi popravki tega učnega načrta na 140. seji 17. februarja 2011. http://www.mss.gov.si/fileadmin/mss.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_zgodovina.pdf (1. 6. 2011).

⁵⁵ Prav tam.

⁵⁶ Srednje strokovno izobraževanje (SSI), poklicno-tehniško izobraževanje (PTI), Katalog znanja, Zgodovina, 103 ure. Določil Strokovni svet Republike Slovenije za splošno izobraževanje na 99. seji dne 15. 2. 2007. http://portal.mss.edus.si/msswww/programi2008/programi/drugi_del/SSI/KZ-IK/kz_zgodovina_ssi_in_pti_103_126.doc (24. 1. 2009).

⁵⁷ Prav tam.

DRUGO POGLAVJE

Za 1., 2. in 3. letnik gimnazije smo že ugotovili, da najstarejše civilizacije spadajo v obvezno širšo temo Od mestnih držav do prvih imperijev, kjer dijaki spoznajo predvsem družbeno-politično ureditev, medtem ko se s kulturnimi in znanstvenimi dosežki teh civilizacij seznanijo pri izbirni širši temi z naslovom Od prvih umetnikov do prvih znanstvenikov. Zgodovina Arabcev je vključena v dve izbirni širši temi, in sicer Od magije do religije (vključuje nastanek islama) v 1. letniku in Stičišča kultur v 2. letniku, kjer so vključeni tudi Arabci, in to v času nastanka in širjenja islama, kar pomeni, da sta obe temi zelo sorodni. Bližnjevzhodna kriza pa v novem učnem načrtu spada v obvezno širšo temo z naslovom Sodelovanje in konflikti v 20. stoletju.⁵⁸

Glede na učne načrte, ki odredajo, katere vsebine so obvezne in katere so lahko izbirne v osnovni in srednji šoli, lahko sklenemo, da bo edina tematika, ki je direktno povezana z zgodovino Arabcev (oz. nastankom arabske države in islama), v prihodnosti pri pouku zgodovine spadala v izbirne vsebine tako v osnovnih kot v srednjih šolah. Zaključimo lahko, da se bo tako vloga zgodovine današnjih arabskih držav pri predmetu zgodovina v prihodnosti bistveno zmanjšala.

⁵⁸ Učni načrt. Zgodovina. Gimnazija. Splošna gimnazija. Obvezni predmet (280 ur). Sprejeto na 110. seji Stokovnega sveta RS za splošno izobraževanje 14. 2. 2008. http://portal.mss.edus.si/msswww/programi2008/programi/media/pdf/ucni_nacrti/UN_ZGODOVINA_280_UR_gimn.pdf (26. 9. 2008).

TRETJE POGLAVJE

IZBRANA TEMATIKA O ARABSKI DRŽAVI V OSNOVNOŠOLSКИH IN SREDNJEŠOLSKIH UČBENIKIH ZA ZGODOVINO

IZBRANA TEMATIKA O ARABSKI DRŽAVI V OSNOVNOŠOLSKIH IN SREDNJEŠOLSKIH UČBENIKIH ZA ZGODOVINO

UVOD

V tem poglavju se specifična vprašanja nanašajo le na tiste učbenike, ki vključujejo izbrano tematiko o arabski državi, zlasti v 7. in 8. stoletju:

1. Katere so vsebinske podobnosti in razlike v glavnem učbeniškem besedilu? Kateri vsebini dajejo avtorji več poudarka?
2. Katero dodatno pisno gradivo se pojavlja za izbrano tematiko? Katere so podobnosti v dodatnem pisnem gradivu?
3. Kakšne so podobnosti in razlike pri slikovnem gradivu? Kakšna je prostorska predstavljenost arabske države v učbeniških zemljevidih? Kakšno vlogo imajo šolski atlasi?
4. Katere pojme vključuje izbrana tematika?
5. Kakšna vprašanja se pojavljajo za izbrano tematiko? Kakšne so podobnosti pri vprašanjih? Kakšno vlogo imajo delovni zvezki in kakšne vrste vprašanj vključujejo?
6. Kdo so avtorji in katere vire za pisanje učbenikov so uporabili?
7. Kako lahko učitelji zgodovine izvedejo učno uro za izbrano tematiko?
8. Kaj sporočajo avtorji glede na vse analizirane elemente oz. kakšna je podoba Arabcev v učbenikih pri izbrani tematiki?

Odgovori na zgornja vprašanja so predstavljeni za osnovno in srednjo šolo ter so razdeljeni v osem sklopov:

- Analiza glavnega učbeniškega besedila,
- Analiza dodatnega pisnega gradiva,
- Analiza slikovnega gradiva,
- Analiza pojmov,
- Analiza vprašanj,
- Analiza avtorjev in virov,
- Analiza priložnikov in učiteljeve učne priprave,
- Podoba Arabcev pri izbrani tematiki.

ANALIZA GLAVNEGA UČBENIŠKEGA BESEDILA

1. SPLOŠNA ANALIZA
GLAVNEGA UČBENIŠKEGA BESEDILA

Splošna vprašanja na glavno učbeniško besedilo, na katera smo poskušali odgovoriti, so naslednja:

- Koliko je glavnega učbeniškega besedila oz. kolikšno je število besed?
- Kakšna je vsebinska struktura glavnega učbeniškega besedila (naslov, podnaslovi)?
- Kje se nahaja glavno učbeniško besedilo za izbrano tematiko? Ali je skupaj ali prekinjeno z drugimi gradivi? Ali je zapisano v enojnem ali dvojnem stolpcu?
- Ali ima glavno učbeniško besedilo poudarjene besede s krepkim ali barvnim tiskom? Katere so te besede?
- Na katere zgodovinske vidike (vojaški, politični, gospodarsko-trgovski, družbeni, verski, kulturni: znanstveni, umetniški, arhitekturni, književno-literarni) se nanaša glavno učbeniško besedilo?

Izbrana tematika o arabski državi
v osnovnošolskih učbenikih za zgodovino

Preglednica št. 37: Splošna analiza glavnega učbeniškega besedila v osnovnošolskih učbenikih za zgodovino

<i>Splošna analiza glavnega učbeniškega besedila v osnovnošolskih učbenikih za zgodovino</i>	<i>Janša-Zorn, Olga; Mihelič, Darja (2005). Koraki v času. Od prazgodovine skozi stari in srednji vek. Učbenik za 7. razred devetletke. Ljubljana: DZS, str. 85–86. Izdaje: 2007, 2008, 2009.</i>	<i>Simonič Mervic, Karmen (2003). Stari svet: zgodovina za 7. razred devetletne osnovne šole. Ljubljana: Modrijan, str. 113–114. Izdaje: 2004, 2006, 2007, 2009, 2011.</i>	<i>Otič, Marta; Potočnik, Dragan (2007). Zgodovina 7: svet skozi čas. Učbenik za zgodovino v sedmem razredu osnovne šole. Ljubljana: Mladinska knjiga, str. 81–82.</i>	<i>Razpotnik, Jelka; Snoj, Damjan (2007). Raziskujem preteklost 7. Učbenik za zgodovino za 7. razred osnovne šole. Ljubljana: Rokus Klett, str. 106–109. Izdaja: 2008.</i>
<i>Koliko je glavnega učbeniškega besedila oz. kolikšno je število besed?</i>	<i>338 besed</i>	<i>409 besed</i>	<i>587 besed</i>	<i>1160 besed</i>

IZBRANA TEMATIKA O ARABSKI DRŽAVI ...

<i>Splošna analiza glavnega učbeniškega besedila v osnovnošolskih učbenikih za zgodovino</i>	<i>Janša-Zorn, Olga; Mihelič, Darja (2005). Koraki v času. Od prazgodovine skozi stari in srednji vek. Učbenik za 7. razred devetletke. Ljubljana: DZS, str. 85–86. Izdaje: 2007, 2008, 2009.</i>	<i>Simonič Mervic, Karmen (2003). Stari svet: zgodovina za 7. razred devetletne osnovne šole. Ljubljana: Modrijan, str. 113–114. Izdaje: 2004, 2006, 2007, 2009, 2011.</i>	<i>Otič, Marta; Potočnik, Dragan (2007). Zgodovina 7: svet skozi čas. Učbenik za zgodovino v sedmem razredu osnovne šole. Ljubljana: Mladinska knjiga, str. 81–82.</i>	<i>Razpotnik, Jelka; Snoj, Damjan (2007). Raziskujem preteklost 7. Učbenik za zgodovino za 7. razred osnovne šole. Ljubljana: Rokus Klett, str. 106–109. Izdaja: 2008.</i>
<i>Kakšna je vsebinska struktura glavnega učbeniškega besedila (naslov, podnaslovi)?</i>	<i>Naslov: Arabaska država Podnaslovi: 1. Nova vera 2. Arabaska osvajanja 3. Arabaska kultura</i>	<i>Naslov: Arabci Podnaslovi: 1. – 2. Arabce je združil islam 3. Pomen arabske kulture</i>	<i>Naslov: Arabaska država Podnaslovi: 1. – 2. Nastanek islama 3. Arabci in njihov prodor v Evropo 4. Pomembni dosežki islamske civilizacije</i>	<i>Naslov: Kako sta se širila arabska država in islam Podnaslovi: 1. Mohamed je združil Arabce 2. Islam – vera v boga Alaha 3. Razvita arabska in islamska kultura</i>
<i>Kje se nahaja glavno učbeniško besedilo za izbrano tematiko?</i>	<i>Bolj na levi strani pri desnem listu in bolj na desni strani pri levem listu (rob 6 cm) Širina za besedilo: 12 cm</i>	<i>Bolj na levi strani pri desnem listu in bolj na desni strani pri levem listu (rob 7,5 cm) Širina za besedilo: 11 cm</i>	<i>Na celem listu, v dveh stolpcih Širina enega stolpca za besedilo: 8 cm</i>	<i>Bolj na levi strani pri desnem listu in bolj na desni strani pri levem listu Širina za besedilo: 11,5 cm</i>
<i>Ali je skupaj ali prekinjeno z drugimi gradivi?</i>	<i>Skupaj</i>	<i>Skupaj in ločeno z dodatnim pisnim gradivom enkrat</i>	<i>Skupaj in ločeno s slikovnim gradivom, ločeno tudi pri dvojnem stolpcu</i>	<i>Skupaj in ločeno s slikovnim gradivom (enkrat) in dodatnim pisnim gradivom (dvakrat)</i>
<i>Ali je zapisano v enojnem ali dvojnem stolpcu?</i>	<i>Enojen stolpec</i>	<i>Enojen stolpec</i>	<i>Dvojen stolpec</i>	<i>Enojen stolpec</i>
<i>Ali ima glavno učbeniško besedilo poudarjene besede s krepkim ali barvnim tiskom?</i>	<i>Krepki tisk</i>	<i>Krepki tisk</i>	<i>Krepki tisk</i>	<i>Barvni tisk</i>
<i>Katere so te besede glede na podnaslove?</i>	<i>1. Meka, svetišče Mohamed, Alah, islam, 622, hidžra, džihad, Koran 2. kalifi; širili so državo; 732 3. kultura, knjižnice, univerze, obrt</i>	<i>1. Mohamed 2. islam 3. –</i>	<i>1. – 2. Mohamed, islam 3. – 4. mošeje, minareti, astrologija, plovba, medicina</i>	<i>1. Meka, Mohamed, prerok, islam, muslimani, hedžra, voditelj Arabcev, kalifi, arabsko državo in islamsko vero razširili; strpni, razdelila na tri dele 2. en sam bog – Alah, Koran, pet dolžnosti, zakoni, sune, suniti, šiiti 3. mešanica različnih kultur, islamska kultura, univerze, prispevek k razvoju znanosti, matematika, medicina, astronomija, geografija, umetnost, arabeske</i>

TRETJE POGLAVJE

<i>Splošna analiza glavnega učbeniškega besedila v osnovnošolskih učbenikih za zgodovino</i>	<i>Janša-Zorn, Olga; Mihelič, Darja (2005). Koraki v času. Od prazgodovine skozi stari in srednji vek. Učbenik za 7. razred devetletke. Ljubljana: DZS, str. 85–86. Izdaje: 2007, 2008, 2009.</i>	<i>Simonič Mervic, Karmen (2003). Stari svet: zgodovina za 7. razred devetletne osnovne šole. Ljubljana: Modrijan, str. 113–114. Izdaje: 2004, 2006, 2007, 2009, 2011.</i>	<i>Otič, Marta; Potočnik, Dragan (2007). Zgodovina 7: svet skozi čas. Učbenik za zgodovino v sedmem razredu osnovne šole. Ljubljana: Mladinska knjiga, str. 81–82.</i>	<i>Razpotnik, Jelka; Snoj, Damjan (2007). Raziskujem preteklost 7. Učbenik za zgodovino za 7. razred osnovne šole. Ljubljana: Rokus Klett, str. 106–109. Izdaja: 2008.</i>
<i>Na katere zgodovinske vidike se nanaša glavno učbeniško besedilo?</i>	<i>Verski, politično-vojaški, znanstveni, arhitekturni</i>	<i>Geografski, verski, politični, književni, znanstveni</i>	<i>Geografski, verski, vojaški, znanstveni, umetniški, arhitekturni, književni</i>	<i>Verski, vojaško-politični, znanstveni, umetniški</i>

Izbrana tematika o arabski državi vključuje vsaj tri vsebine: nastanek in značilnosti islama (nova vera, Arabce je združil islam, nastanek islama, islam – vera v boga Alaha), nastanek arabske države (arabska osvajanja, Arabci in njihov prodor v Evropo, Mohamed je združil Arabce) ter arabska kultura (pomen arabske kulture, razvita arabska in islamska kultura ali pomembni dosežki islamske civilizacije). To pomeni, da izbrana tematika vključuje zlasti verski, vojaško-politični in kulturni (znanstveno-umetniški) vidik.

Glavno učbeniško besedilo ima poudarjene pomembnejše izraze, pri vseh učbenikih sta poudarjeni besedi: Mohamed in islam. Izstopa učbenik založbe Rokus Klett, ki ima še enkrat več glavnega učbeniškega besedila kot učbeniki ostalih založb ter zaradi tega več izrazov in poudarjenih besed v samem učbeniškem besedilu. Poudarjene besede se nanašajo predvsem na verski vidik (Meka, Alah, Koran, mošeja, suniti, šiiti, džihad itd.) in na znanstveni vidik (univerze, knjižnice, astrologija, medicina idr.).

Učbeniško besedilo je pri vseh založbah predstavljeno v enojnem stolpcu (širina besedila je od 11 do 12 cm), razen pri založbi Mladinska knjiga, kjer je učbeniško besedilo v dvojnih stolpcih (vsak stolpec ima 8 cm). Učbeniško besedilo je strnjeno (brez ločitve npr. z dodatnim gradivom) le pri založbi DZS.

Izbrana tematika o arabski državi
v srednješolskih učbenikih za zgodovino

Preglednica št. 38: Splošna analiza glavnega učbeniškega besedila v srednješolskih učbenikih za zgodovino

<i>Splošna analiza glavnega učbeniškega besedila v srednješolskih učbenikih za zgodovino</i>	<i>Brodnik, Vilma; Jernejčič, Robert; Zgaga Srečko (2009). Zgodovina 1. Učbenik za 1. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 312–315. Izdaje: 2009 – dotis, 2010, 2011.</i>	<i>Mlacovič, Dušan; Urankar, Nataša (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 189–193. Izdaja: 2011.</i>	<i>Berzelak, Stane (1996). Zgodovina 1 za tehniške in druge strokovne šole. Ljubljana: Modrijan, str. 107–109. Izdaje: 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2003, 2004, 2006, 2007, 2009.</i>
<i>Koliko je glavnega učbeniškega besedila oz. kolikšno je število besed?</i>	<i>1149 besed</i>	<i>733 besed</i>	<i>336 + 115 = 451 besed</i>
<i>Kakšna je vsebinska struktura glavnega učbeniškega besedila (naslov, podnaslovi)?</i>	<i>Naslov: Islam</i> <i>Podnaslovi:</i> 1. Mohamed 2. Dolžnosti muslimanov 3. Koran 4. Suniti in šiiti 5. Širjenje 6. Mošeje	<i>Naslov: Arabci</i> <i>Podnaslovi:</i> 1. – 2. Širjenje islama 3. Islamski svet v obdobju prvih kalifov 4. Kaj so od Arabcev prevzeli Evropejci?	<i>Naslov: Islam in Arabci</i> <i>Podnaslovov ni</i> <i>Dodatni podatki so tudi pri naslovu Usoda kulture (115 besed)</i>
<i>Kje se nahaja glavno učbeniško besedilo za izbrano tematiko?</i>	<i>Bolj na levi strani pri desnem listu in bolj na desni strani pri levem listu (rob 6,5 cm)</i> <i>Širina za besedilo: 10,5 cm</i>	<i>Bolj na levi strani pri desnem listu in bolj na desni strani pri levem listu (rob 6,5 cm)</i> <i>Širina za besedilo: 10,5 cm</i>	<i>Na celem listu, odmaknjeno v desno stran na levem listu (rob 4 cm) in odmaknjeno na levo stran na desnem listu (rob 4 cm)</i> <i>Širina za besedilo: 14 cm</i>
<i>Ali je skupaj ali prekinjeno z drugimi gradivi?</i>	<i>Skupaj in ločeno z dodatnim pisnim gradivom dvakrat</i>	<i>Skupaj in ločeno s slikovnim gradivom (trikrat) in dodatnim pisnim gradivom (petkrat)</i>	<i>Skupaj</i>
<i>Ali je zapisano v enojnem ali dvojnem stolpcu?</i>	<i>Enojen stolpec</i>	<i>Enojen stolpec</i>	<i>Enojen stolpec</i>
<i>Ali ima glavno učbeniško besedilo poudarjene besede s krepkim ali barvnim tiskom?</i>	<i>Nima poudarjenih besed</i>	<i>Krepki tisk</i>	<i>Nima poudarjenih besed</i>
<i>Katere so te besede glede na podnaslove?</i>	–	1. Mohamed, islam 2. – 3. suniti, šiiti, red ismaelitov, sekta asasinov, Bagdad, Harun al Rašid 4. –	–
<i>Na katere zgodovinske vidike se nanaša glavno učbeniško besedilo?</i>	<i>Verski, vojaški, arhitekturni</i>	<i>Verski, vojaški, politični, znanstveni, trgovski</i>	<i>Geografsko-gospodarski, verski, vojaški, znanstveni, umetniški</i>

TRETJE POGLAVJE

Učbeniškega besedila je bistveno več v gimnazijskih učbenikih kot v učbenikih za druge srednje šole. Za izbrano tematiko o arabski državi je naslov ali Arabci ali Islam.

Besedilo vključuje ravno tako kot v osnovnošolskih učbenikih vsaj tri vsebine: islamsko vero, širjenje islama in kulturo.

Učbenik za 1. letnik gimnazije založbe DZS ima največ učbeniškega besedila, saj izpostavlja islamsko vero. Tako se glavno učbeniško besedilo nanaša predvsem na verski in vojaški vidik, kulturni vidik pa je vključen le pri arhitekturi oz. gradbeništvu (mošeje, minareti), več kulturnih vsebin vključuje učbenik za 2. letnik gimnazije založbe DZS.

Učbeniško besedilo je pri vseh učbenikih v enojnem stolpcu (širina od 10,5 do 14 cm).

Poudarjene izraze ima le učbenik za 2. letnik gimnazije založbe DZS in se nanašajo na verski in kulturno-književni vidik (npr. Mohamed in islam ter Harun al Rašid).

Najmanj učbeniškega besedila ima učbenik za srednje šole založbe Modrijan, ki nima strnjene besedila, saj se podatki o arabski kulturi nanašajo še pod drugim naslovom Usoda kulture, ki vključuje franko-vsko, bizantinsko in arabsko kulturo v zgodnjem srednjem veku.

2. SPECIFIČNA ANALIZA GLAVNEGA UČBENIŠKEGA BESEDILA

Ker smo za izbrano tematiko o arabski državi ugotovili, da se učbeniško besedilo navezuje na islamsko vero, arabska osvajanja in arabsko kulturo, smo postavili naslednja specifična vprašanja na podrobno analizo besedila.

Vprašanja na islamsko vero:

- Kakšna vloga je navedena za Meko?
- Kako je predstavljen Mohamed?
- Kako je predstavljeno leto 622?
- Kako je predstavljena islamska vera?
- Kako je predstavljen Koran?
- Kako so predstavljeni šiiti in suniti?

Vprašanja na arabska osvajanja:

- Kako je predstavljen Arabski polotok?
- Kateri razlogi so navedeni za arabska osvajanja?
- Kako je predstavljen džihad?
- Od kdaj do kdaj so navedena arabska osvajanja oz. širjenje arabske države?
- Kakšen obseg je naveden za arabsko državo?
- Kako je predstavljena vloga kalifov?
- Katere bitke so omenjene?
- Kakšen odnos Arabcev je predstavljen do podjarmljenih ljudstev?
- Kako so predstavljeni kalifati?
- Katere posledice arabskih osvajanj navajajo učbeniki?

Vprašanja na arabsko kulturo:

- Kaj so Arabci prevzeli od drugih ljudstev?
- Kakšen doprinos Arabcev se pripisuje antični kulturi?
- Kateri dosežki so navedeni za arabsko kulturo? Ali so splošni ali konkretni primeri?
- Kakšno vlogo učbeniško besedilo pripisuje arabski kulturi?

TRETJE POGLAVJE

Islamska vera v učbenikih za osnovno in srednjo šolo

Preglednica št. 39: Islamska vera v osnovnošolskih učbenikih za zgodovino

Islamska vera v osnovnošolskih učbenikih za zgodovino	Janša-Zorn, Olga; Mihelič, Darja (2005). <i>Koraki v času. Od prazgodovine skozi stari in srednji vek. Učbenik za 7. razred devetletke.</i> Ljubljana: DZS, str. 85–86. <i>Izdaje: 2007, 2008, 2009.</i>	Simončič Mervic, Karmen (2003). <i>Stari svet: zgodovina za 7. razred devetletne osnovne šole.</i> Ljubljana: Modrijan, str. 113–114. <i>Izdaje: 2004, 2006, 2007, 2009, 2011.</i>	Otič, Marta; Potočnik, Dragan (2007). <i>Zgodovina 7: svet skozi čas. Učbenik za zgodovino v sedmem razredu osnovne šole.</i> Ljubljana: Mladinska knjiga, str. 81–82.	Razpotnik, Jelka; Snoj, Damjan (2007). <i>Raziskujem preteklost 7. Učbenik za zgodovino za 7. razred osnovne šole.</i> Ljubljana: Rokus Klett, str. 106–109. <i>Izdaja: 2008.</i>
Kakšna vloga je navedena za Meko?	V eni od oaz se je razvilo trgovsko in versko središče Meka. Slovelo je po svetišču, kamor je hodilo molit mnogo ljudi.	Trgovsko mesto je bila Meka, kjer je živel Mohamed.	... svetišče Kaaba ⁵⁹	Posebno mesto je imela Meka, saj je bila tudi versko središče. Arabski romarji so v Meki čistili poseben kamen, imenovan Ka'aba.
Kako je predstavljen Mohamed?	V Meki je živel učeni in razgledani trgovec Mohamed. Oznanjal je novo vero v enega boga Alaha in vdanost v božjo voljo, islam.	Ta se je kot trgovec na svojih potovanjih srečeval s kristjani in judi. Spoznaval je njihove navade in vero v enega boga. Te ideje so mu postale domače. Sprejel jih je za svoje in jih začel oznanjati tudi drugim.	V 7. stoletju so se na Arabskem polotoku živeča plemena nenehno vojskovala med seboj. Tako se dežela nikakor ni mogla razvijati. Vse to pa je spremenil Mohamed, ki je ustanovil novo religijo, islam. Mohamed je bil iz ugledne družine, ki je sodila tistim, ki so v Meki varovali svetišče Kaaba. Mohamed je kmalu ostal brez staršev, zato se je preživljal kot pastir in karavanski vodnik. Na potovanjih je prihajal v stik s kristjani in judi. Ti so nanj močno vplivali s svojimi zgodbami o edinem, vsemožnem Bogu. Vse to ga je navdihnilo, da se je odpravil spreobračati ljudi k čaščenju enega Boga, Alaha. Kljub temu da so ga v domačem mestu hoteli zaradi pridiganja celo ubiti, so mu kmalu sledili številni verniki.	MOHAMED JE ZDRUŽIL ARABCE Okoli leta 570 se je v Meki rodil Mohamed. Bil je trgovec in je na svojih potovanjih spoznaval različne dežele, njihove ljudi in verstva. Veliko časa je namenil molitvi in preučevanju verstev. Po neki noči, ko naj bi Mohameda poklical bog, je le-ta postal prerok. Med Arabci je začel oznanjati novo vero v enega boga Alaha, imenovano islam. Verniki so se imenovali muslimani, kar v arabsčini pomeni tiste, ki se podredijo volji Alaha.
Kako je predstavljeno leto 622?	Pred nasprotniki svojega nauka je leta 622 pobegnil v kraj Medina, kjer je združil svoje zveste privrženke.	V Meki je postal nezaželen, zato je skupaj z družino in privrženici pobegnil v mesto Medina.	Še posebej slovesno so ga sprejeli v mestu Medina. Vanj je Mohamed pribežal leta 622. Od takrat muslimani štejejo leta.	Mohamedovo širjenje vere po Meki je uezilo mnoge prebivalce. Ustrašili so se, da bodo romarji prenehali obiskovati Meko in njen kamen.

⁵⁹ kába -e ž [ar. *Kabah* iz kab kocka] zgradba v obliki kocke, ki stoji sredi velike džamije v Meki in muslimanom predstavlja osrednji kraj romanja v: Priročni e–slovar tujk. (2005). Verzija 1.0. Ljubljana: Cankarjeva založba.

IZBRANA TEMATIKA O ARABSKI DRŽAVI ...

<p><i>Islamska vera v osnovnošolskih učbenikih za zgodovino</i></p>	<p><i>Janša-Zorn, Olga; Mihelič, Darja (2005). Koraki v času. Od prazgodovine skozi stari in srednji vek. Učbenik za 7. razred devetletke. Ljubljana: DZS, str. 85–86. Izdaje: 2007, 2008, 2009.</i></p>	<p><i>Simonič Mervic, Karmen (2003). Stari svet: zgodovina za 7. razred devetletne osnovne šole. Ljubljana: Modrijan, str. 113–114. Izdaje: 2004, 2006, 2007, 2009, 2011.</i></p>	<p><i>Otič, Marta; Potočnik, Dragan (2007). Zgodovina 7: svet skozi čas. Učbenik za zgodovino v sedmem razredu osnovne šole. Ljubljana: Mladinska knjiga, str. 81–82.</i></p>	<p><i>Razpotnik, Jelka; Snoj, Damjan (2007). Raziskujem preteklost 7. Učbenik za zgodovino za 7. razred osnovne šole. Ljubljana: Rokus Klett, str. 106–109. Izdaja: 2008.</i></p>
	<p>Njegov beg se imenuje hidžra.⁶⁰ Muslimansko štetje let se začneja s tem dogodkom.</p>	<p>To se zgodilo leta 622. To leto imajo muslimani še danes za začetek svojega štetja let.</p>		<p>Zaradi tega odpora se je Mohamed s soverniki oddalil, da bo Meko zapustil. Njegov odhod se je zgodil leta 622 in se imenuje hedžra.⁶¹</p>
<p><i>Kako je predstavljena islamska vera?</i></p>	<p>Oznanja vero v Alaha in onostranstvo. Islamski verniki so vdani v božjo voljo.</p> <p>Dolžnost vernikov je, da sprejmejo vero, redno molijo, spoštujejo zapovedane poste, dajejo miloščino in enkrat v življenju romajo v Meko.</p> <p>Nauk poleg vere predpisuje tudi način čaščenja boga, državno ureditev, družbeno življenje, gospodarstvo, zakonsko življenje, tudi higieno in prehrano. Verniki ne smejo jesti svinjine in piti alkohola.</p>	<p>–</p>	<p>Mohamed je učil, da je človekovo življenje določeno z usodo, zato se je treba vdati v /b/ožjo voljo. Ko se je zmagovalno vrnil v Meko, je postavil temelje novi veri tudi tako, da je vernikom zapovedal, da morajo verovati v enega Boga, petkrat na dan moliti, obrnjeni proti Meki, naj skrbijo za revne, naj romajo v Meko ter naj se postijo.</p>	<p>Glavno določilo islamske vere je, da obstaja le en sam bog – Alah. Muslimani verjamejo, da bo ob koncu življenja vsak musliman pred Allahom doživel sodbo, ki mu bo glede na njegova dejanja določila posmrtno življenje v nebesih (za tiste, ki so živeli po določenih vere) ali peklu (za tiste, ki so kršili določila vere). Podobno kot kristjani tudi muslimani poznajo molitev, post, osebe Abrahama, Mojzesa, Jezusa in druge, ki so imeli določeno vlogo v krščanstvu.</p> <p>Vsak musliman mora izpolnjevati pet dolžnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> – verovati v enega boga Alaha, – moliti petkrat na dan, obrnjen proti Meki; molijo lahko na prostem ali v molilnicah (mošejah), – pomagati ubogim z darovi in denarjem, – se vzdrževati jedi in pijače (postiti) od zore do mraka v času meseca ramadana, – vsaj enkrat romati v sveto mesto Meka.

⁶⁰ V priročnem elektronskem slovarju tujk je: "hédžra -e ž [ar. *hijra* odhod od doma, prijatelj]v] Mohamedov beg iz Meke v Medino leta 622 kot začetek muslimanskega štetja let" v: Priročni e–slovar tujk. (2005). Verzija 1.0. Ljubljana: Cankarjeva založba.

⁶¹ V priročnem elektronskem slovarju tujk je: "hidžra -e ž [ar. *higrah* selitev, prekinitev odnosov, odhod] 1. selitev oz. umik Mohameda 622 pred preganjalci iz Meke v Jasrib (današnja Medina) 2. začetek muslimanskega štetja let (vedel drugi kalif Omar 638 in tako označil nastop prve muslimanske države)" v: Priročni e–slovar tujk. (2005). Verzija 1.0. Ljubljana: Cankarjeva založba.

TRETJE POGLAVJE

<i>Islamska vera v osnovnošolskih učbenikih za zgodovino</i>	<i>Janša-Zorn, Olga; Mihelič, Darja (2005). Koraki v času. Od prazgodovine skozi stari in srednji vek. Učbenik za 7. razred devetletke. Ljubljana: DZS, str. 85–86. Izdaje: 2007, 2008, 2009.</i>	<i>Simonič Mervic, Karmen (2003). Stari svet: zgodovina za 7. razred devetletne osnovne šole. Ljubljana: Modrijan, str. 113–114. Izdaje: 2004, 2006, 2007, 2009, 2011.</i>	<i>Otič, Marta; Potočnik, Dragan (2007). Zgodovina 7: svet skozi čas. Učbenik za zgodovino v sedmem razredu osnovne šole. Ljubljana: Mladinska knjiga, str. 81–82.</i>	<i>Razpotnik, Jelka; Snoj, Damjan (2007). Raziskujem preteklost 7. Učbenik za zgodovino za 7. razred osnovne šole. Ljubljana: Rokus Klett, str. 106–109. Izdaja: 2008.</i>
				Ko muslimani izpolnjujejo pet dolžnosti, služijo tudi svoji družbi, saj ne ločijo verskega življenja od družbenega.
<i>Kako je predstavljen Koran?</i>	Islamski verski nauk je zapisan v sveti knjigi Koran.	–	Islamski verski nauk je zapisan v sveti knjigi, imenovani Koran.	<p>Določila vere, ki naj bi jih Alah narekoval Mohamedu, so zapisana v sveti knjigi, ki se imenuje Koran. Koran se deli na poglavja ali sure (skupaj jih je 114), ta pa na verze ali ajete.</p> <p>Napisan je v arabskem jeziku, za katerega muslimani verjamejo, da je edini pravi jezik za častitev Alaha.</p> <p>Določila, zapisana v Koranu, so v muslimanskih državah spremenili v zakone. Določajo vsakdanje življenje (na primer prepoved uživanja svinjskega mesa in alkohola, prepoved razkazovanja ženskih teles), družinsko in družbeno življenje, dedovanje, kazni za prekrške, gospodarska in trgovska pravila ...</p>
<i>Kako so predstavljene šiiti in suniti?</i>	–	–	–	<p>Večina muslimanov poleg navodil v Koranu sprejema tudi opise zgledega Mohamedovega življenja, ki se imenujejo sune. Muslimani, ki sprejemajo /K/oran in sune, se imenujejo suniti in predstavljajo muslimansko večino. Manjši del muslimanov (okoli 10 %) pa priznava le Koran. Imenujejo se šiiti. Med obema skupinama so sčasoma nastale velike razlike v nauku, obredih ter organizaciji.</p>

Meka se omenja v vseh učbenikih kot versko ali trgovsko središče, kjer je živel Mohamed. V vseh učbenikih, razen v učbeniku založbe Modrijan, se omenja svetišče Kaba.

Mohamed je v vseh učbenikih predstavljen kot trgovec, ki je na svojih potovanjih spoznaval različne ljudi in verovanja ter oznanjal novo vero v enega boga Alaha.

V vseh učbenikih je naveden njegov beg oz. odhod leta 622 iz Meke v Medino z izrazom hidžra ali hedžra, vendar je arabski izraz pomešan v dveh učbenikih. Med razlogi za njegov odhod so navedeni: nezaželenost, več nasprotnikov nauka, možnost, da bi ga ubili, in strah ter nezadovoljstvo prebivalcev Meke, da romarji ne bi več obiskovali Meke.

Islamska vera je v vseh učbenikih, razen v učbeniku založbe Modrijan, predstavljena kot vera v enega boga – Alaha, navedenih je pet dolžnosti muslimanov (verovanje v enega boga, molitev petkrat na dan, miloščina revnim, post in romanje v Meko). Učbenik založbe DZS dodaja, da islamski verski nauk predpisuje tudi družbeno življenje, državno ureditev, gospodarstvo, prehrano itd., kar v učbeniku Rokus Klett navajajo kot določila, zapisana v Koranu, ki so jih muslimanske države spremenile v zakone. Učbenik založbe Rokus Klett navaja tudi podobnosti s krščanstvom (molitev, post, Abraham idr.).

Koran je v vseh učbenikih (razen v učbeniku založbe Modrijan) predstavljen kot sveta knjiga, v kateri je zapisan islamski verski nauk. Učbenik založbe Rokus Klett dodaja tudi opis Korana (114 poglavij, arabski jezik).

Suniti in šiiti so omenjeni le v učbeniku Rokus Klett. Suniti so predstavljeni kot tisti muslimani, ki priznavajo Koran in sune, šiiti pa kot tisti, ki priznavajo le Koran.

Preglednica št. 40: Islamska vera v srednješolskih učbenikih za zgodovino

<i>Islamska vera v srednješolskih učbenikih za zgodovino</i>	<i>Brodnik, Vilma; Jernejčič, Robert; Zgaga Srečko (2009). Zgodovina 1. Učbenik za 1. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 312–315. Izdaje: 2009 – dotis, 2010, 2011.</i>	<i>Mlacović, Dušan; Urankar, Nataša (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 189–193. Izdaja: 2011.</i>	<i>Berzelak, Stane (1996). Zgodovina 1 za tehniške in druge strokovne šole. Ljubljana: Modrijan, str. 107–109. Izdaje: 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2003, 2004, 2006, 2007, 2009.</i>
<i>Kakšna vloga je navedena za Meko?</i>	Mohamedov nauk je razjezil prebivalce Meke, ki je bila pomembno versko središče. Tu je stala pravokotna zgradba iz črnega kamna, imenovana Kaba (arabsko kocka), ob kateri so častili svoje bogove.	–	Trgovski središči sta bili mesti Meka in Medina.

TRETJE POGLAVJE

<p><i>Islamska vera v srednješolskih učbenikih za zgodovino</i></p>	<p><i>Brodnik, Vilma; Jernejčič, Robert; Zgaga Srečko (2009). Zgodovina 1. Učbenik za 1. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 312–315. Izdaje: 2009 – dotis, 2010, 2011.</i></p>	<p><i>Mlacović, Dušan; Urankar, Nataša (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 189–193. Izdaja: 2011.</i></p>	<p><i>Berzelak, Stane (1996). Zgodovina 1 za tehniške in druge strokovne šole. Ljubljana: Modrijan, str. 107–109. Izdaje: 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2003, 2004, 2006, 2007, 2009.</i></p>
<p><i>Kako je predstavljen Mohamed?</i></p>	<p>Mohamed se je rodil okoli leta 570 v Meki. Pri šestih letih je postal sirota in preživel mladost v pomanjkanju. Izučil se je za trgovca. Ko je bil star 25 let, se je vanj zagledala bogata ter od njega precej starejša vdova in z njo se je poročil. S poroko je postal ugledna osebnost v mestu. A kljub bogastvu ni bil zadovoljen z življenjem in se je vse pogosteje umikal v puščavo. Okoli leta 610 je doživel prvo od številnih videnj. Ko je spal v eni od votlin na gori v bližini Meke, je menda prišel k njemu angel Gabriel in mu razodel, da ga je bog Alah izbral za svojega preroka. Videnja so se nadaljevala in okoli leta 613 je o razodetjih spregovoril prebivalcem Meke. Učil je, da se je treba podrediti edinemu bogu – Alahu (ala⁶² v arabščini pomeni bog), ki bo ob koncu sveta, na sodni dan, nagradil dobre in kaznoval zle. Svojo vero je imenoval islam. Kar v arabščini pomeni podrediti se. Deležnik istega glagola je muslim in pomeni tistega, ki se podredi. Iz njega je izšla slovenska beseda musliman.</p> <p>Mohamed in privrznici so se preživljali z ropanjem karavan in se zapletli v spopade s prebivalci Medine, ki so težko prenašali vedno nasilnejše prišleke. Iz Medine so se Mohamedovi privrznici ves čas bojevali proti prebivalcem Meke. Leta 630 je Mohamed zmagal in vkorakal v Meko.</p>	<p>Versko navdahnjeni Mohamed, Arabec iz trgovske družine v Meki, je v začetku 7. stoletja oznanjal monoteističen nauk, katerega bistvo je bila vdanost (= islam) božji, Alahovi volji.</p>	<p>Prerok nove vere je bil Mohamed iz Meke (ok. 570–632). Njemu se je prikazal angel Gabrijel in ga pozval, naj oznanja Alahov nauk. Mohamed je dobival vse več privrznencev (imenovali so se muslimani) predvsem iz revnejših slojev.</p>
<p><i>Kako je predstavljeno leto 622?</i></p>	<p>Oznanjanje vere v enega boga bi lahko zmanjšalo število romarjev, ki so mestu prinašali precej dohodkov. Odpor proti njemu in njegovim učencem je naraščal in leta 622 se je moral preseliti v Medino. Ta selitev, hedžra,⁶³ je začetek islamske dobe.</p>	<p>–</p>	<p>Leta 622 je moral pobegniti iz Meke v Medino, po tem dogodku (hedžra) muslimani štejejo leta.</p>

⁶² "Ālah -a m [tur., ar. *Allah* iz ar. *al-ilah* bog] ime za boga pri muslimanih" v: Verbinc, France (1979). Slovar tujk. Šesta izdaja. Ljubljana: Cankarjeva založba, str. 38.

⁶³ V priročnem elektronskem slovarju tujk je: "hidžra -e ž [ar. *higrah* selitev, prekinitev odnosov, odhod] 1. selitev oz. umik Mohameda 622 pred preganjalci iz Meke v Jasrib (današnja Medina) 2. začetek muslimanskega štetja let (vedel drugi kalif Omar 638 in tako označil nastop prve muslimanske države)" v: Priročni e-slovar tujk. (2005). Verzija 1.0. Ljubljana: Cankarjeva založba.

IZBRANA TEMATIKA O ARABSKI DRŽAVI ...

<p><i>Islamska vera v srednješolskih učbenikih za zgodovino</i></p>	<p><i>Brodnik, Vilma; Jernejčič, Robert; Zgaga Srečko (2009). Zgodovina 1. Učbenik za 1. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 312–315. Izdaje: 2009 – dotis, 2010, 2011.</i></p>	<p><i>Mlacović, Dušan; Urankar, Nataša (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 189–193. Izdaja: 2011.</i></p>	<p><i>Berzelak, Stane (1996). Zgodovina 1 za tehniške in druge strokovne šole. Ljubljana: Modrijan, str. 107–109. Izdaje: 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2003, 2004, 2006, 2007, 2009.</i></p>
<p><i>Kako je predstavljena islamska vera?</i></p>	<p>Med velikimi monoteističnimi verstvi sveta je zadnji nastal islam.</p> <p>Mohamed je uvedel monoteističen verski sistem. Vsak musliman mora izpolnjevati pet dolžnosti. Prva je izpoved vere (šahada), s katero izreka, da ni drugega boga razen Alaha in da je Mohamed njegov prerok. Druga je molitev petkrat na dan (salat) z obrazom proti Meki. Tretja je dajanje miloščine (zakat) – vsak naj bi dal štiridesetino letnega dohodka za reveže in dobrodelne namene. Četrta obveznost je post (ramadan), ko se muslimani odpovedujejo hrani, pijači in spolnim stikom. Tako se vadijo v premagovanju samega sebe in izkušajo, kakšno pomanjkanje trpijo reveži. Peta obveznost je romanje v Meko (hadž) ali drug svet kraj. Vsak zdrav musliman naj bi tja romal vsaj enkrat v življenju.</p> <p>Poleg teh obveznosti so še druge: sveta vojna (džihad), prepoved uživanja svinjine in opojnih pijač, prepoved posojanja denarja z obrestmi (riba), prepoved likovnega upodabljanja živih bitij in priporočilo, da ženska nosi tančico (feredžo).</p> <p>Molitve vodi imam, hatib pridiga. Vsaka mošeja ima minaret, s katerega mujezin kliče vernike k molitvi. Za molitev in čaščenje muslimani potrebujejo le en prostor, zato je malo vmesnih sten, ki navadno niso okrašene. Ker muslimansko čaščenje predpisuje stanje, klečanje in klanjanje do tal, v mošejah ni stolov ali klopi, ampak le prostor, kjer se verniki lahko postavijo v vrste z obrazom proti steni, na kateri prazna niša označuje smer proti Meki.</p>	<p>Islam je vseboval pet pglavitnih dolžnosti: izpovedovanje vere skozi nenehno pre-danost bogu in bogu vsehčnih dejanj, litur-gično molitev v smeri Meke večkrat na dan, miloščino (revnim), post v mesecu ramadanu (9. mesec islamskega kole-darja) in hadž – romanje v Meko vsaj enkrat v življenju.</p> <p>Islam je zapovedal tudi čistost svojih vernikov pred bogoslužjem in toleranten odnos do drugih dveh verstev, ki imata svoje izročilo zapisano v knjigi, do judaizma in Talmuda, ter do krščanstva in Biblije.</p> <p>Islam je kmalu dobil svojo tradicionalno teološko podobo, za katero je značilna molitev v posebni molilnici, mošeji. Njen pglavitni del je kibra, sveti zid, obrnjen proti Meki, z mihrabom, vdolbino, ki nakazuje smer svetega mesta. Minareti različnih oblik (od pravokotnih, valjastih, do stožčastih) so se razvili v 8. in 9. stoletju.</p>	<p>Dolžnosti vsakega muslimanskega vernika so: priznavanje, da je Alah edini bog, njegov prerok pa Mohamed, molitev petkrat na dan (za molitve je obred natančno določen), post v mesecu ramadanu (devetem mesecu muslimanskega leta), dajanje miloščine in vsaj enkrat v življenju potovanje v Meko.</p> <p>Poleg teh petih stebrov islama so pomembne dolžnosti vernikov tudi sodelovanje v sveti vojni (džihad) ter odpovedovanje vinu in svinjskemu mesu.</p> <p>Izročilo pravi, da je med Mohamedovim begom polmesec po božji volji svetel le toliko, da se je lahko umaknil in da ga preganjalci niso videli. (Polmesec je tako postal simbol islama.)</p>
<p><i>Kako je predstavljen Koran?</i></p>	<p>Ko je bil Mohamed še živ, so njegovi privrženci zapisovali njegova sporočila, a niso bila zbrana in urejena. Kot pravi islamsko izročilo, je po Mohamedovi smrti prvi kalif ukazal Prerokovemu tajniku, naj ta sporočila zbere in uredi. Približno dvajset let po Mohamedovi smrti so izoblikovali končno besedilo nauka, preostale različice pa uničili. Tako je nastala muslimanska sveta knjiga Koran. Koran v arabščini pomeni recitirati (pri branju verze recitirajo).</p>	<p>Nauk je temeljil na prvinah, ki sta jih poznala tudi judaizem in krščanstvo, njegovo izročilo pa je bilo zapisano v Koranu, sveti knjigi njegovih privržencev, muslimanov.</p>	<p>Njemu se je prikazal angel Gabrijel in ga pozval, naj oznanja Allahov nauk. Ta razodetja so postala prvi del Korana, svete knjige islama.</p>

TRETJE POGLAVJE

<p><i>Islamska vera v srednješolskih učbenikih za zgodovino</i></p>	<p><i>Brodnik, Vilma; Jernejčič, Robert; Zgaga Srečko (2009). Zgodovina 1. Učbenik za 1. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 312–315. Izdaje: 2009 – dotis, 2010, 2011.</i></p>	<p><i>Mlacović, Dušan; Urankar, Nataša (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 189–193. Izdaja: 2011.</i></p>	<p><i>Berzelak, Stane (1996). Zgodovina 1 za tehniške in druge strokovne šole. Ljubljana: Modrijan, str. 107–109. Izdaje: 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2003, 2004, 2006, 2007, 2009.</i></p>
<p><i>Kako je predstavljen Koran?</i></p>	<p>Sestavljajo ga prvo poglavje, ki je celota zase, in 114 poglavij ali sur. Te so razdeljene v vrstice ali ajete in niso urejene ne kronološko ne po vsebini. Vseeno lahko Koran delimo na dva dela. Prvi opisuje Mohamedovo delovanje v Meki, drugi pa v Medini. Besedilo kaže spremembo Mohamedove vloge iz preroka in pridigarja v vojaškega voditelja. Od verskih predstav Judov in kristjanov je Mohamed prevzel monoteizem in nekatere preroke. Iz Stare zaveze, čeprav ne v celoti, je prevzel prvih pet knjig in kot preroka priznal Mojzesa. Kot preroka je priznal Jezusa, ki naj ne bi bil križan in ni bil Odrešenik, upošteval je tudi njegovo mater Marijo. V Koranu zasledimo še elemente starega arabskega verovanja: nekatere pravno-moralne predpise, klansko solidarnost, poligamijo in svetišče Kaba. Mohamed je oblikoval izvorno religijo, ki je plod arabske verske izkušnje. V prvih delih Korana je naklonjen Judom in kristjanom. Ko ga ti niso sprejeli kot preroka, se je odnos do njih spremenil. Mohamed je ustvaril izrazito teokratsko državo, v kateri je življenje ljudi potekalo po pravilih iz Korana. Koran je v muslimanskem svetu temelj, na katerem slonijo pravo, družbeni predpisi in norme.</p>		
<p><i>Kako so predstavljene šiiti in suniti?</i></p>	<p>Po Mohamedovi smrti se je muslimanska skupnost razcepila na sunite in šiite. Vzrok za cepitev sta bili vprašanji, kdo naj vodi muslimansko skupnost in kako razlagati Mohamedovo sporočilo. Suniti, 90 odstotkov muslimanov, so prepričani, da Mohameda kot preroka ne more nadomestiti nihče. Njegov naslednik – kalif vodi muslimansko skupnost v skladu s Koranom in suno (Prerokova praksa). Koran po mnenju sunitov ne zajema vseh okoliščin, v katerih se znajde človek, zato upoštevajo še suno (arab. sunna pomeni običaj, predpis), zbirko, ki opisuje vedenje, dejanja, običaje, dovoljenja in prepovedi (tudi molčanje) Mohameda in njegovih spremljevalcev v različnih življenjskih primerih.</p>	<p>Poleg svoje trdne teološke podobe je islam v arabskem svetu šel tudi skozi prve delitve. Med Mohamedovo vdovo Hadidžo in njegovim zetom Alijem so že sredi 7. stoletja nastale napetosti, ki so vodile v delitev muslimanske skupnosti na sunite (poleg Korana priznavajo še sune, prerokove izreke) in šiite (sun ne priznavajo za temelj vere). Obe smeri sta se delili še naprej, med šiiti se je izoblikoval posebej strog red ismaelitov, iz katerega se je v 11. stoletju izoblikovala sekta asasinov.</p>	<p>Tudi v islamu ni bilo enotnosti. Muslimani so se razdelili na sunite (suna – izročila, tradicija), ki jim pripada 90 % islamskih vernikov, in šiite (šia – stranka), ki zagovarjajo načelo stroge zakonitosti.</p>

IZBRANA TEMATIKA O ARABSKI DRŽAVI ...

<i>Islamska vera v srednješkolskih učbenikih za zgodovino</i>	<i>Brodnik, Vilma; Jernejčič, Robert; Zgaga Srečko (2009). Zgodovina 1. Učbenik za 1. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 312–315. Izdaje: 2009 – dotis, 2010, 2011.</i>	<i>Mlacović, Dušan; Urankar, Nataša (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 189–193. Izdaja: 2011.</i>	<i>Berzelak, Stane (1996). Zgodovina 1 za tehniške in druge strokovne šole. Ljubljana: Modrijan, str. 107–109. Izdaje: 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2003, 2004, 2006, 2007, 2009.</i>
<i>Kako so predstavljeni šiiti in suniti?</i>	Šiiti, okoli 10 odstotkov muslimanov, so najbolj razširjeni v Iranu in Iraku. Sune ne priznavajo in menijo, da lahko imajo vlogo Prerokovih naslednikov le najbližji Mohamedovi sorodniki. Verjamejo, da je Mohamed ustanovil krog prerokov (imamov), ki so zmožni nezmotljivo razlagati Koran. Prvi imam Ali je menda podedoval sposobnost za razlago Korana in jo prenesel na svoja otroka Hasana in Huseina. Krog imamov naj bi se nadaljeval do konca sveta. V Iranu nalogo razlagalcev Korana opravljajo ajatole.		

Meka je predstavljena kot trgovsko in versko središče, kjer je živel in deloval Mohamed.

Mohamed je predstavljen kot trgovec, prerok nove vere. V dveh učbenikih je naveden angel Gabrijel, ki ga je pozval, da naj oznanja Alahov nauk oz. mu je razodel, da ga je bog Alah izbral za svojega preroka. V Meki je oznanjal vero, ki je v učbenikih predstavljena kot monoteističen nauk, vdanost v enega boga Alaha, poimenovana islam.

Leto 622 je predstavljeno kot dogodek oz. pobeg Mohameda iz Meke v Medino (hedžra). Le učbenik za 1. letnik gimnazije založbe DZS navaja razlog za njegov odhod, in sicer zaradi odpora prebivalcev Meke, ki so se bali, da bi njegov nauk v enega boga zmanjšal število romarjev v Meko za čaščenje bogov pri črnem kamnu. Ta dogodek v letu 622 je predstavljen kot začetek islamske dobe oz. po katerem muslimani štejejo leta.

V vseh učbenikih so predstavljene dolžnosti muslimanov: izpoved vere – Alah je edini bog, molitev petkrat na dan, miloščina revnim, post, romanje v Meko.

Dva učbenika navajata še druge obveznosti oz. dolžnosti vernikov, na eni strani sodelovanje v sveti vojni, prepoved uživanja svinjine in vina, prepoved likovnega upodabljanja živih bitij, na drugi strani pa tolerančnost do drugih ver.

TRETJE POGLAVJE

Oba učbenika založbe DZS opisujeta mošeje, njeno zunanost in notranost ter način molitve muslimanov (v smeri Meke).

Koran kot sveta knjiga islama ali muslimanska sveta knjiga je predstavljena v vseh učbenikih, v dveh je le kratka navedba, v učbeniku za 1. letnik založbe DZS pa je daljši opis nastanka Korana (po Mohamedovi smrti), njegove sestave (114 poglavij, dva dela: Mohamedovo delovanje v Meki in njegovo delovanje v Medini) in primerjave s krščanstvom (Stara zaveza, Mojzes, Jezus).

Učbenik za 1. letnik gimnazije založbe DZS poudarja, da je danes Koran temelj v muslimanskem svetu, saj po njegovih pravilih poteka sedanje življenje ljudi, pravo, družbeni predpisi idr.

V vseh učbenikih je navedena razdelitev muslimanov na sunite (priznavanje Korana in sun) in na šiite (priznavanje le Korana). Učbenik za 1. letnik gimnazije založbe DZS dodaja še razloge za to delitev. Pojasnjuje, da so suniti prepričani, da Mohameda kot preroka ne more nadomestiti nihče in da lahko le njegovi nasledniki – kalifi vodijo muslimansko skupnost v skladu s Koranom in suno (običaji, dejanja in nauki Mohameda). Šiiti (10 %, danes največ v Iraku in Iranu) pa sune ne priznavajo in za Mohamedove naslednike priznavajo njegove najbližje sorodnike oz. imame, ki so zmožni nezmotljivo razlagati Koran.

Arabska osvajanja v učbenikih za osnovno in srednjo šolo

Preglednica št. 41: Arabska osvajanja v osnovnošolskih učbenikih za zgodovino

<p><i>Arabska osvajanja v osnovnošolskih učbenikih za zgodovino</i></p>	<p><i>Janša-Zorn, Olga; Mihelič, Darja (2005). Koraki v času. Od prazgodovine skozi stari in srednji vek. Učbenik za 7. razred devetletke. Ljubljana: DZS, str. 85–86. Izdaje: 2007, 2008, 2009.</i></p>	<p><i>Simončič Mervic, Karmen (2003). Stari svet: zgodovina za 7. razred devetletne osnovne šole. Ljubljana: Modrijan, str. 113–114. Izdaje: 2004, 2006, 2007, 2009, 2011.</i></p>	<p><i>Otič, Marta; Potočnik, Dragan (2007). Zgodovina 7: svet skozi čas. Učbenik za zgodovino v sedmem razredu osnovne šole. Ljubljana: Mladinska knjiga, str. 81–82.</i></p>	<p><i>Razpotnik, Jelka; Snoj, Damjan (2007). Raziskujem preteklost 7. Učbenik za zgodovino za 7. razred osnovne šole. Ljubljana: Rokus Klett, str. 106–109. Izdaja: 2008.</i></p>
<p><i>Kako je predstavljen Arabski polotok?</i></p>	<p>–</p>	<p>Arabci so živeli na Arabskem polotoku, ki je po naravi gostoljuben svet na Bližnjem vzhodu. Večino polotoka prekriva puščava. Tam živeli nomadi, beduini, so se ukvarjali z rejo koz, ovc in predvsem kamel. V oazah, ki so omogočale stalno naselitev, so pridelovali žito in dateljne. Beduini so živeli povezani v plemena, ki so se med seboj pogosto spopadala, največkrat zaradi izvirov vode. Večjih naselij na Arabskem polotoku ni bilo. Nastajala so ob trgovskih poteh, kjer se je ob trgovini razvijala tudi obrt.</p>	<p>Arabci so bili prebivalci velikega in skoraj povsem puščavskega Arabskega polotoka. Bili so nomadi, ki so se s čredami kamel, konj, ovc in koz selili iz oaze v oazo. Živeli so v šotorih. Bili so tudi dobri trgovci in bojevniki. Na svojih hitrih konjih so ropali karavane in se vojskovali med seboj.</p> <p>V 7. stoletju so se na Arabskem polotoku živeča plemena nenehno vojskovala med seboj. Tako se dežela nikakor ni mogla razvijati.</p>	<p>V puščavah Arabskega polotoka so, združeni v plemena, živeli arabski beduini. Nekateri so zapustili puščave in se naselili v trgovskih naselbinah ob zahodni obali Arabskega polotoka (najpomembnejša mesta so bila Petra, Palmira, Medina, Meka). Trgovina je med Arabci cvetela, saj so se tu križale trgovske poti Vzhoda in Zahoda.</p>
<p><i>Kako je predstavljeno širjenje arabske države?</i></p>	<p>Mohamedov nauk se je hitro razširil po vsej Arabiji in združil arabsko ljudstvo.</p>	<p>ARABCE JE ZDRUŽIL ISLAM Mohamed je začetnik islama, nove vere, ki je arabska plemena povezala v enotno ljudstvo. Njegovi nauki so dobivali vse več privrženцев in islam se je naglo širil.</p>	<p>Arabci so se držali prerokovih navodil. Pod vodstvom njegovih naslednikov (kalifov) so se v divji verski gorečnosti odpravili osvajat nove dežele in širit vero.</p>	<p>MOHAMED JE ZDRUŽIL ARABCE V Medini je Mohamed postal voditelj Arabcev: – Arabci, ki jih je združil v enotno državo, so ga sprejeli kot novega političnega voditelja, – organiziral in vodil je vojsko, s katero je zavzel Meko in druga odporniška mesta (vojaški voditelj),</p>

TRETJE POGLAVJE

<i>Arabska osvajanja v osnovnošolskih učbenikih za zgodovino</i>	<i>Janša-Zorn, Olga; Mihelič, Darja (2005). Koraki v času. Od prazgodovine skozi stari in srednji vek. Učbenik za 7. razred devetletke. Ljubljana: DZS, str. 85–86. Izdaje: 2007, 2008, 2009.</i>	<i>Simonič Mervic, Karmen (2003). Stari svet: zgodovina za 7. razred devetletne osnovne šole. Ljubljana: Modrijan, str. 113–114. Izdaje: 2004, 2006, 2007, 2009, 2011.</i>	<i>Otič, Marta; Potočnik, Dragan (2007). Zgodovina 7: svet skozi čas. Učbenik za zgodovino v sedmem razredu osnovne šole. Ljubljana: Mladinska knjiga, str. 81–82.</i>	<i>Razpotnik, Jelka; Snoj, Damjan (2007). Raziskujem preteklost 7. Učbenik za zgodovino za 7. razred osnovne šole. Ljubljana: Rokus Klett, str. 106–109. Izdaja: 2008.</i>
				– Arabci so sprejeli novo vero in sledili Mohamedu (verski voditelj).
<i>Kateri razlogi so navedeni za arabska osvajanja?</i>	Ena od svetih dolžnosti muslimanskih vernikov je bila, da z vsemi sredstvi, tudi z orožjem, širijo islamsko vero.	Dolžnost muslimanskih vernikov je bila, da z vsemi sredstvi, če je potrebno, tudi z ognjem in mečem, širijo svojo vero. Vera je hrabrim bojevnikom, ki umrejo v boju zanjo, obljubljala raj. Verska načela in želja po naropanih bogastvih so Arabce gnala v osvajanje novih ozemelj.	Razlogi za uspešno osvajalno vojno Arabcev so različni; poleg verskega je bil zelo pomemben trgovski. Vojne med Perzijo in bizantinskim cesarstvom so namreč prekinile glavne trgovske poti med Evropo in Azijo.	Arabsko širjenje na treh kontinentih je bilo uspešno, ker: – je vera Arabcem dajala pogum in spodbudo za vojskovanje, – so imeli dobro organizirano in izurjeno vojsko, – so uporabili dobro vojaško taktiko (hitro premikajoče se enote na kamelah), – sta bila imperija, ki so ju napadali, že precej oslabela (Perzija in /b/izantinsko cesarstvo), – so bila nekatera ljudstva, podrejena Bizancu in Perziji, nezadovoljna z njuno oblastjo in so pozdravila prihod Arabcev kot osvoboditev.
<i>Kako je predstavljen džihad?</i>	Verska vojna za širjenje islama se imenuje džihad.	–	–	–
<i>Od kdaj do kdaj so navedena arabska osvajanja oz. širjenje arabske države?</i>	–	V zgodovino so se Arabci kot močna sila pojavili v 7. stoletju. Z neverjetno silovitostjo in v zelo kratkem času jim je uspelo zgraditi obsežno državo, ...	Pod vodstvom njegovih naslednikov (kalifov) so se v divji verski gorečnosti odpravili osvajat nove dežele in širit vero.	Kalifi so v sto letih (med 632 in 732) arabsko državo in islamsko vero razširili: ...

IZBRANA TEMATIKA O ARABSKI DRŽAVI ...

<i>Arabska osvajanja v osnovnošolskih učbenikih za zgodovino</i>	<i>Janša-Zorn, Olga; Mihelič, Darja (2005). Koraki v času. Od prazgodovine skozi stari in srednji vek. Učbenik za 7. razred devetletke. Ljubljana: DZS, str. 85–86. Izdaje: 2007, 2008, 2009.</i>	<i>Simonič Mervic, Karmen (2003). Stari svet: zgodovina za 7. razred devetletne osnovne šole. Ljubljana: Modrijan, str. 113–114. Izdaje: 2004, 2006, 2007, 2009, 2011.</i>	<i>Otič, Marta; Potočnik, Dragan (2007). Zgodovina 7: svet skozi čas. Učbenik za zgodovino v sedmem razredu osnovne šole. Ljubljana: Mladinska knjiga, str. 81–82.</i>	<i>Razpotnik, Jelka; Snoj, Damjan (2007). Raziskujem preteklost 7. Učbenik za zgodovino za 7. razred osnovne šole. Ljubljana: Rokus Klett, str. 106–109. Izdaje: 2008.</i>
<i>Kakšen obseg je naveden za arabsko državo?</i>	Širili so državo: osvojili so severno Afriko in Španijo. Njihov vpliv se je raztezal od Indije do Atlantika.	Meje arabske države so se zato hitro širile in sredi 8. stoletja je država obsegala ozemlje od Atlantskega oceana na zahodu do reke Ind na vzhodu.	Kmalu so osvojili ogromno območje od Indije prek Perzije in severne Afrike do Španije. Od tam so vdrli v frankovsko državo, kjer jih je frankovska vojska ustavila.	Kalifi so v sto letih (med 632 in 732) arabsko državo in islamsko vero razširili: – proti severu do Kavkaza, – proti vzhodu do Indije, – proti zahodu čez severno Afriko do Španije.
<i>Kako je predstavljena vloga kalifov?</i>	Islamsko vero so po Mohamedovi smrti širili njegovi nasledniki, kalifi.	–	Pod vodstvom njegovih naslednikov (kalifov) so se v divji verski gorečnosti odpravili osvajat nove dežele in širit vero.	Po Mohamedovi smrti (leta 632) so državo vodili njegovi nasledniki, ki so se imenovali kalifi (kar v arabščini pomeni naslednik, namestnik). Pomirili so različne upore Arabcev in utrdili oblast na Arabskem polotoku.
<i>Katere bitke so omenjene?</i>	Njihovo prodiranje se je na zahodu ustavilo v spopadu s frankovsko vojsko v bitki pri Poitiersu v Franciji leta 732.	–	–	–
<i>Kakšen odnos Arabcev je predstavljen do podjarmljenih ljudstev?</i>	–	–	–	Mnogi prebivalci osvojenih ozemelj so sprejeli islamsko vero, saj so jih pritegnila njena sporočila in določila. Poleg tega so bili muslimani manj obdavčeni. Do pripadnikov drugih ver, zlasti krščanstva in židovske vere, so bili Arabci strpni. Mnogi kristjani in Judje so postali pomembni uradniki, znanstveniki ali svetovalci.

TRETJE POGLAVJE

<i>Arabska osvajanja v osnovnošolskih učbenikih za zgodovino</i>	<i>Janša-Zorn, Olga; Mihelič, Darja (2005). Koraki v času. Od prazgodovine skozi stari in srednji vek. Učbenik za 7. razred devetletke. Ljubljana: DZS, str. 85–86. Izdaje: 2007, 2008, 2009.</i>	<i>Simonič Mervic, Karmen (2003). Stari svet: zgodovina za 7. razred devetletne osnovne šole. Ljubljana: Modrijan, str. 113–114. Izdaje: 2004, 2006, 2007, 2009, 2011.</i>	<i>Otič, Marta; Potočnik, Dragan (2007). Zgodovina 7: svet skozi čas. Učbenik za zgodovino v sedmem razredu osnovne šole. Ljubljana: Mladinska knjiga, str. 81–82.</i>	<i>Razpotnik, Jelka; Snoj, Damjan (2007). Raziskujem preteklost 7. Učbenik za zgodovino za 7. razred osnovne šole. Ljubljana: Rokus Klett, str. 106–109. Izdaja: 2008.</i>
<i>Kako so predstavljeni kalifati?</i>	–	–	–	Država pa se je zaradi notranjih spopadov med različnimi družinami v 8. stoletju razdelila na tri dele: – kalifat v Španiji (glavno mesto Córdoba), – kalifat v Afriki (glavno mesto Kairo) in – kalifat v Aziji (glavno mesto Damask, nato Bagdad).
<i>Katere posledice arabskih osvajanj navajajo učbeniki?</i>	–	... v zelo kratkem času jim je uspelo zgraditi obsežno državo, ki je prevzela trgovino med Vzhodom in Zahodom in je v njej cvetela znanost in umetnost.	Trgovci so bili prisiljeni trgovati prek arabskih pristanišč in nato po kopnem do Sredozemlja. Mesta vzdolž te nove trgovske poti so cvetela in arabski svet je bil kar naenkrat v središču dogajanja.	V stoletjih, ki so sledila, so Arabci utrjevali svojo oblast na zasedenih ozemljih. Vera, trgovina in arabski jezik so povezovali to veliko državo.

Arabski polotok je v vseh učbenikih, razen v učbeniku DZS predstavljen kot puščavski polotok z naselji ob trgovskih poteh ter naseljenimi Arabci – beduini oz. nomadi, ki so se ukvarjali z rejo ovc, koz itd. ter bili združeni v plemena.

Širjenje arabske države je povezano s širjenjem islamske vere, tako da v vseh učbenikih poudarjajo, da je Mohamed združil ljudstvo s svojim naukom, ki so ga potem njegovi nasledniki hitro širili v druge dežele. Mohamed je v učbeniku Rokus Klett opisan kot vojaški, verski in politični voditelj Arabcev.

Med razlogi za hitra arabska osvajanja so pri vseh učbenikih navedeni verski razlogi, in sicer, da je bila ena od dolžnosti vernikov, da širijo

islamsko vero tudi z orožjem oz. jih je vera spodbujala k vojskovanju. Med razlogi so omenjeni trgovski razlog (prekinitev trgovskih poti med Evropo in Azijo zaradi vojn med perzijsko in bizantinsko državo), vojaški razlog (izurjena in organizirana vojska, vojaška taktika), oslabitev perzijske in bizantinske države ter nezadovoljstvo ljudstev v teh dveh državah (Arabce so videli kot osvoboditelje). Džihad je omenjen le v enem učbeniku kot verska vojna za širjenje islama.

Čas osvajanj je naveden v 7. stoletju oz. kot čas širjenja islamske vere in obenem osvajanje novih dežel za časa Mohamedovih naslednikov – kalifov.

Kalifi so predstavljeni kot tisti Mohamedovi nasledniki, ki so utrdili oblast na Arabskem polotoku, potem pa so osvajali nove dežele in širili islamsko vero.

V vseh učbenikih je obseg arabske države oz. obseg širjenja naveden splošno od Atlantskega oceana na zahodu do reke Ind na vzhodu. Izpostavljena je osvojitve Španije in severne Afrike. Le v enem učbeniku (založbe DZS) je navedena bitka pri Poitiersu, kjer je frankovska vojska zaustavila arabsko prodiranje v Evropo leta 732.

Odnos Arabcev do podjarmljenih ljudstev je opisan le v enem učbeniku (založba Rokus Klett). Navedena je strpnost Arabcev do drugih ljudstev in njihove vere. Mnogi so sprejeli islamsko vero zaradi nauka ali manjše obdavčitve muslimanov. Kalifati (v Španiji, Afriki in Aziji) so ravno tako omenjeni le v enem učbeniku (Rokus Klett).

Med glavnimi posledicami arabskih osvajanj so navedene: prevzem trgovine med vzhodnimi azijskimi in zahodnimi evropskim državami, razvoj znanosti in umetnosti, razvoj trgovine in trgovskih poti, širjenje islamske vere in arabskega jezika na ozemljih, ki so jih osvojili Arabci.

TRETJE POGLAVJE

Preglednica št. 42: Arabska osvajanja v srednješolskih učbenikih za zgodovino

<i>Arabska osvajanja v srednješolskih učbenikih za zgodovino</i>	<i>Brodnik, Vilma; Jernejčič, Robert; Zgaga Srečko (2009). Zgodovina 1. Učbenik za 1. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 312–315. Izdaje: 2009 – dotis, 2010, 2011.</i>	<i>Mlacovič, Dušan; Urankar, Nataša (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 189–193. Izdaja: 2011.</i>	<i>Berzelak, Stane (1996). Zgodovina 1 za tehniške in druge strokovne šole. Ljubljana: Modrijan, str. 107–109. Izdaje: 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2003, 2004, 2006, 2007, 2009.</i>
<i>Kako je predstavljen Arabski polotok?</i>	–	–	Arabci so živeli na Arabskem polotoku. Od drugih ljudstev sta jih ločevala puščava in morje. Poleg nomadske živinoreje in poljedelstva sta imeli pomembno vlogo tudi obrt in trgovina.
<i>Kako je predstavljeno širjenje arabske države?</i>	–	Novi nauk je Arabce združil, arabska plemena pa spremenil v trdno politično enoto, pripravljeno na širjenje in ozemeljske osvojitve.	–
<i>Kateri razlogi so navedeni za arabska osvajanja?</i>	Vzrokov za hitro širjenje islama je bilo več. Pomembna dolžnost muslimana je džihad. Mohamed je muslimanom, padlim v boju proti nevernikom, v Koranu obljubil takojšnji odhod v nebesa, kar je podžgalo pogum in zagrizenost, s katero so se podajali v spopade. Bizantinska in perzijska država, na račun katere se je arabski imperij najprej širil, sta bili zaradi komaj končane vojne oslABLjeni. K širjenju islama v severni Afriki je pripomogel verski razkol med kristjani (donatizem), ki je severno Afriko potisnil v državljansko vojno. Arabci so obema stranema ponujali versko strpnost, zato je bil odpor proti islamu šibak.	Širjenje islama zunaj Arabije med bizantinske podanike se ni izkazalo za posebno težavno: v vzhodnih deželah so ti pogosto pripadali verskim gibanjem, ki so jih v Carigradu zatirali, če pa ne, jim je godil arabski odnos do njihove vere, še zlasti pa bistveno nižji davki, ki so jih arabski osvajalci zahtevali od njih. Prav spoštovanje tradicionalnih vrednot drugih ljudstev je Arabcem omogočilo, da so v izjemno kratkem času svoje gospodstvo razširili ...	Vzrok za njihove selitve v 7. stoletju je bil predvsem verski. Bojevitost in obramba vere sta Arabcem pomagali pri osvajanjih. Pri tem jim je šlo seveda za nova ozemlja, bogat plen in dohodke od davkov nemuslimanskih podložnikov.
<i>Kako je predstavljen džihad?</i>	Pomembna dolžnost muslimana je džihad. Mohamed je muslimanom, padlim v boju proti nevernikom, v Koranu obljubil takojšnji odhod v nebesa, kar je podžgalo pogum in zagrizenost, s katero so se podajali v spopade.	–	–

IZBRANA TEMATIKA O ARABSKI DRŽAVI ...

<i>Arabska osvajanja v srednješolskih učbenikih za zgodovino</i>	<i>Brodnik, Vilma; Jernejčič, Robert; Zgaga Srečko (2009). Zgodovina 1. Učbenik za 1. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 312–315. Izdaje: 2009 – dotis, 2010, 2011.</i>	<i>Mlacovič, Dušan; Urankar, Nataša (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 189–193. Izdaja: 2011.</i>	<i>Berzelak, Stane (1996). Zgodovina 1 za tehniške in druge strokovne šole. Ljubljana: Modrijan, str. 107–109. Izdaje: 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2003, 2004, 2006, 2007, 2009.</i>
<i>Od kdaj do kdaj so navedena arabska osvajanja oz. širjenje arabske države?</i>	V času Mohameda, v času prvih kalifov, tri desetletja po Mohamedovi smrti ... /.../ med vladanjem Omajadov in Abasidov ...	–	–
<i>Kakšen obseg je naveden za arabsko državo?</i>	Mohamed je z vojaškimi zmagami in diplomatskim pridobivanjem beduinskih plemen razširil islam povsem Arabskem polotoku. V času prvih kalifov, tri desetletja po Mohamedovi smrti, se je z osvajanji razširil v Sirijo, Palestino, Irak, Perzijo, Zakavkazje, Egipt in severno Afriko, med vladanjem Omajadov in Abasidov pa še na berbersko Afriko in Španijo ter v dele Indije in osrednje Azije. S trgovskimi karavanami je dosegel Malezijo, Indonezijo in južne Filipine.	... so v izjemno kratkem času svoje gospodstvo razširili na celoten jug in vzhod sredozemskega sveta in od tam prodrli tudi v Evropo, na Pirenejski polotok, Sicilijo in druge velike otoke v zahodnem delu Sredozemskega morja.	Arabi so osvojili Sirijo, Palestino, Armenijo, Mezopotamijo, Perzijo in ozemlje do reke Ind, Egipt, severno Afriko, sredozemske otoke, prek Gibraltarja pa tudi Pirenejski polotok.
<i>Kako je predstavljena vloga kalifov?</i>	V času prvih kalifov, tri desetletja po Mohamedovi smrti, se je z osvajanji razširil ...	Ker je imela nova ureditev teokratski značaj, so po Mohamedovi smrti na čelo arabskega ljudstva stopili prerokovi nasledniki, kalifi – verski in politični vodje arabskega sveta.	V posameznih deželah so prevzemali oblast Mohamedovi nasledniki in božji namestniki kalifi in s tem širili islam.
<i>Katere bitke so omenjene?</i>	–	–	–
<i>Kakšen odnos Arabcev je predstavljen do podjarmljenih ljudstev?</i>	–	–	–
<i>Kako so predstavljeni kalifati?</i>	–	–	–
<i>Katere posledice arabskih osvajanj navajajo učbeniki?</i>	–	S prvimi osvajanji se je središče islamskega sveta preneslo najprej v Damask, sredi 8. stoletja pa v Bagdad.	–

TRETJE POGLAVJE

<p><i>Arabska osvajanja v srednješolskih učbenikih za zgodovino</i></p>	<p><i>Brodnik, Vilma; Jernejčič, Robert; Zgaga Srečko (2009). Zgodovina 1. Učbenik za 1. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 312–315. Izdaje: 2009 – dotis, 2010, 2011.</i></p>	<p><i>Mlacovič, Dušan; Urankar, Nataša (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 189–193. Izdaja: 2011.</i></p>	<p><i>Berzelak, Stane (1996). Zgodovina 1 za tehniške in druge strokovne šole. Ljubljana: Modrijan, str. 107–109. Izdaje: 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2003, 2004, 2006, 2007, 2009.</i></p>
<p><i>Katere posledice arabskih osvajanj navajajo učbeniki?</i></p>		<p>Selitev je bila povezana z boljšimi možnostmi za gospodarski razvoj v Mezopotamiji in z nadzorom nad poglobitnimi trgovskimi potmi med evrazijskim vzhodom in zahodom (svilna cesta). V mestu so najprej zgradili velikanski vladarsko-verski kompleks, kalifovo palačo, obdano z okroglim obzidjem s premerom več kot dva kilometra. Okrog palače je začelo nastajati mesto, ki je v času svojega največjega blišča za vladanja kalifa Haruna al Rašida (786–809) že doseglo milijon prebivalcev. Mesto je postalo eno vodilnih gospodarskih in kulturnih središč sveta. Evropejci so po njem poimenovali kar nekaj pomembnih dobrin, od bombaža do papirja (carta bombasina – bagdadski list), ki se je v Evropo razširil prek arabskih delavnic. Najstarejši ohranjen papir v Evropi je iz papeške pisarne, vtisnjen ima vodni znak, za katerega so v Rimu mislili, da gre za "arabske čačke", dejansko pa gre za napise, ki povečujejo Alaha.</p>	

Le en učbenik (Modrijan) Arabski polotok predstavlja kot puščavsko ozemlje ob morju, kjer sta pomembno vlogo imeli obrt in trgovina.

Za širjenje arabske države je v učbeniku za 2. letnik gimnazije založbe DZS navedeno, da je nov nauk oz. vera združila plemena na Arabskem polotoku, ki so bila potem pripravljena za osvajanja.

Vsi učbeniki navajajo verski razlog za arabska osvajanja in selitve v 7. stoletju. Širjenje arabske države je predstavljeno kot širjenje islama. Med razlogi za hitro širjenje učbeniki navajajo več razlogov: obramba vere in džihad, oslABLJENA bizantinska in perzijska država, državljanska

vojna v severni Afriki ter strpen odnos arabskih osvajalcev do vrednot in ver drugih ljudstev ter njihova zahteva po manjših davkih.

Džihad je predstavljen le v enem učbeniku (za 1. letnik gimnazije založbe DZS) kot eden od razlogov za hitro širjenje islama. Navedeno je: *“Mohamed je muslimanom, padlim v boju proti nevernikom, v Koranu obljubil takojšnji odhod v nebesa, kar je podžgalo pogum in zagrizenost, s katero so se podajali v spopade.”*⁶⁴

Čas arabskih osvajanj je naveden le v enem učbeniku (za 1. letnik gimnazije založbe DZS), ki navaja širjenje islama in države v času Mohameda in v času prvih kalifov, tri desetletja po Mohamedovi smrti v 7. stoletju.

Širjenje arabske države je predstavljeno v dveh učbenikih kot osvajanje in širjenje gospodstva Arabcev, v enem učbeniku pa je navedeno kot širjenje islama (učbenik za 1. letnik gimnazije založbe DZS). V vseh učbenikih je naveden obseg države: ozemlje od Arabskega polotoka, Sirija, Palestina, Irak, Perzija do reke Ind, Egipt, severna Afrika do Pirenejskega polotoka.

V obeh učbenikih založbe DZS je predstavljena vloga kalifov kot naslednikov Mohameda, ki so prevzeli versko in politično vodenje, v učbeniku založbe Modrijan pa je navedeno le širjenje islama v času prvih kalifov.

Bitke niso omenjene, ravno tako tudi ne, kakšen odnos so imeli Arabci do podjarmljenih ljudstev. Le pri razlogih za hitro osvajanje in širjenje države in islama smo že omenili, da učbeniki navajajo kot razlog tudi to, da so Arabci spoštovali vrednote in imeli strpen odnos do ver drugih ljudstev, zahtevali pa so tudi nižje davke kot njihovi prejšnji vladarji.

Posledice arabskih osvajanj in širjenja arabske države za Evropo niso predstavljene kot v osnovnošolskih učbenikih. Le učbenik za 2. letnik gimnazije založbe DZS navaja posledice osvajanj za celoten islamski svet, in sicer opisuje novo središče islamskega sveta Bagdad, ki ga opiše kot gospodarsko in kulturno središče sveta v 8. stoletju.

⁶⁴ Brodnik, Vilma; Jernejčič, Robert; Zgaga Srečko (2009). Zgodovina 1. Učbenik za 1. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 314.

TRETJE POGLAVJE

Arabska kultura v učbenikih za osnovno in srednjo šolo

Preglednica št. 43: Arabska kultura v osnovnošolskih učbenikih za zgodovino

<i>Arabska kultura v osnovnošolskih učbenikih za zgodovino</i>	<i>Janša-Zorn, Olga; Mihelič, Darja (2005). Koraki v času. Učbenik za 7. razred devetletne skozi stari in srednji vek. Učbenik za 7. razred devetletke. Ljubljana: DZS, str. 85–86. Izdaje: 2007, 2008, 2009.</i>	<i>Simonič Mervic, Karmen (2003). Stari svet: zgodovina za 7. razred devetletne osnovne šole. Ljubljana: Modrijan, str. 113–114. Izdaje: 2004, 2006, 2007, 2009, 2011.</i>	<i>Otič, Marta; Potočnik, Dragan (2007). Zgodovina 7: svet skozi čas. Učbenik za zgodovino v sedmem razredu osnovne šole. Ljubljana: Mladinska knjiga, str. 81–82.</i>	<i>Razpotnik, Jelka; Snoj, Damjan (2007). Raziskujem preteklost 7. Učbenik za zgodovino za 7. razred osnovne šole. Ljubljana: Rokus Klett, str. 106–109. Izdaja: 2008.</i>
<i>Kaj so Arabci prevzeli od drugih ljudstev?</i>	–	Arabci so povzeli znanja ljudstev, živečih na ozemljih, ki so jih zavzeli.	Arabci so od podjarmljenih narodov, predvsem Perzijcev in Grkov, prevzeli občutek za veličastne stavbe, preproge, poezijo.	–
<i>Kakšen doprinos Arabcev se pripisuje antični kulturi?</i>	Prevajali so znanstvena dela grških in perzijskih piscev in jih hranili v svojih knjižnicah. Številna knjižna dela starega veka so se ohranila po posredovanju Arabcev.	Arabski učenjaki so preučevali dosežke grških in prevajali njihova dela v arabščino.	Arabci so tudi brali in prevajali spise slavni grških učenjakov. Prav njim gre zasluga, da so evropski učenjaki po dolgih stoletjih teme spet odkrili slavna dela grških učenjakov.	Na univerzah so delovali znanstveniki in filozofi, ki so prihajali iz različnih delov arabske države. Zbirali so tudi antične znanstvene spise, jih prepisovali, prevajali in preučevali. Tako so pomagali ohraniti antično znanje, ki je bilo po propadu Zahodnorimskega cesarstva v Evropi skoraj izgubljeno.
<i>Kateri dosežki so navedeni za arabsko kulturo? Ali so splošni ali konkretni primeri?</i>	Postavljali so veličastne zgradbe. Arabci so razvili bogato gradbeno dejavnost, ki se še posebno kaže v gradnji molilnic — mošej (džamij), kjer se muslimani zbirajo k molitvi. Ob arabskih mošejah so nastajale univerze.	Razvili so matematiko, astronomijo in medicino. Zelo natančno so poznali zgradbo človeškega telesa in več stoletij pred evropskimi znanstveniki vedeli, kako deluje krvni obtok. Ena od pomembnih novosti za Evropo so bile številke, ki so jih Arabci prevzeli od Indijcev in posredovali Evropi.	Tako so svoje mošeje okrasili /z/ lepimi prepletenimi črtami v obliki rastlinskih in geometričnih vzorcev (arabeske), saj ne smejo upodabljati živali ali ljudi, in tako v umetnosti in arhitekturi razvili značilen slog, ki ga lahko opazujemo v deželah, ki so jih osvojili. Stavbe so pokrite s kupolastimi strehami, ob njih pa stojijo visoki stolpi, imenovani minareti.	V mestih so se nahajale tudi 'hiše modrosti' ali univerze, ki so bile središče znanja. Muslimani so znanje zelo spoštovali. Pismenost je bila splošno razširjena. V začetku so šole obiskovali vsi otroci, tudi deklice. Napisali so številna znanstvena dela, ki so daleč prekašala tedanje evropsko znanje. Evropa je njihovo znanje spoznala in prevzela šele veliko kasneje, v 12. in 14. stoletju (s križarskimi vojnami in renesanso).

IZBRANA TEMATIKA O ARABSKI DRŽAVI ...

<p><i>Arabska kultura v osnovnošolskih učbenikih za zgodovino</i></p>	<p><i>Janša-Zorn, Olga; Mihelič, Darja (2005). Koraki v času. Od prazgodovine skozi stari in srednji vek. Učbenik za 7. razred devetletke. Ljubljana: DZS, str. 85–86. Izdaje: 2007, 2008, 2009.</i></p>	<p><i>Simonič Mervic, Karmen (2003). Stari svet: zgodovina za 7. razred devetletne osnovne šole. Ljubljana: Modrijan, str. 113–114. Izdaje: 2004, 2006, 2007, 2009, 2011.</i></p>	<p><i>Otič, Marta; Potočnik, Dragan (2007). Zgodovina 7: svet skozi čas. Učbenik za zgodovino v sedmem razredu osnovne šole. Ljubljana: Mladinska knjiga, str. 81–82.</i></p>	<p><i>Razpotnik, Jelka; Snoj, Damjan (2007). Raziskujem preteklost 7. Učbenik za zgodovino za 7. razred osnovne šole. Ljubljana: Rokus Klett, str. 106–109. Izdaja: 2008.</i></p>
<p><i>Kateri dosežki so navedeni za arabsko kulturo? Ali so splošni ali konkretni primeri?</i></p>	<p>Arabci so bili strokovnjaki za astronomijo, medicino in matematiko. Evropa je od njih dobila 'arabske' številke.</p> <p>Cvetela je tudi arabska obrt. Znani so bili arabski izdelki iz tkanin, usnja, stekla, gline. Z njimi so trgovali do Kitajske, od koder so v Evropo prinesli riž.</p>	<p>Arabska kultura je zapustila v zakladnici človeškega znanja tudi pravljice Tisoč in ena noč. V bistvu pa gre za ljubezenske novele in povesti, iz katerih spoznavamo orientalski način življenja in razmišljanja.</p>	<p>Pomembni so bili na področju astrologije, plovbe (izpopolnili so kompas, krmilo, astrolab) in medicine (njihovi zdravniki so izvajali operacije z anestezijo, izdelovali sirupe in zdravila iz rastlin itd.). Arabski učenjaki so dokazali, da je Zemlja okrogla. Njihovo znanje so pozneje prevzeli mnogi narodi.</p> <p>Precej poimenovanj za znanosti prihaja iz arabščine, tako npr. kemija, algebra, od njih prihajajo tudi arabske številke, ki so jih prevzeli od Indijcev. V Evropo so prinesli tudi papir (izdelave papirja so se naučili od Kitajcev).</p> <p>Posredovali so nam tudi številne pravljice, ki so zbrane v knjigi Tisoč in ena noč.</p>	<p>Muslimanski prispevek k razvoju znanosti je bil največji na področjih: – matematike: arabske številke, desetiški sistem z uporabo ničel, algebra, trigonometrijske tablice; učenjak Al-Kwarizmi, – medicine: optika, krvni obtok v pljučih, operacije, zdravljenje koz, uporaba anestetikov, lekarne; učenjak Al-Razi, Ibn Sina (tudi avtor medicinske enciklopedije), Al-Zahravi, – astronomije: določitev gibanja Zemlje okoli Sonca, opazovanje zvezd, uporaba različnih pripomočkov; učenjak Al-Biruni, – geografije: geografska dela, zemljevidi, priročniki.</p> <p>V umetnosti so muslimanski umetniki uporabljali čudovite kaligrafske okraske in arabeske – okrasje, ki je upodabljajo liste, rože ali geometrijske like. V islamski književnosti se je ohranilo mnogo zgodb o ljudeh in živalih, najbolj znana pa je zbirka Tisoč in ena noč.</p> <p>V Arabski državi so obstajala bogata in velika trgovska mesta kot so Bagdad, Damask, Medina, Córdoba in druga. Kalifi so prenavljali njihove palače, ulice, trge ter povečevali njihov blišč.</p>

TRETJE POGLAVJE

<p><i>Arabska kultura v osnovnošolskih učbenikih za zgodovino</i></p>	<p><i>Janša-Zorn, Olga; Mihelič, Darja (2005). Koraki v času. Od prazgodovine skozi stari in srednji vek. Učbenik za 7. razred devetletke. Ljubljana: DZS, str. 85–86. Izdaje: 2007, 2008, 2009.</i></p>	<p><i>Simonič Mervic, Karmen (2003). Stari svet: zgodovina za 7. razred devetletne osnovne šole. Ljubljana: Modrijan, str. 113–114. Izdaje: 2004, 2006, 2007, 2009, 2011.</i></p>	<p><i>Otič, Marta; Potočnik, Dragan (2007). Zgodovina 7: svet skozi čas. Učbenik za zgodovino v sedmem razredu osnovne šole. Ljubljana: Mladinska knjiga, str. 81–82.</i></p>	<p><i>Razpotnik, Jelka; Snoj, Damjan (2007). Raziskujem preteklost 7. Učbenik za zgodovino za 7. razred osnovne šole. Ljubljana: Rokus Klett, str. 106–109. Izdaja: 2008.</i></p>
<p><i>Kakšno vlogo učbeniško besedilo pripisuje arabski kulturi?</i></p>	<p>Arabci so imeli v srednjem veku visoko razvito kulturo.</p> <p>Na Pirenejskem polotoku se je arabski svet stikal s srednjeveškim krščanskim.</p>	<p>–</p>	<p>–</p>	<p>V teh mestih so prebivali prebivalci različnih ver, narodov in ras. Po ulicah mest je bilo slišati različne jezike. S širjenjem države se je arabska kultura, ki je svoje znanje črpala tudi od drugih kultur, preoblikovala. Ni več predstavljala le arabskega znanja ali umetnosti, temveč je postala mešanica različnih kultur. Ker je bila glavna povezovalna sila te kulturne raznolikosti islamska vera, jo imenujemo islamska kultura.</p> <p>Arabska država je bila v zgodnjem srednjem veku bogatejša in bolj razvita kot Evropa.</p>

Učbenika založbe Modrijan in Mladinska knjiga navajata, da so Arabci prevzeli znanja drugih ljudstev, predvsem Perzijcev in Grkov. V vseh učbenikih je navedeno, da so Arabci prevajali grška dela in dosežke v arabščino in s tem ohranili antično znanje.

Vsi učbeniki imajo navedene dosežke arabske kulture oz. Arabcev, v enem učbeniku pa so omenjeni kot dosežki muslimanov (učbenik Rokus Klett). V vseh učbenikih so navedene arabske številke, ki so jih Arabci prevzeli od Indijcev in posredovali Evropi, pravljice, zbrane v knjigi Tisoč in ena noč, ter poudarjeni dosežki na področju znanosti, arhitekture in umetnosti. Na področju umetnosti so navedene arabske, na področju arhitekture minareti in kupolaste strehe ter mošeje, pri znanosti pa predvsem medicina, astronomija, geografija, in matematika. Navedeni so le splošni dosežki, razen za medicino (poznavanje

delovanja krvnega obtoka, operacije z anestezijo, sirupi in zdravila iz rastlin, zdravljenje koz itd.). V učbeniku založbe Rokus Klett so navedeni učenjaki: Al-Kwarizmi, Al-Razi, Ibn Sina, Al-Zahravi, Al-Biruni. Učbenik založbe DZS dodaja arabske obrtne izdelke iz tkanin, usnja itd.

Dva učbenika (založb DZS in Rokus Klett) navajata, da so imeli Arabci v srednjem veku zelo razvito kulturo in da je bila arabska država bolj razvita kot Evropa v zgodnjem srednjem veku. Učbenik založbe Rokus Klett pa dodatno pojasnjuje, da se je arabska kultura mešala z različnimi kulturami ter da jo pod vplivom islama lahko imenujemo islamska kultura.

Preglednica št. 44: Arabska kultura v srednješolskih učbenikih za zgodovino

<i>Arabska kultura v srednješolskih učbenikih za zgodovino</i>	<i>Brodnik, Vilma; Jernejčič, Robert; Zgaga Srečko (2009). Zgodovina 1. Učbenik za 1. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 312–315. Izdaje: 2009 – dotis, 2010, 2011</i>	<i>Mlacović, Dušan; Urankar, Nataša (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 189–193. Izdaja: 2011.</i>	<i>Berzelak, Stane (1996). Zgodovina 1 za tehniške in druge strokovne šole. Ljubljana: Modrijan, str. 107–109. Izdaje: 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2003, 2004, 2006, 2007, 2009.</i>
<i>Kaj so Arabci prevzeli od drugih ljudstev?</i>	–	–	Kot trgovci so spoznanja indijske in visoko razvite kitajske kulture prinašali v svojo znanost in umetnost ter jo posredovali naprej v Evropo.
<i>Kakšen doprinos Arabcev se pripisuje antični kulturi?</i>	–	–	Ob naselitvi so prevzeli helenistično tradicijo.
<i>Kateri dosežki so navedeni za arabsko kulturo? Ali so splošni ali konkretni primeri?</i>	–	–	Arabske univerze, na katerih so razvijali predvsem matematiko, astronomijo, kemijo in medicino, so svoja spoznanja bogatile z izkušnjami Vzhoda (Indije in Kitajske) in Zahoda (Bizanca in frankovske države).

TRETJE POGLAVJE

<p><i>Arabska kultura v srednješolskih učbenikih za zgodovino</i></p>	<p><i>Brodnik, Vilma; Jernejčič, Robert; Zgaga Srečko (2009). Zgodovina 1. Učbenik za 1. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 312–315. Izdaje: 2009 – dotis, 2010, 2011</i></p>	<p><i>Mlacović, Dušan; Urankar, Nataša (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 189–193. Izdaje: 2011.</i></p>	<p><i>Berzelak, Stane (1996). Zgodovina 1 za tehniške in druge strokovne šole. Ljubljana: Modrijan, str. 107–109. Izdaje: 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2003, 2004, 2006, 2007, 2009.</i></p>
<p><i>Kakšno vlogo učbeniško besedilo pripisuje arabski kulturi?</i></p>	<p>–</p>	<p>KAJ SO OD ARABCEV PREVZELI EVROPEJCI</p> <p>Krščanski Evropejci, še zlasti tisti na Pirenejskem polotoku in na jugu Apeninskega polotoka, so od Arabcev prevzeli številne znanstvene dosežke, dobrine ter kulturne navade. Evropejci so se kmalu začeli posluževati medicinskih znanj iz neevropskega sveta /.../, aritmetičnih, geometrijskih in astronomskih znanj. Sledili so jim tudi v filozofiji, posebno ko je šlo za arabsko proučevanje grških mislecev in v pomorsko-geografskih znanjih. Prevlada Arabcev v navtičnih znanjih na srednjeveškem evrazijskem zahodu je vidna prek številnih arabskih besed v pomorskem in astrološkem besednjaku zahodnoevropskih pomorskih ljudstev (npr. azimut, široko - veter z juga, arzenal - vojaška ladjedelnica oz. orožarna). Evropejci so prek Arabcev spoznali učinkovite namakalne sisteme in gojenje kultur, ki potrebujejo veliko sonca in vode hkrati, ter kulinariko, temelječo na uporabi raznovrstnih živil in začimb. Čeprav so na papeškem dvoru prepovedovali trgovanje z islamskim svetom (v strahu zaradi trgovine s krščanskimi sužnji), so bile prepovedi neuspešne: trgovski polet italijanskih pomorskih sil in Bizanca je bil v veliki meri vezan na arabsko trgovsko posredništvo med Daljnim vzhodom in krščansko Evropo.</p>	<p>V kulturi zgodnjega srednjega veka je bila vloga Arabcev zelo pomembna.</p> <p>Njihova spoznanja je bilo mogoče koristno uporabiti na mnogih področjih. Izboljšali sta se rudarska in ladijska tehnika, izpopolnilo se je poznavanje zemljepisa, zgodovine, astronomije, uvedene so bile 'arabske' številke, dopolnili so medicinske knjige in postopke pri izdelovanju zdravil, izmenjavali so kulturne rastline, poljedelske tehnike in živalske vrste, njihov vpliv pa se je odrazil tudi v umetnosti.</p>

Arabska kultura v učbenikih za srednje šole ni predstavljena kot poglavitna osrednja vsebina osnovnošolskega znanja. Gimnazijski učbenik za 1. letnik založbe DZS nima opisa kulture, učbenik za 2. letnik založb DZS in Modrijan pa predstavljata arabsko kulturo na ta način, da navajata, kaj so Evropejci prevzeli od Arabcev in katera arabska znanja so lahko Evropejci uporabljali.

Vloga arabske kulture je navedena kot zelo pomembna v zgodnjem srednjem veku, zlasti zato, ker so Arabci svoja znanja prenesli iz Daljnega vzhoda v Evropo. Učbenik za srednjo šolo založbe Modrijan ima le kratke navedbe, da so Arabci prevzeli antične dosežke, na univerzah razvijali matematiko, medicino in astronomijo. Arabska kultura je tako prispevala k svetovnemu kulturnemu razvoju.

Učbenik za 2. letnik gimnazije založbe DZS navaja, da so Evropejci prevzeli od Arabcev znanstvene dosežke (medicinska, geometrijska, aritmetična, astronomska, pomorsko-geografska znanja), dobrine (namakalne sisteme, gojenje kultur) in kulturne navade (kulinarika). Dosežki niso navedeni s konkretnimi primeri.

Preglednica št. 45 prikazuje, kolikokrat se pojavijo besede: Arabci, arabski, islam/islamski, musliman/muslimanski v osnovnošolskih učbenikih za zgodovino

Število izrazov v osnovnošolskih učbenikih za zgodovino	Arabci, Arabec	arabski	islam, islamski	musliman, muslimanski
<i>Janša-Zorn, Olga; Mihelič, Darja (2005). Koraki v času. Od prazgodovine skozi stari in srednji vek. Učbenik za 7. razred devetletke. Ljubljana: DZS, str. 85–86. Izdaje: 2007, 2008, 2009.</i>	3	8	6	2
<i>Simonič Mervic, Karmen (2003). Stari svet: zgodovina za 7. razred devetletne osnovne šole. Ljubljana: Modrijan, str. 113–114. Izdaje: 2004, 2006, 2007, 2009, 2011.</i>	7	5	3	2
<i>Otič, Marta; Potočnik, Dragan (2007). Zgodovina 7: svet skozi čas. Učbenik za zgodovino v sedmem razredu osnovne šole. Ljubljana: Mladinska knjiga, str. 81–82.</i>	6	4	4	1
<i>Razpotnik, Jelka; Snoj, Damjan (2007). Raziskujem preteklost 7. Učbenik za zgodovino za 7. razred osnovne šole. Ljubljana: Rokus Klett, str. 106–109. Izdaja: 2008.</i>	11	15	10	16

V osnovnošolskih učbenikih se skoraj enako pogosto uporabljajo izrazi, ki se nanašajo na vero in na Arabce. Pridevnik za islam se nanaša na naslednje besede: islamska vera, islamski verski nauk, islamski verniki, islamska civilizacija, islamska kultura. Pridevnik muslimanski pa so avtorji uporabili za naslednje besede: muslimansko štetje, muslimanski verniki, muslimanski prispevek, muslimanske države, muslimanska večina, muslimanski umetniki.

TRETJE POGLAVJE

Izrazi, povezani z Arabci, so: arabska država, arabska osvajanja, arabski svet, arabska kultura, arabska obrt, arabske številke, arabska plemena, arabski izdelki, arabske države, arabski učenjaki, arabska pristanišča, arabski beduini, arabski romarji, arabsko širjenje, arabski jezik, arabsko znanje, arabska umetnost, arabska mošeja.

Preglednica št. 46 prikazuje, kolikokrat se pojavijo besede: Arabci, arabski, islam/islamski, musliman/muslimanski v srednješolskih učbenikih za zgodovino

Število izrazov v srednješolskih učbenikih za zgodovino	Arabci, Arabec	arabski	islam, islamski	musliman, muslimanski
<i>Brodnik, Vilma; Jernejčič, Robert; Zgaga Srečko (2009). Zgodovina 1. Učbenik za 1. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 312–315. Izdaje: 2009 – dotis, 2010, 2011</i>	2	3	8	16
<i>Mlacović, Dušan; Urankar, Nataša (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 189–193. Izdaja: 2011.</i>	8	10	10	2
<i>Berzelak, Stane (1996). Zgodovina 1 za tehniške in druge strokovne šole. Ljubljana: Modrijan, str. 107–109. Izdaje: 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2003, 2004, 2006, 2007, 2009.</i>	6	3	7	7

V srednješolskih učbenikih se bolj pogosto uporabljajo izrazi, ki se nanašajo na vero, pridevnika sta islamski ali muslimanski: islamska doba, islamski koledar, islamski svet, islamski verniki; muslimanska sveta knjiga, muslimanski svet, muslimanska skupnost, muslimansko čaščenje, muslimanski vernik, muslimansko leto, nemuslimanski podložniki.

Izrazi, ki se nanašajo na Arabce, pa so naslednji: arabska kocka, arabsko verovanje, arabska verska izkušnja, arabski imperij, arabska plemena, arabska ljudstva, arabski svet, arabski odnos, arabski osvajalci, arabske delavnice, arabsko proučevanje, arabsko trgovsko posredništvo, arabske besede, arabski elementi, arabske univerze, “arabske čačke” in arabske številke.

Ugotavljamo, da se v osnovnošolskih in srednješolskih učbenikih izraza arabski in muslimanski/islamski pri izbrani temi o arabski državi in islamu enačita (npr. arabska oz. islamska kultura; arabski oz. islamski svet).

Pri kulturi le osnovnošolski učbenik založbe Rokus Klett razlikuje arabsko od islamske kulture.⁶⁵ Učbenik navaja: *“S širjenjem države se je arabska kultura, ki je svoje znanje črpala tudi od drugih kultur, preoblikovala. Ni več predstavljala le arabskega znanja ali umetnosti, temveč je postala mešanica različnih kultur. Ker je bila glavna povezovalna sila te kulturne različnosti islamska vera, jo imenujemo islamska kultura.”*⁶⁶

ANALIZA DODATNEGA PISNEGA GRADIVA

Specifična raziskovalna vprašanja na pisno gradivo, na katera smo poskušali odgovoriti, so naslednja:

- Koliko je dodatnih pisnih gradiv?
- Kako obsežno je dodatno pisno gradivo oz. kolikšno je število besed?
- Kje se nahaja dodatno pisno gradivo in kako je označeno?
- Na katere zgodovinske vidike (vojaški, politični, gospodarsko-trgovski, družbeni, verski, kulturni: znanstveni, umetniški, arhitekturni, književno-literarni) se nanaša dodatno pisno gradivo in kaj vsebuje?
- Ali ima dodatno pisno gradivo tudi opis in kakšne podatke vključuje?
- Ali je naveden vir, od kod je vzeto dodatno pisno gradivo?
- Ali je le eno pisno gradivo ali več odlomkov na isto tematiko?
- Ali se na pisno gradivo nanašajo tudi vprašanja? Kaj zahtevajo od učencev?
- Kaj se učenci naučijo iz dodatnih pisnih gradiv?

⁶⁵ “Islamski svet, povezan z enotno religijo in enotnim jezikom, je oblikoval novo kulturo (ta je pripadala arabskemu in nearabskemu prebivalstvu), ki je v zgodnjem srednjem veku močno prekašala zahodnoevropsko kulturo.” Vzeto iz: Brodnik, Vilma; Jernejčič, Robert; Radonjič, Zoran; Urankar-Dornik, Tjaša (2007). Zgodovina 1. Učbenik za prvi letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 225.

⁶⁶ Razpotnik, Jelka; Snoj, Damjan (2007). Raziskujem preteklost 7. Učbenik za zgodovino za 7. razred osnovne šole. Ljubljana: Rokus Klett, str. 109.

TRETJE POGLAVJE

Preglednica št. 47: Dodatno pisno gradivo v osnovnošolskih učbenikih za zgodovino

<i>Dodatno pisno gradivo v osnovnošolskih učbenikih za zgodovino</i>	<i>Janša-Zorn, Olga; Mihelič, Darja (2005). Koraki v času. Od prazgodovine skozi stari in srednji vek. Učbenik za 7. razred devetletke. Ljubljana: DZS, str. 85–86. Izdaje: 2007, 2008, 2009.</i>	<i>Simonič Mervic, Karmen (2003). Stari svet: zgodovina za 7. razred devetletne osnovne šole. Ljubljana: Modrijan, str. 113–114. Izdaje: 2004, 2006, 2007, 2009, 2011.</i>	<i>Otič, Marta; Potočnik, Dragan (2007). Zgodovina 7: svet skozi čas. Učbenik za zgodovino v sedmem razredu osnovne šole. Ljubljana: Mladinska knjiga, str. 81–82.</i>	<i>Razpotnik, Jelka; Šnoj, Damjan (2007). Raziskujem preteklost 7. Učbenik za zgodovino za 7. razred osnovne šole. Ljubljana: Rokus Klett, str. 106–109. Izdaja: 2008.</i>
<i>Koliko je dodatnih pisnih gradiv?</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>1</i>	<i>5</i>
<i>Kako obsežno je dodatno pisno gradivo oz. kolikšno je število besed?</i>	<i>1. besedilo: 95 besed + 26 besed za dodaten opis</i>	<i>1. besedilo: 122 besed 2. besedilo: 33 besed</i>	<i>1. besedilo: 46 besed</i>	<i>1. besedilo: 113 besed 2. besedilo: 95 besed 3. besedilo: 44 besed 4. besedilo: 118 besed 5. besedilo: 40 besed</i>
<i>Kje se nahaja dodatno pisno gradivo in kako je označeno?</i>	<i>1. besedilo se nahaja v barvnem okvirčku</i>	<i>1. besedilo se nahaja v barvnem okvirčku 2. besedilo se nahaja v rubriki Ali veš?</i>	<i>1. besedilo se nahaja v rubriki Ali veš? v barvnem okvirčku</i>	<i>1. 2. in 3. besedilo se nahajajo v barvnem okvirčku 4. in 5. besedilo se nahajata v rubriki Ali veš?</i>
<i>Na katere zgodovinske vidike se nanaša dodatno pisno gradivo in kaj vsebuje?</i>	<i>1. besedilo na str. 86 se nanaša na kulturno -književno vsebino: In nato mu je suženj razkazal vrsto soban, ki so bile polne nepopisnih dragocenosti, dokler ga ni pripeljal v konjušnico, v kateri je Aladin zagledal zrebece in kobile, kakšnih bi zaman iskal v hlevih najmogočnejših vladarjev ...</i>	<i>1. besedilo na str. 113 se nanaša na versko vsebino: Za islam je značilna vera v enega boga, Alaha. Njegovi nauki so zapisani v Koranu, ki je sveta knjiga muslimanov. Muslimani častijo Alaha kot edinega boga. Vsakodnevno opravljajo zapovedane molitve. Ob molitvah se verniki priklanjajo v smeri Meke, ki je danes glavno središče muslimanov.</i>	<i>1. besedilo na str. 82 se nanaša na znanstveno vsebino: Arabski astronomi, ki so želeli natančno določiti uro sončnega vzhoda in zahoda, da bi določili uro molitev, so izpopolnili astrolab. Izdelan je iz bakrenih plošč, od katerih je največja na robu razdeljena na stopinje; notranje gibljive plošče ustrezajo položajem nebesnih teles v določenih zemljepisnih širinah.</i>	<i>1. besedilo na str. 106 se nanaša na politično vsebino: “.../ v 357. letu po Dioklecijanu (rimski cesar 284–305, torej leta 642) je princ muslimanov v Egipt postal vojskovo, ki jo je vodil njegov poveljnik Amr ibn Al-Asi. Močna vojska je prišla v Egipt .../ 6. junija, po rimskem koledarju. Poveljnik Amr je uničil trdnjavo in dal požgati vse ladje v pristanišču. Ko je porazil Rimljane, je prevzel oblast nad delom dežele. .../ V 360 letu po Dioklecijanu (torej 645) v mesecu decembru, tri leta po tem, ko je Amr dobil oblast nad Memfisom, so muslimani zavzeli Aleksandrijo. Uničili so njeno obzidje ter požgali mnoge cerkve, .../ pa tudi samostane naokoli.”</i>

IZBRANA TEMATIKA O ARABSKI DRŽAVI ...

<p><i>Dodatno pisno gradivo v osnovnošolskih učbenikih za zgodovino</i></p>	<p><i>Janša-Zorn, Olga; Mihelič, Darja (2005). Koraki v času. Od prazgodovine skozi stari in srednji vek. Učbenik za 7. razred devetletke. Ljubljana: DZS, str. 85–86. Izdaje: 2007, 2008, 2009.</i></p>	<p><i>Simonič Mervic, Karmen (2003). Stari svet: zgodovina za 7. razred devetletne osnovne šole. Ljubljana: Modrijan, str. 113–114. Izdaje: 2004, 2006, 2007, 2009, 2011.</i></p>	<p><i>Otič, Marta; Potočnik, Dragan (2007). Zgodovina 7: svet skozi čas. Učbenik za zgodovino v sedmem razredu osnovne šole. Ljubljana: Mladinska knjiga, str. 81–82.</i></p>	<p><i>Razpotnik, Jelka; Šnoj, Damjan (2007). Raziskujem preteklost 7. Učbenik za zgodovino za 7. razred osnovne šole. Ljubljana: Rokus Klett, str. 106–109. Izdaja: 2008.</i></p>
<p><i>Na katere zgodovinske vidike se nanaša dodatno pisno gradivo in kaj vsebuje?</i></p>	<p>Med najbolj čudovitimi stvarmi v seraju pa je bila visoka vrtna uta s štiriindvajsetimi odri, ki so bili izdelani iz samih smaragdov, rubinov, topazov, hiacintov in drugih žlahtnih kamnov.</p>	<p>Vsak musliman naj bi vsaj enkrat v življenju romal v Meko. Vera jim prepoveduje uživanje svinjskega mesa in alkohola. Sestavni del življenja vsakega vernika je tudi skrb za nemočne in obvezno dajanje miloščine. Muslimani opravljajo verske obrede v molilnicah, mošejah. Notranjost in zunanost džamij krasijo z drobnimi okraski geometrijskih oblik. To so arabske. Človeških figur ne smejo upodabljati. Ob mošejah stojijo vitki stolpiči, minareti, od koder so včasih glasniki klical i k molitvi, danes pa to delajo zvočniki.</p>		<p><i>2. besedilo na str. 108 se nanaša na versko vsebino:</i></p> <p>“Tisti, ki verjamejo, in tisti, ki so trpeli zaradi preganjanja ter se borili v imenu Alaha – nosijo upanje, da bodo deležni usmiljenja Alaha, kajti Alah je usmiljen. /.../”</p> <p>“Vprašali te bodo o pitju vina in kockanju. Poreci: Oboje predstavlja greh, pa tudi zaslužek. Vendar je greh večji od zaslužka.”</p> <p>“Može so zaščitniki in skrbniki žena. Kajti Alah jim je dal več moči kot ženskam in zato morajo žene podpirati. Zato je prava žena predana in ubogljiva, v odsotnosti moža pa čuva, kar ji naroči Alah.”</p> <p><i>3. besedilo na str. 109 se nanaša na kulturno vsebino:</i></p> <p>“Idealni in moralno popolni mož mora biti po izvoru vzhodni Perzijec, Arabec po veri, Iračan po izobrazbi, Hebrejec po zvitosti, Kristusov učenec po vedenju, pobožen kot grški menih, Grk v posameznih znanostih, Indijec v interpretaciji vseh skrivnosti /.../”</p> <p><i>4. besedilo v rubriki Ali veš? na str. 108 se nanaša na kulturno in versko vsebino:</i></p> <p>– Da je mesto Córdoba v 8. stoletju stelo pol milijona prebivalcev in je bilo središče islamske kulture, v katerem se je nahajalo preko 70 knjižnic, 700 mošej in 27 brezplačnih šol; Bagdad pa je štel skoraj milijon prebivalcev;</p>

TRETJE POGLAVJE

<p><i>Dodatno pisno gradivo v osnovnošolskih učbenikih za zgodovino</i></p>	<p><i>Janša-Zorn, Olga; Mihelič, Darja (2005). Koraki v času. Od prazgodovine skozi stari in srednji vek. Učbenik za 7. razred devetletke. Ljubljana: DZS, str. 85–86. Izdaje: 2007, 2008, 2009.</i></p>	<p><i>Simonič Mervic, Karmen (2003). Stari svet: zgodovina za 7. razred devetletne osnovne šole. Ljubljana: Modrijan, str. 113–114. Izdaje: 2004, 2006, 2007, 2009, 2011.</i></p>	<p><i>Otič, Marta; Potočnik, Dragan (2007). Zgodovina 7: svet skozi čas. Učbenik za zgodovino v sedmem razredu osnovne šole. Ljubljana: Mladinska knjiga, str. 81–82.</i></p>	<p><i>Razpotnik, Jelka; Šnoj, Damjan (2007). Raziskujem preteklost 7. Učbenik za zgodovino za 7. razred osnovne šole. Ljubljana: Rokus Klett, str. 106–109. Izdaja: 2008.</i></p>
<p><i>Na katere zgodovinske vidike se nanaša dodatno pisno gradivo in kaj vsebuje?</i></p>		<p><i>2. besedilo na str. 114 se nanaša na kulturno vsebino:</i></p> <p>Arabi so danes obsežna skupina ljudstev, ki jih povezuje skupen arabski jezik in kultura. Politično živijo razdeljeni v enaindvajsetih državah severne Afrike in Bližnjega vzhoda. Večina Arabcev je muslimanov, so pa tudi kristjani.</p>		<p>– da se vsako leto romanja v Meko udeleži več kot 2 milijona vernikov;</p> <p>– da je mesec ramadan deveti mesec po muslimanskem koledarju (to je mesec, v katerem je Alah Mohamedu razodel koran), ker pa ta koledar sloni na luninem letu, se mesec ramadan ne praznuje vsako leto istočasno;</p> <p>– da islamski zakoni možu dovoljujejo imeti do štiri žene, če jih je sposoben vzdrževali, kar pomeni, da lahko vsaki ženi kupi dostojna oblačila in prostor za bivanje.</p> <p><i>5. besedilo v rubriki Ali veš? na str. 109 se nanaša na kulturno vsebino:</i></p> <p>– Da je začela prva arabska univerza delovati okoli leta 800 v Bagdadu;</p> <p>– da arabska beseda bin pomeni 'sin od';</p> <p>– da so mnoge besede, ki jih uporabljamo danes, arabskega izvora, na primer sladkor (arabsko sukkar), algebra, zenit, azimut.</p>

IZBRANA TEMATIKA O ARABSKI DRŽAVI ...

<i>Dodatno pisno gradivo v osnovnošolskih učbenikih za zgodovino</i>	<i>Janša-Zorn, Olga; Mihelič, Darja (2005). Koraki v času. Od prazgodovine skozi stari in srednji vek. Učbenik za 7. razred devetletke. Ljubljana: DZS, str. 85–86. Izdaje: 2007, 2008, 2009.</i>	<i>Simonič Mervic, Karmen (2003). Stari svet: zgodovina za 7. razred devetletne osnovne šole. Ljubljana: Modrijan, str. 113–114. Izdaje: 2004, 2006, 2007, 2009, 2011.</i>	<i>Otič, Marta; Potočnik, Dragan (2007). Zgodovina 7: svet skozi čas. Učbenik za zgodovino v sedmem razredu osnovne šole. Ljubljana: Mladinska knjiga, str. 81–82.</i>	<i>Razpotnik, Jelka; Šnoj, Damjan (2007). Raziskujem preteklost 7. Učbenik za zgodovino za 7. razred osnovne šole. Ljubljana: Rokus Klett, str. 106–109. Izdaja: 2008.</i>
<i>Ali ima dodatno pisno gradivo tudi opis in kakšne podatke vključuje?</i>	<i>Da</i> <i>Pod 1. besedilom je zapisano: Izmed arabskih kalifov je slovel zlasti Harun al Rašid. Okrog njega in njegovega dvora v Bagdadu je arabska domišljija stkala zbirko pripovedk Tisoč in ena noč.</i>	<i>Ne</i>	<i>Ne</i>	<i>Da, le pri 3. besedilu</i> <i>Pod 3. besedilom je zapisano še: Ikhwan As-Safa je bila skrivna družina arabskih filozofov v 10. stoletju, ki je napisala obširno enciklopedijo o matematiki, naravoslovju, medicini in teologiji.</i>
<i>Ali je naveden vir, od kod je vzeto dodatno pisno gradivo?</i>	<i>Da (iz dodatnega besedila se razbere, da je odlomek iz zbirke pripovedk Tisoč in ena noč)</i>	<i>Ne</i>	<i>Ne</i>	<i>Da (Pri prvih treh besedilih je v oklepaju naveden vir, od koder je vzeto besedilo.)</i> <i>Vir za 1. besedilo: Sawirus /Severus/ ibn al-Mukaffā, Zgodovina patriarhov koptske cerkve v Aleksandriji, 10. stoletje</i> <i>Viri za 2. besedilo – 3 odlomki:</i> – Koran, sura 2, ajet 218 – Koran, sura 2, ajet 219 – Koran, sura 4, ajet 34 <i>Vir za 3. besedilo: Ikhwan As-Safa, Islamski svet, 10. stoletje</i>
<i>Ali je le eno pisno gradivo ali več odlomkov na isto tematiko?</i>	<i>Eno</i>	<i>Eno</i>	<i>Eno</i>	<i>Eno (Le pri 2. besedilu so trije odlomki na isto tematiko – Koran.)</i>
<i>Ali se na pisno gradivo nanašajo tudi vprašanja? Kaj zahtevajo od učencev?</i>	<i>Ne</i>	<i>Ne</i>	<i>Ne</i>	<i>Da (Pri 3. besedilu je eno vprašanje, ki zahteva, da učenci ugotovijo bistvo besedila: O čem priča besedilo?)</i>

TRETJE POGLAVJE

V osnovnošolskih učbenikih je dodatno pisno gradivo, kjer učenci izvedo še dodatne informacije o islamski veri ali arabski kulturi, kar pomeni da verski vidik prevladuje.

Dodatnega gradiva ni veliko, v dveh učbenikih 1 ali 2 odlomka, le pri učbeniku Rokus Klett je 5 odlomkov. Teksti so kratki in se najpogosteje nahajajo v posebnem barvnem okvirčku, vidno ločeni od glavnega učbeniškega besedila.

V dveh učbenikih ni navedb virov podatkov, saj gre za dodatno pisno gradivo, ki predstavlja dodatne informacije k učbeniškem besedilu, npr. natančno pojasnilo o značilnosti islamske vere ali opisu arabskega ljudstva v učbeniku Modrijan ter opis astrolaba pri učbeniku Mladinska knjiga. Ravno tako ni virov pri učbeniku Rokus Klett za dodatno besedilo v rubriki Ali veš?, saj to besedilo predstavlja dodatne informacije.

Pravi odlomki (primarni pisni viri) imajo navedbo vira, in sicer gre za en odlomek iz knjige Tisoč in ena noč (o Aladinu), krajši odlomki iz Korana (glede boja v imenu Alaha, glede greha – pitja alkohola in kockanja ter o vlogi mož in žena).

Dva odlomka sta iz dveh knjig iz 10. stoletja, kjer prvi opisuje muslimansko zavzetje Aleksandrije, drugi pa moralno popolnega moškega. Vendar pa za vse te vire ni navedeno, od kod so avtorji te odlomke pridobili (oz. katerega sekundarnega vira ali prevoda).

Le eno vprašanje je postavljeno o bistvu besedila, ki ga učenci preberejo v učbeniku Rokus Klett, pri ostalih dodatnih pisnih gradivih ni nobenih vprašanj.

Učenci se največ naučijo o islamski veri v učbeniku založbe Modrijan, in to tisto, kar je pri ostalih učbenikih že v glavnem učbeniškem besedilu (vera v enega boga, Koran: sveta knjiga muslimanov, dolžnosti, mošeje, minareti, džamije). V učbeniku založbe Mladinska knjiga se naučijo o izdelavi in uporabi astrolaba, v učbeniku založbe DZS pa preberejo zanimiv opis prebivališča.

Največ dodatnih informacij učenci pridobijo v učbeniku Rokus Klett, in sicer se seznanijo z opisom zavzetja Egipta v 7. stoletju, o številu prebivalcev večjih arabskih mest in o pomenu Meke za romarje, islamskih zakonih in pravilih v vsakdanjem življenju.

IZBRANA TEMATIKA O ARABSKI DRŽAVI ...

Preglednica št. 48: Dodatno pisno gradivo v srednješolskih učbenikih za zgodovino

<i>Dodatno pisno gradivo v srednješolskih učbenikih za zgodovino</i>	<i>Brodnik, Vilma; Jernejčič, Robert; Zgaga Srečko (2009). Zgodovina 1. Učbenik za 1. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 312–315. Izdaje: 2009 – dotis, 2010, 2011.</i>	<i>Mlacovič, Dušan; Urankar, Nataša (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 189–193. Izdaja: 2011.</i>	<i>Berzelak, Stane (1996). Zgodovina 1 za tehniške in druge strokovne šole. Ljubljana: Modrijan, str. 107–109. Izdaje: 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2003, 2004, 2006, 2007, 2009.</i>
<i>Koliko je dodatnih pisnih gradiv?</i>	4	8	–
<i>Kako obsežno je dodatno pisno gradivo oz. kolikšno je število besed?</i>	1. besedilo: 89 besed 2. besedilo: 73 besed 3. besedilo: 48 besed 4. besedilo: 71 besed	1. besedilo: 125 besed 2. besedilo: 174 besed 3. besedilo: 190 besed 4. besedilo: 108 besed 5. besedilo: 242 besed 6. besedilo: 70 besed 7. besedilo: 102 besed 8. besedilo: 111 besed	–
<i>Kje se nahaja dodatno pisno gradivo in kako je označeno?</i>	<i>Med učbeniškim besedilom s poševnim tiskom</i>	<i>Med učbeniškim besedilom s poševnim tiskom</i>	–
<i>Na katere zgodovinske vidike se nanaša dodatno pisno gradivo in kaj vsebuje?</i>	1. besedilo na str. 312 se nanaša na versko vsebino: “Beri!” Angel je spet ponovil svoj ukaz. Živčno sem odgovoril: “Kaj naj berem?” Angel je rekel: “Beri v imenu svojega gospoda. Njega, ki je ustvaril in naredil človeka iz zarodka. Beri, zakaj tvoj Gospod je usmiljen kot nihče drug na zemlji. Naučil je človeka sukati pero, naučil ga je, kar ni vedel.” /.../ Tedaj sem zaslišal glas z neba: “Mohamed, ti si božji poslanec in jaz sem Gabriel.” Življenjepisec Ibn Išak o Mohamedovem prvem sporočilu, ki ga je dobil na gori Hira.	1. besedilo na str. 190 se nanaša na vojaško-versko vsebino: Risala ali Poslanica o sestavinah islamske dogme in zakona na podlagi malikitskega obreda, poglavje Sveta vojna (Džihad) Džihad je obveznost božje odredbe. Če jo nekateri izpolnjujejo, pa je drugim to prihranjeno. Za nas, Malikite, je bolje, da ne začnemo s sovražnostmi do drugih, dokler jih ne pozovemo, naj sprejmejo Alahovo vero, razen če sovražnik sam ne začne z napadom. Pomembno je dvojje: ali se spreobrnejo v islam ali pa plačajo glavarino (džizija), sicer jim bo napovedana vojna. Džizija je sprejeta le, če živijo na ozemlju, kjer lahko veljajo naši zakoni. Če živijo zunaj našega dosega, bodo od njih sprejeli džizijo le, če se bodo preselili na naše ozemlje. Sicer ji bo napovedana vojna.	–

TRETJE POGLAVJE

<p><i>Dodatno pisno gradivo v srednješolskih učbenikih za zgodovino</i></p>	<p><i>Brodnik, Vilma; Jernejčič, Robert; Zgaga Srečko (2009). Zgodovina 1. Učbenik za 1. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 312–315. Izdaje: 2009 – dotis, 2010, 2011.</i></p>	<p><i>Mlacovič, Dušan; Urankar, Nataša (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 189–193. Izdaja: 2011.</i></p>	<p><i>Berzelak, Stane (1996). Zgodovina 1 za tehniške in druge strokovne šole. Ljubljana: Modrijan, str. 107–109. Izdaje: 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2003, 2004, 2006, 2007, 2009.</i></p>
<p><i>Na katere zgodovinske vidike se nanaša dodatno pisno gradivo in kaj vsebuje?</i></p>	<p><i>2. besedilo na str. 313 se nanaša na versko vsebino:</i></p> <p>NEBESA Okoli njih bodo večno mladi mladeniči hodili, s čašami in bakrenimi vrči in peharji, polnimi pijače iz izvira tekočega /.../ in mesom ptičjim, kakršnega si bodo pač želeli! In hurije velikih oči kot da so biseri skriti kot nagrada za to, kar so počeli V njem ne bodo praznih reči niti grešnih besed poslušali, samo izrek: "Mir z vami! Mir z vami!"</p> <p><i>3. besedilo na str. 313 se nanaša na versko vsebino:</i></p> <p>PEKEL A Tovariši z leve, kdo so Tovariši z leve? Oni bodo v Ognju vzplamenelem, v vodi kipeči, v hladu iz dima ne hladnega in ne ugodnega! Oni so prej resnično razkošno živeli in nenehno velike grehe počeli.</p> <p><i>4. besedilo na str. 314 se nanaša na versko in kulturno vsebino:</i></p> <p>Albara Bin Azib je povedal: Božji poslanec (ki mu gresta blagoslov in zveličanje) nam je zapovedal sedmero stvari in nam prepovedal sedmero drugih. Zapovedal nam je: "Obiskujte bolne, hodite za pogrebnimi sprevodi, recite: Bog vas blagoslovi tistemu, ki kihne, pritrdilno odgovorite tistemu, ki vas povabi, v javnosti pozdravljajte ljudi, priskočite na pomoč zatiranim in izpolnite prisega." Suna 74–28 (3)</p>	<p><i>2. besedilo na str. 190 se nanaša na versko-politično vsebino:</i></p> <p>Odlomek iz razprave o džihadu, napisane okoli leta 1105 Sedaj vam mora biti jasno, da je prav vaša dolžnost, da greste v boj za vero. Še posebej so to dolžni storiti vsi vladarji, kajti Alah jim je zaupal življenje podložnikov in jim ukazal, da gledajo na njihovo korist in branijo muslimanska ozemlja. Nujno je, da vladar vsako leto posveti vse svoje moči v vojni z neverniki, ki jih preganja z zasedenih ozemelj in poveljuje vsem (muslimanskim) vodjem, da bi tako poveljeval božjo besedo in ponižal vero nevernikov. Na ta način bi sovražnike Alahove vere odvrnil od tega, da bi si spet zaželeli podobnega vojnega pohoda. Zato smo začudeni nad tem, da nekateri vladarji kljub vsemu mirno in zadovoljno žive, čeprav prihaja do tako grozovitih stvari, kot je ta, da neverniki zasedejo deželo in morajo nekateri svojo domovino zapustiti ali pa živeti ponižani pod jarmom nevernikov z vsem hudim, kar tako stanje prinaša: pokole, suženjstvo in trpinčenje, ki ne preneha ne ponoči ne podnevi.</p> <p><i>3. besedilo na str. 191 pod naslovom ISLAMSKI SVET V OBDOBJU PRVIH KALIFOV se nanaša na kulturno vsebino:</i></p> <p>Vendar ni treba misliti (in to je z umetniškega gledišča nadvse pomembno), da je prihod islama pomenil razdejanje, požig cerkva in podobno. Vse prej kot to.</p>	

IZBRANA TEMATIKA O ARABSKI DRŽAVI ...

<p><i>Dodatno pisno gradivo v srednješolskih učbenikih za zgodovino</i></p>	<p><i>Brodnik, Vilma; Jernejčič, Robert; Zgaga Srečko (2009). Zgodovina 1. Učbenik za 1. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 312–315. Izdaje: 2009 – dotis, 2010, 2011.</i></p>	<p><i>Mlacovič, Dušan; Urankar, Nataša (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 189–193. Izdaja: 2011.</i></p>	<p><i>Berzelak, Stane (1996). Zgodovina 1 za tehniške in druge strokovne šole. Ljubljana: Modrijan, str. 107–109. Izdaje: 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2003, 2004, 2006, 2007, 2009.</i></p>
<p><i>Na katere zgodovinske vidike se nanaša dodatno pisno gradivo in kaj vsebuje?</i></p>		<p>Za zgled imamo primer Damaska, mesta, v katerem je eno od kristjanov najbolj čaščenih svetišč, cerkev, kjer so bile shranjene relikvije sv. Janeza Krstnika. Z majhnimi prilagoditvami je postalo tisto, kar je danes homijadska mošeja. Pri prilagajanju cerkve v mošejo je, kot kaže, sam carigrabski cesar poslal mozaiciste. Ti so izdelali prelestne mozaike, ki predstavljajo pokrajine in zgradbe (manjkajo seveda žive figure). Po drugi strani pa tudi cerkev v Betlehemu, ki jo je bil zgradil Konstantin in obnovil Justinijan, ni bila porušena. Cerkev, ki jo gledamo dandanes in je nadvse dobro ohranjena, je še vedno Justinijanova. Iz nje so šele v mnogo kasnejši dobi odnesli nekaj posebno dragocenih marmornih plošč, ki so pokrivale spodnji del sten; z njimi so okrasili krajevne mošeje. Betlehemske cerkev so pogosto zasramovali. Vanjo so prihajali celo kamelarji; da bi preprečili take vdore, so nekoč pozneje zmanjšali vrata. Toda nadvse čaščena zgradba ni bila nikoli porušena.</p> <p><i>4. besedilo na str. 192 se nanaša na versko vsebino:</i></p> <p>Suna, Klic k molitvi Ibn Omar je pravil: "Po prihodu v Medino so se Muslimani sestajali in se med seboj dogovorili za čas molitve, ne da bi jih k temu klicali." Nekega dne, ko so se pogovarjali o tem, je eden od vemikov rekel: "Vzemite ragljo, kot jo imajo kristjani." "Ne," je rekel drugi, "vzemite trobento, podobno rogu, ki ga uporabljajo Judje." "Zakaj," je vprašal Omar, "ne zadolžite nekoga izmed nas, naj kliče k molitvi?" Tedaj je božji poslanec (ki mu gresta blagoslov in zveščanje) rekel Bilalu (svojemu črnemu sužnju): "O, Bilal, vstani in poklič k molitvi."</p>	

TRETJE POGLAVJE

<p><i>Dodatno pisno gradivo v srednješolskih učbenikih za zgodovino</i></p>	<p><i>Brodnik, Vilma; Jernejčič, Robert; Zgaga Srečko (2009). Zgodovina 1. Učbenik za 1. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 312–315. Izdaje: 2009 – dotis, 2010, 2011.</i></p>	<p><i>Mlacovič, Dušan; Urankar, Nataša (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 189–193. Izdaja: 2011.</i></p>	<p><i>Berzelak, Stane (1996). Zgodovina 1 za tehniške in druge strokovne šole. Ljubljana: Modrijan, str. 107–109. Izdaje: 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2003, 2004, 2006, 2007, 2009.</i></p>
<p><i>Na katere zgodovinske vidike se nanaša dodatno pisno gradivo in kaj vsebuje?</i></p>		<p><i>5. besedilo na str. 192 se nanaša na versko–politično vsebino:</i></p> <p>Assasini in Alamut</p> <p>Ko so se nezavestni prebujali, so se znašli v tistem čudežnem okolju, ki smo ga prej popisali: okoli sebe so videli ljubke deklice, ki so prepevale in se igrale. Vabile so jih z očarljivim ljubimkanjem in jim ponujale poslastice in izbrana vina: obdani od potočkov mleka in vina ter pijani čutnih naslad so naposled verjeli, da so resnično v rajju; doumeli pa so tudi, da bi bilo gorje izgubiti njegove radosti.</p> <p>Tako je minilo pet ali šest dni; potem so jih zopet, omamljene, odnesli z vrta. Kmalu nato so jih pripeljali k starcu. Vprašal jih je, kje so bili, oni pa so odgovorili: “Po Vaši milosti, visokost, smo bili v rajju.” Potem pa so pred zbranimi dvorjani, ki so bili prevzeti od radovednosti in čudenja, obširno in natančno popisovali prizore, ki so jih videli.</p> <p>Poglarar pa jim je dejal: “Prerok je obljubil, da bo tisti, ki brani čast svojega gospoda, dedoval paradiž; vas vse čaka ta srečni delež, če boste izpolnjevali moje zapovedi.”</p> <p>Te besede so jih navdušile in z največjim veseljem so bili pripravljeni izpolniti ukaze svojega gospodarja in dati življenje zanj.</p> <p>Njegovi poslušni morilci so zato na njegovo povelje umorili vsakega sosednega kneza, pa tudi druge, ki so se mu zamerili; noben se pri izpolnjevanju njegovih ukazov ni bal za svoje življenje; v tem primeru je bilo zanj brez cene. Aloadinovo trinoštvo je zato ogrožalo vse sosednje pokrajine.</p>	

IZBRANA TEMATIKA O ARABSKI DRŽAVI ...

<p><i>Dodatno pisno gradivo v srednješolskih učbenikih za zgodovino</i></p>	<p><i>Brodnik, Vilma; Jernejčič, Robert; Zgaga Srečko (2009). Zgodovina 1. Učbenik za 1. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 312–315. Izdaje: 2009 – dotis, 2010, 2011.</i></p>	<p><i>Mlacovič, Dušan; Urankar, Nataša (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 189–193. Izdaja: 2011.</i></p>	<p><i>Berzelak, Stane (1996). Zgodovina I za tehniške in druge strokovne šole. Ljubljana: Modrijan, str. 107–109. Izdaje: 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2003, 2004, 2006, 2007, 2009.</i></p>
<p><i>Na katere zgodovinske vidike se nanaša dodatno pisno gradivo in kaj vsebuje?</i></p>		<p><i>6. besedilo na str. 193 se nanaša na kulturo (znanstveno, umetniško) vsebino za mesto Bagdad:</i></p> <p>V Baudasu izdelujejo svilo, prepletano z zlatom, damast in žamet z vdelanimi ptičjimi in živalskimi podobami. Skoraj vsi biseri, ki jih iz Indije prineseo v Evropo, pridejo najprej v ta kraj, kjer jih strokovnjaki prevrtajo. Tu redno študirajo mohamedansko pravo, poleg tega pa tudi magijo, fiziko, astronomijo, geomansijo in fiziognomijo. To je najodličnejše in največje mesto v tem delu sveta.</p> <p><i>7. besedilo na str. 193 se nanaša na versko-kulturno vsebino:</i></p> <p>Reci vernicam, naj povesijo poglede, naj bodo spodobne in naj od svojega nakita pokažejo le, kar se vidi. Naj spustijo tančice čez prsi! Svoj nakit naj pokažejo le svojemu možu ali svojemu očetu ali očetu svojega moža ali svojim sinovom ali sinovom svojih sester ali njihovim ženam ali svojim sužnjem ali svojim moškimi služabnikom, ki nimajo telesnega poželenja, ali dečkom, ki (še) ne vedo za obliko ženskega telesa. Naj (vernice) ne udarjajo z nogami (ob tla), da bi razkrile, kar skrivajo! Vrnite se vsi k Alahu, verniki! Morda boste zveličani.</p> <p><i>8. besedilo na str. 193 se nanaša na versko-kulturno vsebino:</i></p> <p>24. sura Vi, ki verujete, ne vstopajte v tuje domove, dokler ne dobite dovoljenja, in ne pozdravite tistih, ki tam živijo! To je dobro za vas, morda se boste izboljšali. Če ne najdete nikogar, ne vstopajte, dokler vam ni dovoljeno! In če vam rečejo: "Pojdite," potem pojdite! To je najbolj dostojno za vas. Alah ve vse, kar počnete.</p>	

TRETJE POGLAVJE

<p><i>Dodatno pisno gradivo v srednješolskih učbenikih za zgodovino</i></p>	<p><i>Brodnik, Vilma; Jernejčič, Robert; Zgaga Srečko (2009). Zgodovina 1. Učbenik za 1. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 312–315. Izdaje: 2009 – dotis, 2010, 2011.</i></p>	<p><i>Mlacovič, Dušan; Urankar, Nataša (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 189–193. Izdaja: 2011.</i></p>	<p><i>Berzelak, Stane (1996). Zgodovina 1 za tehniške in druge strokovne šole. Ljubljana: Modrijan, str. 107–109. Izdaje: 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2003, 2004, 2006, 2007, 2009.</i></p>
		<p>Nič vam ni mogoče očitati, če vstopite v zapuščene domove, kjer so stvari, ki vam pripadajo. Alah ve, kaj razkrivate in kaj prikrivate. Recite vernikom, naj povesijo poglede in naj bodo spodobni. To je zanje najbolj dostojno, Alah dobro ve, kaj počnejo.</p>	
<p><i>Ali ima dodatno pisno gradivo tudi opis in kakšne podatke vključuje?</i></p>	<p><i>Ne</i></p>	<p><i>Ne</i></p>	<p>–</p>
<p><i>Ali je naveden vir od kod je vzeto dodatno pisno gradivo?</i></p>	<p><i>Da</i></p> <p><i>1. besedilo:</i> Velika verstva sveta, Ognjišče, Koper, 1991, str. 315</p> <p><i>2. besedilo:</i> Koran 56, 17–26, Koran, Atilova knjiga, 2003, str. 505</p> <p><i>3. besedilo:</i> Koran 56, 41–46, Koran, Atilova knjiga, 2003, str. 506</p> <p><i>4. besedilo:</i> Anne-Marie Delcambre, Mohamed, Alahov prerok, Zbirka Mejniki, DZS, Ljubljana, 1994, str. 139–140</p>	<p><i>Da</i></p> <p><i>1. besedilo:</i> Anne-Marie Delcambre: Mohamed, Alahov prerok, Zbirka Mejniki, DZS, Ljubljana, 1994, str. 148</p> <p><i>2. besedilo:</i> Georges Tate: Križarji in svet Vzhoda, Zbirka Mejniki, DZS, Ljubljana, 1994, str. 148</p> <p><i>3. besedilo:</i> Federico Zeri, Za podobo (Pogovori o umetnosti branja umetnosti), Narodna galerija, Ljubljana, 1994, str. 44</p> <p><i>4. besedilo:</i> Anne-Marie Delcambre: Mohamed, Alahov prerok, Zbirka Mejniki, DZS, Ljubljana, 1994, str. 142</p> <p><i>5. besedilo:</i> Potovanja Marka Pola, Mladinska knjiga, Ljubljana, 1954, str. 57</p> <p><i>6. besedilo:</i> Potovanja Marka Pola, Mladinska knjiga, Ljubljana, 1954, str. 43</p> <p><i>7. besedilo:</i> Anne-Marie Delcambre: Mohamed, Alahov prerok, Zbirka Mejniki, DZS, Ljubljana, 1994, str. 133</p>	<p>–</p>

IZBRANA TEMATIKA O ARABSKI DRŽAVI ...

Dodatno pisno gradivo v srednješolskih učbenikih za zgodovino	<i>Brodnik, Vilma; Jernejčič, Robert; Zgaga Srečko (2009). Zgodovina 1. Učbenik za 1. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 312–315. Izdaje: 2009 – dotis, 2010, 2011.</i>	<i>Mlacovič, Dušan; Urankar, Nataša (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 189–193. Izdaja: 2011.</i>	<i>Berzelak, Stane (1996). Zgodovina 1 za tehniške in druge strokovne šole. Ljubljana: Modrijan, str. 107–109. Izdaje: 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2003, 2004, 2006, 2007, 2009.</i>
		8. besedilo: Anne-Marie Delcambre: Mohamed, Alahov prerok, Zbirka Mejniki, DZS, Ljubljana, 1994, str. 133	
Ali je le eno pisno gradivo ali več odlomkov na isto tematiko?	2. in 3. odlomek sta na isto tematiko (Koran)	1. in 2. odlomek sta na isto tematiko (džihad)	–
Ali se na pisno gradivo nanašajo tudi vprašanja? Kaj zahtevajo od učencev?	Da (pri 1. in 4. besedilu) 1. besedilo: Kakšno videnje je doživel Mohamed? Kje je doživel videnje in koga je zagledal? Kakšno sporočilo je dobil ob tem srečanju? 4. besedilo: Katera navodila iz objavljenega odlomka morajo spoštovati sunitski muslimani?	Da (pri 1., 2, 3., 5., 7. in 8. besedilu, le 4. in 6. besedilo nimata vprašanj) 1. in 2. besedilo: Kaj je džihad? Kako je opredeljen v obeh virih? 3. besedilo: Zakaj so pripadniki islama prizanesli verskim središčem in predstavnikom druge vere? 5. besedilo: Podoba asasinov v delu Vladimirja Bartola Alamut primerjajte z opisom, ki ga podaja Marco Polo. 7. in 8. besedilo: Katere moralne vrednote opisujeta zgornji besedili? Ali so te vrednote še danes prisotne?	–

Dodatno pisno gradivo ni vključeno v srednješolski učbenik založbe Modrijan, pri obeh učbenikih založbe DZS pa je dodatno pisno gradivo vključeno. V 1. letniku so teksti krajši (48–89 besed), podobno kot v osnovnošolskih učbenikih, v 2. letniku pa so teksti daljši (do 242 besed). Dodatno pisno gradivo oz. teksti se nahajajo med učbeniškim besedilom in so napisani v poševni pisavi.

Več odlomkov je na isto tematiko (Koran, širjenje islama). Dodatno pisno gradivo ima naveden vir, od koder je vzeto besedilo. Odlomki imajo navedbe naslednjih sekundarnih virov, objavljenih v slovenskem jeziku:

TRETJE POGLAVJE

- Anne-Marie Delcambre (1994). Mohamed Alahov prerok. Zbirka Mejniki. Ljubljana: DZS.
- Federico Zeri (1984). Za podobo: pogovori o umetnosti branja umetnosti: Ljubljana: Narodna galerija.
- Georges Tate (1994). Križarji in svet Vzhoda. Zbirka Mejniki. Ljubljana: DZS.
- Potovanja Marka Pola (1954). Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Velika verstva sveta (1991). Koper: Ognjišče.

Največkrat je omenjena knjiga avtorice Anne-Marie Delcambre z naslovom Mohamed Alahov prerok, ki je izšla v zbirki Mejniki DZS leta 1994 ter knjiga Potovanja Marka Pola, ki je izšla že leta 1954 pri Mladinski knjigi.

Dva odlomka sta vzeta iz Korana, ki je izšel pri založbi Atilova knjiga leta 2003 v slovenskem jeziku. Odlomki iz Korana opisujejo nebesa in pekel. Odlomki iz sun opisujejo zapovedi in prepovedi s poudarkom na obnašanju pri vstopanju v tuje domove in pri nošenju tančic pri ženskah.

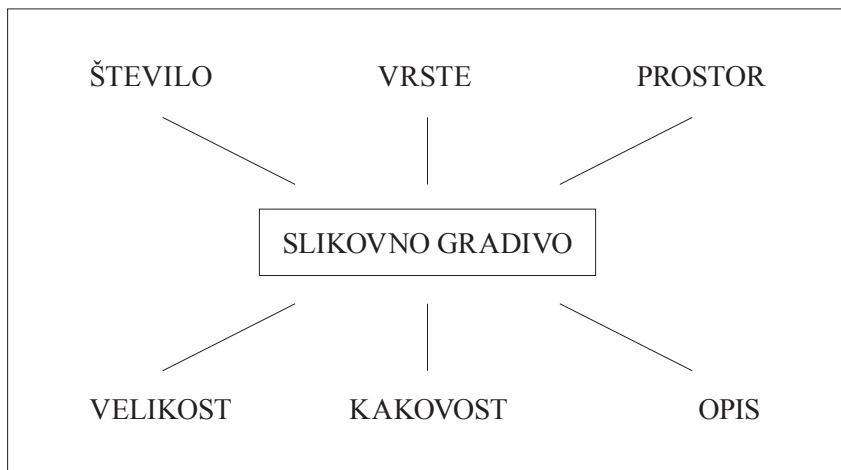
Iz drugih odlomkov se učenci naučijo, da so večje cerkve muslimani spremenili v mošeje (Damask, Betlehem) in da je bil Bagdad pomembno gospodarsko, kulturno in znanstveno mesto. Dva odlomka se nanašata na džihad, kjer učenci lahko preberejo in primerjajo dva odlomka, ki govorita o sveti vojni, obveznosti ali dolžnosti muslimanov do boja za vero, za obrambo muslimanskih ozemelj oz. komu in v katerih primerih so muslimani lahko napovedali vojno (v primeru obrambe, neplačevanja glavarine ali spreobrnitve v islamsko vero idr.).

Od 12 dodatnih pisnih gradiv v dveh učbenikih le štiri gradiva nimajo vprašanj. Vprašanja zahtevajo od učencev, da pozorno preberejo besedilo in odgovorijo na vprašanja, ki se nanašajo na konkretno prebrano besedilo. Tako vprašanja zahtevajo, da učenci opišejo pogovor med Mohamedom in angelom Gabrielom, primerjajo opredelitev džihada v dveh virih in ugotovijo, zakaj so muslimani prizanesli predstavnikom drugih ver, ter ovrednotijo gospodarski in znanstveni doprinos Arabcev v svetovno zakladnico znanja. Vprašanja zahtevajo, da učenci primerjajo dve deli, in sicer roman Alamut, avtorja Vladimirja Bartola, in knjigo Potovanja Marka Pola (glede podobe asasinov).

ANALIZA SLIKOVNEGA GRADIVA

Specifična raziskovalna vprašanja na slikovno gradivo, na katera smo želeli odgovoriti, so naslednja:

- Koliko je slikovnega gradiva?
- Kakšne vrste je slikovno gradivo?
- Kje se nahaja slikovno gradivo?
- Kakšna je velikost in kakovost slikovnega gradiva?
- Ali ima slikovno gradivo naslov?
- Ali ima slikovno gradivo tudi opis in kakšne podatke vključuje?
- Ali je slikovno gradivo le eno ali je več slikovnih gradiv na isto tematico?
- Na kateri zgodovinski vidik se nanašajo slike (vojaški, politični, gospodarsko-trgovski, družbeni, verski, kulturni: znanstveni, umetniški, arhitekturni, književno-literarni)?
- Ali se na slikovno gradivo nanašajo tudi vprašanja? Kaj zahtevajo od učencev?
- Ali ima učbenik zemljevid in kaj učenci lahko razberejo iz zemljevida? Kaj lahko učenci razberejo iz zemljevidov v šolskem atlasu?
- Kaj se učenci naučijo iz slikovnega gradiva?

TRETJE POGLAVJE

Preglednica št. 49: Slikovno gradivo v osnovnošolskih učbenikih za zgodovino

<i>Slikovno gradivo v osnovnošolskih učbenikih za zgodovino</i>	<i>Janša-Zorn, Olga; Mihelič, Darja (2005). Koraki v času. Od prazgodovine skozi stari in srednji vek. Učbenik za 7. razred devetletke. Ljubljana: DZS, str. 85–86. Izdaje: 2007, 2008, 2009.</i>	<i>Simonič Mervic, Karmen (2003). Stari svet: zgodovina za 7. razred devetletne osnovne šole. Ljubljana: Modrijan, str. 113–114. Izdaje: 2004, 2006, 2007, 2009, 2011.</i>	<i>Otič, Marta; Potočnik, Dragan (2007). Zgodovina 7: svet skozi čas. Učbenik za zgodovino v sedmem razredu osnovne šole. Ljubljana: Mladinska knjiga, str. 81–82.</i>	<i>Razpotnik, Jelka; Snoj, Damjan (2007). Raziskujem preteklost 7. Učbenik za zgodovino za 7. razred osnovne šole. Ljubljana: Rokus Klett, str. 106–109. Izdaja: 2008.</i>
<i>Koliko je slikovnega gradiva?</i>	7	3	4	6
<i>Kakšne vrste je slikovno gradivo?</i>	<i>5 fotografij 1 zemljevid 1 kopija strani iz knjige</i>	<i>2 fotografiji 1 knjižna slika</i>	<i>2 fotografiji 1 fotografija predmeta 1 zemljevid</i>	<i>3 fotografije 1 knjižna slika 2 kopiji iz knjige</i>
<i>Kje se nahaja slikovno gradivo?</i>	<i>5 ob robu, 1 na začetku, 1 na koncu glavnega učbeniškega besedila</i>	<i>3 ob robu glavnega učbeniškega besedila</i>	<i>4 med glavnim učbeniškim besedilom</i>	<i>5 ob robu, 1 med glavnim učbeniškim besedilom</i>
<i>Kakšna je velikost in kakovost slikovnega gradiva?</i>	<i>10 x 5 cm 6 x 4 cm (2x) 6 x 3 cm (2x) 3,5 x 6,6 cm 18 x 9 cm</i>	<i>6 x 9 cm 8,5 x 6 cm 5 x 6 cm</i>	<i>13, 5 x 9,5 cm 6 x 5 cm 5 x 4 cm 8 x 7 cm</i>	<i>4,5 x 8 cm 7,5 x 9 cm 8 x 10,5 cm 8 x 11,5 cm 5 x 7,5 cm 3,5 x 5 cm</i>
<i>Ali ima slikovno gradivo naslov?</i>	<i>2 da, 5 ne Fotografija na str. 86: Alhambra v Granadi, Španija Zemljevid na str. 86: Arabska osvajanja</i>	<i>3 ne</i>	<i>3 da, 1 ne Dve fotografiji na str. 81: Mošeja Mohameda Alija v Kairu (notranjost, zunanost) Zemljevid na str. 81: Arabska država v 8. stoletju</i>	<i>6 ne</i>
<i>Ali ima slikovno gradivo tudi opis in kakšne podatke vključuje?</i>	<i>5 da, 2 ne Kopija strani iz knjige na str. 86: Arabci pišejo v arabski abecedi od desne proti levi. Fotografija na str. 85: V sušnih pokrajinah Arabskega polotoka so živelu beduinska arabska plemena pastirjev, ki so gojili ovce in kamele. V puščavi Arabskega polotoka so redke rodovitne oaze z dosegljivo talno vodo omogočale nastanek stalnih naselbin, kjer je cvetela trgovina.</i>	<i>3 da Knjižna slika na str. 113: Koran je napisan v arabščini in razdeljen na 114 sur (poglavij). Preveden je v približno 150 jezikov. Pobožni muslimani se ga učijo na pamet.</i>	<i>3 ne, 1 da Fotografija predmeta na str. 82: Astrolab je instrument za izračunavanje, ki so ga iznašli Grki.</i>	<i>6 da Fotografija je pod rubriko Aktualno na str. 107 in prikazuje letalski napad: V zadnjih letih smo pričala porastu islamskega fundamentalizma (prepričanja v resnico določene vere), ki ogroža mir v svetu. Islamski fundamentalisti se s terorizmom v nekaterih državah borijo za oblast, drugje pa proti širjenju zahodne kulture.</i>

IZBRANA TEMATIKA O ARABSKI DRŽAVI ...

<p><i>Slikovno gradivo v osnovnošolskih učbenikih za zgodovino</i></p>	<p><i>Janša-Zorn, Olga; Mihelič, Darja (2005). Koraki v času. Od prazgodovine skozi stari in srednji vek. Učbenik za 7. razred devetletke. Ljubljana: DZS, str. 85–86. Izdaje: 2007, 2008, 2009.</i></p>	<p><i>Simonič Mervic, Karmen (2003). Stari svet: zgodovina za 7. razred devetletne osnovne šole. Ljubljana: Modrijan, str. 113–114. Izdaje: 2004, 2006, 2007, 2009, 2011.</i></p>	<p><i>Otič, Marta; Potočnik, Dragan (2007). Zgodovina 7: svet skozi čas. Učbenik za zgodovino v sedmem razredu osnovne šole. Ljubljana: Mladinska knjiga, str. 81–82.</i></p>	<p><i>Razpotnik, Jelka; Snoj, Damjan (2007). Raziskujem preteklost 7. Učbenik za zgodovino za 7. razred osnovne šole. Ljubljana: Rokus Klett, str. 106–109. Izdaja: 2008.</i></p>
<p><i>Ali ima slikovno gradivo tudi opis in kakšne podatke vključuje?</i></p>	<p><i>Fotografija na str. 85: Meka: tudi danes se ob praznikih stekajo vanjo tisoči vernikov.</i></p> <p><i>Fotografija na str. 85: Sodobna muslimanka v značilni noši: muslimanske ženske se v strogo pravovernem muslimanskem okolju v javnosti ne smejo kazati razoglave in odkritega obličja. Po islamskem nauku veljajo moške za vrednejše in sposobnejše od žena. Žena brez moževega dovoljenja ne sme iz hiše.</i></p> <p><i>Fotografija notranjosti mošeje na str. 85: Mošeja v /C/ordobi iz 10. stoletja. Stebrišče usmerja pogled proti dnevni svetlobi, ta pa prihaja iz smeri, kjer leži Meka.</i></p>	<p><i>Fotografija na str. 114: V Meko pride vsako leto več milijonov muslimanov. Svetišče Kaaba (ka'ba je po arabsko kocka) hrani sveti črni kamen, proti kateremu so obrnjene vse džamije na svetu. V smeri Meke se klanjajo in molijo muslimani pri molitvi.</i></p> <p><i>Fotografija notranjosti mošeje v Cordobi na str. 114: Arabci so osvojili tudi južni del Pirenejskega polotoka. Mošeja v španski Cordobi je bila zgrajena ob koncu 8. stoletja. Islamska umetnost se je najbolj uveljavila v arhitekturi.</i></p>		<p>Med najbolj tragične napade teroristov v zadnjih letih štejemo letalski napad na Svetovni trgovinski center v New Yorku 11. septembra 2001 (na sliki), v katerem je umrlo okoli 3000 ljudi. Napad je izvedla islamska teroristična organizacija pod vodstvom Osame bin Ladna.</p> <p><i>Fotografija mošeje na str. 107: Muslimani opravljajo molitve bogu Alahu v mošejah. Večje molilnice se imenujejo džamije. Ob vseh se nahaja minaret, s katerega kličejo k molitvi. Na sliki je mošeja v kraju Ara'ar v Saudski Arabiji.</i></p> <p><i>Fotografija otroka in zakrite ženske na str. 108: Koran ženskam naroča: "Naroči vernicam, da morajo spustiti svoj pogled in biti spodobne. Svoje lepote in okrasov ne smejo pokazati, razen običajnega. Tančice morajo potegniti čez svoje oprsje. Svoje lepote ne smejo razkazovati nikomur, razen svojim možem, očetom, tastom, sinovom /.../, bratom in njihovim sinovom ter ženam, sužnjem /.../ in otrokom. Ne smejo pritegniti pozornost z nogami, da bi pokazale svoj okras." (Koran, sura 24, ajet 31).</i></p>

TRETJE POGLAVJE

<p><i>Slikovno gradivo v osnovnošolskih učbenikih za zgodovino</i></p>	<p><i>Janša-Zorn, Olga; Mihelič, Darja (2005). Koraki v času. Od prazgodovine skozi stari in srednji vek. Učbenik za 7. razred devetletke. Ljubljana: DZS, str. 85–86. Izdaje: 2007, 2008, 2009.</i></p>	<p><i>Simonič Mervic, Karmen (2003). Stari svet: zgodovina za 7. razred devetletne osnovne šole. Ljubljana: Modrijan, str. 113–114. Izdaje: 2004, 2006, 2007, 2009, 2011.</i></p>	<p><i>Otič, Marta; Potočnik, Dragan (2007). Zgodovina 7: svet skozi čas. Učbenik za zgodovino v sedmem razredu osnovne šole. Ljubljana: Mladinska knjiga, str. 81–82.</i></p>	<p><i>Razpotnik, Jelka; Snoj, Damjan (2007). Raziskujem preteklost 7. Učbenik za zgodovino za 7. razred osnovne šole. Ljubljana: Rokus Klett, str. 106–109. Izdaja: 2008.</i></p>
<p><i>Ali ima slikovno gradivo tudi opis in kakšne podatke vključuje?</i></p>				<p>Navedeno navodilo v muslimanskih državah razlagajo različno. Nekje se ženske lahko oblačijo po zahodni modi, drugod morajo biti povsem zakrite (na sliki).</p> <p><i>Knjižna slika na str. 106:</i> Na sliki sta Mohamed in Ali (Mohamedov zet). Po zasedbi Meke odstranjujeta podobe bogov in kamna Ka'aba. Islam prepušča častiti druge bogove, razen Alaha.</p> <p><i>Kopija iz knjige na str. 109:</i> Takole so islamske astronome upodobili v evropski knjigi iz 14. stoletja. Islamski znanstveniki so pri astronomskih opazovanjih uporabljali številne pripomočke (astrolab za merjenje višine zvezd in kotnih razmerij med njimi, kvadrant za določanje zemljepisne širine) in observatorije.</p> <p><i>Kopija iz knjige – skica na str. 109:</i> Na področju medicine so islamski znanstveniki dosegli največji napredek. Muslimanski voditelji so gradili bolnice in kopeli, kajti muslimani so zelo skrbeli za čistočo. Slika iz muslimanske medicinske knjige prikazuje, kako deluje oko.</p>

IZBRANA TEMATIKA O ARABSKI DRŽAVI ...

<i>Slikovno gradivo v osnovnošolskih učbenikih za zgodovino</i>	<i>Janša-Zorn, Olga; Mihelič, Darja (2005). Koraki v času. Od prazgodovine skozi stari in srednji vek. Učbenik za 7. razred devetletke. Ljubljana: DZS, str. 85–86. Izdaje: 2007, 2008, 2009.</i>	<i>Simonič Mervic, Karmen (2003). Stari svet: zgodovina za 7. razred devetletne osnovne šole. Ljubljana: Modrijan, str. 113–114. Izdaje: 2004, 2006, 2007, 2009, 2011.</i>	<i>Otič, Marta; Potočnik, Dragan (2007). Zgodovina 7: svet skozi čas. Učbenik za zgodovino v sedmem razredu osnovne šole. Ljubljana: Mladinska knjiga, str. 81–82.</i>	<i>Razpotnik, Jelka; Snoj, Damjan (2007). Raziskujem preteklost 7. Učbenik za zgodovino za 7. razred osnovne šole. Ljubljana: Rokus Klett, str. 106–109. Izdaja: 2008.</i>
<i>Ali je slikovno gradivo le eno ali je več slikovnega gradiva na isto tematico?</i>	<i>Eno</i>	<i>Eno</i>	<i>Eno (le za mošejo sta dve sliki)</i>	<i>Eno</i>
<i>Na kateri zgodovinski vidik se nanašajo slike?</i>	<i>Verski (4x), politično-vojaški (1x), geografski (1x), kulturni (1x)</i>	<i>Verski (3x)</i>	<i>Politični (1x), verski (2x), znanstveni (1x)</i>	<i>Znanstveni (2x), verski (4x)</i>
<i>Ali se na slikovno gradivo nanašajo tudi vprašanja? Kaj zahtevajo od učencev?</i>	<i>Da, na zemljevid, ki spada v rubriko Razmisli na str. 86: Kako dolžnost svete vojne vpliva na obseg arabske države?</i>	<i>Ne</i>	<i>Ne</i>	<i>Da, na eno Katerega od teh pripomočkov uporabljajo znanstveniki na sliki? (Kopija iz knjige na str. 109)</i>

Razpon slikovnega gradiva za izbrano tematiko v osnovnošolskih učbenikih je od 3 do 7. Največ je slikovnega gradiva, ki se nanaša na verski vidik, potem znanstveni ali politični. Skoraj vse slike se nahajajo ob robu glavnega učbeniškega besedila, ostale pa med, na začetku ali koncu glavnega učbeniškega besedila. Slike so od velikosti 3,5 x 5 cm do 18 x 9 cm in so vidljive. Od 20 slik ima 5 slik le naslov, 15 slik pa ima tudi dodatne opise.

Prevladujejo slike, ki prikazujejo notranjost ali zunanost mošeje, črni kamen v Meki ali sedanja oblačila muslimank. Iz znanstvenega vidika so prikazani astronomi in astrolab.

Vprašanj na slikovno gradivo je zelo malo, eno vprašanje se nanaša na slikovno gradivo oz. zemljevid v posebni rubriki na koncu za ponovitev in zahteva, da učenci razmislijo, kako je dolžnost svet vojne vplivala na hitro širjenje arabske države. Eno vprašanje, ki se ravno tako nanaša na slikovno gradivo med učbeniškim besedilom, zahteva, da učenci prepoznajo znanstveni pripomoček astrolab.

Tako slikovno gradivo s svojimi opisi pomaga učencem, da poglobijo učno snov, zlasti glede Meke (svetišče Kaba, molitev v smeri Meke,

TRETJE POGLAVJE

džamije idr.), Korana (sure, arabščina) današnjega oblačenja pri ženskah (zakritost, tančice idr.), napredka v medicini (bolnice, kopeli, čistoča) in astronomije (astrolab). Seznanijo se tudi z islamskim fundamentalizmom in sodobnim terorizmom ter geografskimi značilnostmi Arabskega polotoka (oaze). Opisi pri slikovnem gradivu dopolnjujejo učbeniško besedilo glede islamske vere, arabske kulture in države.

Preglednica št. 50: Zemljevidi v osnovnošolskih učbenikih za zgodovino

<i>Zemljevidi v osnovnošolskih učbenikih za zgodovino</i>	<i>Janša-Zorn, Olga; Mihelič, Darja (2005). Koraki v času. Od prazgodovine skozi stari in srednji vek. Učbenik za 7. razred devetletke. Ljubljana: DZS, str. 86. Izdaje: 2007, 2008, 2009.</i>	<i>Simonič Mervic, Karmen (2003). Stari svet: zgodovina za 7. razred devetletne osnovne šole. Ljubljana: Modrijan. Izdaje: 2004, 2006, 2007, 2009, 2011.</i>	<i>Otič, Marta; Potočnik, Dragan (2007). Zgodovina 7: svet skozi čas. Učbenik za zgodovino v sedmem razredu osnovne šole. Ljubljana: Mladinska knjiga, str. 81.</i>	<i>Razpotnik, Jelka; Snoj, Damjan (2007). Raziskujem preteklost 7. Učbenik za zgodovino za 7. razred osnovne šole. Ljubljana: Rokus Klett, str. 92. Izdaja: 2008.</i>
<i>Ali ima učbenik zemljevid?</i>	<i>Da</i>	<i>Ne</i>	<i>Da</i>	<i>Ne pri tej temi, ampak je zemljevid na prvi strani poglavja Evropski zgodnji srednji vek: ponovno rojstvo Evrope na str. 92</i>
<i>Velikost</i>	<i>18 x 9 cm</i>	<i>–</i>	<i>13,5 x 9,5 cm</i>	<i>16,5 x 9 cm</i>
<i>Kraji</i>	<i>Aleksandrija Jeruzalem Jarmuk Damask Bagdad Medina Meka</i>	<i>–</i>	<i>Tunis Aleksandrija Kairo Jeruzalem Damask Bagdad Medina Meka Marib</i>	<i>Aleksandrija Kairo Jeruzalem Damask Bagdad Medina Meka</i>
<i>Območja</i>	<i>Magreb Afrika Fesan Pentapolis Libija Egipt Sirija Mezopotamija Nedžd Hedžas Hadramavt Oman</i>	<i>–</i>	<i>Maroko Libija Egipt Sirija Arabija Jemen</i>	<i>Magreb Afrika Fesan Libija Egipt Sirija Mezopotamija Nedžd Hedžas</i>

Za prostorsko predstavljenost arabske države imajo trije učbeniki zemljevid, le en učbenik nima zemljevida. Ta učbenik je založbe Modrijan, ki ima v kompletu svoj atlas in je predstavljen v nadaljevanju v preglednici št. 51.

Iz zemljevidov v učbenikih lahko učenci razberejo kraje in območja, ki so jih zasedli Arabci v času Mohameda in po Mohamedu. Iz zemljevida v učbeniku založbe Mladinska knjiga učenci lahko razberejo območja, kot so Španija, Maroko, Tunizija, Libija, Egipt, Sirija, Perzija, Arabija, Jemen, in mesta Medina, Meka, Marib, saj zemljevid prikazuje z eno barvo največji obseg arabske države.

Najbolj natančen zemljevid o arabski državi v 7. in 8. stoletju je v učbeniku DZS, kjer učenci iz legende lahko razberejo:

- obseg države ob Mohamedovi smrti,
- osvojitve prvih kalifov, Mohamedovih naslednikov (632–661),
- osvojitve kalifov iz dinastije Omajadov (661–750),
- do kod je segala vzhodnorimska/bizantinska država 622,
- do kod je segala perzijska država ob zatonu 642,
- do kod je segala zahodnogotska država 711,
- večje bitke z arabskimi osvajalci: 732 Poitiers, 711 Jerez de la Frontera, Jarmuk 636 idr.

Zemljevid v učbeniku založbe Rokus Klett prikazuje Arabsko državo in ima isto legendo kot zemljevid pri založbi DZS.

Pri vseh zemljevidih so označena območja: Maroko, Libija, Egipt, Sirija ter kraji: Aleksandrija, Jeruzalem, Damask, Bagdad, Medina in Meka. Največ označenih območij ima zemljevid v učbeniku založbe DZS; največ označenih krajev pa zemljevid v učbeniku založbe Mladinska knjiga.

Ker atlasi spadajo v učbeniški komplet, nas je zanimalo, kaj lahko učenci razberejo iz zemljevidov v šolskem atlasu. Tri založbe (DZS, Modrijan in Mladinska knjiga) izdajajo atlase za osnovnošolce, založba DZS pa tudi atlase za srednje šole.

TRETJE POGLAVJE

Preglednica št. 51: Zemljevidi v atlasih za osnovno šolo

<i>Zemljevidi v atlasih za osnovno šolo</i>	<i>Kastelic, Zlata; Lavbič Saje, Zvonka; Weis, Ksenija (ur.) (1999). Zgodovinski atlas za osnovno šolo. (Koraki v času). Ljubljana: DZS, str. 13. Izdaje: 2004, 2005, 2010.</i>	<i>Weber, Tomaž; Mrevlje, Božidar; Rihtaršič, Mateja; Rovšek Kosmač, Fani; Škraba, Gabrijela (1999). Mali zgodovinski atlas. Ljubljana: Modrijan, str. 21. Izdaje: 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010.</i>	<i>Potočnik, Dragan (2009). Zgodovinski atlas: potovanje skozi čas in prostor. Ljubljana: Mladinska knjiga, str. 56–57.</i>
<i>Število</i>	<i>1</i>	<i>1</i>	<i>1</i>
<i>Velikost</i>	<i>19 x 11 cm</i>	<i>18 x 10,5 cm</i>	<i>28 x 17 cm</i>
<i>Kraji</i>	Aleksandrija Jeruzalem Jarmuk Damask Bagdad Medina Meka	Kartagina Tripolis Aleksandrija Damask Bagdad Basra Medina Meka Maskat	Ceuta Fès Biskra Tabarka Tehuda Sbeitla Kairouan Tunis Tripolis Barka Awjilah Aleksandrija Babilon Asuan Agnadain Jeruzalem Jarmuk Damask Bagdad Kadesia Kufa Kerbela Wasit Basra Tabuk Khaibar Medina (Yathrib) Meka Ta'if Nairan Sana Al Mukha Aden Maskat Aqraba
<i>Območja</i>	Magreb Afrika Fesan Pentapolis Libija Egipt Sirija Mezopotamija Nedžd Hedžas Hadramavt Oman	Afrika Tripolitanija ⁶⁷ Libija Egipt Sirija Mezopotamija Arabija Oman	Tripolitanija Libija Egipt Mezopotamija Irak Al Hasa Oman Hadramavt Jemen Hedžas Madyan

⁶⁷ Tripolitanija: pokrajina v severozahodni Libiji med Sredozemskim morjem in Saharo. V: Leksikon Cankarjeve založbe. (2003). Ljubljana: Cankarjeva založba, str. 1101.

Zemljevid v atlasu založbe DZS je isti kot v učbeniku za 7. razred založbe DZS, medtem ko ima atlas založbe Modrijan zemljevid arabskih osvajanj, ki je dobrodošel, saj ga učbenik za 7. razred založbe Modrijan nima.

Zemljevid v atlasu založbe Modrijan prikazuje arabska osvajanja, kjer učenci s pomočjo legende lahko razberejo: obseg islamske države ob Mohamedovi smrti 632, ozemlje, osvojeno v dobi prvih štirih kalifov do 661, in ozemlje, osvojeno v dobi dinastije Omajadov do 751. Označeno je tudi bizantinsko cesarstvo ok. 750 in meje bizantinskega cesarstva 565.

Zemljevid v atlasu založbe DZS prikazuje arabska osvajanja in je isti kot v učbenikih za 1. in 2. letnik gimnazije založbe DZS in učbeniku za 7. razred DZS, ravno tako ima isto legendo, ki prikazuje: obseg države ob Mohamedovi smrti, osvojitve prvih kalifov, Mohamedovih naslednikov (632–661), osvojitve kalifov iz dinastije Omajadov (661–750), do kod je segala vzhodnorimska/bizantinska država 622, do kod je segala perzijska država ob zatonu 642, do kod je segala zahodnogotska država 711, večje bitke z arabskimi osvajalci: 732 Poitiers, 711 Jerez de la Frontera, Jarmuk 636 idr.

Največji zemljevid je v atlasu založbe Mladinska knjiga, iz katerega lahko učenci razberejo največ krajev v severni Afriki in na Arabskem polotoku. S pomočjo legende lahko razberejo na zemljevidu: pot Mohameda, ki se je leta 622 odpravil v Medino, obseg bizantinskega cesarstva ob začetku arabske ekspanzije, obseg perzijske sasanidske države ob začetku arabske ekspanzije. Pri arabskih osvajanjih lahko razberejo iz legende: ozemlja, ki jih je združil Mohamed (622–632), Abu Bakrova združitev Arabije (632–634), osvojitve pravovernih kalifov (634–661) z letnico, osvojitve omajadskih kalifov (661–750) z letnico, osvojitve abasidskih kalifov (750–847) z letnico. Iz ostalih označb na zemljevidu lahko vidijo, kje so bili poglobitni tabori arabsko-islamske vojske, kje so bile bitke, odločilne za izid prvih dveh arabskih državljanskih vojn (656–661 in 680), kje je bil upor Abasidov (3. državljanska vojna), konec omajadske dinastije in začetek abasidskega kalifata (750) ter nastanek avtonomnih dinastij v abasidskem kalifatu z letnico.

V vseh zemljevidih so označeni kraji: Aleksandrija, Jeruzalem, Damask, Bagdad, Medina in Meka, območja pa: Libija, Egipt, Sirija, Mezopotamija in Oman.

TRETJE POGLAVJE

V atlasu Mladinske knjige se lahko učenci naučijo glavne dogodke, ki se nanašajo na nastanek islama in države ter njuno širjenje od konca 6. stoletja do srede 13. stoletja:

- *ok. 570 se rodi prerok Mohamed,*
- *od 610 Mohamed doživi več razodetij,*
- *622 beg Mohameda iz Meke v Medino – hedžra (začetek islamskega štetja let),*
- *632 umre prerok Mohamed,*
- *632–634 vladavina prvega kalifa Abu Bakra,*
- *635–642 bliskoviti in uspešni vojni pohodi; zavzamejo Sirijo, Palestino, Irak, Armenijo, Perzijo in Egipt,*
- *ok. 653 ureditev Korana (delo kalifa Osmana), kot ga poznamo danes,*
- *661–750 vladavina dinastije kalifov Omajadov, ki vladajo iz Damaska,*
- *711 invazija muslimanov v Španijo,*
- *732 bitka pri Poitiersu med frankovsko in muslimansko vojsko,*
- *750–1258 vladavina dinastije Abasidov v Bagdadu,*
- *756–1031 vladavina dinastije Omajadov v Španiji (Cordoba),*
- *11. stoletje – na območju /o/srednje Azije zavлада nova dinastija – turških Seldžukov,*
- *1055 Seldžuki zasedejo prestolnico Abasidov – Bagdad,*
- *13. stoletje (druga polovica) območje Prednje Azije osvojijo Mongoli,*
- *1258 v Bagdadu ubijejo zadnjega kalifa iz dinastije Abasidov.*⁶⁸

⁶⁸ Potočnik, Dragan (2009). Zgodovinski atlas: potovanje skozi čas in prostor. Ljubljana: MK, str. 56–57.

IZBRANA TEMATIKA O ARABSKI DRŽAVI ...

Preglednica št. 52: Slikovno gradivo v srednješolskih učbenikih za zgodovino

Slikovno gradivo v srednješolskih učbenikih za zgodovino	Brodnik, Vilma; Jernejčič, Robert; Zgaga Srečko (2009). Zgodovina 1. Učbenik za 1. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 312–315. Izdaje: 2009 – dotis, 2010, 2011.	Mlacović, Dušan; Urankar, Nataša (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 189–193. Izdaja: 2011.	Berzelak, Stane (1996). Zgodovina 1 za tehniške in druge strokovne šole. Ljubljana: Modrijan, str. 107–109. Izdaje: 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2003, 2004, 2006, 2007, 2009.
Koliko je slikovnega gradiva?	4	10	1
Kakšne vrste je slikovno gradivo?	2 fotografiji 1 zemljevid 1 skica	1 zemljevid 5 fotografij 2 umetniški sliki 2 kopiji iz knjig	1 knjižna slika
Kje se nahaja slikovno gradivo?	3 slike so na robu lista, zemljevid pa je med glavnim učbeniškim besedilom	4 slike se nahajajo med glavnim učbeniškim besedilom, 6 slik na robu lista	1 slika se nahaja med glavnim učbeniškim gradivom
Kakšna je velikost in kakovost slikovnega gradiva?	5 x 5 cm 6,5 x 4,5 cm (2x) 16 x 9 cm	16 x 8 cm 5 x 4 cm (3x) 6,5 x 4 cm 6,5 x 6 cm 8 x 5 cm 5 x 6 cm 5 x 5 cm 5 x 7 cm	7,5 x 12 cm
Ali ima slikovno gradivo naslov?	3 ne, 1 da (zemljevid: Arabska osvajanja)	5 da, 5 ne 1. Arabska osvajanja 2. Mošeja v Damasku 3. Notranjost mošeje v Damasku 4. Arabci 5. Medina Azahara – kalifovo mesto	1 ne
Ali ima slikovno gradivo tudi opis in kakšne podatke vključuje?	3 da, 1 zemljevid ne Skica polmeseca z zvezdico na str. 312: Hilal ali polmesec je simbol islama. V starih časih je bil povezan s kraljevim dostojanstvom, muslimane spominja na lunarni koledar, ki ureja njihovo versko življenje.	6 da, 4 ne Fotografija Kabe na str. 189: Kaba, kamnita stavba, prekrita s črnim suknom, proti kateri muslimani molijo in katero morajo vsaj enkrat v svojem življenju obiskati. V enega od zidov Kabe je vžidan sveti kamen (črne barve). Prostor je nemuslimanom prepovedan.	1 da Knjižna slika na str. 107: Koran (v arabščini pomeni 'branje') vsebuje 114 sur (poglavij). Prvo recitirajo pri vsakodnevnih molitvah. Verniki se učijo posamezne dele na pamet. Verujejo, da se bodo samo pravim vernikom odprla vrat v paradiz, kjer jih čakajo brezmejna veselja, rajske device in neminljive mikavnosti.

TRETJE POGLAVJE

<p><i>Slikovno gradivo v srednješolskih učbenikih za zgodovino</i></p>	<p><i>Brodnik, Vilma; Jernejčič, Robert; Zgaga Srečko (2009). Zgodovina 1. Učbenik za 1. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 312–315. Izdaje: 2009 – dotis, 2010, 2011.</i></p>	<p><i>Mlacović, Dušan; Urankar, Nataša (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 189–193. Izdaja: 2011.</i></p>	<p><i>Berzelak, Stane (1996). Zgodovina 1 za tehniške in druge strokovne šole. Ljubljana: Modrijan, str. 107–109. Izdaje: 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2003, 2004, 2006, 2007, 2009.</i></p>
<p><i>Ali ima slikovno gradivo tudi opis in kakšne podatke vključuje?</i></p>	<p><i>Fotografija Kabe na str. 314:</i> Muslimani verujejo, da sta Kabo po božjem ukazu postavila Abraham in njegov sin Izmael na kraju, kjer je že prej stalo svetišče, ki naj bi ga postavil Adam. V času pred islamom je bilo v njem svetišče tristo šestdesetih arabskih božanstev, leta 630 pa ga je Mohamed posvetil Alahu.</p> <p><i>Fotografija mošeje na str. 315:</i> Na mestu, kjer je nekoč stal judovski tempelj, so muslimani v Jeruzalemu zgradili mošejo, ki je bila nekaj časa tudi krščanska cerkev. Po prepričanju muslimanov se je Mohamed tu dvignil v nebo.</p>	<p><i>Umetniška slika, ki prikazuje Medino na str. 189:</i> Mesto Medina v Mohamedovih časih, sredi mesta je mošeja, v ozadju je prerokovo bivališče.</p> <p><i>Fotografija, ki prikazuje katedralo v Cordobi, na str. 190:</i> Katedrala v Cordobi je bila zgrajena kot velika mošeja, osrednji verski objekt omajadskega kalifata v Španiji v 10. stoletju. Arabska arhitektura se v njej navezuje na starejše rimske (stebrišče) in zahodnogotske vzore (podkvasti oboki), a tudi na vplive onstran Gibraltarske ožine, na vplive arhitekture berberskih islamskih mest Kairouana, Fesa in Marakeša. Kot vsaka mošeja ima tudi kordovska obzidano dvorišče, kjer so verniki poskrbeli za svojo higieno pred molitvijo, in visok minaret, ki je bil spremenjen v zvonik. V Cordobi, ki je bila takrat poleg Carigrada največje evropsko mesto, je bilo na stotine mošej, delavnic in trgovin, številne knjižnice, šole in bolnišnice ter zavetišča. Mesto je imeli skupaj s številnimi predmestji med 300.000 in pol milijona prebivalcev.</p> <p><i>Fotografija, ki prikazuje mesto Medina Azahara–kalifovo mesto, na str. 190:</i> Kalif Abd ar Rahman III. (912–961) si je v predmestju /C/ordobe dal zgraditi čudežno palačo in jo poimenovati po svoji ljubici: Zaharino mesto. Palača je bila najudobnejše domovanje katerega koli evropskega vladarja v 10. stoletju, razvila se je v pravo mesto z 20.000 prebivalci (dvorjani in vojaška posadka). Velik del njenega prebivalstva so bili svetlopolti in svetlolasi slovanski sužnji. Osrednji del palače, velika dvorana s pogledom na senčni vrt z vodometi, je bila prevlečena z marmornatimi in pozlačenimi ploščami, po legendi naj bi v njej namestili fontano z živim srebrom, kar naj bi ji dajalo poseben lesk.</p>	

IZBRANA TEMATIKA O ARABSKI DRŽAVI ...

<i>Slikovno gradivo v srednješolskih učbenikih za zgodovino</i>	<i>Brodnik, Vilma; Jernejčič, Robert; Zgaga Srečko (2009). Zgodovina 1. Učbenik za 1. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 312–315. Izdaje: 2009 – dotis, 2010, 2011.</i>	<i>Mlacović, Dušan; Urankar, Nataša (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 189–193. Izdaja: 2011.</i>	<i>Berzelak, Stane (1996). Zgodovina 1 za tehniške in druge strokovne šole. Ljubljana: Modrijan, str. 107–109. Izdaje: 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2003, 2004, 2006, 2007, 2009.</i>
<i>Ali ima slikovno gradivo tudi opis in kakšne podatke vključuje?</i>		<i>Fotografija iz knjige na str. 193: Vojskovanje ni samo veščina, je umetnost, a tudi veda, in treba se ga je učiti. Na sliki je stran iz vojaškega priručnika iz 12. stoletja, spisanega za sultana Saladina.</i> <i>Fotografija iz knjige na str. 193: Številke, ki jih danes uporablja večina sveta, so nastale v Indiji, Arabci so jih izpolnjene (decimalno računanje z ničlo) prenesli Evropejcem. Decimalni sistem je omogočil zapletene računske operacije in velik napredek v razvoju tehničnih znanosti.</i>	
<i>Ali je slikovno gradivo le eno ali je več slikovnega gradiva na isto tematiko?</i>	<i>Eno</i>	<i>Eno (2 fotografiji za mošejo)</i>	<i>Eno</i>
<i>Na kateri zgodovinski vidik se nanašajo slike?</i>	<i>Verski (3x), vojaško-politični (1x)</i>	<i>Vojaško-politični (1x), vojaški (1x), politični (2x), verski (5x), znanstveni (1x)</i>	<i>Verski (1x)</i>
<i>Ali se na slikovno gradivo nanašajo tudi vprašanja? Kaj zahtevajo od učencev?</i>	<i>Ne</i>	<i>Da</i> <i>Na zemljevid Arabska osvajanja na str. 189: Kako so povezane vera in arabske osvojitve? S pomočjo karte ugotovite, kako je potekalo osvajanje. V katerih deželah se je islam ohranil do danes?</i>	<i>Ne</i>

Razpon slikovnega gradiva je v srednješolskih učbenikih od 1 do 10. Prevladujejo fotografije. Nahajajo se na robu lista ali med glavnim učbeniškim besedilom. Velikost slik je od 5 x 4 cm do 16 x 9 cm ter so ustrezno vidljive.

Od 15-ih slik imajo 4 slike naslove, 10 jih ima dodatno besedilo, 1 slika pa ima naslov in dodatno besedilo. To pomeni, da fotografije prispevajo k poglobitvi učne snovi, saj opisujejo Kabo (svetišče, sveti kamen črne barve), Koran (114 sur), simbol islama (polmesec), arabska mesta

TRETJE POGLAVJE

(Medina, Medina Azahara) in mošeje (v Cordobi). Učenci izvedo tudi o arabskih številkah in vojskovanju. Slike se bolj nanašajo na verski in vojaško-politični vidik.

Vprašanj na slikovno gradivo ni, razen na zemljevid o arabskih osvajanjih v učbeniku za 2. letnik založbe DZS, kjer morajo dijaki razmisliti, kako je vera povezana z arabskimi osvojitvami in opisati potek osvajanja.

Preglednica št. 53: Zemljevidi v srednješolskih učbenikih za zgodovino

<i>Zemljevidi v srednješolskih učbenikih za zgodovino</i>	<i>Brodnik, Vilma; Jernejčič, Robert; Zgaga Srečko (2009). Zgodovina 1. Učbenik za 1. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 315. Izdaje: 2009 – dotis, 2010, 2011.</i>	<i>Mlacovič, Dušan; Urankar, Nataša (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 189. Izdaja: 2011.</i>	<i>Berzelak, Stane (1996). Zgodovina 1 za tehniške in druge strokovne šole. Ljubljana: Modrijan. Izdaje: 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2003, 2004, 2006, 2007, 2009.</i>
<i>Ali ima učbenik zemljevid?</i>	<i>Da</i>	<i>Da</i>	<i>Ne</i>
<i>Velikost</i>	<i>16 x 9 cm</i>	<i>16 x 8 cm</i>	–
<i>Kraji</i>	<i>Aleksandrija Jeruzalem Jarmuk Damask Bagdad Medina Meka</i>	<i>Aleksandrija Jeruzalem Jarmuk Damask Bagdad Medina Meka</i>	–
<i>Območja</i>	<i>Magreb Afrika Fesan Pentapolis Libija Egipt Sirija Mezopotamija Nedžd Hedžas Hadramavt Oman</i>	<i>Magreb Afrika Fesan Pentapolis Libija Egipt Sirija Mezopotamija Nedžd Hedžas Hadramavt Oman</i>	–

Oba učbenika založbe DZS vključujeta zemljevid, ki prikazuje iste kraje in območja, saj gre za isti zemljevid. Zemljevid je v učbeniku za 2. letnik malenkostno manjši. Zemljevid je isti v učbeniku za 7. razred osnovne šole založbe DZS in ima isto legendo.

Učenci lahko razberejo poleg obsega arabske države ob Mohamedovi smrti in obsega države v času dinastije Omajadov v 7. in 8. stoletju, tudi obseg vzhodnorimske/bizantinske države in perzijske države v 7. stoletju ter zahodnogotske države na začetku 8. stoletja.

Preglednica št. 54: Zemljevidi v atlasih za srednjo šolo

<i>Zemljevidi v atlasih za srednjo šolo</i>	<i>Weber, Tomaž; Turk, Prvenka; Rojc, Branko (1994). Šolski zgodovinski atlas. Ljubljana: DZS, str. 12. Izdaje: 1996 (2. izdaja), 1997, 1999, 2002 (3. izdaja), 2009, 2010.</i>
<i>Število</i>	<i>1</i>
<i>Velikost</i>	<i>Velikost: 18 x 9 cm</i>
<i>Območja</i>	Tingis Kartagina Tunis Kairuan Aleksandrija Fustat Jeruzalem Jarmuk Damask Bagdad Kula Basra Medina Meka
<i>Kraji</i>	Magreb Afrika Fesan Pentapolis Libija Egipt Sirija Mezopotamija Nedžd Hedžas Hadramavt Oman

Šolski atlas za srednjo šolo je le eden in ima isti zemljevid o arabskih osvajanjih kot šolski atlas založbe DZS za osnovno šolo in kot učbeniki za 7. razred ter 1. in 2. letnik gimnazije založbe DZS, z razliko da ima srednješolski atlas pri zemljevidu Arabska osvajanja navedenih več območij (Tingis, Kartagina, Tunis, Kairuan, Fustat, Kula, Basra) in je tudi manjše velikosti.

Razlika je tudi v legendi, saj so pri osvojitvah prvih kalifov – Mohamedovih naslednikov dodana imena teh naslednikov, in sicer: Abu Bakr (632–634), Omar (634–644), Otoman (644–656) in Ali (656–661).

TRETJE POGLAVJE

ANALIZA POJMOV

Pri analizi pojmov smo poskušali odgovoriti na naslednja specifična raziskovalna vprašanja:

- Koliko je pojmov?
- Ali so vključeni le pojmi ali tudi drugi neznani izrazi?
- Kje se nahajajo pojmi in kako so označeni?
- Ali so pojmi le naštet ali so tudi pojasnjeni?
- Na katere vidike se nanašajo pojmi (npr. politični, vojaški, verski, družbeni, geografski, znanstveni, umetniški, književni idr.)?

Preglednica št. 55: Pojmi v osnovnošolskih učbenikih za zgodovino

<i>Pojmi v osnovnošolskih učbenikih za zgodovino</i>	<i>Janša-Zorn, Olga; Mihelič, Darja (2005). Koraki v času. Od prazgodovine skozi stari in srednji vek. Učbenik za 7. razred devetletke. Ljubljana: DZS, str. 85–86. Izdaje: 2007, 2008, 2009.</i>	<i>Simonič Mervic, Karmen (2003). Stari svet: zgodovina za 7. razred devetletne osnovne šole. Ljubljana: Modrijan, str. 113–114. Izdaje: 2004, 2006, 2007, 2009, 2011.</i>	<i>Otič, Marta; Potočnik, Dragan (2007). Zgodovina 7: svet skozi čas. Učbenik za zgodovino v sedmem razredu osnovne šole. Ljubljana: Mladinska knjiga, str. 81–82.</i>	<i>Razpotnik, Jelka; Snoj, Damjan (2007). Raziskujem preteklost 7. Učbenik za zgodovino za 7. razred osnovne šole. Ljubljana: Rokus Klett, str. 106–109. Izdaja: 2008.</i>
<i>Koliko je pojmov?</i>	6	2	7	3
<i>Ali so vključeni le pojmi ali tudi drugi neznani izrazi?</i>	<i>Pojmi</i>	<i>1 pojem in 1 neznana beseda</i>	<i>Pojmi</i>	<i>Pojmi</i>
<i>Kje se nahajajo pojmi in kako so označeni?</i>	<i>V posebni rubriki Novi pojmi, ki je v modri barvi na str. 86 (rubrika s pojmi je pred rubriko vprašanja)</i>	<i>V posebni rubriki Slovarček, kjer so pojmi v krepkem tisku, na str. 114 (rubrika je pred rubriko vprašanja)</i>	<i>V posebni rubriki, obarvani z rjavo barvo, kjer so pojmi v krepkem tisku na str. 82 (rubrika nima naslova in je na koncu teme)</i>	<i>V posebni rubriki Pojmi na str. 109, kjer so pojmi zapisani z velikimi črkami (rubrika je na koncu teme)</i>
<i>Ali so pojmi le naštet ali so tudi pojasnjeni?</i>	<i>Pojasnjeni</i>	<i>Pojasnjeni</i>	<i>Pojasnjeni</i>	<i>Pojasnjeni</i>
<i>Na katere vidike se nanašajo pojmi?</i>	<i>Družbeni vidik: Beduin – arabski pastir, ki prebiva v puščavi</i> <i>Znanstveni vidik: Univerza – visoka učna in raziskovalna ustanova</i>	<i>Geografski vidik: Orient – Zahod</i> <i>Verski vidik: Džamija: muslimanska molilnica, pomembnejša od mošeje</i>	<i>Znanstveni vidik: Algebra: iz arabščine al-gebr, področje matematike</i> <i>Astrologija: iz grščine, zvezdarstvo, vedeževanje iz zvezd</i>	<i>Umetniški vidik: Kaligrafija – pisanje z lepo oblikovanimi in okrašenimi črkami</i> <i>Verski vidik: Prerok – kdor razširja, uči kak nauk</i>

IZBRANA TEMATIKA O ARABSKI DRŽAVI ...

<p><i>Pojmi v osnovnošolskih učbenikih za zgodovino</i></p>	<p><i>Janša-Zorn, Olga; Mihelič, Darja (2005). Koraki v času. Od prazgodovine skozi stari in srednji vek. Učbenik za 7. razred devetletke. Ljubljana: DZS, str. 85–86. Izdaje: 2007, 2008, 2009.</i></p>	<p><i>Šimonič Mervic, Karmen (2003). Stari svet: zgodovina za 7. razred devetletne osnovne šole. Ljubljana: Modrijan, str. 113–114. Izdaje: 2004, 2006, 2007, 2009, 2011.</i></p>	<p><i>Otič, Marta; Potočnik, Dragan (2007). Zgodovina 7. svet skozi čas. Učbenik za zgodovino v sedmem razredu osnovne šole. Ljubljana: Mladinska knjiga, str. 81–82.</i></p>	<p><i>Razpotnik, Jelka; Snoj, Damjan (2007). Raziskujem preteklost 7. Učbenik za zgodovino za 7. razred osnovne šole. Ljubljana: Rokus Klett, str. 106–109. Izdaja: 2008.</i></p>
<p><i>Na katere vidike se nanašajo pojmi?</i></p>	<p><i>Verski vidik:</i> Prerokba – vnaprejšnja dogajanja</p> <p>Razodetje – razkritje božje skrivnosti</p> <p>Džamija – večje muslimansko svetišče, molilnica</p> <p>Mošeja – muslimansko svetišče, manjše od džamije</p>		<p><i>Politični vidik:</i> Kalifi: muslimanski vladarji, ki so nasledili Mohameda</p> <p><i>Verski vidik:</i> Islam: predanost /b/ožji volji; muslimanska monoteistična vera</p> <p>Mošeja: kraj molitve za muslimane</p> <p>Monoteizem: vera v enega Boga</p> <p>Musliman: pripadnik islamske vere</p>	<p>Romar – kdor roma v sveti kraj</p>

V osnovnošolskih učbenikih je od 2 do 7 pojmov. Vsi so pojmi, le en je izraz oz. neznana beseda (Orient).

Pri vseh učbenikih so pojmi zbrani v posebni obarvani rubriki z naslovom: Novi pojmi, Slovarček, Pojmi.

Največ je verskih pojmov (prerokba, prerok, razodetje, džamija, mošeja, musliman, monoteizem) in pojmov, ki se nanašajo na znanost (uni-verze, algebra, astrologija).

Pojasnila so zelo kratka in enostavna. Manjše razlike lahko ugotovimo le pri pojmu džamija: 1. pojasnilo: večje muslimansko svetišče, molilnica; 2. pojasnilo: muslimanska molilnica, pomembnejša od mošeje; 3. pojasnilo: kraj molitve za muslimane.

TRETJE POGLAVJE

Preglednica št. 56: Pojmi v srednješolskih učbenikih za zgodovino

<i>Pojmi v srednješolskih učbenikih za zgodovino</i>	<i>Brodnik, Vilma; Jernejčič, Robert: Zgaga Srečko (2009). Zgodovina 1. Učbenik za 1. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 312–315. Izdaje: 2009–dotis, 2010, 2011.</i>	<i>Mlacovič, Dušan; Urankar, Nataša (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 189–193. Izdaja: 2011.</i>	<i>Berzelak, Stane (1996). Zgodovina 1 za tehniške in druge strokovne šole. Ljubljana: Modrijan, str. 107–109. Izdaje: 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2003, 2004, 2006, 2007, 2009.</i>
<i>Koliko je pojmov?</i>	2	8	0
<i>Ali so vključeni le pojmi ali tudi drugi neznani izrazi?</i>	2 neznani besedi	5 pojmov, 3 neznane besede	0
<i>Kje se nahajajo pojmi in kako so označeni?</i>	<i>Na koncu podteme v rubriki Opombe na str. 315</i>	<i>Besede, označene s krepkim tiskom, se nahajajo med samim učbeniškim besedilom na str. 189–193</i>	<i>V rubriki Pojmi na koncu teme na str. 109, v katero spada tudi podtema: Islam in Arabci</i>
<i>Ali so pojmi le naštetii ali so tudi pojasnjeni?</i>	Pojasnjeni	Niso pojasnjeni, niso naštetii, so le v krepkem tisku v glavnem učbeniškem besedilu	Pojasnjeni
<i>Na katere vidike se nanašajo pojmi?</i>	<i>Politični vidik: Omajadi: arabska kalifska dinastija, vladala od 661–750. Prestolnico je imela v Damasku. S pokolom, ki mu je ušel le Abd Ar Rahman, ustanovitelj kalifata v /C/ordobi, so Omajade z oblasti vrgli Abasidi. Abasidi: arabska kalifska dinastija, vladala od 750–1258. Kalifat je vodila iz Bagdada, dokler ga niso uničili Mongoli.</i>	<i>Verski: Mohamed, islam, sunite, šiite, red ismaelitov, sekta asasinov Kulturno-književni: Bagdad, Haruna al Rašida</i>	0

V srednješolskih učbenikih je bistveno manj pojmov ali neznanih besed kot v osnovnošolskih učbenikih.

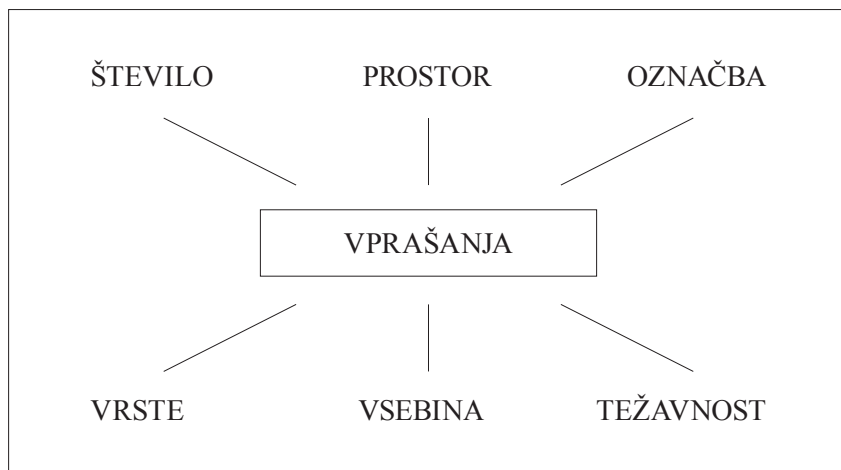
V učbeniku za 1. letnik založbe DZS sta v opombah pojasnjeni dve kalifska dinastiji. V učbeniku za 2. letnik založbe DZS so s krepkim tiskom poudarjeni pomembnejši pojmi, imena ali neznane besede v glavnem učbeniškem besedilu. Med neznanimi besedami so označena imena (Mohamed, Harun al Rašid) in mesto Bagdad. To pomeni, da učbeniki za gimnazije nimajo posebne rubrike, namenjene pojmom.

Učbenik založbe Modrijan ima posebno rubriko Pojmi, kjer so pojmi tudi pojasnjeni na koncu vsake teme, vendar pa za to izbrano tematiko novih pojmov ne vključuje.

ANALIZA VPRAŠANJ

Pri analizi vprašanj v učbenikih smo poskusili odgovoriti na naslednja specifična raziskovalna vprašanja:

- Koliko je vprašanj?
- Koliko je vprašanj, ki se nanašajo na glavno učbeniško besedilo?
- Koliko je vprašanj, ki se nanašajo na slikovno gradivo?
- Koliko je vprašanj, ki se nanašajo na dodatno pisno gradivo?
- Kje se nahajajo vprašanja in kako so označena?
- Katero stopnjo spoznavnega področja po Bloomu dosežejo (znanje, razumevanje, uporaba, analiza, sinteza, vrednotenje)?
- Na kateri zgodovinski vidik (npr. politični, vojaški, verski, družbeni, geografski, znanstveni, umetniški, književni idr.) se nanašajo vprašanja?
- Kaj vprašanja zahtevajo od učencev?
- Kaj zahtevajo vprašanja v delovnih zvezkih?

TRETJE POGLAVJE

Preglednica št. 57: Vprašanja v osnovnošolskih učbenikih za zgodovino

<i>Vprašanja v osnovnošolskih učbenikih za zgodovino</i>	<i>Janša-Zorn, Olga; Mihelič, Darja (2005). Koraki v času. Od prazgodovine skozi stari in srednji vek. Učbenik za 7. razred devetletke. Ljubljana: DZS, str. 86. Izdaje: 2007, 2008, 2009.</i>	<i>Simonič Mervic, Karmen (2003). Stari svet: zgodovina za 7. razred devetletne osnovne šole. Ljubljana: Modrijan, str. 114. Izdaje: 2004, 2006, 2007, 2009, 2011.</i>	<i>Otič, Marta; Potočnik, Dragan (2007). Zgodovina 7: svet skozi čas. Učbenik za zgodovino v sedmem razredu osnovne šole. Ljubljana: Mladinska knjiga, str. 82.</i>	<i>Razpotnik, Jelka; Snoj, Damjan (2007). Raziskujem preteklost 7. Učbenik za zgodovino za 7. razred osnovne šole. Ljubljana: Rokus Klett, str. 109. Izdaja: 2008.</i>
<i>Koliko je vprašanj?</i>	2	7	4	6
<i>Koliko je vprašanj, ki se nanašajo na glavno učbeniško besedilo?</i>	0	7	4	4
<i>Koliko je vprašanj, ki se nanašajo na slikovno gradivo?</i>	1	0	0	1
<i>Koliko je vprašanj, ki se nanašajo na dodatno pisno gradivo?</i>	1	0	0	1
<i>Kje se nahajajo vprašanja in kako so označena?</i>	<i>V posebni rubriki Razmisli na koncu teme</i>	<i>Vsa vprašanja se nahajajo v posebni rubriki, ki ima naslov: Ponovi, razmisli, odgovori</i>	<i>Vsa vprašanja se nahajajo v posebni rubriki z naslovom Vprašanja v barvnem okvirčku na koncu teme pred rubriko s pojmi</i>	<i>4 vprašanja se nanašajo na učbeniško besedilo v posebni rubriki v barvnem kvadratu z dvojnimi naslovom Ponovimo in Premisli; 2 vprašanja se nahajata pod slikovnim in dodatnim pisnim gradivom</i>
<i>Katero stopnjo spoznavnega področja po Bloomu dosežejo (znanje, razumevanje, uporaba, analiza, sinteza, vrednotenje)?</i>	<i>1. uporaba 2. analiza</i>	<i>1. znanje 2. razumevanje 3. znanje 4. vrednotenje 5. analiza, sinteza 6. razumevanje, vrednotenje 7. razumevanje</i>	<i>1. znanje 2. znanje 3. analiza 4. znanje</i>	<i>1. vrednotenje 2. znanje 3. znanje 4. uporaba 5. razumevanje 6. razumevanje</i>
<i>Na kateri zgodovinski vidik se nanašajo vprašanja?</i>	<i>1. vojaški, geografski 2. verski</i>	<i>1. politični 2. družbeni 3. verski 4. verski, politični 5. verski 6. znanstveni 7. kulturno-književni</i>	<i>1. kulturni 2. verski 3. verski 4. znanstveni</i>	<i>1. verski, politični 2. verski 3. kulturni 4. verski, gospodarski, kulturni, znanstveni ... 5. znanstveni 6. kulturni</i>

IZBRANA TEMATIKA O ARABSKI DRŽAVI ...

<p><i>Vprašanja v osnovnošolskih učbenikih za zgodovino</i></p>	<p><i>Janša-Zorn, Olga; Mihelič, Darja (2005). Koraki v času. Od prazgodovine skozi stari in srednji vek. Učbenik za 7. razred devetletke. Ljubljana: DZS, str. 86. Izdaje: 2007, 2008, 2009.</i></p>	<p><i>Simonič Mervic, Karmen (2003). Stari svet: zgodovina za 7. razred devetletne osnovne šole. Ljubljana: Modrijan, str. 114. Izdaje: 2004, 2006, 2007, 2009, 2011.</i></p>	<p><i>Otič, Marta; Potočnik, Dragan (2007). Zgodovina 7. svet skozi čas. Učbenik za zgodovino v sedmem razredu osnovne šole. Ljubljana: Mladinska knjiga, str. 82.</i></p>	<p><i>Razpotnik, Jelka; Snoj, Damjan (2007). Raziskujem preteklost 7. Učbenik za zgodovino za 7. razred osnovne šole. Ljubljana: Rokus Klett, str. 109. Izdaja: 2008.</i></p>
<p><i>Vprašanja</i></p>	<p>1. Kako dolžnost svete vojne vpliva na obseg arabske države? <i>(V pomoč je zemljevid: Arabska osvajanja, ki prikazuje državo ob Mohamedovi smrti, osvojitve prvih kalifov, Mohamedovih naslednikov 632–661 ter osvojitve v času kalifov iz dinastije Omajadov 661–750.)</i></p> <p>2. Primerjaj krščansko in muslimansko vero, poišči podobnosti in razlike.</p> <p><i>V pomoč je besedilo: Kristjani verujejo v enega boga, ki je ustvaril svet. Judinja Marija mu je v Betlehemu (Izrael) pred ok. 2000 leti rodila sina Jezusa. Umorili so ga kot političnega prestopnika, vendar je po krščanskem izročilu po treh dneh vstal od mrtvih in odšel v nebesa. S svojim zgledom je učil ljudi pravega načina življenja. Bistvo njegovega učenja se glasi: častite boga, ljubite svoje bližnje in skrbite zanje. Bog je poslal Svetega duha, da ljudi vodi in jim pomaga živeti tako, kot je učil Jezus.</i></p> <p>Muslimani verujejo v enega boga Alaha, ki je ustvaril svet. Alah je poslal preroke, da bi poučili ljudi o pravem načinu življenja. Zadnji Allahov prerok je bil Mohamed. Muslimani si prizadevajo slediti njegovemu zgledu. Sveta knjiga Koran vsebuje sporočila, kot jih je Alah razkril preroku Mohamedu.</p>	<p>1. Kdaj je začela nastajati arabska država?</p> <p>2. Kaj je med seboj povezalo nomadska arabska plemena?</p> <p>3. Naštej značilnosti islama.</p> <p>4. Opiši pomen, ki ga ima za Arabce Mohamed.</p> <p>5. Kaj imata skupnega islamska in krščanska vera?</p> <p>6. Utemelji na primerih, zakaj je bila arabska znanost naprednejša od tedanje evropske.</p> <p>7. Preberi kako arabsko pravljico in razmisli, o katerih značilnosti arabskega življenja pripoveduje.</p>	<p>1. Kateri dogodki so povzročili začetek štetja let pri Grkih, Rimljanih, kristjanih in muslimanih?</p> <p>2. Naštej dežele ali območja, kjer je islam razširjen danes.</p> <p>3. Primerjaj islamsko in krščansko vero. Najdeš podobnosti? Katere?</p> <p>4. Naštej nekaj arabskih izumov in izboljšav.</p>	<p>1. Kakšno vlogo je imel Mohamed v zgodovini Arabcev?</p> <p>2. Kakšna določila so zapisana v Koranu?</p> <p>3. Kateri so bili pomembni dosežki islamske kulture?</p> <p>4. Kako je na sredozemski prostor vplivala /a/ arabska država?</p> <p>5. Katerega od teh pripomočkov uporabljajo znanstveniki na sliki?</p> <p>6. O čem priča besedilo?</p>

TRETJE POGLAVJE

V osnovnošolskih učbenikih je od 2 do 7 vprašanj. Pri učbenikih založbe DZS in Rokus Klett se vprašanja nanašajo tudi na dodatno pisno in slikovno gradivo.

Pri vseh učbenikih se nahajajo vprašanja v posebni rubriki (Razmisli, Ponovi, Vprašanja, Ponovimo, Premisli) na koncu teme.

Glede na Bloomovo taksonomijo dosežejo vprašanja različne stopnje spoznavnega procesa – od znanja do vrednotenja. Vprašanja se pri vseh učbenikih nanašajo na verski vidik, potem kulturni, manj pa na politični in vojaški vidik.

Pri učbeniku DZS prvo vprašanje zahteva, da učenci povežejo dolžnost za sveto vojno za hitre arabske osvojitve novih ozemelj. Drugo vprašanje zahteva od učencev, da primerjajo dve veri (islam in krščanstvo) ter najdejo podobnosti in razlike.

Pri učbeniku založbe Modrijan vprašanja zahtevajo poznavanje osnovnih značilnosti nastanka arabske države, vlogo Mohameda, povezovanja plemen na Arabskem polotoku, značilnosti islamske vere in primerjavo islama s krščanstvom ter primerjavo arabske znanosti z evropsko v tistem času. Vprašanja navajajo učence tudi na branje arabskih pravljič.

Pri učbeniku založbe Mladinska knjiga vprašanja zahtevajo, da učenci poznajo dogodke, ki so sprožili začetek štetja let pri muslimanih, da znajo primerjati islamsko vero s krščansko vero in naštetih dosežke Arabcev. Eno vprašanje je povezano s sedanjim časom, saj sprašuje učence, da naštejejo današnje države, kjer je prevladujoča islamska vera.

Pri učbeniku založbe Rokus Klett vprašanja zahtevajo od učencev, da poznajo vlogo Mohameda, določila Korana, glavne dosežke islamske kulture ter znajo pojasniti, kakšen vpliv je imela arabska država na države ob Sredozemskem morju v tistem času.

Ker so delovni zvezki sestavni del učbeniškega kompleta, nas je zanimalo, kakšno vlogo imajo vprašanja v delovnih zvezkih in kaj dodatno zahtevajo od učencev v osnovni šoli na izbrano tematiko.

IZBRANA TEMATIKA O ARABSKI DRŽAVI ...

Preglednica št. 58: Vprašanja v osnovnošolskih delovnih zvezkih za zgodovino

<i>Vprašanja v osnovnošolskih delovnih zvezkih za zgodovino</i>	<i>Tawitian, Elissa; Rode, Marjan (2005). Od prazgodovine skozi stari in srednji vek. Delovni zvezek za 7. razred zgodovine devetletne osnovne šole. Ljubljana: DZS, str. 67. Izdaje: 2006, 2007, 2009, 2010</i>	<i>Simonič Mervic, Karmen (2003). Stari svet: Zgodovina za 7. razred devetletne osnovne šole. Delovni zvezek. Ljubljana: Modrijan, str. 35. Izdaje: 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011.</i>	<i>Otič, Marta; Potočnik, Dragan (2008). Zgodovina 7. svet skozi čas. Delovni zvezek za zgodovino v sedmem razredu osnovne šole. Ljubljana: Mladinska knjiga, str. 33.</i>	<i>Razpotnik, Jelka; Snoj, Damjan (2007). Raziskujem preteklost 7. Delovni zvezek za zgodovino za 7. razred osnovne šole. Ljubljana: Rokus Klett, str. 66–67. Izdaji: 2008, 2010.</i>
<i>Število vprašanj</i>	4	5	4	15
<i>Vprašanja</i>	<p>1. Arabec Mohamed je v 7. stoletju začel širiti novo vero. Leto Mohamedovega bega iz Meke v Medino je začetek muslimanskega štetja let. Kako bi zapisal letnico svojega rojstva po muslimanskem štetju let? Pomagaj si z učbenikom, podpoglavje Nova vera, na strani 85.</p> <p>2. Muslimanska sveta knjiga Koran se deli na 114 sur (poglavij), sura se deli na ajete (odstavke). O čem govori ta odstavek v VIRU 5?</p> <p>VIR 5: Nekaj odlomkov iz muslimanske svete knjige: Res, ko bi bilo vse, kar je na zemlji in še enkrat toliko, last nevernikov, pa bi se hoteli ti neverniki s tem odkupiti od kazni sodnega dne – odkupnina ne bi bila sprejeta. Čaka jih boleča kazen.</p> <p>Bog vas ne bo kaznoval zaradi nenamerne prisega, kaznoval pa vas bo za prisega, s katerimi ste se obvezali. Pokora za takega človeka je: nahraniti deset revežev s hrano, kakor jo dajete svoji družini, ali jih obleči, ali osvoboditi hlapca. Kdor tega ne more, naj se posti tri dni. To je pokora za vaše prisega. Držite se svoje prisega! Tako vam Bog pojasnjuje svoja znamenja, da bi bili hvaležni.</p>	<p>1. Na katerem polotoku je nastala arabska država?</p> <p>2. Leto 622 je za Arabce pomembno še danes. Zakaj? Obkroži pravilni odgovor.</p> <p>a) Takrat so začeli graditi Meko in Medino.</p> <p>b) To je začetek muslimanskega štetja let.</p> <p>c) Tega leta se je v Meki rodil Mohamed.</p> <p>3. Katerega leta smo danes po muslimanskem štetju?</p> <p>4. Dopolni besedilo. Uporabi naslednje besede: Koran, džamija, Alah, muslimanska, Meka, arabeske, enkrat. Arabce povezuje _____ vera. Verujejo v enega boga, to je _____. Muslimanski verski nauki so zapisani v _____. Najbolj sveto muslimansko mesto je _____, kamor naj bi muslimanski vernik romal vsaj _____ v življenju. Muslimanske cerkve imenujemo _____. Njihovo notranjost krasijo _____.</p>	<p>1. Naštev vsaj tri pomembne dosežke islamske civilizacije.</p> <p>2. Med različnimi zvrstmi umetnosti je v arabskem svetu posebno visoko mesto zavzemala književnost. Kako se imenuje zbirka perzijskih, indijskih, arabskih in egiptovskih pravljič?</p> <p>3. Arabcem smo lahko hvaležni tudi za 'naše' arabske številke, ki so prišle v Evropo iz Indije v 12. stoletju. Katere številke so bile v uporabi v Evropi do tistega časa?</p> <p>4. Z 'našimi' arabskimi številkami je računanje enostavno. Predstavljal si, da bi moral/-a z rimskimi številkami množiti in deliti. Zapiši množenje rimskih številk 14 in 38.</p>	<p>MOHAMED JE ZDRUŽIL ARABCE</p> <p>Mohamed je bil trgovec, ki je na svojih potovanjih spoznaval različne dežele, njihove ljudi in verstva. Postal je voditelj Arabcev in ustanovil arabsko državo.</p> <p>1. Po smrti Mohameda se je arabska država zelo razširila.</p> <p>A. Na zemljevidu pobarvaj največji obseg arabske države.</p> <p>B. Podčrtaj prvo središče arabske države (še v času življenja Mohameda).</p> <p>C. Obkroži glavna mesta kasneje nastalih kalifatov.</p> <p>Č. Črtkano podčrtaj kraj, pri katerem je frankovska vojska premagala Arabce in ustavila njihovo napredovanje v Evropi.</p> <p>D. Katera evropska država je bila pod arabsko oblastjo?</p> <p>E. Kateri dve državi sta zaradi arabskega širjenja izgubili največ ozemlja?</p> <p>ISLAM – VERA V BOGA ALAHA</p> <p>Glavno določilo islamske vere je, da obstaja le en bog – Alah.</p>

TRETJE POGLAVJE

<p><i>Vprašanja v osnovnošolskih delovnih zvezkih za zgodovino</i></p>	<p><i>Tawitian, Elissa; Rode, Marjan (2005). Od prazgodovine skozi stari in srednji vek. Delovni zvezek za 7. razred zgodovine devetletne osnovne šole. Ljubljana: DZS, str. 67. Izdaje: 2006, 2007, 2009, 2010</i></p>	<p><i>Simonič Mervic, Karmen (2003). Stari svet: Zgodovina za 7. razred devetletne osnovne šole. Delovni zvezek. Ljubljana: Modrijan, str. 35. Izdaje: 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011.</i></p>	<p><i>Otič, Marta; Potočnik, Dragan (2008). Zgodovina 7: svet skozi čas. Delovni zvezek za zgodovino v sedmem razredu osnovne šole. Ljubljana: Mladinska knjiga, str. 33.</i></p>	<p><i>Razpotnik, Jelka; Snoj, Damjan (2007). Raziskujem preteklost 7. Delovni zvezek za zgodovino za 7. razred osnovne šole. Ljubljana: Rokus Klett, str. 66–67. Izdaji: 2008, 2010.</i></p>
<p><i>Vprašanja</i></p>	<p>3. Razmisli, kaj je Koran pomenil (pomeni) muslimanom.</p> <p>4. Kakšen je bil kulturni pomen Arabcev za srednjeveško Evropo? VIR 6</p> <p>Vir 6 ima sliko, ki ima naslednje podatke: Arabska miniaturo iz 13. stoletja: knjižnica z učitelji in učenci. Arabci so Evropi ohranili marsikatero antično besedilo. Tako so ji posredovali tudi pozabljeno leposlovje in znanje stare Grčije in starega Rima.</p>	<p>5. Arabci so bili trgovski in kulturni posredniki med Vzhodom in Zahodom. Zakaj?</p>		<p>2. Pravoverni muslimani molijo petkrat na dan. Ob slikah odgovori na vprašanja.</p> <p>A. Kako imenujemo verski prostor, v katerem molijo muslimani?</p> <p>B. Kakšno vlogo ima minaret ob njem?</p> <p>C. Pred mošejo se nahaja prostor za umivanje. Čemu služi?</p> <p>Č. Kako so okrašeni muslimanski verski prostori v notranjosti?</p> <p>D. Kako imenujemo sveto knjigo muslimanov?</p> <p>E. Kakšna določila so zapisana v Koranu?</p> <p>RAZVITA ARABSKA IN ISLAMSKA KULTURA</p> <p>S širjenjem arabske države je arabska kultura prevzela znanje različnih kultur. Ker je bila glavna povezovalna sila te kulturne različnosti islamska vera, jo imenujemo islamska kultura.</p> <p>3. V učbeniku na strani 109 si preberi poglavje o islamski kulturi in znanosti. S črto poveži spodaj navedene značilnosti posameznih znanosti z ustrezno znanostjo.</p>

IZBRANA TEMATIKA O ARABSKI DRŽAVI ...

<p><i>Vprašanja v osnovnošolskih delovnih zvezkih za zgodovino</i></p>	<p><i>Tawitian, Elissa; Rode, Marjan (2005). Od prazgodovine skozi stari in srednji vek. Delovni zvezek za 7. razred zgodovine devetletne osnovne šole. Ljubljana: DZS, str. 67. Izdaje: 2006, 2007, 2009, 2010</i></p>	<p><i>Simonič Mervic, Karmen (2003). Stari svet: Zgodovina za 7. razred devetletne osnovne šole. Delovni zvezek. Ljubljana: Modrijan, str. 35. Izdaje: 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011.</i></p>	<p><i>Otič, Marta; Potočnik, Dragan (2008). Zgodovina 7: svet skozi čas. Delovni zvezek za zgodovino v sedmem razredu osnovne šole. Ljubljana: Mladinska knjiga, str. 33.</i></p>	<p><i>Razpotnik, Jelka; Snoj, Damjan (2007). Raziskujem preteklost 7. Delovni zvezek za zgodovino za 7. razred osnovne šole. Ljubljana: Rokus Klett, str. 66–67. Izdaji: 2008, 2010.</i></p>
<p><i>Vprašanja</i></p>				<p>MATEMATIKA MEDICINA ASTRONOMIJA GEOGRAFIJA</p> <p>Operacije Opazovanje zvezd Zemljevidi Krvni obtok v pljučih Arabske številke Algebra Preučevanje delovanja očesa Določitev gibanja Zemlje okoli Sonca</p> <p>4. V umetnosti so islamski umetniki zapustili čudovita dela. Pod vsako sliko zapiši, katero umetnostno delo prikazuje.</p> <p>Ponovimo: Arabska država in islam</p> <p>Miselni vzorec: Arabska država, Koran, Mohamed, Islam, Islamska znanost, Islamska umetnost</p>
<p><i>Vidik</i></p>	<p>1. verski 2. verski 3. verski 4. kulturni</p>	<p>1. geografski 2. verski, kulturni 3. verski, kulturni 4. verski 5. gospodarski, kulturni, verski</p>	<p>1. kulturni 2. književni 3. kulturni: matematični 4. kulturni: matematični</p>	<p>1. politični 2. politični 3. politični 4. vojaški 5. politični, vojaški 6. politični, vojaški 7. verski 8. verski 9. verski 10. verski 11. verski 12. verski 13. znanstveni 14. umetniški, književni 15. politični, verski, znanstveni, umetniški, knjižni</p>

TRETJE POGLAVJE

V delovnem zvezku založbe DZS vprašanja zahtevajo od učencev, da poskušajo razumeti sporočila iz Korana in oceniti vlogo Korana za muslimane ter kulturni pomen Arabcev za srednjeveško Evropo (ohranitev antične književnosti).

V delovnem zvezku založbe Modrijan vprašanja zahtevajo od učencev, da znajo poimenovati Arabski polotok, da znajo pojasniti, zakaj je pomembno leto 622 in zakaj so bili Arabci trgovski in kulturni posredniki med t. i. Vzhodom (Kitajska, Indija idr.) in Zahodom (evropske države), da znajo navesti glavne značilnosti islamske vere.

V delovnem zvezku založbe Mladinska knjiga vprašanja zahtevajo predvsem poznavanje dosežkov islamske civilizacije, zbirke pravljič in arabskih števil.

V delovnem zvezku založbe Rokus Klett vprašanja zahtevajo od dijakov, da ponovijo znanje po istih didaktičnih poudarkih, kot jih ima učbenik, zato je na začetku vprašanj dodan krajši uvod kot ponovitev učne snovi. Tako morajo pri nastanku arabske države v nemi zemljevid vrisati največji obseg arabske države ter obkrožiti tista mesta, ki so bila glavna (Bagdad, Kairo, Cordoba). Pri islamski veri morajo poznati mošeje in džamije, vlogo minareta, arabeske, Koran. Pri kulturi bi morali znati povezati dosežke v posamezne znanosti: matematika (arabske številke, algebra), medicina (operacije, preučevanje delovanja očesa, krvni obtok v pljučih), astronomija (opazovanje zvezd, določitev gibanja Zemlje okoli Sonca), geografija (zemljevidi). Pri vprašanju o slikah pa morajo prepoznati kaligrafske okraske, arabeske in zbirko zgodb Tisoč in ena noč. Pri zaključni ponovitveni nalogi morajo učenci dopolniti miselni vzorec o arabski državi in islamu, kjer imajo šest tematik: Arabska država, Koran, Mohamed, islam, islamska znanost, islamska umetnost.

IZBRANA TEMATIKA O ARABSKI DRŽAVI ...

Preglednica št. 59: Vprašanja v srednješolskih učbenikih za zgodovino

Vprašanja v srednješolskih učbenikih za zgodovino	Brodnik, Vilma; Jernejčič, Robert; Zgaga Srečko (2009). Zgodovina 1. Učbenik za 1. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 312, 314. Izdaje: 2009 – dotis, 2010, 2011.	Mlacovič, Dušan; Urankar, Nataša (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 189–193. Izdaja: 2011.	Berzelak, Stane (1996). Zgodovina 1 za tehniške in druge strokovne šole. Ljubljana: Modrijan. str. 109. Izdaje: 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2003, 2004, 2006, 2007, 2009, str. 109.
Koliko je vprašanj?	4	8	3
Koliko je vprašanj, ki se nanašajo na glavno učbeniško besedilo?	0	1	3
Koliko je vprašanj, ki se nanašajo na slikovno gradivo?	0	3	0
Koliko je vprašanj, ki se nanašajo na dodatno pisno gradivo?	4	4	0
Kje se nahajajo vprašanja in kako so označena?	Vprašanja se nahajajo pod dodatnim pisnim gradivom	Vsa vprašanja so obarvana: 1 vprašanje se nahaja med učbeniškim besedilom, 3 vprašanja pod slikovnim in 4 vprašanja pod pisnim gradivom	Vprašanja se nahajajo v posebni rubriki z naslovom Razmisli, v barvnem okvirčku na koncu teme in ne na koncu podteme
Katero stopnjo spoznavnega področja po Bloomu dosežejo (znanje, razumevanje, uporaba, analiza, sinteza, vrednotenje)?	1. razumevanje 2. razumevanje 3. razumevanje 4. razumevanje	1. razumevanje 2. razumevanje 3. analiza 4. vrednotenje 5. razumevanje, uporaba 6. uporaba 7. razumevanje 8. uporaba	1. znanje 2. znanje 3. uporaba, analiza
Na kateri zgodovinski vidik se nanašajo vprašanja?	1. verski 2. verski 3. verski 4. verski	1. verski 2. verski 3. politični 4. gospodarski, znanstveni 5. verski, kulturni 6. verski, vojaški 7. vojaško-politični 8. verski	1. verski 2. verski 3. verski, kulturni
Vprašanja	1. Kakšno videnje je doživel Mohamed? 2. Kje je doživel videnje in koga je zagledal? 3. Kakšno sporočilo je dobil ob tem srečanju? 4. Katera navodila iz objavljenega odlomka morajo spoštovati sunitiski muslimani?	1. Kaj je džihad? Kako je opredeljen v obeh virih? 2. Zakaj so pripadniki islama prizanesli verskim središčem in predstavnikom druge vere? 3. Podoba asasinov v delu Vladimírja Bartola Alamut primerjajte z opisom, ki ga podaja Marco Polo.	1. Kaj je Koran? 2. Katere so dolžnosti muslimanskega vernika? 3. Izdelaj kratko primerjavo medsebojnih vplivov frankovske, bizantinske in arabske duhovne ter materialne kulture.

TRETJE POGLAVJE

<i>Vprašanja v srednješolskih učbenikih za zgodovino</i>	<i>Brodnik, Vilma; Jernejčič, Robert; Zgaga Srečko (2009). Zgodovina 1. Učbenik za 1. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 312, 314. Izdaje: 2009 – dotis, 2010, 2011.</i>	<i>Mlacovič, Dušan; Urankar, Nataša (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 189–193. Izdaja: 2011.</i>	<i>Berzelak, Stane (1996). Zgodovina 1 za tehniške in druge strokovne šole. Ljubljana: Modrijan, str. 109. Izdaje: 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2003, 2004, 2006, 2007, 2009, str. 109.</i>
<i>Vprašanja</i>		<p>4. Kakšen je gospodarski in znanstveni prispevek Arabcev v svetovno zakladnico znanja?</p> <p>5. Katere moralne vrednote opisujeta zgornji besedili? Ali so te vrednote še danes prisotne?</p> <p>6. Kako so povezane vera in arabske osvojitve?</p> <p>7. S pomočjo karte ugotovite, kako je potekalo osvajanje.</p> <p>8. V katerih deželah se je islam ohranil do danes?</p>	

Srednješolski učbeniki vključujejo od 3 do 8 vprašanj. Le učbenik založbe Modrijan ima posebno rubriko za vprašanja na koncu teme. Pri obeh učbenikih založbe DZS se vprašanja nanašajo bolj na dodatno pisno gradivo.

Če analiziramo vprašanja v posebni rubriki in vprašanja, ki se nanašajo samo na glavno učbeniško besedilo, lahko ugotovimo, da v učbeniku za 2. letnik založbe DZS vprašanje zahteva, da učenci pojasnijo, kakšno vlogo sta imela arabsko gospodarstvo in arabska znanost. Pri učbeniku založbe Modrijan pa vprašanja zahtevajo, da dijaki pojasnijo, kaj pomeni Koran, naštejejo dolžnosti muslimanov ter arabsko kulturo primerjajo še s frankovsko in bizantinsko v tistem času.

Vprašanja pri dodatnem pisnem gradivu v učbeniku za 2. letnik založbe DZS se nanašajo predvsem na razumevanje besedila in primerjavo (opredelitev džihada v dveh odlomkih, primerjava dveh knjig, primerjava frankovske, bizantinske in arabske kulture). Vprašanja se nanašajo na verski vidik, saj zahtevajo, da učenci ugotovijo, kako je bila islamska vera povezana z osvajanji in pojasnijo moralne vrednote in razloge za strpnost Arabcev do drugih ver.

Preglednica št. 60: Vprašanja v srednješolskih delovnih zvezkih za zgodovino

<i>Vprašanja v srednješolskih delovnih zvezkih za zgodovino</i>	<i>NI DELOVNEGA ZVEZKA ZA 1. LETNIK GIMNAZIJE</i>	<i>NI DELOVNEGA ZVEZKA ZA 2. LETNIK GIMNAZIJE</i>	<i>Berzelak, Stane (1997). Zgodovina za tehniške in druge strokovne šole 1. Delovni zvezek za 1. in 2. letnik tehniških in drugih strokovnih šol. Ljubljana: Modrijan, str. 25. Izdaje: 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009.</i>
<i>Število</i>	–	–	<i>4</i>
<i>Vprašanja</i>	–	–	<i>Vprašanja se nanašajo na slikovno gradivo:</i> <i>1. Kdo je moški brez obraza na kameli?</i> <i>2. Zakaj je moral bežati?</i> <i>3. Kam je pobegnil?</i> <i>4. Napiši šest dolžnosti, ki jih nalaga svojim somišljenikom.</i>
<i>Vidik</i>	–	–	<i>1. verski</i> <i>2. verski</i> <i>3. verski</i> <i>4. verski</i>

Tudi v srednji šoli so delovni zvezki sestavni del učbeniškega kompleta, vendar pa prenovljenih delovnih zvezkov za 1. in 2. letnik gimnazije še ni.

Delovni zvezek za 1. letnik srednje šole vključuje vprašanja na slikovno gradivo (barvna slika), ki se nahaja tudi v učbeniku za 1. letnik srednje šole. Vprašanja zahtevajo od dijakov, da prepoznajo Mohameda in razloge za njegov beg v Medino ter znajo navesti dolžnosti muslimanov.

ANALIZA AVTORJEV IN VIROV

Pri avtorjih nas je zanimalo, koliko avtorjev je napisalo učbenik in kdo so ti avtorji ter katere vire so uporabili za pisanje učbenikov oz. za pisanje izbrane tematike o arabski državi.

Preglednica št. 61: Podatki o virih za pisanje osnovnošolskih učbenikov za zgodovino

<i>Podatki o virih za pisanje osnovnošolskih učbenikov za zgodovino</i>	<i>Janša-Zorn, Olga; Mihelič, Darja (2005). Koraki v času. Od prazgodovine skozi stari in srednji vek. Učbenik za 7. razred devetletke. Ljubljana: DZS. Izdaje: 2007, 2008, 2009.</i>	<i>Simonič Mervic, Karmen (2003). Stari svet: zgodovina za 7. razred devetletne osnovne šole. Ljubljana: Modrijan. Izdaje: 2004, 2006, 2007, 2009, 2011.</i>	<i>Otič, Marta; Potočnik, Dragan (2007). Zgodovina 7: svet skozi čas. Učbenik za zgodovino v sedmem razredu osnovne šole. Ljubljana: Mladinska knjiga.</i>	<i>Razpotnik, Jelka; Snoj, Damjan (2007). Raziskujem preteklost 7. Učbenik za zgodovino za 7. razred osnovne šole. Ljubljana: Rokus Klett. Izdaja: 2008.</i>
<i>Koliko je avtorjev, ki so napisali učbenik?</i>	2	1	2	2
<i>Kakšna je njihova izobrazba?</i>	<i>Dva doktorja znanosti</i>	<i>Profesor</i>	<i>En doktor znanosti, en profesor</i>	<i>En magister, en profesor</i>
<i>Ali so viri za pisanje učbenika navedeni?</i>	<i>Da</i>	<i>Ne</i>	<i>Ne</i>	<i>Ne</i>
<i>Ali so viri za slikovno gradivo navedeni?</i>	<i>Ne</i>	<i>Da</i>	<i>Ne</i>	<i>Da</i>

Pri osnovnošolskih učbenikih ugotavljamo, da sta osnovnošolske učbenike napisala dva avtorja ali le en avtor. Podatki o avtorjevi izobrazbi so navedeni pri učbeniku založbe DZS in Mladinska knjiga le v primeru, če gre za doktorje znanosti. Podatki o zaposlitvi avtorjev niso navedeni. Med 7 navedenimi avtorji v preglednici so trije avtorji doktorji znanosti, en magister znanosti in trije učitelji v osnovni šoli.

Uporabljeni viri za pisanje učbenika so navedeni le pri enem učbeniku (DZS), pri dveh učbenikih le viri za uporabljeno slikovno gradivo (pri učbeniku založbe Rokus Klett niso navedeni poimensko), v enem učbeniku (Mladinska knjiga) pa ni podatkov.

Med uporabljeni viri za pisanje učbenika pri založbi DZS je navedenih 59 knjig, od tega 32 v slovenskem jeziku, 16 v nemškem jeziku, drugi pa

v drugih jezikih. Za zgodovino današnjih arabskih držav predvidevamo, da bi se lahko uporabili naslednji viri oz. strokovna literatura: *Kronika človeštva, Mladinska knjiga, 1996*; *Svetovni popotnik, Egipt, Mladinska knjiga, 2001*; *Umetnost v slikah, Visoke kulture starega sveta, DZS, 1987*; *Umetnost v slikah, Klasična razdobja antike, DZS, 1987*.

Pri učbenikih založb Modrijan in Rokus Klett so navedeni viri za slikovno gradivo, vendar ne konkretno za slikovno gradivo, ki se nanaša na izbrano tematiko o arabski državi. Iz seznama virov predvidevamo, da bi lahko uporabili naslednje vire za slikovno gradivo, ki bi se nanašalo na zgodovino današnjih arabskih držav. Omenili bi: *Zakladi tisočletij, Modrijan, 1999*; *Veliki atlas svetovne zgodovine, DZS, 1999*; *Sveta dežela, Pomurska založba, 1993*; *Stari Egipt in njegova kraljestva, Cankarjeva založba, 2002*; *Zgodovina slikarske, kiparske in arhitekturne umetnosti, Modrijan, 1998*.

Iz navedb virov za pisanje učbenika ali navedb virov za slikovno gradivo v osnovnošolskih učbenikih ne moremo ugotoviti, kateri so bili uporabljeni viri, ki so jih avtorji uporabili za izbrano tematiko o arabski državi. Iz navedb virov pod dodatnim pisnim gradivom pa lahko izvemo, katere vire so avtorji uporabili za izbor pisnih odlomkov (že predstavljeno pri analizi dodatnega pisnega gradiva za osnovnošolske učbenike).

Preglednica št. 62: Podatki o virih za pisanje srednješolskih učbenikov za zgodovino

<i>Podatki o virih za pisanje srednješolskih učbenikov za zgodovino</i>	<i>Brodnik, Vilma; Jernejčič, Robert; Zgaga Srečko (2009). Zgodovina 1. Učbenik za 1. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS. Izdaje: 2009 – dotis, 2010, 2011.</i>	<i>Mlacović, Dušan; Urankar, Nataša (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS. Izdaja: 2011.</i>	<i>Berzelak, Stane (1996). Zgodovina 1 za tehniške in druge strokovne šole. Ljubljana: Modrijan. Izdaje: 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2003, 2004, 2006, 2007, 2009.</i>
<i>Koliko je avtorjev, ki so napisali učbenik?</i>	3	2	1
<i>Kakšna je njihova izobrazba?</i>	<i>En magister, dva profesorja</i>	<i>En doktor znanosti, en profesor</i>	<i>En magister</i>
<i>Ali so viri za pisanje učbenika navedeni?</i>	<i>Ne</i>	<i>Ne</i>	<i>Ne</i>
<i>Ali so viri za slikovno gradivo navedeni?</i>	<i>Da</i>	<i>Da</i>	<i>Da</i>

TRETJE POGLAVJE

Za srednjo šolo ugotavljamo, da so učbenike napisali trije, dva ali le en avtor. Podatki o avtorjevi zaposlitvi niso navedeni. Pri vseh je navedena izobrazba le, če gre za magistre ali doktorje znanosti. Med 6 navedenimi avtorji v preglednici je en doktor znanosti, dva magistra znanosti in 3 učitelji zgodovine v gimnazijah.

Ugotavljamo, da virov, od kod so vzeli podatke za pisanje učbenikov, avtorji niso navedli. Pri dveh učbenikih založbe DZS so navedeni viri za slikovno gradivo v seznamu na koncu učbenika, pri učbeniku Modrijan pa so viri za slikovno gradivo predstavljeni v uvodu v učbenik (predvsem so našteje slovenske knjižnice in muzeji).

Omenili bi tiste vire, ki bi se lahko uporabili za slikovno gradivo pri zgodovini današnjih arabskih držav: *Človek in čas: Prazgodovina/ Rečne kulture, Mladinska knjiga, 1997*; *Človek in čas: Klasična doba/ Helenistična doba, Mladinska knjiga, 1997*; *Človek in čas: Korenine srednjega veka, Mladinska knjiga, 1998*; *Človek in čas: Pozni srednji vek, MK, 1998*; *Človek in čas: Renesansa, MK, 1997*; *Človek in čas: Veliki imperiji, Mladinska knjiga, 1997*; *Kronika človeštva, Mladinska knjiga, 1996*; *Oxfordova enciklopedija zgodovine od pradednine do 19. stoletja, DZS, 1993*; *Zgodovina v slikah 700–950, DZS, 1976*; *Zgodovina v slikah 950–1200, DZS, 1977*; *Zgodovina v slikah 1200–1454, DZS, 1977*; *Zgodovina v slikah 1454–1600, DZS, 1977*; *Zgodovina v slikah 1600–1714, DZS, 1977*; *Zgodovina v slikah 1714–1790, DZS, 1978 idr.*

V učbeniku za 1. letnik založbe DZS sta za slikovno gradivo na str. 312 in 314 navedena dva vira: *Enciklopedija verstev sveta, Slovenska knjiga, 1999*; *World Religions, Dorling Kindersley, 1997*.

V učbeniku za 2. letnik založbe DZS so za slikovno gradivo navedeni naslednji viri: za sliko na str. 193 zgoraj: *L'orient des Croisades, Gallimard Jeunesse, 1991*, za sliko na str. 190 in 192: *John M. Roberts, Knauers illustrierte Weltegeschichte, Mittelalter und frühe Neuzeit; Verlagsgruppe Weltbild GmbH, Augsburg, 2003* – original: *The Illustrated history of the World, založbe Editorial debate SA 1998* in za sliko na strani str. 189 dva starejša učbenika za zgodovino: *Brodnik Vilma idr. Zgodovina 1, DZS, 1999* in *Hozjan Andrej idr. Zgodovina 2, DZS, 2000*.

Iz navedb virov za slikovno gradivo v srednješolskih učbenikih lahko ugotovimo, da so avtorji uporabljali tuje izdaje, medtem ko za pisanje učbenikov ni navedb virov in ne moremo ugotoviti, katere vire so avtorji uporabljali za pisanje izbrane tematike o arabski državi. Iz navedb virov pod dodatnim pisnim gradivom pa lahko izvemo, katere vire so avtorji uporabili za izbor pisnih odlomkov v srednješolskih učbenikih (že predstavljeno pri analizi dodatnega pisnega gradiva za srednješolske učbenike).

ANALIZA PRIROČNIKOV IN UČITELJEVE UČNE PRIPRAVE

Pri načrtovanju učne ure o nastanku arabske države in islama si učitelji zgodovine lahko pomagajo z učbeniki, delovnimi zvezki ali atlasi vseh založb. Založbe na svojih spletnih straneh ponujajo elektronska gradiva, letne učne priprave, rešitve nalog v delovnih zvezkih, priročnike za učitelje idr.

Spletne strani založb so naslednje:

- spletna stran založbe DZS: <http://vedez.dzs.si/dokumenti/dokument.asp?id=158>;
- spletna stran založbe Modrijan: <http://www.modrijan.si/slv/Solski-program/Solski-program>;
- spletna stran založbe Mladinska knjiga: http://www.mladinska.com/sola/ucbeniki_mkz;
- spletna stran založbe Rokus Klett: <http://www.rokus-klett.si/za-ucitelje>.⁶⁹

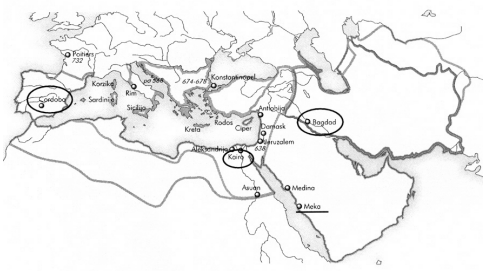
Pri načrtovanju in izvedbi učne ure učitelji lahko uporabijo tisti učbenik, delovni zvezek ali atlas, ki ga izberejo za svoje učence.

Učiteljem zgodovine so lahko v pomoč priročniki za učitelje. V osnovni šoli sta dva priročnika za učitelje za izbrano tematiko v 7. razredu, in sicer sta izšla pri založbi DZS in Rokus Klett, v srednji šoli pa še ni priročnikov, ki bi vključevali tudi izbrano tematiko.

⁶⁹ Spletne strani so bile dostopne 1. 6. 2011.

TRETJE POGLAVJE

Preglednica št. 63: Vsebina osnovnošolskih priročnikov za zgodovino

<p>Vsebina osnovnošolskih priročnikov za zgodovino</p>	<p>Rode, Marjan (2006). <i>Koraki v času. Od prazgodovine skozi stari in srednji vek. Gradivo za učitelje. Ljubljana: DZS, str. 38.</i></p>	<p>Razpotnik, Jelka; Snoj, Damjan (2007). <i>Raziskujem preteklost 7. Priročnik za učitelje za zgodovino za 7. razred osnovne šole Ljubljana: Rokus Klett, str. 91–92. http://www.deveteletka.net/resources/files/doc/test/OS_zgodovina/7.%20razred/Prirocniki_priprave/ZGO_7_PRIR.pdf (14. 3. 2010).⁷⁰</i></p>
<p>Vsebina</p>	<p><i>Priročnik vsebuje rešitve nalog, ki se nanašajo na Arabce iz delovnega zvezka:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Od letnice rojstva odšteje 66 let. 2. Prvi odlomek pravi, da nevernika na sodni dan čaka kazen. Drugi odlomek zapoveduje, da se verniki držijo prisega oziroma kaj naj storijo, če jo prelomijo. 3. Koran je muslimanom sveta knjiga, ki jih uči življenja in kaže pot v večno srečo. 4. Arabci so ohranili marsikatero antično besedilo, ki bi bilo sicer izgubljeno. Učitelj naj poudari tudi medicinsko in matematično znanje (ničla, arabske številke), ki so ga od Arabcev prejeli Evropejci. 	<p><i>Priročnik vsebuje rešitve nalog, ki se nanašajo na temo Kako sta se širila arabska država in islam:</i></p> <p>MOHAMED JE ZDRUŽIL ARABCE</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. <ol style="list-style-type: none"> A. Na zemljevidu pobarvaj največji obseg arabske države. B. Podčrtaj prvo središče arabske države (še v času življenja Mohameda). C. Obkroži glavna mesta kasneje nastalih kalifatov. Č. Črtkano podčrtaj kraj, pri katerem je frankovska vojska premagala Arabce in ustavila njihovo napredovanje v Evropi. <ol style="list-style-type: none"> D. Španija, Portugaljska. E. Perzija, Bizantinsko cesarstvo. <p>ISLAM – VERA V BOGA ALAHA</p> <ol style="list-style-type: none"> 2. <ol style="list-style-type: none"> A. mošeja, džamija B. z njega kličejo k molitvi C. da se verniki umijejo Č. arabeske, kaligrafski okraski D. Koran E. določajo vsakdanje življenje (prehrano, oblačenje), družinsko in družabno življenje <p>RAZVITA ARABSKA IN ISLAMSKA KULTURA</p> <ol style="list-style-type: none"> 3. <p>MATEMATIKA: Arabske številke; Algebra;</p> <p>MEDICINA: Operacije; Preučevanje delovanja očesa; Krvni obtok v pljučih</p> <p>ASTRONOMIJA: Opazovanje zvezd; Določitev gibanja Zemlje okoli Sonca</p> <p>GEOGRAFIJA: Zemljevidi</p>

⁷⁰ Zemljevid in miselni vzorec sta objavljena z dovoljenjem založbe Rokus Klett.

IZBRANA TEMATIKA O ARABSKI DRŽAVI ...

Vsebinska osnovnošolskih priročnikov za zgodovino	Rode, Marjan (2006). <i>Koraki v času. Od prazgodovine skozi stari in srednji vek. Gradivo za učitelje.</i> Ljubljana: DZS, str. 38.	Razpotnik, Jelka; Snoj, Damjan (2007). <i>Raziskujem preteklost 7. Priročnik za učitelje za zgodovino za 7. razred osnovne šole</i> Ljubljana: Rokus Klett, str. 91–92. http://www.devzetletka.net/resources/files/doc/test/OS_zgodovina/7.%20razred/Prirocniki_priprave/ZGO_7_PRIR.pdf (14. 3. 2010).
Vsebinska		<p>4.</p> <p>Tri slike: kaligrafski okraski, arabeske, zbirka zgodb Tisoč in ena noč</p> <p>Miselni vzorec:</p>

Osnovnošolski priročniki vključujejo rešitve nalog iz delovnega zvezka (Preglednica št. 58). Priročnik založbe Rokus Klett učiteljem pomaga izvesti učno uro na ta način, da predlaga vrsto nalog za uvodno motivacijo učencev ter različne aktivnosti učencev med učno uro, ki se nanašajo na preučevanje pisnih virov, zapisovanja učne snovi, ponovitev učne snovi itd. Učiteljem priročnik priporoča učno gradivo (knjige, videokasete, spletne strani itd.) na to tematiko.

Priročnik Rokus Klett predlaga učiteljem, da naj dosežejo, da znajo učenci opisati značilnosti islamske vere, navesti ozemlja, ki so jih osvojili Arabci, opisati značilnosti arabske umetnosti ter navesti in oceniti dosežke arabske in islamske znanosti.

Za uvodno učno motivacijo priročnik predlaga motivacijsko tehniko – rebus:

“Učitelj na tablo oziroma prosojnico nariše rebuse (enega ali več), ki jih morajo učenci rešiti. Rešitve so posamezni pojmi iz arabske oziroma islamske zgodovine. Na primer: IS in narisana lama, zadnji a pa prečrtan ... Ko učenci rebus(e) rešijo, jih učitelj pozove, da pojasnijo zapisane pojme.”⁷¹

⁷¹ Razpotnik, Jelka; Snoj, Damjan (2007). *Raziskujem preteklost 7. Priročnik za učitelje za zgodovino za 7. razred osnovne šole* Ljubljana: Rokus Klett, str. 91. http://www.devzetletka.net/resources/files/doc/test/OS_zgodovina/7.%20razred/Prirocniki_priprave/ZGO_7_PRIR.pdf (14. 3. 2010).

TRETJE POGLAVJE

Za uvodno motivacijo ali ponovitev učitelji lahko uporabijo premetanke:

“Učenci premečejo črke in dobili bodo naslednje pojme: ASTROLAB, KVADRANT, ARABESKE, UNIVERZE. Vsak pojem naj obrazložijo.”⁷²
(BALASTRO – TNAR DAVK – AAEKRBSE – ZEERVIUN).

Priročnik predlaga uporabo nalog, ki se nanašajo na pisno gradivo:

“Učenci preberejo pisni vir v učbeniku na strani 106 in ga analizirajo:

- *O katerih dogodkih govori vir?*
- *Kako velika je bila arabska vojska?*
- *Kako so v viru prikazani Arabci (pozitivno ali negativno)?*

/.../

Učenci preberejo pisna vira v učbeniku na strani 108 in ju analizirajo:

- *Katera dejanja prepoveduje pričujoče besedilo iz Korana?*
- *Kako se mora obnašati muslimanka do moža?*
- *Kaj Koran pravi glede ženskega okrasja in oblačil?*
- *Kakšen je odnos muslimana do Alaha?*

/.../

Učenci preberejo zeleno obarvano besedilo o muslimanskem prispevku k razvoju znanosti (v učbeniku na strani 109), nato

- *zapišejo arabske številke od 1 do 10;*
- *narišejo preprost krvni obtok v pljučih;*
- *izdelajo zemljevid arabskega ozemlja v Evropi, pri čemer uporabijo arabska krajevna imena.*

/.../

Učenci preberejo knjižno delo Tisoč in ena noč: arabske pripovedke (Karantanija, 1999) in narišejo zgodbo ene od pripovedk.”⁷³

Priročnik predlaga več nalog, ki se nanašajo na zapis učne snovi:

“Učenci v obliki miselnega vzorca predstavijo glavne značilnosti arabske zgodovine v času Mohameda: prerok in islam, širjenje arabske države, voditelj Arabcev.

/.../

⁷² Prav tam.

⁷³ Prav tam, str. 91–92.

Učenci preberejo poglavje Mohamed je združil Arabce v učbeniku na straneh 106–107. Izdelajo kronološko tabelo o razvoju arabske države.”⁷⁴ (Pred Mohamedom: več, med seboj bojujočih se plemen; Hedžra; Smrt Mohameda; Kalifi)

Priročnik navaja učence na raziskovanje:

“Učenci s pomočjo literature in spletnih strani poiščejo podatke o Mohamedu ter jih predstavijo v kratkem referatu.

.../

Učenci lahko raziščejo današnji položaj muslimanov v Republiki Sloveniji. Pri tem jim učitelj lahko pomaga z vprašanji:

- *Koliko muslimanov živi v Sloveniji?*
- *Od kod so prišli v Slovenijo?*
- *Kje se zbirajo k molitvi?*
- *Koliko mošej oziroma džamij je danes v Sloveniji?”⁷⁵*

Priročnik podaja dodatne informacije, ki jih učitelji lahko dodajo pri razlagi:

“Španska pokrajina Andaluzija je bila sedež arabske oblasti v Evropi vse do leta 1492. Arabci so zgradili mnoge mošeje, a ohranjena je le ena – v španščini imenovana La Mezquita–Catedral de Córdoba (mošeja – katedrala). Ogromno zgradbo so začeli graditi v drugi polovici 8. stoletja, nato nadaljevali z gradnjo v 9. in 10. stoletju, v 13. stoletju pa je bila spremenjena v katedralo. Arabci in srednjeveški Evropejci so jo označili za čudež. Mošeja je bila zgrajena na temeljih rimskega svetišča in kasnejše vizigotske stavbe. Zgradba je imela 850 stebrov ter so jo okraševale številne arkade, arabeske, mozaiki in čudovita okna. Celotna zgradba je bila namenjena številnim dejavnostim, mošeja je bila le del stavbe. Tako sta se v zgradbi nahajala tudi sodišče in šola. Najdeni zapisi iz tistega časa dokazujejo bogato znanje arabskih in islamskih učenjakov.

Več o tej znameniti mošiji–katedrali lahko najdete na spletni strani www.mezquitacatedral.es (spletna stran je le v španščini).”⁷⁶

⁷⁴ Prav tam, str. 91.

⁷⁵ Prav tam, str. 91–92.

⁷⁶ Prav tam, str. 91.

TRETJE POGLAVJE

Priročnik predlaga vprašanja, ki učence navajajo na kritično razmišljanje:
– “Zakaj nekateri ljudje v zahodnem svetu nasprotujejo islamski veri?
/.../

- *Kolikšen je delež muslimanov v zahodnem svetu? Ali imajo ti muslimani možnost, da obiskujejo svoje obrede neovirano?*
- *Morda učenci poznajo katero izmed nasilnih islamskih skupin? Kaj vedo o njej? Kje so dobili vedenje o tej skupini?*
- *Zakaj se mnoge islamske skupine za svoje pravice bojujejo z nasiljem? Proti komu se bojujejo?*
- *Kakšno vlogo islam namenja ženskam?”*⁷⁷

Za zaključno ponovitev priročnik predlaga še ponovitevna vprašanja:

- *“Na kakšen način je Mohamed združil arabska plemena?*
- *Zakaj muslimani Mohameda imenujejo prerok?*
- *Zakaj je Koran za muslimane sveta knjiga?*
- *Kako se deli Koran?*
- *Katere vede so razvijali islamski učenjaki?*
- *Kakšna je bila islamska umetnost?*
- *Učenci rešijo rubriko Ponovimo v delovnem zvezku, stran 67.”*⁷⁸

Priročnik ima zbrano učno gradivo (na str. 80–82), ki ga lahko učitelji uporabijo za poglavje Evropski zgodnji srednji vek: ponovno rojstvo Evrope, v katero spada tudi tema Kako sta se širila arabska država in islam. Izbrali smo nekatere spletne strani v angleškem jeziku, ki so navedene v tem priročniku za arabski in islamski svet v srednjem veku: www.teacheroz.com/religions.htm; www.ucalgary.ca/applied_history/tutor (5. 6. 2011).⁷⁹

Za pisno načrtovanje in pripravo učne ure učitelji lahko uporabijo različne formularje oz. obrazce.

Spodnji primer je obrazec za zapis poteka učne ure, ki vsebuje načrtovanje uvodnega dela (uvajanje), glavnega dela učne ure (obravnavanje nove učne snovi, sprotno ponavljanje in urjenje učne snovi) ter zaključnega dela učne ure (ponavljanje, preverjanje znanje učencev). Ker gre za preglednico, se lahko ugotovi, kaj se istočasno dogaja v razredu, kaj

⁷⁷ Prav tam, str. 92.

⁷⁸ Prav tam.

⁷⁹ Prav tam, str. 82.

IZBRANA TEMATIKA O ARABSKI DRŽAVI ...

dela učitelj in kaj učenci ter tudi katere učne oblike, metode ali sredstva se uporabljajo v določenih učnih situacijah.

Preglednica št. 64: Obrazec za zapis poteka učne ure⁸⁰

<i>UVODNI DEL: UVAJANJE</i>			
<i>ČAS</i>	<i>UČITELJ</i>	<i>UČENEC</i>	<i>UČNE OBLIKE, METODE, TEHNIKE UČILA/UČNI PRIPOMOČKI</i>
<i>GLAVNI DEL: OBRAVNAVANJE UČNE SNOVI IN SPROTNO PONAVLJANJE</i>			
<i>VSEBINSKI POUČENI</i>	<i>UČITELJ</i>	<i>UČENEC</i>	<i>UČNE OBLIKE, METODE, TEHNIKE UČILA/UČNI PRIPOMOČKI</i>
<i>1.</i>			
<i>(čas)</i>			
<i>2.</i>			
<i>(čas)</i>			
<i>3.</i>			
<i>(čas)</i>			
<i>ZAKLJUČNI DEL: ZAKLJUČNO PONAVLJANJE IN PREVERJANJE</i>			
<i>ČAS</i>	<i>UČITELJ</i>	<i>UČENEC</i>	<i>UČNE OBLIKE, METODE, TEHNIKE UČILA/UČNI PRIPOMOČKI</i>

⁸⁰ Avtorica obrazca je Danijela Trškan. Obrazec uporabljajo študentje zgodovine pedagoške smeri pri predmetu Didaktika zgodovine na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani.

TRETJE POGLAVJE

Spodnji primer je izpolnjen obrazec zapisa izvedbe učne ure z naslovom Arabška država v 7. razredu osnovne šole za vsebinski poudarek z naslovom Arabška kultura.

Preglednica št. 65: Arabška kultura⁸¹

<i>Vsebinski poudarek</i>	<i>UČITELJ</i>	<i>UČENEC</i>	<i>UČNE OBLIKE, METODE, TEHNIKE UČILA/UČNI PRIPOMOČKI</i>
3. Arabška kultura 8 minut	<p>Arabci so razvili zelo visoko kulturo. Pri razvoju le-te so jim pomagala tudi osvajanja, saj so tako spoznali kulturo drugih narodov, od katerih so črpali različne dosežke. Islamska umetnost se je najbolj uveljavila v arhitekturi. Gradili so veličastne stavbe – mošeje, džamije. Na učnem listu imate mošejo.</p> <p>Kakšne so mošeje po zunanosti?</p> <p>Ob mošejah so nastale univerze, na katerih se je razvijala znanost – prevajali so dela grških in perzijskih učenjakov ter jih hranili v knjižnicah.</p> <p>Islamska umetnost se je razvila tudi v glasbi in književnosti. Pisali so pravljice. Ali kdo pozna naslov knjige, v kateri so zbrane številne perzijske, indijske, arabske in druge pravljice?</p> <p>Napredovali so v astronomiji. Izpopolnili so astronomske in navigacijske instrumente (kompas, krmilo ...), določili imena nekaterim zvezdam itd.</p> <p>Ali se še spomnite imena velike zvezde, ki smo jo omenili v pravljici na začetku ure?</p> <p>Bili so strokovnjaki za medicino:</p> <ul style="list-style-type: none"> – izvajali so operacije z anestezijo; – izdelovali so sirupe in zdravila iz rastlin; – ustanovili so prve lekarne in farmacevtske šole; – imeli so že bolnišnice itd. <p>Na učnem listu si poglejte sliko, ki prikazuje, da ranjencu na bojnem polju odstranjujejo puščico.</p>	<p>Učenci poslušajo.</p> <p>Učenci gledajo.</p> <p>Predviden odgovor: Imajo kupolasto streho, minarete.</p> <p>Učenci poslušajo.</p> <p>Predviden odgovor: Tisoč in ena noč</p> <p>Učenci poslušajo.</p> <p>Predviden odgovor: Aldebaran.</p> <p>Učenci poslušajo.</p> <p>Učenci gledajo in poslušajo.</p>	<p>Frontalna oblika Metoda razlage</p> <p>Metoda slikovne demonstracije Učni list</p> <p>Metoda dela s slikovnim gradivom Vir: Mošeja v Asuanu, Egipt; http://sl.wikipedia.org/wiki/Mo%C5%A1eja</p> <p>Metoda razlage</p> <p>Metoda razgovora</p> <p>Metoda razlage</p> <p>Metoda razgovora</p> <p>Metoda razlage</p> <p>Metoda slikovne demonstracije Učni list</p>

⁸¹ Dolinar, Sanja (2010). Arabška država – učna priprava. Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. Učno uro je Sanja Dolinar izvedla 3. 3. 2010 na Osnovni šoli Jožeta Moškriča v Ljubljani.

IZBRANA TEMATIKA O ARABSKI DRŽAVI ...

<i>Vsebinski poudarek</i>	<i>UČITELJ</i>	<i>UČENEC</i>	<i>UČNE OBLIKE, METODE, TEHNIKE UČILA/UČNI PRIPOMOČKI</i>
	<p>Kaj nam to pove?</p> <p>Dokazali so se v matematiki. Od Indijcev so prevzeli številke (arabske številke) in ničlo ter jih posredovali Evropi. Uporabljamo jih še danes.</p> <p>Katere številke smo uporabljali pred arabskimi številkami?</p> <p>Dobro razvito so imeli obrt (izdelovali so preproge, izdelke iz tkanin, usnja, stekla ...) in trgovino (sladkorni trs, bombaž, arabske konje ...). V Evropo so od Kitajcev prinesli papir.</p> <p>Učencem zastavim ponovitevno vprašanje.</p> <p>Kaj vse so Arabci prinesli Evropejcem oz. svetu?</p>	<p>Predviden odgovor: Da so poskrbeli za ranjene v bojih, da je vsaka vojska imela s seboj tudi "zdravnike". Učenci poslušajo.</p> <p>Predviden odgovor: Rimske številke. Učenci poslušajo.</p> <p>Predviden odgovor: Arabske številke, ničlo, papir, arabske konje, izpopolnili so astronomske in navigacijske instrumente, poimenovali nekatere zvezde ...</p>	<p>Metoda dela s slikovnim gradivom Vir: Borisov, P. (1985). Zgodovina medicine. Ljubljana: Cankarjeva založba, str. 93. Metoda razlage</p> <p>Metoda razgovora Metoda razlage</p> <p>Metoda razgovora</p>

Izbor vsebine, ki jo je naredila Sanja Dolinar za zgodovino o arabski kulturi za učence v osnovni šoli, predstavlja njihov zapis učne snovi v zvezkih:

1. Imeli so visoko razvito kulturo. Preko osvajanj so spoznavali kulturo drugih narodov in od njih črpali različne dosežke.
2. Arhitektura – gradili veličastne stavbe (mošeje, džamije ...). Ob mošejah so nastale univerze in knjižnice.
3. Islamska umetnost v glasbi in književnosti: zbirka pravljic Tisoč in ena noč.
4. Astronomija – izpopolnili so astronomske in navigacijske instrumente (kompas, krmilo), določili imena nekaterim zvezdam ...
5. Medicina – operacije z anestezijo, izdelovali sirupe in zdravila iz rastlin, imeli bolnišnice ...
6. Matematika – arabske številke (od Indijcev), ničla.
7. Obrt – izdelki iz tkanin, preproge ...
8. Trgovina – sladkorni trs, bombaž, arabski konji, v Evropo prinesli papir (od Kitajcev).⁸²

V srednji šoli še ni priročnikov za učitelje za posamezni letnik.

V priročniku za učitelje Brodnik, Vilma; Popovič Lozar, Gordana; Krivec Čarman, Damjana; Stergar, Tanja; Burjak, Matjaž; Bizjak, Sonja;

⁸² Prav tam.

TRETJE POGLAVJE

Globočnik, Milena; Gerden, Violeta; Zgaga, Srečko (2010). Posodobitve pouka v gimnazijski praksi. Zgodovina. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo pa ni primerov, ki bi se nanašali konkretno na to izbrano tematiko. Vendar priročnik usmerja učitelje pri načrtovanju učne ure z upoštevanjem učnega načrta.

Prva preglednica prikazuje načrtovanje širše teme iz učnega načrta, lahko obvezne ali izbirne teme po novem učnem načrtu iz leta 2008.⁸³

Preglednica št. 66: Načrt za širšo temo⁸⁴

1. Naslov širše teme	STIČIŠČA KULTUR	
2. Učni sklopi (zasnovani so na temelju vsebin iz učnega načrta, ki se jih lahko združi v en sklop, ali razgradi v več sklopov; učni sklop je načrtovan za eno ali več učnih ur)	<i>Učni načrt:</i> ⁸⁵ <i>Rusija</i> <i>Vikingi</i> <i>Arabci</i> <i>Bizanc</i> <i>Mongoli</i> <i>Osmani</i> <i>Črna Afrika</i> <i>Kitajska</i> <i>Amerika</i> <i>Japonska</i> <i>Indokitajska</i>	<i>Učbenik za 2. letnik gimnazije:</i> ⁸⁶ <i>Bizantinsko cesarstvo</i> <i>Arabci</i> <i>Vikingi</i> <i>Srednjeveška Rusija</i> <i>Osmanski imperij</i> <i>Mongoli</i> <i>Kitajska</i> <i>Japonska</i> <i>Jugovzhodna Azija, Indija, Perzija</i> <i>Podsaharska Afrika</i> <i>Amerika</i>
3. Ključni koncepti iz učnega načrta in splošni zgodovinski koncepti	<i>Ključni koncepti širše teme:</i> <i>Splošni zgodovinski koncepti:</i>	
4. Ključne kompetence iz učnega načrta		

⁸³ Učni načrt. Zgodovina. Gimnazija. Splošna gimnazija. Obvezni predmet (280 ur). Sprejeto na 110. seji Strokovnega sveta RS za splošno izobraževanje 14. 2. 2008. http://portal.mss.edus.si/msswww/programi2008/programi/media/pdf/ucni_nacrti/UN_ZGODOVINA_280_UR_gimn.pdf (26. 9. 2008).

⁸⁴ V celoti vzeto (razen podatkov iz učnega načrta in učbenika) iz: Brodnik, Vilma; Popovič Lozar, Gordana; Krivec Čarman, Damjana; Stergar, Tanja; Burjak, Matjaž; Bizjak, Sonja; Globočnik, Milena; Gerden, Violeta; Zgaga, Srečko (2010). Posodobitve pouka v gimnazijski praksi. Zgodovina. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, str. 51–54.

⁸⁵ Učni načrt. Zgodovina. Gimnazija. Splošna gimnazija. Obvezni predmet (280 ur). Sprejeto na 110. seji Strokovnega sveta RS za splošno izobraževanje 14. 2. 2008, str. 26. http://portal.mss.edus.si/msswww/programi2008/programi/media/pdf/ucni_nacrti/UN_ZGODOVINA_280_UR_gimn.pdf (26. 9. 2008).

⁸⁶ Mlacovič, Dušan; Urankar, Nataša (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS: Izdaja: 2011.

IZBRANA TEMATIKA O ARABSKI DRŽAVI ...

<p>5. Operativni cilji širše teme (pričakovani dosežki/rezultati):</p> <p>I. sklop (vsebinski): operativni cilji oz. pričakovani dosežki/rezultati, ki se nanašajo na znanje in razumevanje zgodovinskih dogodkov, pojavov, procesov</p> <p>II. sklop (proceduralni): operativni cilji oz. pričakovani dosežki/rezultati, ki se nanašajo na razvijanje spretnosti in veščin</p> <p>III. sklop (odnosni oz. vzgojni): operativni cilji oz. pričakovani dosežki/rezultati, ki se nanašajo na razvijanje odnosov, ravnanja, naravnosti, stališč</p>	
6. Kroskurikularne teme	
7. Medpredmetno povezovanje	
8. Didaktični pristopi	
9. Preverjanje znanja	
10. Ocenjevanje znanja	
11. Področja vrednotenja (preverjanja in ocenjevanja znanja) iz učnega načrta	
12. Opisni kriteriji po področjih vrednotenja dosežkov/rezultatov (evidenc)	
13. Učbeniki in druga učila ter didaktična gradiva	
14. Literatura (izbor)	
15. Refleksija profesorja: – Kaj mi je uspelo? – Kaj moram izboljšati?	
16. Refleksija dijakov (obrazci za refleksijo, portfolio)	

TRETJE POGLAVJE

Druga preglednica prikazuje elemente, ki jih učitelj lahko načrtuje za posamezno učno uro.

Preglednica št. 67: Načrt učne ure oz. učnega problema⁸⁷

<i>Širša tema: OD MAGIJE DO RELIGIJE⁸⁸</i>
<i>Učni sklop: NASTANEK SVETOVNIH RELIGIJ</i>
<i>Učni problem: ISLAM</i>
<i>Tematski cilj/-i iz učnega načrta:</i>
<i>Dijaki/-nje:</i>
<i>Operativni procesni cilji (zajemajo vsebine, spretnosti, dejavnosti, miselne procese, ključne koncepte, ključne kompetence, izdelke ...) oz. pričakovani dosežki.</i>
<i>Dijaki/-nje:</i>

⁸⁷ Vzeto iz Brodnik, Vilma; Popovič Lozar, Gordana; Krivec Čarman, Damjana; Stergar, Tanja; Burjak, Matjaž; Bizjak, Sonja; Globočnik, Milena; Gerden, Violeta; Zgaga, Srečko (2010). Posodobitve pouka v gimnazijski praksi. Zgodovina. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, str. 55–58.

⁸⁸ Širša tema Od magije do religije vključuje temo Nastanek svetovnih religij, kamor spada tudi islam:

"a) Magične predstave o človeku in svetu

1) Človek kot duhovno bitje in potreba po ritualih

2) Od magije do religije

3) Podobne pojavne oblike duhovnega življenja na določeni stopnja razvoja pri različnih kulturah (študijski primeri)

b) Nastanek svetovnih religij

1) Krščanstvo: nastanek, širjenje, duhovna in socialna sporočila, vpliv na kulturo, stiki z drugimi religijami in kulturami

2) Judovstvo, hinduizem, budizem, konfucionizem, islam (študijski primer): nastanek, širjenje, duhovna in socialna sporočila, vpliv na kulturo, stiki z drugimi religijami in kulturami"

Vzeto iz: Učni načrt. Zgodovina. Gimnazija. Splošna gimnazija. Obvezni predmet (280 ur). Sprejeto na 110. seji Strokovnega sveta RS za splošno izobraževanje 14. 2. 2008, str. 20–21. http://portal.mss.edus.si/msswww/programi2008/programi/media/pdf/ucni_nacrti/UN_ZGODOVINA_280_UR_gimn.pdf (26. 9. 2008).

IZBRANA TEMATIKA O ARABSKI DRŽAVI ...

Pričakovani rezultati izhajajo iz operativnih procesnih ciljev oz. pričakovanih dosežkov. Opredeljeni so glede na to, kaj želimo, da dijaki znajo ob koncu obravnave te učne vsebine.

Dijaki/-nje:

Ključne kompetence:

Ključni koncepti širše teme:

Splošni zgodovinski koncepti:

Medpredmetne povezave:

Didaktični pristopi:

Refleksija dijaka:

Refleksija učitelja:

Potek učnega procesa:

Dejavnosti, vezane na organizacijo učnega procesa:

Dejavnosti učitelja

Dejavnosti dijaka

Za pripravo učitelji lahko uporabljajo starejše učbenike, ki niso več v uporabi. Za izbrano tematiko o arabski državi učitelji lahko uporabijo naslednje učbenike:

- Brodnik, Vilma; Jernejčič, Robert; Radonjič, Zoran; Urankar-Dornik, Tjaša (1997). Zgodovina 1. Učbenik za prvi letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 220–227. Izdaje: 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2007, 2008.
- Berzelak, Stane (2002). Stare dobe: zgodovina za 1. letnik gimnazij. Ljubljana: Modrijan, str. 163–165. Izdaji: 2003, 2006.
- Kremenšek, Marija (1989). Zgodovina 1. Ljubljana: DZS, str. 133–123, 140–142. Izdaje z drugo naslovnico: 1990, 1991, 1992, 1993, 1994, 1995.

Primer za pripravo vsebine o družbeni ureditvi v času Omajadov

“V arabski državi sta bili oblast in religija neločljivo povezani. Kalif je predstavljal političnega in verskega poglavarja, toda prevladovala je njegova politična funkcija. Uprava za prvih, voljenih kalifov (632–661), ki so imeli središče v Medini, je bila preprosta. Sredstva zanjo so dobili od vojnega plena, davka, ki so ga morali plačevati nemuslimani, in prispevka za reveže, ki ga je moral plačevati vsak musliman. Širjenje in heterogenost države sta zahtevala oblikovanje razvejanega uradniškega aparata. Omajadski kalifi so prenesli prestolnico v Damask (Sirija), kjer so vladali po vzoru orientalnih despotov. Kalifat je postal deden.

Arabska družba je vsebovala suznjelastniške in fevdalne prvine. Izhajala je iz različnih družbenih odnosov, ki so obstajali v predislamskem obdobju. V Egiptu so kmetje že dolgo obdelovali kot zakupniki zemljo, ki je bila načeloma državna. V Siriji in Palestini je bila zemlja razdeljena na vladarska in cerkvena posestva, ki so jih dajali veliki zakupniki v obdelavo kolonom. V Iraku in Iranu so veleposestniki pripadali kraljevski družini in aristokraciji, zemljo pa so obdelovali kmetje ali sužnji. S prihodom Arabcev so državna posestva in posestva sovražnikov nove oblasti pripadla državi osvajalcev. Vsi nemuslimanski zemljiški lastniki, katerim niso zaplenili zemlje, so plačevali zemljiški davek, zemljarino, celotno nemuslimansko prebivalstvo je moralo plačevati glavarino, davek od vseh za delo sposobnih moških.

Arabci so bili najvišji družbeni sloj. Čutili so se večvredne od drugih. Živeli so v mestih in utrjenih taboriščih. Uglednejši od njih so dobili državno zemljo v dedni zakup ali samo v večinoma dosmrtni užitek kot nekakšno plačilo za določeno vojaško ali civilno službo. Pobirali so zemljarino (in glavarino) od podložnih kmetov, sami pa so plačevali državi desetino od svojih prihodkov. V 10. stoletju so se okrepile tejnje, po katerih so posestva z omejeno lastnino obravnavali kot dedna posestva, kar je prispevalo k slabitvi centralne oblasti.”⁸⁹

Za načrtovanje učne ure o arabski državi in islamu imajo učitelji na voljo različne učbenike, delovne zvezke, priročnike (starejše in veljavne), spletne strani idr., kar jim omogoča, da lahko pestro izvedejo učno uro na izbrano tematiko ter poudarijo predvsem dosežke arabske kulture.

⁸⁹ Brodnik, Vilma; Jernejčič, Robert; Radonjič, Zoran; Urankar-Dornik, Tjaša (1997). Zgodovina 1. Učbenik za prvi letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 223–224.

PODOBA ARABCEV PRI IZBRANI TEMATIKI

Za konec bi radi odgovorili še na vprašanje, kaj avtorji sporočajo glede na vse analizirane elemente oz. kakšna je podoba Arabcev pri izbrani tematiki o arabski državi v vseh zgodovinskih učbenikih.

Preglednica št. 68: Pomen izbrane tematike o arabski državi v osnovnošolskih in srednješolskih učbenikih

<i>Pomen izbrane tematike o arabski državi v osnovnošolskih in srednješolskih učbenikih</i>	<i>Janša-Zorn, Olga; Mihelič, Darja (2005). Koraki v času. Od prazgodovine skozi stari in srednji vek. Učbenik za 7. razred devetletke. Ljubljana: DZS, str. 85–86. Izdaje: 2007, 2008, 2009.</i>	<i>Simonič Mervic, Karmen (2003). Stari svet: zgodovina za 7. razred devetletne osnovne šole. Ljubljana: Modrijan, str. 113–114. Izdaje: 2004, 2006, 2007, 2009, 2011.</i>	<i>Otič, Marta; Potočnik, Dragan (2007). Zgodovina 7. svet skozi čas. Učbenik za zgodovino v sedmem razredu osnovne šole. Ljubljana: Mladinska knjiga, str. 81–82.</i>	<i>Razpotnik, Jelka; Snoj, Damjan (2007). Raziskujem preteklost 7. Učbenik za zgodovino za 7. razred osnovne šole. Ljubljana: Rokus Klett, str. 106–109. Izdaja: 2008.</i>	<i>Brodnik, Vilma; Jernejčič, Robert; Zgaga Srečko (2009). Zgodovina 1. Učbenik za 1. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 312–315. Izdaje: 2009 – dotis, 2010, 2011.</i>	<i>Mlacović, Dušan; Urankar, Nataša (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 189–193. Izdaja: 2011.</i>	<i>Berzelak, Stane (1996). Zgodovina 1 za tehniške in druge strokovne šole. Ljubljana: Modrijan, str. 107–109. Izdaje: 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2003, 2004, 2006, 2007, 2009.</i>
<i>Koliko strani ima učbenik?</i>	144	180	123	143	320	304	254
<i>Koliko je strani za izbrano tematiko?</i>	2 strani	2 strani	2 strani	4 strani	4 strani	5 strani	1 stran in pol
<i>Kolikšen del učbenika predstavlja izbrana tematika?</i>	1,4 %	1,1 %	1,6 %	2,8 %	1,3 %	1,6 %	0,6 %

Izbrana tematika o arabski državi je tista zgodovinska tematika, ki se najbolj nanaša na zgodovino današnjih arabskih držav, saj je prisotna pri vseh elementih notranje strukture v osnovnošolskih učbenikih (glavno učbeniško besedilo, slikovno gradivo, dodatno pisno gradivo, vprašanja in pojmi). Ravno tako je pri srednješolskih učbenikih, le da pojmi v srednješolskih učbenikih za gimnazije niso več posebna rubrika. V vseh učbenikih glavno učbeniško besedilo prevladuje. V osnovnošolskih učbenikih je namenjeno tej tematiki od 1,1 do 2,8 % strani, v srednješolskih učbenikih pa od 0,6 do 1,6 % strani. Tej tematiki vsi avtorji

TRETJE POGLAVJE

učbenikov posvečajo največjo pozornost med vsebinami, ki se nanašajo na zgodovino današnjih arabskih držav.

Za vse analizirane elemente notranje strukture učbenikov smo sintetizirali ugotovitve o podobi Arabcev glede na islamsko vero, arabsko državo in arabsko kulturo za izbrano tematiko. Pozitivno in negativno podobo Arabcev predstavljamo v dveh preglednicah za osnovnošolske učbenike za zgodovino in dveh preglednicah za srednješolske učbenike za zgodovino, kjer smo zbrali podatke iz različnih elementov, to je učbeniškega besedila, dodatnega pisnega gradiva, opisov slikovnega gradiva, pojmov ali vprašanj.

Preglednica št. 69: Pozitivna podoba Arabcev v osnovnošolskih učbenikih za zgodovino

<i>Pozitivna podoba Arabcev v osnovnošolskih učbenikih za zgodovino</i>	<i>Janša-Zorn, Olga; Mihelič, Darja (2005). Koraki v času. Od prazgodovine skozi stari in srednji vek. Učbenik za 7. razred devetletke. Ljubljana: DZS, str. 85–86. Izdaje: 2007, 2008, 2009.</i>	<i>Simonič Mervic, Karmen (2003). Stari svet: zgodovina za 7. razred devetletne osnovne šole. Ljubljana: Modrijan, str. 113–114. Izdaje: 2004, 2006, 2007, 2009, 2011.</i>	<i>Otič, Marta; Potočnik, Dragan (2007). Zgodovina 7: svet skozi čas. Učbenik za zgodovino v sedmem razredu osnovne šole. Ljubljana: Mladinska knjiga, str. 81–82.</i>	<i>Razpotnik, Jelka; Snoj, Damjan (2007). Raziskujem preteklost 7. Učbenik za zgodovino za 7. razred osnovne šole. Ljubljana: Rokus Klett, str. 106–109. Izdaja: 2008.</i>
<i>Islamska vera</i>	Dolžnost vernikov je, da /.../ dajejo miloščino.	Sestavni del življenja vsakega vernika je tudi skrb za nemočne in obvezno dajanje miloščine.	... naj skrbijo za revne	– pomagati ubogim z darovi in denarjem
<i>Arabska država</i>	Mohamedov nauk je združil arabsko ljudstvo.	–	–	Mnogi prebivalci osvojenih ozemelj so sprejeli islamsko vero, saj so jih pritegnila njena sporočila in določila. Poleg tega so bili muslimani manj obdavčeni. Do pripadnikov drugih ver, zlasti krščanstva in židovske vere, so bili Arabci strpni. Mnogi kristjani in Judje so postali pomembni uradniki, znanstveniki ali svetovalci.

IZBRANA TEMATIKA O ARABSKI DRŽAVI ...

<p><i> Pozitivna podoba Arabcev v osnovnošolskih učbenikih za zgodovino</i></p>	<p><i> Janša-Zorn, Olga; Mihelič, Darja (2005). Koraki v času. Od prazgodovine skozi stari in srednji vek. Učbenik za 7. razred devetletke. Ljubljana: DZS, str. 85–86. Izdaje: 2007, 2008, 2009.</i></p>	<p><i> Simonič Mervic, Karmen (2003). Stari svet: zgodovina za 7. razred devetletne osnovne šole. Ljubljana: Modrijan, str. 113–114. Izdaje: 2004, 2006, 2007, 2009, 2011.</i></p>	<p><i> Otič, Marta; Potočnik, Dragan (2007). Zgodovina 7: svet skozi čas. Učbenik za zgodovino v sedmem razredu osnovne šole. Ljubljana: Mladinska knjiga, str. 81–82.</i></p>	<p><i> Razpotnik, Jelka; Snoj, Damjan (2007). Raziskujem preteklost 7. Učbenik za zgodovino za 7. razred osnovne šole. Ljubljana: Rokus Klett, str. 106–109. Izdaja: 2008.</i></p>
<p><i> Arabska kultura</i></p>	<p>Arabci so imeli v srednjem veku visoko razvito kulturo. Postavljali so veličastne zgradbe. Prevajali so znanstvena dela grških in perzijskih piscev in jih hranili v svojih knjižnicah. Številna knjižna dela starega veka so se ohranila po posredovanju Arabcev. Ob arabskih mošejah so nastajale univerze. Arabci so bili strokovnjaki za astronomijo, medicino in matematiko. Evropa je od njih dobila 'arabske' številke. Cvetela je tudi arabska obrt. Znani so bili arabski izdelki iz tkanin, usnja, stekla, gline. Z njimi so trgovali do Kitajske, od koder so v Evropo prinesli riž.</p>	<p>Utemeljili na primerih, zakaj je bila arabska znanost naprednejša od tedanje evropske.</p> <p>Arabski učenjaki so preučevali dosežke grških in prevajali njihova dela v arabščino. Razvili so matematiko, astronomijo in medicino. Zelo natančno so poznali zgradbo človeškega telesa in več stoletij pred evropskimi znanstveniki vedeli, kako deluje krvni obtok. Ena od pomembnih novosti za Evropo so bile številke, ki so jih Arabci prevzeli od Indijcev in posredovali Evropi. Arabska kultura je zapustila v zakladnici človeškega znanja tudi pravljice Tisoč in ena noč.</p>	<p>POMEMBNI DOSEŽKI ISLAMSKE CIVILIZACIJE</p> <p>Arabci so od podjarmljenih narodov, predvsem Perzijcev in Grkov, prevzeli občutek za veličastne stavbe, preproge, poezijo. Tako so svoje mošaje okrasili /z/ lepimi prepletanimi črtami v obliki rastlinskih in geometričnih vzorcev (arabeske), saj ne smejo upodabljati živali ali ljudi, in tako v umetnosti in arhitekturi razvili značilen slog, ki ga lahko opazujemo v deželah, ki so jih osvojili. Stavbe so pokrite s kupolastimi strehami, ob njih pa stojijo visoki stolpi, imenovani minareti. Arabci so tudi brali in prevajali spise slavnih grških učenjakov. Prav njim gre zasluga, da so evropski učenjaki po dolgih stoletjih teme spet odkrili slavna dela grških učenjakov. Pomembni so bili na področju astrologije, plovbe (izpopolnili so kompas, krmilo, astrolab) in medicine (njihovi zdravniki so izvajali operacije z anestezijo, izdelovali sirupe in zdravila iz rastlin itd.). Arabski učenjaki so dokazali, da je Zemlja okrogla. Njihovo znanje so pozneje prevzeli mnogi narodi.</p>	<p>Kateri so bili pomembni dosežki islamske kulture?</p> <p>Na področju medicine so islamski znanstveniki dosegli največji napredek. Muslimanski voditelji so gradili bolnice in kopeli, kajti muslimani so zelo skrbeli za čistočo. Slika iz muslimanske medicinske knjige prikazuje, kako deluje oko.</p> <p>RAZVITA ARABSKA IN ISLAMSKA KULTURA</p> <p>V /a/rabski državi so obstajala bogata in velika trgovska mesta kot so Bagdad, Damask, Medina, Córdoba in druga. Kalifi so prenavljali njihove palače, ulice, trge ter povečevali njihov blišč.</p> <p>V mestih so se nahajale tudi 'hiše modrosti' ali univerze, ki so bile središče znanja. Muslimani so znanje zelo spoštovali. Pismenost je bila splošno razširjena. V začetku so šole obiskovali vsi otroci, tudi deklice. Na univerzah so delovali znanstveniki in filozofi, ki so prihajali iz različnih delov arabske države.</p>

TRETJE POGLAVJE

<p><i>Pozitivna podoba Arabcev v osnovnošolskih učbenikih za zgodovino</i></p>	<p><i>Janša-Zorn, Olga; Mihelič, Darja (2005). Koraki v času. Od prazgodovine skozi stari in srednji vek. Učbenik za 7. razred devetletke. Ljubljana: DZS, str. 85–86. Izdaje: 2007, 2008, 2009.</i></p>	<p><i>Simonič Mervic, Karmen (2003). Stari svet: zgodovina za 7. razred devetletne osnovne šole. Ljubljana: Modrijan, str. 113–114. Izdaje: 2004, 2006, 2007, 2009, 2011.</i></p>	<p><i>Otič, Marta; Potočnik, Dragan (2007). Zgodovina 7: svet skozi čas. Učbenik za zgodovino v sedmem razredu osnovne šole. Ljubljana: Mladinska knjiga, str. 81–82.</i></p>	<p><i>Razpotnik, Jelka; Snoj, Damjan (2007). Raziskujem preteklost 7. Učbenik za zgodovino za 7. razred osnovne šole. Ljubljana: Rokus Klett, str. 106–109. Izdaja: 2008.</i></p>
<p><i>Arabska kultura</i></p>			<p>Precej poimenovanj za znanosti prihaja iz arabščine, tako npr. kemija, algebra, od njih prihajajo tudi arabske številke, ki so jih prevzeli od Indijcev. V Evropo so prinesli tudi papir (izdelave papirja so se naučili od Kitajcev). Posredovali so nam tudi številne pravljice, ki so zbrane v knjigi Tisoč in ena noč.</p>	<p>Zbirali so tudi antične znanstvene spise, jih prepisovali, prevajali in preučevali. Tako so pomagali ohraniti antično znanje, ki je bilo po propadu Zahodnorimskega cesarstva v Evropi skoraj izgubljeno. Napisali so številna znanstvena dela, ki so daleč prekašala tedanje evropsko znanje.</p> <p>Arabska država je bila v zgodnjem srednjem veku bogatejša in bolj razvita kot Evropa.</p> <p>Muslimanski prispevek k razvoju znanosti je bil največji na področjih:</p> <ul style="list-style-type: none"> – matematike: arabske številke, desetiški sistem z uporabo ničel, algebra, trigonometrijske tablice; učenjak Al-Kwarizmi, – medicine: optika, krvni obtok v pljučih, operacije, zdravljenje koz, uporaba anestetikov, lekarne; učenjaki Al-Razi, Ibn Sina (tudi avtor medicinske enciklopedije), Al-Zahravi, – astronomije: določitev gibanja Zemlje okoli Sonca, opazovanje zvezd, uporaba različnih pripomočkov; učenjak Al-Biruni, – geografije: geografska dela, zemljevidi, priročniki.

IZBRANA TEMATIKA O ARABSKI DRŽAVI ...

<i>Pozitivna podoba Arabcev v osnovnošolskih učbenikih za zgodovino</i>	<i>Janša-Zorn, Olga; Mihelič, Darja (2005). Koraki v času. Od prazgodovine skozi stari in srednji vek. Učbenik za 7. razred devetletke. Ljubljana: DZS, str. 85–86. Izdaje: 2007, 2008, 2009.</i>	<i>Simonič Mervic, Karmen (2003). Stari svet: zgodovina za 7. razred devetletne osnovne šole. Ljubljana: Modrijan, str. 113–114. Izdaje: 2004, 2006, 2007, 2009, 2011.</i>	<i>Otič, Marta; Potočnik, Dragan (2007). Zgodovina 7: svet skozi čas. Učbenik za zgodovino v sedmem razredu osnovne šole. Ljubljana: Mladinska knjiga, str. 81–82.</i>	<i>Razpotnik, Jelka; Snoj, Damjan (2007). Raziskujem preteklost 7. Učbenik za zgodovino za 7. razred osnovne šole. Ljubljana: Rokus Klett, str. 106–109. Izdaja: 2008.</i>
<i>Arabska kultura</i>				V umetnosti so muslimanski umetniki uporabljali čudovite kaligrafske okraske in arabeske – okrasje, ki je upodablja liste, rože ali geometrijske like. V islamski književnosti se je ohranilo mnogo zgodb o ljudeh in živalih, najbolj znana pa je zbirka Tisoč in ena noč.

Preglednica št. 70: Negativna podoba Arabcev v osnovnošolskih učbenikih za zgodovino

<i>Negativna podoba Arabcev v osnovnošolskih učbenikih za zgodovino</i>	<i>Janša-Zorn, Olga; Mihelič, Darja (2005). Koraki v času. Od prazgodovine skozi stari in srednji vek. Učbenik za 7. razred devetletke. Ljubljana: DZS, str. 85–86. Izdaje: 2007, 2008, 2009.</i>	<i>Simonič Mervic, Karmen (2003). Stari svet: zgodovina za 7. razred devetletne osnovne šole. Ljubljana: Modrijan, str. 113–114. Izdaje: 2004, 2006, 2007, 2009, 2011.</i>	<i>Otič, Marta; Potočnik, Dragan (2007). Zgodovina 7: svet skozi čas. Učbenik za zgodovino v sedmem razredu osnovne šole. Ljubljana: Mladinska knjiga, str. 81–82.</i>	<i>Razpotnik, Jelka; Snoj, Damjan (2007). Raziskujem preteklost 7. Učbenik za zgodovino za 7. razred osnovne šole. Ljubljana: Rokus Klett, str. 106–109. Izdaja: 2008.</i>
<i>Islamska vera</i>	Ena od svetih dolžnosti muslimanskih vernikov je bila, da z vsemi sredstvi, tudi z orožjem, širijo islamsko vero. Verska vojna za širjenje islama se imenuje džihad. ... muslimanske ženske se v strogo pravovernem muslimanskem okolju v javnosti ne smejo kazati razoglave in odkritega obličja. Po islamskem nauku veljajo moške za vrednejše in sposobnejše od žena. Žena brez moževega dovoljenja ne sme iz hiše.	Dolžnost muslimanskih vernikov je bila, da z vsemi sredstvi, če je potrebno, tudi z ognjem in mečem, širijo svojo vero.	–	V zadnjih letih smo pričali porastu islamskega fundamentalizma (prepričanja v resnico določene vere), ki ogroža mir v svetu. Islamski fundamentalisti se s terorizmom v nekaterih državah borijo za oblast, druge pa proti širjenju zahodne kulture. Nekje se ženske lahko oblačijo po zahodni modi, drugo morajo biti povsem zakrite ...

TRETJE POGLAVJE

<i>Negativna podoba Arabcev v osnovnošolskih učbenikih za zgodovino</i>	<i>Janša-Zorn, Olga; Mihelič, Darja (2005). Koraki v času. Od prazgodovine skozi stari in srednji vek. Učbenik za 7. razred devetletke. Ljubljana: DZS, str. 85–86. Izdaje: 2007, 2008, 2009.</i>	<i>Simonič Mervic, Karmen (2003). Stari svet: zgodovina za 7. razred devetletne osnovne šole. Ljubljana: Modrijan, str. 113–114. Izdaje: 2004, 2006, 2007, 2009, 2011.</i>	<i>Otič, Marta; Potočnik, Dragan (2007). Zgodovina 7: svet skozi čas. Učbenik za zgodovino v sedmem razredu osnovne šole. Ljubljana: Mladinska knjiga, str. 81–82.</i>	<i>Razpotnik, Jelka; Snoj, Damjan (2007). Raziskujem preteklost 7. Učbenik za zgodovino za 7. razred osnovne šole. Ljubljana: Rokus Klett, str. 106–109. Izdaja: 2008.</i>
<i>Arabska država</i>	Kako dolžnost svete vojne vpliva na obseg arabske države?	–	Pod vodstvom njegovih naslednikov (kalifov) so se v divji verski gorečnosti odpravili osvajat nove dežele in širit vero.	V 360 letu po Dioklecijanu (torej 645) v mesecu decembru, tri leta po tem, ko je Amr dobil oblast nad Memfisom, so muslimani zavzeli Aleksandrijo. Uničili so njeno obzidje ter požgali mnoge cerkve, /.../ pa tudi samostane naokoli.
<i>Arabska kultura</i>	–	–	–	–

V osnovnošolskih učbenikih je pozitivna podoba Arabcev v 7. in 8. stoletju prikazana predvsem pri kulturi, saj vsi avtorji v vseh učbenikih izpostavljajo pomembne dosežke arabske in islamske kulture ter poudarjajo, da je bila arabska kultura visoko razvita oz. razvitejša od evropske kulture. Podajajo številne konkretne ali splošne primere s področja arhitekture, umetnosti, književnosti in medicine. Še posebej izpostavijo njihovo pomembno vlogo pri ohranjanju antičnega znanja in posredovanju vzhodnega znanja v Evropo.

Pozitivna podoba je pri islamski veri zlasti pri pomoči in skrbi za uboge ter dajanje miloščine. Negativna podoba je ravno tako prisotna pri islamski veri, saj avtorji izpostavljajo, da je bila ena izmed dolžnosti muslimanov, da so širili svojo vero tudi z orožjem, ter jo nekateri avtorji povežejo s sodobnim islamskim fundamentalizmom.

Avtorji opisujejo način oblačenja ženske v javnosti in ga povezujejo z današnjimi pravili in običaji v muslimanskih državah. Navajajo, da po islamskem nauku veljajo moške za vrednejše in sposobnejše od žena.

Pri širjenju arabske države je le en primer, da so muslimani uničili mesta, bolj je poudarjena verska gorečnost ali džihad kot razlog za hitro širjenje in osvajanje novih ozemelj. Pozitivna podoba pri razvoju arabske

države pa je razvidna v tem, da so bili Arabci strpni do pripadnikov drugih ver, ki so lahko dosegli pomembne politične in kulturne funkcije v arabski državi.

Preglednica št. 71: Pozitivna podoba Arabcev v srednješolskih učbenikih za zgodovino

<p><i>Pozitivna podoba Arabcev v srednješolskih učbenikih za zgodovino</i></p>	<p><i>Brodnik, Vilma; Jernejčič, Robert; Zgaga Srečko (2009). Zgodovina 1. Učbenik za 1. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 312–315. Izdaje: 2009 – dotis, 2010, 2011</i></p>	<p><i>Mlacovič, Dušan; Urankar, Nataša (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 189–193. Izdaja: 2011.</i></p>	<p><i>Berzelak, Stane (1996). Zgodovina 1 za tehniške in druge strokovne šole. Ljubljana: Modrijan, str. 107–109. Izdaje: 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2003, 2004, 2006, 2007, 2009.</i></p>
<p><i>Islamska vera</i></p>	<p>Tretja /dolžnost/ je dajanje miloščine (zakat) – vsak naj bi dal štiridesetino letnega dohodka za reveže in dobrodelnosti namene.</p> <p>Zapovedal nam je: “Obiskujte bolne, hodite za pogrebnimi sprevodi, recite: Bog vas blagoslovi tistemu, ki kihne, pritrtilno odgovorite tistemu, ki vas povabi, v javnosti pozdravljajte ljudi, priskočite na pomoč zatiranim in izpolnjujte prisege.”</p>	<p>... miloščina (revnim)</p> <p>Islam je zapovedal tudi /.../ toleranten odnos do drugih dveh verstev, ki imata svoje izročilo zapisano v knjigi, do judaizma in Talmuda, ter do krščanstva in Biblije.</p>	<p>... dajanje miloščine</p>
<p><i>Arabska država</i></p>	<p>... ponujali versko strpnost ...</p>	<p>Prav spoštovanje tradicionalnih vrednot drugih ljudstev je Arabcem omogočilo, da so v izjemno kratkem času svoje gospodstvo razširili ...</p> <p>S prvimi osvajanji se je središče islamskega sveta preneslo najprej v Damask, sredi 8. stoletja pa v Bagdad. /.../ V mestu so najprej zgradili velikanski vladarsko-verski kompleks, kalifovo palačo, obdano z okroglim obzidjem s premerom več kot dva kilometra. Okrog palače je začelo nastajati mesto, ki je v času svojega največjega blišča za vladanja kalifa Haruna al Rašida (786–809) že doseglo milijon prebivalcev. Mesto je postalo eno vodilnih gospodarskih in kulturnih središč sveta.</p>	<p>–</p>

TRETJE POGLAVJE

<p><i>Pozitivna podoba Arabcev v srednješolskih učbenikih za zgodovino</i></p>	<p><i>Brodnik, Vilma; Jernejčič, Robert; Zgaga Srečko (2009). Zgodovina 1. Učbenik za 1. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 312–315. Izdaje: 2009 – dotis, 2010, 2011</i></p>	<p><i>Mlacovič, Dušan; Urankar, Nataša (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 189–193. Izdaja: 2011.</i></p>	<p><i>Berzelak, Stane (1996). Zgodovina 1 za tehniške in druge strokovne šole. Ljubljana: Modrijan, str. 107–109. Izdaje: 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2003, 2004, 2006, 2007, 2009.</i></p>
<p><i>Arabska država</i></p>		<p>Kalif Abd ar Rahman III. (912–961) si je v predmestju /C/orodbe dal zgraditi čudežno palačo in jo poimenovati po svoji ljubici: Zaharino mesto. Palača je bila najudobnejše domovanje katerega koli evropskega vladarja v 10. stoletju, razvijala se je v pravo mesto</p> <p>Katedrala v Cordobi je bila zgrajena kot velika mošeja, osrednji verski objekt omajadskega kalifata v Španiji v 10. stoletju. /.../ V Cordobi, ki je bila takrat poleg Carigrada največje evropsko mesto, je bilo na stotine mošej, delavnic in trgovin, številne knjižnice, šole in bolnišnice ter zavetišča.</p> <p>Po drugi strani pa tudi cerkev v Betlehemu, ki jo je bil zgradil Konstantin in obnovil Justinijan, ni bila porušena. Cerkev, ki jo gledamo dandanes in je nadvse dobro ohranjena, je še vedno Justinijanova. /.../ Toda nadvse čaščena zgradba ni bila nikoli porušena.</p>	
<p><i>Arabska kultura</i></p>	<p>Arabci so razvili bogato gradbeno dejavnost, ki se še posebno kaže v gradnji molilnic — mošej (džamij), ...</p>	<p>Krščanski Evropejci, še zlasti tisti na Pirenejskem polotoku in na jugu Apeninskega polotoka, so od Arabcev prevzeli številne znanstvene dosežke, dobrine ter kulturne navade. Evropejci so se kmalu začeli posluževati medicinskih znanj iz neevropskega sveta /.../, aritmetičnih, geometrijskih in astronomskih znanj. Sledili so jim tudi v filozofiji, posebno ko je šlo za arabsko proučevanje grških mislecev in v pomorsko-geografskih znanjih. Prevlada Arabcev v navtičnih znanjih na srednjeveškem evrazijskem zahodu je vidna prek številnih arabskih besed v pomorskem in astrološkem besednjaku zahodnoevropskih pomorskih ljudstev (npr. azimut, široko - veter z juga, arzenal - vojaška ladjedelnica oz. orožarna). Evropejci so prek Arabcev spoznali učinkovite namakalne sisteme in gojenje kultur, ki potrebujejo veliko sonca in vode hkrati, ter kulinariko, temelječo na uporabi raznovrstnih živil in začimb.</p>	<p>V kulturi zgodnjega srednjega veka je bila vloga Arabcev zelo pomembna. Ob naselitvi so prevzeli helenistično tradicijo. Kot trgovci so spoznanja indijske in visoko razvite kitajske kulture prinašali v svojo znanost in umetnost ter jo posredovali naprej v Evropo.</p> <p>Arabske univerze, na katerih so razvijali predvsem matematiko, astronomijo, kemijo in medicino, so svoja spoznanja bogatili z izkušnjami Vzhoda (Indije in Kitajske) in Zahoda (Bizanca in frankovske države). Njihova spoznanja je bilo mogoče koristno uporabiti na mnogih področjih. Izboljšali sta se rudarska in ladijska tehnika, izpopolnilo se je poznavanje zemljepisa, zgodovine, astronomije, uvedene so bile 'arabske' številke, dopolnili so medicinske knjige in postopke pri izdelovanju zdravil, izmenjavali so kulturne rastline, poljedelske tehnike in živalske vrste, njihov vpliv pa se je odrazil tudi v umetnosti.</p>

IZBRANA TEMATIKA O ARABSKI DRŽAVI ...

<p><i>Pozitivna podoba Arabcev v srednješolskih učbenikih za zgodovino</i></p>	<p><i>Brodnik, Vilma; Jernejčič, Robert; Zgaga Srečko (2009). Zgodovina 1. Učbenik za 1. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 312–315. Izdaje: 2009 – dotis, 2010, 2011</i></p>	<p><i>Mlacovič, Dušan; Urankar, Nataša (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 189–193. Izdaja: 2011.</i></p>	<p><i>Berzelak, Stane (1996). Zgodovina 1 za tehniške in druge strokovne šole. Ljubljana: Modrijan, str. 107–109. Izdaje: 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2003, 2004, 2006, 2007, 2009.</i></p>
<p><i>Arabska kultura</i></p>		<p>Vendar ni treba misliti (in to je z umetniškega gledišča nadvse pomembno), da je prihod islama pomenil razdejanje, požig cerkva in podobno. Vse prej kot to. Za zgled imamo primer Damaska, mesta, v katerem je eno od kristjanov najbolj čaščenih svetišč, cerkev, kjer so bile shranjene relikvije sv. Janeza Krstnika. Z majhnimi prilagoditvami je postalo tisto, kar je danes homijadska mošeja. Pri prilagajanju cerkve v mošejo je, kot kaže, sam carigrajski cesar poslal mozaiciste. Ti so izdelali prelestne mozaike, ki predstavljajo pokrajine in zgradbe (manjkajo seveda žive figure).</p>	

Preglednica št. 72: Negativna podoba Arabcev v srednješolskih učbenikih za zgodovino

<p><i>Negativna podoba Arabcev v srednješolskih učbenikih za zgodovino</i></p>	<p><i>Brodnik, Vilma; Jernejčič, Robert; Zgaga Srečko (2009). Zgodovina 1. Učbenik za 1. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 312–315. Izdaje: 2009 – dotis, 2010, 2011</i></p>	<p><i>Mlacovič, Dušan; Urankar, Nataša (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 189–193. Izdaja: 2011.</i></p>	<p><i>Berzelak, Stane (1996). Zgodovina 1 za tehniške in druge strokovne šole. Ljubljana: Modrijan, str. 107–109. Izdaje: 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2003, 2004, 2006, 2007, 2009.</i></p>
<p><i>Islamska vera</i></p>	<p>Mohamed in privrženci so se preživljali z ropanjem karavan in se zapletli v spopade s prebivalci Medine, ki so težko prenašali vedno nasilnejše prišleke. Iz Medine so se Mohamedovi privrženci ves čas bojevali proti prebivalcem Meke. Leta 630 je Mohamed zmagal in vkorakal v Meko.</p> <p>Poleg teh obveznosti so še druge: sveta vojna (džihad) ...</p>	<p>Džihad je obveznost božje odredbe. Če jo nekateri izpolnjujejo, pa je drugim to prihranjeno. Za nas, Malikite, je bolje, da ne začnemo s sovražnostmi do drugih, dokler jih ne pozovemo, naj sprejmejo Allahovo vero, razen če sovražnik sam ne začne z napadom. Pomembno je dvoje: ali se spreobrnejo v islam ali pa plačajo glavarino (džizija), sicer jim bo napovedana vojna.</p> <p>Sedaj vam mora biti jasno, da je prav vaša dolžnost, da greste v boj za vero. Še posebej so to dolžni storiti vsi vladarji, kajti Allah jim je zaupal življenje podložnikov in jim ukazal, da gledajo na njihovo korist in branijo muslimanska ozemlja.</p>	<p>... so pomembne dolžnosti vernikov tudi sodelovanje v sveti vojni (džihad) ...</p>

TRETJE POGLAVJE

<i>Negativna podoba Arabcev v srednješkolskih učbenikih za zgodovino</i>	<i>Brodnik, Vilma; Jernejčič, Robert; Zgaga Srečko (2009). Zgodovina 1. Učbenik za 1. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 312–315. Izdaje: 2009 – dotis, 2010, 2011</i>	<i>Mlacovič, Dušan; Urankar, Nataša (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 189–193. Izdaja: 2011.</i>	<i>Berzelak, Stane (1996). Zgodovina 1 za tehniške in druge strokovne šole. Ljubljana: Modrijan, str. 107–109. Izdaje: 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2003, 2004, 2006, 2007, 2009.</i>
<i>Islamska vera</i>		Nujno je, da vladar vsako leto posveti vse svoje moči v vojni z neverniki, ki jih preganja z zasedenih ozemelj in poveljuje vsem (muslimanskim) vodjem, da bi tako poveljeval božjo besedo in ponižal vero nevernikov. Na ta način bi sovražnike Alahove vere odvrnil od tega, da bi si spet zaželeli podobnega vojnega pohoda.	
<i>Arabska država</i>	Mohamed je z vojaškimi zmagami in diplomatskim pridobivanjem beduinskih plemen razširil islam po vsem Arabskem polotoku. Pomembna dolžnost muslimana je džihad. Mohamed je muslimanom, padlim v boju proti nevernikom, v Koranu obljubil takojšnji odhod v nebesa, kar je podžgalo pogum in zagrizenost, s katero so se podajali v spopade.	Kako so povezane vera in arabske osvojitve?	Bojevitost in obramba vere sta Arabcem pomagali pri osvajanjih. Pri tem jim je šlo seveda za nova ozemlja, bogat plen in dohodke od davkov nemuslimanskih podložnikov.
<i>Arabska kultura</i>	–	–	–

Kot velja za osnovnošolske učbenike, velja tudi za srednješkolske učbenike, da je pozitivna podoba Arabcev v 7. in 8. stoletju predstavljena zlasti za njihovo kulturo, čeprav je v srednješkolskih učbenikih manj konkretno navedena s primeri. Avtorji v srednješkolskih učbenikih bolj poudarjajo, kaj so Evropejci prevzeli od Arabcev ter se naučili od Arabcev v zgodnjem srednjem veku.

Pri širjenju arabske države je na eni strani predstavljena negativna podoba pri arabski bojevitosti v povezavi z vero pri osvajanju novih ozemelj, širjenju zaradi plena in dohodkov od davkov nemuslimanskih podložnikov. Pri Mohamedu in njegovih privržencih učbenik za 1. letnik gimnazije založbe DZS opisuje tudi njihove spopade s prebivalci Medine in Meke.

Pri širjenju arabske države je predstavljeno spoštovanje drugih kultur, gradnja in razvoj arabskih mest ter še posebej nerušenje cerkva, ampak preureditev in gradnja novih mošej.

Pri islamski veri je pozitivna podoba pri arabski strpnosti do drugih ver in pomoči revnim. Negativna podoba pa je pri sveti vojni, ki je predstavljena kot ena od dolžnosti vernikov, džihad pa je pojasnjen iz različnih virov (dodatno pisno gradivo), ki opisujejo, v katerih primerih se je v času širjenja arabske države tudi uporabljal (če osvojena ozemlja niso sprejela vere ali plačevala davkov, v primeru obrambe ozemlja idr.).

Ugotavljamo, da je večina vsebine o arabski državi napisana predvsem nevtralnno, saj sklepamo (glede na podatke o virih za slikovno gradivo), da so avtorji za svoj izbor podatkov učbeniškega besedila in slikovnega gradiva uporabili predvsem splošne evropske enciklopedije in pregledne verstev sveta. Le za dodatno pisno gradivo so avtorji uporabili odlomke, ki so vzeti iz Korana, zbirke pripovedk Tisoč in ene noči ter nekaterih starejših knjig arabskih avtorjev 10. stoletja. Za skoraj vse prevode so navedeni sekundarni pisni viri, ki so prevedena dela v slovenski jezik, kar je olajšalo slovenskim avtorjem izbor odlomkov za to tematiko.

Izbor podatkov za vsebino izbrane tematike, ki so jih naredili slovenski avtorji, kažejo na slovenski izbor informacij in dodatnih gradiv, na podlagi katerih naj bi osnovnošolci in srednješolci v Sloveniji pridobili znanje o arabski državi oz. njenem nastanku ter o nastanku in širjenju islama in arabske kulture.

Na vprašanje, kakšno podobo o Arabcih v 7. in 8. stoletju učenci pridobijo, lahko odgovorimo, da pridobijo pozitivno podobo o njihovi kulturi in dosežkih, pri širjenju arabske države pa na eni strani pozitivno podobo (širjenje kulture, vere, strpnost do drugih ver), na drugi strani pa negativno podobo (uničevanje mest). Pri njihovi veri se seznanijo tudi z negativnimi elementi, ki so povezani z nekaterimi dolžnostmi (sveta vojna) in nekaterimi sodobnimi prepovedmi, pravili ali običaji oblačenja in družbenega položaja, ki zadevajo predvsem ženske. Vendar je bistveno več nevtralnih vsebin in vsebin, ki prikazujejo pozitivno podobo, tako da se učenci in dijaki najbolj zapomnijo njihov doprinos k razvoju svetovne kulture in znanosti (ohranitev antične kulture in posredovanje ter izpopolnjevanje znanja na različnih področjih).

SKLEPNE UGOTOVITVE RAZISKAVE

V zaključku podajamo glavne ugotovitve na glavno raziskovalno vprašanje, v kolikšni meri slovenski učbeniki za zgodovino vključujejo vsebine, ki se nanašajo na arabski svet oz. današnje arabske države ter na kakšen način so te vsebine predstavljene v slovenskih učbenikih za zgodovino.

1. V osnovnošolskih in srednješolskih učbenikih je največ prostora namenjenega staremu veku oz. starim civilizacijam, ki so se razvile na območjih današnjih arabskih držav (Egipt, Mezopotamija, Izrael, Fenicija) ter velikih držav oz. imperijev (perzijski, makedonski, rimski). Pri starih civilizacijah so podani opisi časa in prostora prvih civilizacij, to je gospodarske, družbene in kulturne značilnosti, pri velikih imperijih pa se omenja obseg teh imperijev, kjer so navedena tudi ozemlja današnjih arabskih držav. Na drugem mestu je vsebina, ki se nanaša na nastanek arabske države oz. islama ter njegovo širjenje, zlasti v 7. in 8. stoletju, ki smo jo natančno analizirali, saj le-ta tematika vključuje vse elemente notranje strukture učbenikov. Tretja vsebina je povezana predvsem z dogodki po drugi svetovni vojni, in sicer z dekolonizacijo, kjer učbeniki ne podajajo primerov, ampak le letnice osamosvojitve držav, in z izraelsko-arabskimi vojnami, kjer učbeniki ravno tako ne podajajo natančnih opisov teh vojn, temveč le krajše informacije o nekaterih vojnah (1948, 1956) s poudarkom na nerešenem palestinskem vprašanju. Tudi drugi dogodki, ki se nanašajo na zgodovino arabskih držav oz. so se dogajali na teh ozemljih, so le omenjeni (npr. križarski pohodi, trgovina v severni Afriki, razdelitev Afrike med evropske države idr.), tako da lahko zaključimo, da je največ poudarka na razvoju arabske države in širjenju islama v 7. in 8. stoletju.

2. Zgodovina današnjih arabskih držav od prazgodovine do današnjih dni se razbere na zemljevidih, ki jih učbeniki vsebujejo, ali s pomočjo šolskih atlasov, ki spadajo k učbeniškem kompletu. Tako lahko učenci iz zemljevidov razberejo, katere civilizacije so se razvile v starem veku, kateri imperiji so se razširili tudi na ozemlje današnjih arabskih držav, v katere vojne in spopade so se vključile arabske države, kakšna je bila gospodarska, verska in družbena situacija v arabskih državah vse do današnjih dni. Tako za arabske države lahko učenci razberejo njihovo zgodovino od prazgodovine naprej: prva najdišča človeka, politično-gospodarski in kulturni razvoj starega Egipta, Mezopotamije (sumerske mestne države, akadsko kraljestvo, asirsko kraljestvo, novobabilonsko kraljestvo), Fenicije in Izraela. Grške kolonije, perzijska država, država Aleksandra Velikega in rimski imperij so vključevali tudi ozemlja današnjih arabskih držav. Najbolj pomembna je zgodovina nastanka islamske vere in njenega širjenja od 7. stoletja naprej. Tudi križarske vojne, mongolska in turška država posežejo na ozemlje nekaterih arabskih držav. Evropska ekspanzija in trgovina sta se širili v afriški in arabski prostor od 15. stoletja naprej, do konca 19. stoletja pa so si evropske države razdelile kolonialne posesti. V 20. stoletju so bile nekatere arabske države vključene v svetovne spopade, saj je npr. ena od front v 1. svetovni vojni potekala na Bližnjem vzhodu, v času druge svetovne vojne pa je bilo pomembno afriško bojišče. Po drugi svetovni vojni učenci s pomočjo zemljevidov spoznajo vojaške in druge povezave, v katere so se vključile arabske države, se seznanijo z dekolonizacijo in osamosvojitvijo arabskih držav ter z vojnami, v katere so se vključile tudi arabske države (izraelsko-arabske vojne).
3. Pri izbrani tematiki o nastanku in širjenju arabske države in islamske vere od 7. stoletja naprej smo ugotovili, da je ta tematika najbolj sistematično predstavljena (v temi ali podtemi), saj vključuje vse elemente notranje strukture učbenika. V nadaljevanju predstavljamo glavne ugotovitve, primerjave in sklepe, ki smo jih oblikovali na podlagi analize notranjih elementov, glavnega učbeniškega besedila, slikovnega gradiva, dodatnega pisnega gradiva, vprašanj in pojmov za to tematiko.

V osnovnošolskih in srednješolskih učbenikih smo ugotovili nekatere podobnosti v glavnem učbeniškem besedilu oz. vsebinski strukturi za izbrano tematiko o arabski državi. Podobnosti so zlasti v vidikih vsebine,

saj je najbolj izpostavljena verska dimenzija v vseh učbenikih, v osnovnošolskih tudi kulturna (znanstveno-umetniška). Manj pa je pri vseh učbenikih poudarka na politični in vojaški dimenziji. Vsebinska struktura v osnovnošolskih učbenikih je zelo podobna, saj je razdeljena na islamsko vero, arabska osvajanja in arabsko kulturo, kar pri srednješolskih učbenikih ni tako razvidno. Več poudarka je pri srednješolskih učbenikih na islamski veri. Pri islamu je v vseh učbenikih opis Mohameda in značilnosti islamske vere (razen v učbeniku za 7. razred založbe Modrijan, kjer so ti opisi pri dodatnem pisnem gradivu). Suniti in šiiti so bolj predstavljeni v srednješolskih učbenikih. Pri arabskih osvajanjih je v vseh učbenikih naveden razlog za širjenje arabske države – vzpon islama, naveden je tudi splošen obseg države in razširitev islama ter vloga kalifov. Posledice arabskih osvajanj so navedene v 4-ih od 7-ih učbenikov. Največ poudarka dajejo osnovnošolski učbeniki arabski kulturi (opisi dosežkov arabske kulture, njihov doprinos in vrednost pri ohranjanju antične kulture), medtem ko srednješolski učbeniki arabsko kulturo predstavijo na ta način, da učenci spoznajo, kaj so Evropejci prevzeli ali se naučili od Arabcev.

Ugotovili smo, da se v osnovnošolskih in srednješolskih učbenikih pojavlja dodatno pisno gradivo oz. krajši odlomki iz različnih virov. V osnovnošolskih učbenikih so v posebnih rubrikah označeni z drugačno barvo, v srednješolskih učbenikih pa se nahajajo med učbeniškim besedilom s poševno pisavo. Odlomki so kratki, le v srednješolskem učbeniku za 2. letnik založbe DZS so tudi daljši odlomki. Največ odlomkov vključuje verski vidik oz. islamsko vero, vsebine pa se nanašajo na Mohameda, opise mošej, džihad, pravila in dolžnosti muslimanov ter na opise mest (Bagdad). Za vsa besedila je navedba vira (razen za splošne informacije). Odlomki so vzeti iz zbirke pripovedk Tisoč in ena noč ter starejših knjig, za katere pa sekundarni viri niso navedeni. Več odlomkov je iz Korana in sun. Pri učbeniku za 7. razred založbe Rokus Klett ni navedeno, od kod so ti prevodi vzeti, v srednješolskih učbenikih pa je naveden Koran (prevod, ki je izšel leta 2003 v slovenskem jeziku, Radenci: Atilova knjiga).

Tako v osnovnošolskih kot v srednješolskih učbenikih se slikovno gradivo najpogosteje nanaša na verski in kulturni vidik (fotografija mošee, fotografije Kabe, opisi arabskih mest, opisi znanstvenih dosežkov). Fotografije imajo pogosto opis, ne samo naslov, kar pomeni, da učenci pridobijo še dopolnilna pojasnila za učno snov oz. glavno učbeniško

besedilo. Razpon slik je manjši v osnovnošolskih učbenikih kot v srednješolskih učbenikih, velikost pa je malenkostno večja v osnovnošolskih učbenikih. Zaradi barvitosti slikovnega gradiva tudi manjše slike omogočajo prepoznavanje in solidno opisovanje slik. Prostorska predstavljivost arabske države, širjenja države in širjenja islama je ustrezna, saj od 7-ih analiziranih učbenikov, le dva učbenika nimata zemljevida. Ker učenci v osnovni in srednji šoli uporabljajo šolski atlas, lahko prostorsko predstavljivost pridobijo tudi iz atlasa. Vsi analizirani šolski atlasi obseg in širjenje arabske države predstavljajo v 7. in 8. stoletju, v nekaterih primerih (atlas založbe Mladinska knjiga za osnovno šolo) pa podajajo tudi opise glavnih dogodkov. Iz zemljevidov lahko učenci prepoznajo tudi obseg drugih držav, ki so obstajale pred začetkom širjenja arabske države (npr. obseg bizantinske in perzijske države idr.).

Glede pojmov pri izbrani tematiki smo ugotovili, da je v osnovnošolskih in srednješolskih učbenikih največ novih pojmov povezanih z novo vero islam: islam, monoteizem, musliman, mošeja, džamija, prerok, romar, suniti, šiiti. V osnovnošolskih učbenikih so pojmi pojasnjeni in združeni v posebni rubriki, v srednješolskih pa ne (le pri srednješolskem učbeniku založbe Modrijan za 1. letnik). Učbeniki imajo pojme in predvsem nove izraze poudarjene s krepkim tiskom med učbeniških besedilom.

Pri vseh učbenikih za osnovno in srednjo šolo smo ugotovili, da se vprašanja nanašajo na novo vero, širjenje islama, primerjavo z drugimi verami, dosežke znanosti, umetnosti in književnosti ter na pomen arabske ali islamske kulture za Evropo. V vseh primerih delovni zvezki dopolnjujejo učbeniška vprašanja, saj vključujejo različne vrste vprašanj oz. nalog (naloge kratkih odgovorov, naloge, ki se nanašajo na pisno ali slikovno gradivo) ter se nanašajo predvsem na verski vidik.

Virov, ki so jih avtorji uporabili za pisanje učbenikov oz. za pisanje izbrane tematike, ne moremo ugotoviti (le en učbenik navaja vire). Ugotovili pa smo lahko, da so avtorji uporabili tuje izdaje knjig za izbor slikovnega gradiva in slovenske prevode primarnih in sekundarnih virov za izbor pisnih odlomkov oz. dodatnega pisnega gradiva. Predvidevamo, da so avtorji večji del podatkov za izbrano tematiko vzeli iz evropske literature, kar pomeni evropsko interpretacijo in razumevanje zgodovine arabskega sveta. Le primarni pisni odlomki so vzeti iz slovenskih prevodov (npr. Koran).

ZAKLJUČEK

Priročniki za izbrano tematiko so pripravljeni le za osnovno šolo in vključujejo rešitve nalog iz delovnega zvezka, učitelji pa pridobijo zanimive ideje za uvodne motivacije, delo z viri in druge naloge, ki jih lahko uporabijo za izbrano tematiko. V srednji šoli učitelji lahko pridobijo navodila za načrtovanje in realizacijo učnih ur po novem učnem načrtu iz leta 2008 tudi iz drugih priročnikov, ki so namenjeni srednjim šolah. S pomočjo starih učbenikov in spletnega gradiva lahko učitelji uspešno pripravijo načrt za izvedbo izbrane tematike (o arabski državi in islamu) v osnovnih ali srednjih šolah.

Podoba Arabcev v slovenskih učbenikih je pri analizirani izbrani temi o arabski državi nevtralna, našli pa smo tudi pozitivne in negativne elemente. Negativna podoba Arabcev v 7. in 8. stoletju je pri džihadu, ki ga avtorji predstavljajo kot eno od dolžnosti muslimanov in tudi kot razlog za hitro širjenje arabske države. Negativna podoba je predstavljena za današnji čas, in sicer pri interpretaciji avtorjev glede običajev oblačenja in družbenega položaja žensk ter islamskega fundamentalizma. Pozitivna podoba Arabcev je predstavljena pri njihovi veri (zlasti pomoč revnim) in pri strpnosti do pripadnikov drugih ver. Največja pozitivna podoba Arabcev pa je pri arabski kulturi oz. islamski kulturi, kjer vsi avtorji poudarjajo visoko razvito kulturo in jo povežejo z doprinosom k razvoju evropske kulture.

Zbrani podatki v slovenskih učbenikih za zgodovino torej prikazujejo slovenski izbor vsebine za zgodovino današnjih arabskih držav oz. prikazujejo kakšno podobo o arabskem svetu pridobijo mladi v osnovnih in srednjih šolah v Republiki Sloveniji.

PREDLOGI ZA VKLJUČEVANJE ZGODOVINE DANAŠNJIH ARABSKIH DRŽAV V POUK ZGODOVINE

Za vključevanje zgodovine današnjih arabskih držav v pouk zgodovine bi morali v Sloveniji prevesti več knjig, ki se nanašajo na zgodovino arabskih držav, saj je zelo malo strokovnih knjig (glej prilogo številka 2). Obstajajo le splošne zgodovinske enciklopedije ali enciklopedije verstev, kjer je manj informacij o zgodovini današnjih arabskih držav.

Še posebej bi bilo treba dopolniti obdobje od 12. do 19. stoletja (npr. pri širši temi Stičišča kultur v učnih načrtih in učbenikih).

Glede na pomembnost poznavanja in razumevanja razvoja arabskih držav danes bi se morala zgodovina arabskih držav bolj vključiti v učne načrte in učbenike. Novi gimnazijski učni načrti iz leta 2008 in novi osnovnošolski učni načrti iz leta 2011 vsebine o nastanku arabske države in islamske vere uvrščajo med izbirne teme, kar pomeni, da se bo pri rednem pouku vloga zgodovine arabskih držav zmanjšala.

Zato predlagamo, da učitelji zgodovino današnjih arabskih držav vključijo v različne dejavnosti, ki jih organizirajo šole. Npr. v osnovnih šolah pri dodatnem pouku in interesnih dejavnostih, raziskovalni nalogi in pri krožkih; v srednjih šolah pa pri samostojnem ali skupinskem delu učencev, seminarških ali raziskovalnih nalogah ter drugih interesnih dejavnostih. Predlagamo tudi, da se slovenske šole vključijo v evropsko-arabske projekte, izmenjave in delavnice.

V prihodnosti upamo, da bo več slovenskih prevodov knjig o zgodovini današnjih arabskih držav, ki jih bodo lahko pisci učbenikov uporabili za sestavljanje učbeniškega besedila, učitelji zgodovine pri vsebinski pripravi učnih ur (slikovno gradivo, dodatno pisno gradivo), učenci in dijaki pa pri projektnih nalogah. Na ta način bi se lahko izpopolnila podoba drugih oz. arabskega sveta pri zgodovini v slovenskih šolah, kar je pomembno za multikulturni in globaliziran svet.

“Učenci bi se tako učili biti tolerantni do drugih kultur in različnih etničnih skupin v svojem okolju, hkrati pa bi boljše razumeli naraščajočo politično in ekonomsko soodvisnost med narodi ter s tem pridobili več razumevanja sodobnega razvoja za večje politično in ekonomsko sodelovanje med narodi.”⁹⁰

⁹⁰ Stradling, Robert (1995). The European Content of the School History Curriculum. Strasbourg: Council of Europe, str. 8, V: Potočnik, Dragan (2009). Zgodovina, učiteljica življenja. Maribor: Založba Pivec, str. 97.

PRILOGE

PRILOGA 1: SEZNAM IN KAZALO PREGLEDNIC

	Stran
Preglednica št. 1: Letno število ur zgodovine v osnovnih šolah	12
Preglednica št. 2: Letno število ur zgodovine v srednjih šolah	13
Preglednica št. 3: Načini tematizacije učbeniške vsebine	37
Preglednica št. 4 prikazuje najpogostejše elemente učnega načrta in učbenika za zgodovino.	44
Preglednica št. 5 prikazuje, kateri elementi se najpogosteje primerjajo pri ugotavljanju usklajenosti učbenika in učnega načrta za zgodovino.	44
Preglednica št. 6: Prisotnost vsebin, ki se nanašajo na zgodovino današnjih arabskih držav, v učbenikih za 6. razred osnovne šole	54
Preglednica št. 7: Pomen zgodovine arabskih držav v učbenikih za 6. razred osnovne šole	56
Preglednica št. 8: Prisotnost vsebin, ki se nanašajo na zgodovino današnjih arabskih držav, v učbenikih za 7. razred osnovne šole	58
Preglednica št. 9: Pomen zgodovine arabskih držav v učbenikih za 7. razred osnovne šole	61
Preglednica št. 10: Pomen tematike o arabski državi v učbenikih za 7. razred osnovne šole	62
Preglednica št. 11: Prisotnost vsebin, ki se nanašajo na zgodovino današnjih arabskih držav, v učbenikih za 8. razred osnovne šole	63
Preglednica št. 12: Pomen zgodovine arabskih držav v učbenikih za 8. razred osnovne šole	65
Preglednica št. 13: Prisotnost vsebin, ki se nanašajo na zgodovino današnjih arabskih držav, v učbenikih za 9. razred osnovne šole	66
Preglednica št. 14: Pomen zgodovine arabskih držav v učbenikih za 9. razred osnovne šole	67
Preglednica št. 15: Prisotnost vsebin, ki se nanašajo na zgodovino današnjih arabskih držav, v učbenikih za 1. letnik gimnazije	70

PRILOGE

Preglednica št. 16: Pomen zgodovine arabskih držav v učbenikih za 1. letnik gimnazije.	74
Preglednica št. 17: Prisotnost vsebin, ki se nanašajo na zgodovino današnjih arabskih držav, v učbenikih za 2. letnik gimnazije	75
Preglednica št. 18: Pomen zgodovine arabskih držav v učbenikih za 2. letnik gimnazije	76
Preglednica št. 19: Prisotnost vsebin, ki se nanašajo na zgodovino današnjih arabskih držav, v učbenikih za 3. letnik gimnazije	77
Preglednica št. 20: Pomen zgodovine arabskih držav v učbenikih za 3. letnik gimnazije	77
Preglednica št. 21: Prisotnost vsebin, ki se nanašajo na zgodovino današnjih arabskih držav, v učbenikih za 4. letnik gimnazije	78
Preglednica št. 22: Pomen zgodovine arabskih držav v učbenikih za 4. letnik gimnazije	80
Preglednica št. 23: Prisotnost vsebin, ki se nanašajo na zgodovino današnjih arabskih držav, v učbenikih za 1. letnik srednje šole.	83
Preglednica št. 24: Pomen zgodovine arabskih držav v učbenikih za 1. letnik srednje šole	85
Preglednica št. 25: Prisotnost vsebin, ki se nanašajo na zgodovino današnjih arabskih držav, v učbenikih za 2. letnik srednje šole.	85
Preglednica št. 26: Pomen zgodovine arabskih držav v učbenikih za 2. letnik srednje šole	86
Preglednica št. 27: Število zemljevidov, ki prikazujejo tudi današnje arabske države, in vsebina zemljevidov v učbenikih za 6. razred osnovne šole.	87
Preglednica št. 28: Število zemljevidov, ki prikazujejo tudi današnje arabske države, in vsebina zemljevidov v učbenikih za 7. razred osnovne šole.	88
Preglednica št. 29: Število zemljevidov, ki prikazujejo tudi današnje arabske države, in vsebina zemljevidov v učbenikih za 8. razred osnovne šole.	89
Preglednica št. 30: Število zemljevidov, ki prikazujejo tudi današnje arabske države, in vsebina zemljevidov v učbenikih za 9. razred osnovne šole.	90
Preglednica št. 31: Število zemljevidov, ki prikazujejo tudi današnje arabske države, in vsebina zemljevidov v učbenikih za 1. letnik gimnazije.	91

PRILOGE

Preglednica št. 32: Število zemljevidov, ki prikazujejo tudi današnje arabske države, in vsebina zemljevidov v učbenikih za 2. letnik gimnazije	92
Preglednica št. 33: Število zemljevidov, ki prikazujejo tudi današnje arabske države, in vsebina zemljevidov v učbenikih za 3. letnik gimnazije	93
Preglednica št. 34: Število zemljevidov, ki prikazujejo tudi današnje arabske države, in vsebina zemljevidov v učbenikih za 4. letnik gimnazije	94
Preglednica št. 35: Število zemljevidov, ki prikazujejo tudi današnje arabske države, in vsebina zemljevidov v učbenikih za 1. in 2. letnik srednje šole	96
Preglednica št. 36: Število zemljevidov, ki predstavljajo svet oz. vključenost današnjih arabskih držav, v atlasih za osnovno in srednjo šolo	98
Preglednica št. 37: Splošna analiza glavnega učbeniškega besedila v osnovnošolskih učbenikih za zgodovino	108
Preglednica št. 38: Splošna analiza glavnega učbeniškega besedila v srednješolskih učbenikih za zgodovino	111
Preglednica št. 39: Islamska vera v osnovnošolskih učbenikih za zgodovino	114
Preglednica št. 40: Islamska vera v srednješolskih učbenikih za zgodovino	117
Preglednica št. 41: Arabska osvajanja v osnovnošolskih učbenikih za zgodovino	123
Preglednica št. 42: Arabska osvajanja v srednješolskih učbenikih za zgodovino	128
Preglednica št. 43: Arabska kultura v osnovnošolskih učbenikih za zgodovino	132
Preglednica št. 44: Arabska kultura v srednješolskih učbenikih za zgodovino	135
Preglednica št. 45 prikazuje, kolikokrat se pojavijo besede: Arabci, arabski, islam/islamski, musliman/muslimanski v osnovnošolskih učbenikih za zgodovino.	137
Preglednica št. 46 prikazuje, kolikokrat se pojavijo besede: Arabci, arabski, islam/islamski, musliman/muslimanski v srednješolskih učbenikih za zgodovino.	138

PRILOGE

Preglednica št. 47: Dodatno pisno gradivo v osnovnošolskih učbenikih za zgodovino	140
Preglednica št. 48: Dodatno pisno gradivo v srednješolskih učbenikih za zgodovino	145
Preglednica št. 49: Slikovno gradivo v osnovnošolskih učbenikih za zgodovino	154
Preglednica št. 50: Zemljevidi v osnovnošolskih učbenikih za zgodovino	158
Preglednica št. 51: Zemljevidi v atlasih za osnovno šolo	160
Preglednica št. 52: Slikovno gradivo v srednješolskih učbenikih za zgodovino	163
Preglednica št. 53: Zemljevidi v srednješolskih učbenikih za zgodovino	166
Preglednica št. 54: Zemljevidi v atlasih za srednjo šolo	167
Preglednica št. 55: Pojmi v osnovnošolskih učbenikih za zgodovino	168
Preglednica št. 56: Pojmi v srednješolskih učbenikih za zgodovino	170
Preglednica št. 57: Vprašanja v osnovnošolskih učbenikih za zgodovino	172
Preglednica št. 58: Vprašanja v osnovnošolskih delovnih zvezkih za zgodovino	175
Preglednica št. 59: Vprašanja v srednješolskih učbenikih za zgodovino	179
Preglednica št. 60: Vprašanja v srednješolskih delovnih zvezkih za zgodovino	181
Preglednica št. 61: Podatki o virih za pisanje osnovnošolskih učbenikov za zgodovino	182
Preglednica št. 62: Podatki o virih za pisanje srednješolskih učbenikov za zgodovino	183
Preglednica št. 63: Vsebina osnovnošolskih priročnikov za zgodovino	186
Preglednica št. 64: Obrazec za zapis poteka učne ure	191
Preglednica št. 65: Arabska kultura	192
Preglednica št. 66: Načrt za širšo temo	194
Preglednica št. 67: Načrt učne ure oz. učnega problema	196
Preglednica št. 68: Pomen izbrane tematike o arabski državi v osnovnošolskih in srednješolskih učbenikih	199

PRILOGE

Preglednica št. 69: Pozitivna podoba Arabcev v osnovnošolskih učbenikih za zgodovino	200
Preglednica št. 70: Negativna podoba Arabcev v osnovnošolskih učbenikih za zgodovino	203
Preglednica št. 71: Pozitivna podoba Arabcev v srednješolskih učbenikih za zgodovino	205
Preglednica št. 72: Negativna podoba Arabcev v srednješolskih učbenikih za zgodovino	207

PRILOGA 2: SEZNAM LITERATURE IN VIROV V SLOVENSKEM JEZIKU ZA ZGODOVINO DANAŠNJIH ARABSKIH DRŽAV

Zgodovina današnjih arabskih držav

- Geografski atlas Afrike. (2010). Zbirka atlasov za šole in dom. Ljubljana: DZS.
- Geografski atlas Azije. (2010). Zbirka atlasov za šole in dom. Ljubljana: DZS.
- Natek, Karel; Natek, Marjeta (2006). Države sveta: narava, prebivalstvo, državna ureditev, zgodovina, gospodarstvo, znamenitosti. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Potočnik, Dragan (2006). Azija med preteklostjo in sedanostjo. Maribor: Založba Pivec.

Islamska vera

- Anne-Marie Delcambre (1994). Mohamed Alahov prerok. Zbirka Mejniki. Ljubljana: DZS.
- Enciklopedija verstev sveta. (1999). Ljubljana: Slovenska knjiga.
- Kerševan, Marko; Svetlič, Nina (2003). Koran: O Koranu, Bogu, islamu. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Koran. (2003). Radenci: Atilova knjiga. Prevod: Klemen pl. Jelinčič.

PRILOGE

- Koran. (2005). Tržič: Učila International. Prevod: Erik Majaron.
Nasr, Seyyed Hossein (2007). Islam: Religija, zgodovina, civilizacija.
Maribor: Litera.
Velika verstva sveta. (1991). Koper: Ognjišče.
Videokaseta – Koran: sveta knjiga islama. (1998). Ljubljana: Jaka.

Druga literatura

- Arabske zgodbe: antologija sodobne arabske kratke proze. (2005).
Ljubljana: Sodobnost international.
Du Ry, Carel J. (1971). Islamski svet. Zbirka Umetnost v slikah.
Ljubljana: DZS.
Jurof, Walid (1970). Slovensko-angleško-arabski jezikovni priročnik.
Ljubljana: Center za izobraževanje: GIP "Gradis" Ljubljana.
Moderna arabska poezija: izbor. (2005). Ljubljana: Center za slovensko
književnost.
Tisoč in ena noč. (2010). Ljubljana: Mladinska knjiga.
Tisoč in ena noč: arabske pripovedke. (1999). Ljubljana: Karantanija.
V prvih stoletjih islama. 600–1258 n. š.: Od Mohameda do padca
Bagdada. (1990). Zbirka Kako so živeli. Ljubljana: Mladinska knjiga.

PRILOGA 3: NAJPOGOSTEJŠI POJMI, POVEZANI
Z ZGODOVINO DANAŠNJIH ARABSKIH DRŽAV,
V ZGODOVINSKIH UČBENIKIH

Pojmi so v celoti vzeti iz: Priročni e–slovar tujk (2005). Verzija 1.0.
Ljubljana: Cankarjeva založba.

- ajatóla** -a/-e *m* [perz. *ayatollah* božje znamenje] veliki mudžahid, najvišji položaj v šiitski verski skupnosti
- ájet** -a *m* [tur.] stavek, vrstica iz korana
- algébra** -e *ž* [nlat. iz ar.] področje matematike, ki preučuje števila ali druge matematične strukture tako, da spremenljivke predstavi s simboli, trditve pa navadno z enačbami
- alkimija** -e *ž* [nlat. *alchimia, alchemia* iz ar. iz gr.] 1. grški nauk in tehnika stapljanja kovin 2. a) srednjeveško eksperimentiranje s kemijo in duhovnostjo (npr. spreminjanje kovin v zlato, iskanje recepta za dolgo življenje in nesmrtnost) b) skrivnostna umetnost, čarovnija
- anestétik** -a *m* [angl. *anaesthetic*] omamilo, sredstvo za anestezijo
- arabéska** -e *ž* [fr. *arabesque* iz špan.] okrask v arabskem slogu, stiliziran rastlinski okrask
- arábika** -e *ž* [nlat. *arabica (scriptura)*] arabska pisava
- arabístika** -e *ž* [nlat.] veda, ki preučuje arabski jezik in književnost
- arabizácija** -e *ž* [angl. *arabization* iz lat. iz gr. iz ar.] uvajanje arabske uprave, jezika
- arzenál** -a *m* [ital. *arsenale* iz ar.] 1. orožarna a) skladišče orožja in vojaške opreme b) delavnica ali tovarna orožja 2. skladišča, delavnice, ladjedelnice in doki za vzdrževanje in popraviljanje bojnih ladij
- asasín** -a *m* [ital. *assassino* morilec iz ar.] pripadnik ločine ismailitov (11.-13. stol.), ki so se, omamljeni s hašišem, bojevali proti sunitskim voditeljem in križarjem
- astroláb** -a *m* [gr. *astrolàbos, astrolábion*] tudi **astrolábij** -a *m* zvezdomer, starejša naprava za merjenje višine zvezd in kotnih razdalj med njimi
- astrologíja** -e *ž* [gr. *astrología* astronomija; astrologija] 1. preučevanje vpliva zvezd na človeka 2. zvezdoznanstvo, veda, ki napoveduje človekovo usodo in prihodnost po položaju zvezd

- astronomíja** -e ž [nlat. *astronomia* iz gr.] zvezdoslovje, znanost, ki preučuje nebesna telesa
- ázimut** -a m [nlat. *azimuth/azimutum* iz ar.] 1. kot na krogu horizonta med meridianom in višinskim krogom neke zvezde 2. kot med smerjo proti severu in smerjo opazovanega predmeta
- bazár** -ja m [perz. *bazar* tržnica] a) zidana in pokrita tržnica; trgovska in obrtna četrt na Bližnjem vzhodu in severni Afriki b) obrtniška prodajalna ali veleblagovnica
- beduín** -a m [fr. *bédouin* iz ar.] arabski puščavski nomad
- dekolonizácija** -e ž [angl. *decolonisation*] odpravljanje kolonializma, boj koloniziranih narodov za osvoboditev
- dêrviš** -a m [perz. *darviš* revež, popotnik] član islamske verske bratovščine, podrejen duhovnemu vodji
- dinastíja** -e ž [gr. *dynasteía*] 1. vladarska hiša 2. doba njenega vladanja
- džámija** -e ž [shr. iz tur.] večja muslimanska molilnica
- džihad** -a m [ar. *gihad* napor, prizadevanje] 1. v islamu prizadevanje vernika umiriti svoje strasti 2. sveta vojna, vojna muslimanov proti tistim, ki ne priznavajo islama
- džízja** -e ž [shr. iz tur.] davek nemuslimanov v Osmanskem cesarstvu⁹¹
- eliksír** -ja m [nlat. *elixir* iz ar.] snov, s katero so skušali alkimisti spremeniti nežlahtne kovine v zlato in srebro
- emír** -ja m [tur. *emir* iz ar.] naslov arabskih plemenskih poglavarjev, princev in vojaških poveljnikov
- emirát** -a m [tur. *emir*] 1. območje, na katerem ima oblast emir 2. izvršna oblast emirja
- enkláva** -e ž [nlat., fr. *enclave*] 1. ozemlje kake države, popolnoma obdano z ozemljem tuje države, npr. Vatikan v Italiji 2. država brez izhoda na morje
- fêredža** -e ž [hrv. iz tur.] pri muslimankah dolga vrhnja halja z zagri-njalom za obraz
- fundamentalízem** -zma m [amer./angl. *fundamentalism*] celota nazorov, predstavljena kot temelj kakega nauka; dosledna zvestoba naukom začetnikov, utemeljiteljev

⁹¹ Osmansko cesarstvo je zabeleženo v tej raziskavi z malo začetnico: osmansko cesarstvo. Tudi v: Leksikon Cankarjeve založbe. Ljubljana: Cankarjeva založba, str. 757.

- globalizácija** -e *ž* [nlat. *globalizatio*, angl. *globalization*] proces večanja gospodarske, finančne, politične, kulturne, informacijske povezanosti in medsebojne odvisnosti držav, regij, celin
- hádis** -a *m* [ar. *hadit* sporočilo, oznanilo, izročilo] zbirka poročil o dejanjih in besedah preroka Mohameda ter njegovih privržencev, nastala v 8. ali 9. st. n. št.
- háďž** -a *m* [ar. *hagg* romanje] romanje v Meko, na Arefat in Mino, ki ga mora vsaj enkrat v življenju opraviti vsak za to sposoben musliman, eden petih stebrov islama
- hašemít** -a *m* [angl. *Hashemite* po Hašemu, Mohamedovem pradedu] 1. nekdanj vladar, šerif v Meki (960-1924), ki je varoval svete kraje 2. pripadnik jordanske kraljeve družine
- hédžra** -e *ž* [ar. *hijra* odhod od doma, prijateljstvo] Mohamedov beg iz Meke v Medino leta 622 kot začetek muslimanskega štetja let
- hídžra** -e *ž* [ar. *higrah* selitev, prekinitvev odnosov, odhod] 1. selitev oz. umik Mohameda 622 pred preganjalci iz Meke v Jasrib (današnja Medina) 2. začetek muslimanskega štetja let (uvedel drugi kalif Omar 638 in tako označil nastop prve muslimanske države)
- hierokracija** -e *ž* [gr.] svečeniška, duhovniška vladavina
- imám** -a *m* [ar. *tisti, ki je spredaj, vodja, voditelj*] v islamu a) kdor vodi skupno molitev, lahko vsak musliman, ki je dobro seznanjen s koranom, ne glede na njegov družbeni položaj b) pri sunitih kalif, ugledni teolog, utemeljitelj katere od pravnih šol ali sufijskih verskih bratovščin c) pri šiitih potomec Alija ibn Abi Taliba posredovalca božjega razsvetljenja
- imperialízem** -zma *m* [angl. *imperialism*] 1. na oboroženo silo oprta absolutna oblast 2. širjenje politične, ekonomske ali vojaške moči države izven njenih zgodovinskih in nacionalnih meja 3. *fig.* osvajaľalna težnja
- íslam** -a *m* [ar. vdanost bogu, božji volji] vera, ki jo je osnoval prerok Mohamed in temelji na koranu, sveti knjigi muslimanov
- islamizácija** -e *ž* uvajanje, širjenje islama
- islamízem** -zma *m* islam, muslimanstvo, verski nauki islama
- íslamski fundamentalízem** -ega -a *m* versko gibanje, ki zahteva popolno zvestobo Koranu
- kába** -e *ž* [ar. *Kabah* iz *kab* kocka] zgradba v obliki kocke, ki stoji sredi velike džamije v Meki in muslimanom predstavlja osrednji kraj romanja

- kalíf** -a *m* [fr. *calife* iz ar. *khalifa* naslednik, namestnik] 1. naslov prvih muslimanskih vladarjev, naslednikov Mohameda 2. od 16. stol. častni naslov turških sultanov in mogulskih vladarjev
- kalifát** -a *m* [fr. *califat* iz *calife* kalif] 1. fevdalna država iz 7. in 8. stol. s kalifom na čelu 2. a) oblast in čast kalifa b) doba vlade kalifa
- kaligrafija** -e *ž* [gr.] lepopis, lepopisje, pisanje z lepimi, pravilno oblikovanimi, tudi okrašenimi črkami
- karavána** -e *ž* [fr. *caravane* iz perz. *kayrwan*] 1. skupina, ki zaradi varnosti potuje skupaj 2. dolga vrsta, tj. kolona, skupina
- kíbla** -e *ž* [tur. *kyble* iz ar. *qibla*] smer, v kateri se nahaja Kaba v Meki in v katero se obračajo muslimani med molitvijo
- klán** -a *m* [škot./gelško *clann* rod, pleme] unilinearna potomska skupina, ki združuje niz rodov, ki izvirajo iz domnevnega ali mitološkega skupnega prednika
- kolón** -a *m* [lat. *colonus* poljedelec, naseljenc iz *colere* obdelovati, gojiti; častiti] 1. a) v poznem rimskem cesarstvu od srede 2. stol. dalje svobodni kmet, ki ima zemljo v zakupu b) v srednjem veku zemljiški podložnik 2. kolonist, kolonizator (npr. v Latinski Ameriki) 3. mali zakupnik, dedni najemnik na tuji zemlji
- kolonija** -e *ž* [lat. *colonia* naselje, naselbina iz *colonus* kolon] 1. a) v starem veku naselje v tujih, osvojenih deželah b) *fig.* naselbina priseljencev iz tuje dežele, države 2. odvisno ozemlje, dežela pod oblastjo gospodarsko in vojaško močnejše države, od katere je prostorsko ločena; zasedeno tuje ozemlje
- kolonizácija** -e *ž* [nlat. *colonizatio*, angl. *colonization* iz *colonize*] 1. (načrtno) naseljevanje (~ mikroorganizmov, ~ močvirja, ~ puščave) 2. *fig.* spreminjanje svobode v nesvobodo (~ duha, kulture)
- kóran** -a *m* [ar. (*al*) *qur'an* berilo knjiga] muslimansko sveto pismo, ima 114 poglavij z verskimi nauki, ki veljajo za božje razodetje, molitvami, pridigami, pravnimi uredbami⁹²
- kulináríka** -e *ž* [lat. iz *culina* kuhinja] spretnost, znanje pripravljanja in aranžiranja jedi

⁹² Koran je v Leksikonu Cankarjeve založbe zabeležen z malo začetnico: Leksikon Cankarjeve založbe. (2003). Ljubljana: Cankarjeva založba, str. 516. Z veliko začetnico je napisan v Splošnem religijskem leksikonu: Splošni religijski leksikon (2007). Ljubljana: Modrijan, str. 601.

- kvadránt** -a *m* [lat. *quadrans* četrtna kroga] kotomer, naprava za merjenje višine zvezd in kotnih razdalj med njimi
- levánt** -a *m* [ital., fr. *levante* vzhod, Jutrovo] posplošeno poimenovanje za območja na Bližnjem vzhodu
- litúrgičen** -čna -o [nlat. *liturgicus* iz gr.] ki se nanaša na liturgijo ali liturgike; obreden; v obredniku določen
- litúrgija** -e *ž* [nlat. *liturgia* iz gr.] bogoslužje, cerkveni verski obredi
- litúrgika** -e *ž* 1. obredoslovje, nauk o verskih, bogoslužnih obredih 2. taka knjiga ali spis
- Mágreb/Mágríb** -a *m* [ar. *magrib* zahod] arabski zahod, skupno ime za arabske dežele: Libija, Tunizija, Alžirija, Maroko
- malikít** -a *m* [po Maliku ibn Anasu, 713–795] pripadnik ene od štirih šol sunitskega prava, ki daje osebnemu mišljenju in sklepanju po analogiji prednost pred hadisi
- mamelúk** -a *m* [ar. *mamluk* suženj] a) sprva vojni ujetnik turškega ali kavkaškega rodu, vključen v vojsko perzijskih ali egipčanskih vladarjev b) v 13. stol. pripadnik vladajočega vojaškega sloja, ki je do začetka 16. stol. vladal Egiptu c) konjenik ali telesni stražar egiptovskih sultanov do 1811
- mástaba** -e *ž* [ar. *mastabah*] velika nadzemeljska grobnica v starem Egiptu
- mávrski** -a -o [ital. *moresco* iz Moro Maver] ki se tiče arabskih Mavrov, muslimanskega ljudstva v severni Afriki (v 7. in 8. stol. so gospodovali Španiji)⁹³
- medrésa** -e *ž* [tur. *medrese* iz ar.] muslimanska višja verska šola
- míhráb** -a *m* [ar.] v mošeji polkrožna ali ploska niša sredi stene kible, ki označuje smer proti Meki
- minarét** -a *m* [tur. *minare* iz ar.] vitek, visok stolp ob muslimanski džamiji ali mošeji, s katerega poziva mujezin vernike k molitvi
- miniatura** -e *ž* [ital. *miniatura* iz lat.] 1. prvotno: okrašena inicialka v starih rokopisih in knjigah 2. pozneje majhna, fino izdelana risba ali slika npr. na slonovi kosti, porcelanu (miniaturno slikarstvo je bilo razvito v 18. stol.)
- miniaturíst** -a *m* slikar, izdelovalec miniatur
- monoteizem** -zma *m* [gr.] enoboštvo, vera v enega boga

⁹³ Ta pojem je vzet iz: Verbinc, France (1979). Slovar tujk. Šesta izdaja. Ljubljana: Cankarjeva založba, str. 439.

- mošêja** -e *ž* [ital. *moschea* IZ stšpan. IZ ar.] pri muslimanih stavba, namenjena verskim obredom, svetišče
- mozaík** -a *m* [nlat.] 1. slikarska tehnika, ki uporablja za upodabljanje raznobarvne kamnite, steklene kocke, ploščice, vložene v malto, ali kit tesno druga ob drugo 2. slika, podoba (npr. na tleh, stenah) ali okras, narejen v taki tehniki
- mozaíst** -a *m* strokovnjak za polaganje mozaika
- mudéjar** -ja *m* [/mudéhar/ špan. IZ ar.] 1. v Španiji muslimanski podložnik pod krščanskim vladarjem v času med rekonkvisto in po njej 2. stil v španski umetnosti 12.–16. stol. z značilno ploskovno ornamentiko in bogato arhitektonsko dekoracijo, mešanica mavrskih in gotskih oblik
- mujezín** -a *m* [tur. *muezzin* muezin] pri muslimanih glasnik, ki poziva vernike k petim dnevnim molitvam
- muslimán** -a *m* [tur. *musulman* IZ ar.] pripadnik islamske veroizpovedi
- návtičen** -čna -o [lat. *nauticus* IZ gr.] brodarski, plovski, pomorski, ki se nanaša na navtiko (~i turizem)
- návtika** -e *ž* [gr. *nautiká*] plovstvo, nauk o pomorski plovbi
- néokolonialízem** -zma *m* [nlat.] ekonomski ali politični pritisk nekdanje kolonialne sile ali druge gospodarsko močne države na formalno neodvisno državo, zlasti nekdanjo kolonijo
- niša** -e *ž* [fr. *niche*] a) polkrožna ali pravokotna vdolbina v steni (npr. okenska niša) b) manjši prostor, na pol ločen od dnevne sobe (npr. kuhinjska niša)
- nomád** -a *m* [po lat. *mn. Nomades* Numidijci] pripadnik družbene skupine brez stalnega kraja prebivališča, ki se navadno iz ekonomskih razlogov ciklično ali periodično seli iz kraja v kraj
- oktánt** -a *m* [nlat. *octans, octantis* osmi del] kotomer za merjenje kota nebesnih teles nad obzorjem ali drugega telesa
- OPEC** OPEC-a *in neskl. m* [/ópek/ *O(rganization) (of) P(etroleum)-E(xporting) C(ountries)*] organizacija držav izvoznic nafte
- óptika** -e *ž* [nlat. *optica, optice*] 1. nauk o svetlobi in svetlobnih pojavih. 2. optične naprave 3. izdelovanje takih naprav
- oriènt** -ênta *m* [angl. *orient* IZ lat.] 1. vzhod (stran neba) 2. posplošeno poimenovanje za kulture in področja vzhodno od Sredozemskega morja
- orientálen** -lna -o [lat. *orientalis* vzhoden] vzhoden, vzhodnjaški, ki se nanaša na dežele vzhodno od Sredozemskega morja

- poligamija** -e ž [nlat. *polygamia*] zakonska zveza ene osebe z več osobami drugega spola
- politeizem** -zma *m* [fr.] mnogoboštvo, verovanje v več bogov hkrati
- protektorát** -a *m* [angl. *protectorate*] 1. zaščitništvo, pokroviteljstvo ene ali več držav nad drugo državo, katere zunanjo politiko v celoti ali delno upravlja pokroviteljska država 2. država ali področje v takšnem varuštvu
- ramadán** -a *m* [tur. *ramazan* iz ar. *ramadan* vroči mesec] deveti mesec muslimanskega lunarnega koledarja, v katerem se večina muslimanov podnevi posti in vzdržuje telesnih užitek; *tudi ramazán* -a *m*
- rekonkvista** -e ž [špan. *reconquista* ponovna osvojitve] *tudi rekonkísta* -e ž 1. v srednjem veku boj španskega (katoliškega) prebivalstva proti arabskemu gospostvu (718–1492) 2. ponovna osvojitve med vojno izgubljenega ozemlja
- rómar** -ja *m* [iz lat. *Romanus* rimski] 1. kdor roma v sveti kraj 2. *fig.* popotnik
- salát** -a *m* [ar.] v islamu obredna molitev, bogoslužje
- sáum** -a *m* [ar.] eden od petih stebrov islama, enomesečni post od zore do mraka v času ramadana
- sektánt** -a *m* [lat. *sextans* šestina kroga] naprava za merjenje višine zvezd nad obzorjem in kotnih razdalj med njimi
- sékta** -e ž [nlat. *secta* ravnanje po temeljnem načelu; stranka] ločina, manjša, vase zaprta skupina, ki se je odcepila od skupnosti, navadno verske
- seráj** -a *m* [perz. *seray* domovanje, prebivališče] *tudi saráj* -a *m* 1. a) sultanova palača b) razkošno grajeno poslopje 2. gostišče s prenočišči (karavan~)
- súfi** -ja *m* [ar.] pripadnik sufizma, muslimanski asket, puščavnik, potujoči menih
- súk** -a *m* [ar. *sūq*] 1. bazar, arabska tržnica v severni Afriki 2. naziv za trgovsko in obrtno četrt v središčih mest
- súna** -e ž [ar. *sunna* običaj, navada, predpis] dejanja in nauki Mohameda ter prvih štirih kalifov, zapisana v Hadisih
- sunít** -a *m* [iz ar. *sunna* suna] pripadnik večinske muslimanske skupnosti, ki poleg korana priznava Mohamedovo suno ter sune prvih štirih kalifov
- šaháda** -e ž [ar. izjava (priče), pričevanje] izpoved vere, v islamu eden od petih stebrov islama

- šêjk** -a *m* [ar. *šayh*] 1. spoštljiv izraz za očaka, starešino (po 50. letu), poglavarja družine, skupnosti, plemena 2. vsaka častivredna oseba, ki ima posvetno ali duhovno avtoriteto (npr. kralj, princ, predstojnik derviškega reda, vodja verske ločine)
- šîit** -a *m* [iz ar. *šîa* iz *šiat* ločina, stranka, smer] pripadnik manjšinske muslimanske skupine, ki zavrača avtoriteto prvih treh kalifov in ima četrtega Alija Ibn Abi Taliba za pravega Prerokovega naslednika, ne priznava sune in uči, da so imami v vsakem času nezmotljivi božji glasniki
- tarîfa** -e *ž* [ital. *tariffa* iz ar. *ta'rif* objava] 1. uradni seznam cen ali pristojbin za storitve 2. cena ali pristojbina iz takega seznama (npr. carinska ~, davčna ~)
- teokracija** -e *ž* [gr. *theokratía*] 1. bogovladje, oblika državne ureditve, kjer pripada Bogu (tj. duhovščini, ki vlada v njegovem imenu) tudi politična oblast 2. državna ureditev, v kateri se vlada in oblast razglašajo za religiozno, od Boga dano oblast 3. ureditev, v kateri cerkvena in posvetna oblast nista ločeni
- teokrát** -a *m* [angl.] duhovnik vladar (ali vladar kot najvišji predstavnik cerkvene oblasti)
- trigonometrija** -e *ž* [lat. *trigonometria*] geometrija, ki preučuje razmerja med stranicami in koti trikotnikov
- univêrza** -e *ž* [iz nlat. *universitas, universitatis* združenje] vseučilišče, vzgojno-izobraževalna in učno-znanstvena ustanova
- vahabít** -a *m* [po ustanovitelju ločine Mohamed Ibn Abd al-Vahabu, 1703–1787] privrženec vahabizma
- vahabízem** -zma *m* 1. integristično islamsko versko-politično gibanje in nauk, ki priznava le koran in suno 2. po 1. svetovni vojni uradno sprejet nauk v Saudski Arabiji
- vêrz** -a *m* [lat. *versus* vrsta, črta; kretnja, korak; brazda] 1. *tudi* stih -a *m* a) (pesniška) vrstica b) pesem 2. *mn.* verzi, metrična celota (npr. kítica, pesem, poema, drama, roman)
- zahirít** -a *m* [ar. *zahyyria*] pripadnik islamske ločine, ki priznava le dobesedno tolmačenje korana in sune (9.–11. stol.)
- zékat** -a *m* [tur. iz ar.] obvezna miloščina ali verski davek, eden od petih stebrov islama
- zenít** -a *m* [fr. *zénith* iz ar.] nadglavišče, najvišja točka nebesne krogle, navpično nad opazovalcem

LITERATURA IN VIRI

- Atlas. (2007). London, New York, Munich, Melbourne, Delhi: Dorling Kindersley Limited.
- Brodnik, Vilma; Jernejčič, Robert; Radonjič, Zoran; Urankar-Dornik, Tjaša (2007). Zgodovina 1. Učbenik za prvi letnik gimnazije. Ljubljana: DZS.
- Brodnik, Vilma; Popovič Lozar, Gordana; Krivec Čarman, Damjana; Stergar, Tanja; Burjak, Matjaž; Bizjak, Sonja; Globočnik, Milena; Gerden, Violeta; Zgaga, Srečko (2010). Posodobitve pouka v gimnazijski praksi. Zgodovina. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Delcambre, Anne-Marie (1994). Mohamed, Alahov prerok. Ljubljana: DZS.
- Dokl, Uroš (2009). Islam v ameriških in slovenskih učbenikih: diplomsko delo. Maribor: [U. Dokl], 79 f. Dostopno na: <http://dkum.uni-mb.si/Dokument.php?id=12351> (2. 11. 2010).
- Dolar, Sanja (2010). Arabska država – učna priprava. Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.
- Leksikon Cankarjeve založbe. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Mirjanič, Anita; Razpotnik, Jelka; Snoj, Damjan; Verdev, Helena; Zuljan, Anka (2010). Raziskujem preteklost 8. Učbenik za zgodovino za 8. razred osnovne šole. 2. (skrajšana) izdaja. Ljubljana: Rokus Klett.
- Otič, Marta; Potočnik, Dragan; Sevcnikar Krasnik, Metka (2009). Zgodovina 8: svet skozi čas: učbenik za zgodovino v osmem razredu osnovne šole. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Potočnik, Dragan (2009). Zgodovina, učiteljica življenja. Maribor: Založba Pivec.
- Priročni e-slovar tujk. (2005). Verzija 1.0. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Razpotnik, Jelka; Snoj, Damjan (2009). Raziskujem preteklost 7. Učbenik za zgodovino v sedmem razredu osnovne šole: po posodobljenem učnem načrtu. Ljubljana: Rokus Klett.
- Severna Afrika in Arabski polotok. (1994). Zbirka Dežele in ljudje. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Splošni religijski leksikon (2007). Ljubljana: Modrijan.
- Srednje strokovno izobraževanje. Poklicno-tehniško izobraževanje. Katalog znanja. Zgodovina. 103 ure. Določil Strokovni svet Republike

- Slovenije za splošno izobraževanje na 99. seji dne 15. 2. 2007. http://portal.mss.edus.si/msswww/programi2008/programi/drugi_del/SSI/KZ-IK/kz_zgodovina_ssi_in_pti_103_126.doc (24. 1. 2009).
- Srednje strokovno izobraževanje. Tehnik mehatronike, tehnik oblikovanja. Katalog znanja. Zgodovina. 68 ur. Katalog znanja je določil Strokovni svet RS za splošno izobraževanje na 92. seji dne 22. 6. 2006. http://portal.mss.edus.si/msswww/programi2008/programi/noviKZ/KZ_SSI_ZGO_68_ur.htm (26. 1. 2009).
- Tisoč in ena noč. (2010). Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Trškan, Danijela (2002). Metodična struktura sodobnih srednješolskih učbenikov za zgodovino. V: Zgodovinski časopis. Letnik 56. Št. 3–4, str. 465–478.
- Učni načrt. Program osnovna šola. Zgodovina. (2011). [Elektronski vir] Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo. Posodobljeni učni načrt je Strokovni svet RS za splošno izobraževanje določil na 114. seji leta 2008 in se seznanil z vsebinskimi in redakcijskimi popravki tega učnega načrta na 140. seji 17. februarja 2011. http://www.mss.gov.si/fileadmin/mss.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_zgodovina.pdf (1. 6. 2011).
- Učni načrt. Zgodovina. Gimnazija. Klasična gimnazija. Obvezni predmet (350 ur). Sprejeto na 111. seji Strokovnega sveta RS za splošno izobraževanje 28. 2. 2008. http://portal.mss.edus.si/msswww/programi2008/programi/media/pdf/ucni_nacrti/UN_ZGO_KLASICNA_GIMNAZIJA_350_ur_gimn.pdf (26. 9. 2008).
- Učni načrt. Zgodovina. Gimnazija. Splošna gimnazija. Obvezni predmet (280 ur). Sprejeto na 110. seji Strokovnega sveta RS za splošno izobraževanje 14. 2. 2008. http://portal.mss.edus.si/msswww/programi2008/programi/media/pdf/ucni_nacrti/UN_ZGODOVINA_280_UR_gimn.pdf (26. 9. 2008).
- Učni načrt. Zgodovina. Gimnazija. Strokovna gimnazija. Obvezni predmet (210 ur). Sprejeto na 111. seji Strokovnega sveta RS za splošno izobraževanje 28. 2. 2008. http://portal.mss.edus.si/msswww/programi2008/programi/media/pdf/ucni_nacrti/UN_ZGO_210_ur_strok_gimn.pdf (26. 9. 2008).
- Učni načrt: program osnovnošolskega izobraževanja. Zgodovina. (2003). Drugi natis. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, Zavod RS za šolstvo. Izdaji: 2000, 2002 ponatis. Objavljen tudi

- na: http://www.mss.gov.si/fileadmin/mss.gov.si/pageuploads/podrocje/os/devetletka/predmeti_obvezni/Zgodovina (18. 8. 2007).
- Veliki splošni leksikon: priročna izdaja v dvajsetih knjigah. (2006). Knjiga 1: A–August. Ljubljana: DZS.
- Verbinc, France (1979). Slovar tujk. Šesta izdaja. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Weber, Tomaž (1993). Zgodovinski učbenik, njegova didaktična zasnova, tipi učbenikov in delo z njimi. V: Zgodovina v šoli. Letnik II. Št. 3, str. 20–35.
- Zgodovina. Predmetni katalog – učni načrt. Gimnazija 280 ur. Učni načrt za zgodovino je bil sprejet na 14. seji Strokovnega sveta RS za splošno izobraževanje, 26. 3. 1998. http://portal.mss.edus.si/msswww/programi2004/programi/gimnazija/gimnazija/zgodo_280.html (18. 9. 2007).

Seznam analiziranih učbenikov, delovnih zvezkov in atlasov:

- Berzelak, Stane (1996). Zgodovina 1 za tehniške in druge strokovne šole. Ljubljana: Modrijan. Izdaje: 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2003, 2004, 2006, 2007, 2009.
- Berzelak, Stane (1997). Zgodovina za tehniške in druge strokovne šole 1. Delovni zvezek za 1. in 2. letnik tehniških in drugih strokovnih šol. Ljubljana: Modrijan. Izdaje: 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009.
- Berzelak, Stane (1998). Zgodovina 2 za tehniške in druge strokovne šole. Ljubljana: Modrijan. Izdaje: 1999, 2000, 2002, 2003, 2007, 2009, 2010.
- Brodnik, Vilma; Jernejčič, Robert; Zgaga Srečko (2009). Zgodovina 1. Učbenik za 1. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS. Izdaje: 2009 – dotis, 2010, 2011.
- Cvirn, Janez; Hriberšek Balkovec, Elizabeta; Studen, Andrej (2000). Koraki v času. Novi vek. Zgodovina za 7. razred osemletke. Ljubljana: DZS. Izdaji z naslovom: Zgodovina za 8. razred devetletke: 2001, 2004.
- Cvirn, Janez; Studen, Andrej (2010). Zgodovina 3. Učbenik za 3. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS.

- Dolenc, Ervin; Gabrič, Aleš (2002). Zgodovina 4: učbenik za 4. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS. Izdaja: 2009.
- Dolenc, Ervin; Gabrič, Aleš; Rode, Marjan (2002). Koraki v času. 20. stoletje: zgodovina za 8. razred osemletke in 9. razred devetletke. Ljubljana: DZS. Izdaja: 2003. Izdaji z naslovom Zgodovina za 9. razred devetletke: 2008, 2010.
- Janša-Zorn, Olga; Kastelic, Ana; Škraba, Gabrijela (2004). Spoznavajmo zgodovino. Zgodovina za 6. razred devetletne osnovne šole. Ljubljana: Modrijan. Izdaje: 2005, 2006, 2007, 2008.
- Janša-Zorn, Olga; Mihelič, Darja (2005). Koraki v času. Od prazgodovine skozi stari in srednji vek. Učbenik za 7. razred devetletke. Ljubljana: DZS. Izdaje: 2007, 2008, 2009.
- Kastelic, Zlata; Lavbič Saje, Zvonka; Weis, Ksenija (ur.) (1999). Zgodovinski atlas za osnovno šolo. (Koraki v času). Ljubljana: DZS. Izdaje: 2004, 2005, 2010.
- Kern, Ana Nuša; Nečak, Dušan; Repe, Božo (1997). Naše stoletje: zgodovina za 8. razred osnovne šole. Ljubljana: Modrijan. Izdaje: 1998, 1999, 2000, 2002. Izdaja z naslovom Naše stoletje: zgodovina za 8. razred osnovne šole, zgodovina za devetletne osnovne šole: 2003. Izdaji z naslovom Naše stoletje: zgodovina za 9. razred osnovne šole: 2005, 2007.
- Mirjanić, Anita; Razpotnik, Jelka; Snoj, Damjan; Verdev, Helena; Zuljan, Anka (2006). Raziskujem preteklost 8. Učbenik za zgodovino za 8. razred osnovne šole. Ljubljana: Rokus.
- Mlacović, Dušan; Urankar, Nataša (2010). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS. Izdaja: 2011.
- Otič, Marta (2006). Zgodovina 6: svet skozi čas. Učbenik za zgodovino v šestem razredu osnovne šole. Ljubljana: Mladinska knjiga. Izdaja: 2008.
- Otič, Marta; Potočnik, Dragan (2007). Zgodovina 7: svet skozi čas. Učbenik za zgodovino v sedmem razredu osnovne šole. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Otič, Marta; Potočnik, Dragan (2008). Zgodovina 7: svet skozi čas. Delovni zvezek za zgodovino v sedmem razredu osnovne šole. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Potočnik, Dragan (2009). Zgodovinski atlas: potovanje skozi čas in prostor. Ljubljana: Mladinska knjiga.

- Razpotnik, Jelka; Snoj, Damjan (2007). Raziskujem preteklost 7. Delovni zvezek za zgodovino za 7. razred osnovne šole. Ljubljana: Rokus Klett. Izdaji: 2008, 2010.
- Razpotnik, Jelka; Snoj, Damjan (2007). Raziskujem preteklost 7. Učbenik za zgodovino za 7. razred osnovne šole. Ljubljana: Rokus Klett. Izdaja: 2008.
- Razpotnik, Jelka; Snoj, Damjan (2008). Raziskujem preteklost 9. Učbenik za zgodovino za 9. razred osnovne šole. 2. izdaja. Ljubljana: Rokus Klett. Izdaja: 2010.
- Repe, Božo (2005). Sodobna zgodovina: zgodovina za 4. letnik gimnazij. Prenovljena in dopolnjena izdaja. Ljubljana: Modrijan. Izdaje: 2006, 2007, 2008.
- Rode, Marjan; Tawitian, Elissa (2004). Prvi koraki v preteklost: Zgodovina za 6. razred devetletke. Ljubljana: DZS. Izdaje: 2006, 2007, 2008, 2009.
- Simonič Mervic, Karmen (2003). Stari svet: Zgodovina za 7. razred devetletne osnovne šole. Delovni zvezek. Ljubljana: Modrijan. Izdaje: 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011.
- Simonič Mervic, Karmen (2003). Stari svet: zgodovina za 7. razred devetletne osnovne šole. Ljubljana: Modrijan. Izdaje: 2004, 2006, 2007, 2009, 2011.
- Tawitian, Elissa; Rode, Marjan (2005). Od prazgodovine skozi stari in srednji vek. Delovni zvezek za 7. razred zgodovine devetletne osnovne šole. Ljubljana: DZS. Izdaje: 2006, 2007, 2009, 2010.
- Verdev, Helena (2008). Raziskujem preteklost 6. Učbenik za zgodovino za 6. razred osnovne šole. Ljubljana: Rokus Klett. Izdaja: 2009.
- Weber, Tomaž; Mrevlje, Božidar; Rihtaršič, Mateja; Rovšek Kosmač, Fani; Škraba, Gabrijela (1999). Mali zgodovinski atlas. Ljubljana: Modrijan. Izdaje: 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010.
- Weber, Tomaž; Turk, Prvenka; Rojc, Branko (1994). Šolski zgodovinski atlas. Ljubljana: DZS. Izdaje: 1996 (2. izdaja), 1997, 1999, 2002 (3. izdaja), 2009, 2010.
- Žvanut, Maja; Vodopivec, Peter (2000). Vzpon meščanstva: zgodovina za 8. razred devetletne osnovne šole. Ljubljana: Modrijan. Izdaje: 2001, 2002, 2003, 2004, 2006, 2007, 2009, 2010.

STVARNO IN IMENSKO KAZALO

- Abasidi 101, 129, 161, 162, 170
- Alžirija 14–15, 66–67, 77, 79, 80, 85, 89–91, 93–95, 227
- arabeske 109, 132–134, 141, 175, 178, 186–189, 201, 203
- Arabija 15, 72–73, 89, 92–94, 96, 123, 128, 155, 158–161
- Arafat Jaser 67, 82, 86, 101
- Bahrajn 14–15, 80
- dekolonizacija 17, 66–67, 78, 85–86, 91, 211–212
- džamija 114, 132, 141, 144, 155, 158, 168–169, 175, 178, 186, 189, 192–193, 206, 214, 225, 227
- Džibuti 14–15, 80, 91, 95
- Egipt 14–15, 54, 56–62, 66–68, 70–74, 77–80, 83–85, 87–96, 98, 100–101, 103, 129, 131, 140, 144, 158–162, 167, 183, 192, 198, 211–212, 227
- Harun al Rašid 111–112, 130, 142, 170, 205
- hedžra 109, 115, 117–118, 121, 162, 189
- hidžra 109, 115, 117
- Ibn Battuta 63, 89
- imperializem/imperialističen 63–64, 77, 83, 85, 225
- Irak 14–15, 56, 66–67, 73, 79–80, 91, 95, 121–122, 129, 131, 160, 162, 198
- islam 8, 16–17, 56, 59–60, 62, 70, 73–76, 83–85, 101–104, 109–112, 114, 118–124, 127–131, 135, 137–138, 140, 145–146, 151, 156, 162–165, 169–170, 173–175, 177–180, 185–186, 188, 190, 196, 198, 203, 205, 207–209, 211, 213–215, 219, 221–222, 224–225, 229–231
- Jemen 14–15, 80, 91, 95, 158–160
- Jordanija 14–15, 67, 79–80, 82, 91, 95
- kaba 114, 116–117, 120, 157, 163, 225–226
- Katar 14–15, 80
- kolonializem/kolonialen 15, 67, 89–90, 94–95, 97–100, 102, 212, 224, 228
- Koran 18, 73–74, 76, 101, 109–111, 113, 116–117, 119–122, 128, 131, 140, 142–144, 150–152, 154–155, 158, 162–163, 165, 173–180, 186, 188, 190, 208–209, 213–214, 221–223, 225–226, 229–230
- Kuvajt 14–15, 56, 67, 80, 95
- Libanon 14–15, 59, 66–68, 73, 78–80, 82, 91, 95
- Libija 14–15, 65–66, 68, 71, 77, 80, 90–95, 158–161, 166–167, 227
- Maroko 14–15, 63, 65–66, 77–80, 85, 90–91, 93–95, 158–159, 227

STVARNO IN IMENSKO KAZALO

- Mavretanija 14–15, 80, 89, 91–92, 95–96
- Meka 56, 64, 73, 76, 81, 84, 89, 92–93, 101, 109–110, 113–124, 140–141, 144, 155–162, 166–167, 175, 207–208, 225–227
- Medina 56, 64, 73, 84, 89, 92–93, 101, 114–115, 117–118, 120–123, 133, 147, 158–164, 166–167, 175, 181, 198, 201, 207–208, 225
- Mohamed 14, 56, 62, 65, 73–74, 76, 84, 101, 103, 109–129, 131, 142, 145, 150–152, 154, 156, 159, 161–162, 164, 166–167, 169–170, 173, 175, 177–179, 181, 186, 188–190, 200, 207–208, 213, 221–222, 225–226, 229–231
- mošeja 74, 76, 109–112, 115, 119, 121, 132, 134, 138, 141, 144, 147, 152, 154–155, 157, 163–166, 168–169, 176, 178, 186, 189, 192–193, 201, 206–208, 213–214, 227
- neokolonializem 67, 228
- Oman 14–15, 73, 90, 92–95, 158, 160–161, 166–167
- Omajadi 129, 159, 161–162, 164, 166, 170, 173, 198, 206
- OPEC 66–67, 228
- Palestinsko avtonomno območje 15, 69
- rekonkvista 59, 75, 92, 102
- Saudova Arabija 14–15, 56, 78, 80, 91, 95
- Sirija 14–15, 55, 64, 66–68, 71–73, 79–80, 82, 84, 89, 91–93, 95–96, 129, 131, 158–162, 166–167, 198
- Somalija 14–15, 80, 90–91, 94–95
- Sudan 14–15, 75, 80, 90–91, 94–95
- sunna 109, 116–117, 120–122, 146–147, 152, 213, 229–230
- Tunizija 14–15, 66, 77, 79, 80, 85, 89, 90–91, 93–95, 159, 227
- Zahodna Sahara 15, 65, 77
- Združeni arabski emirati 14–15, 80, 95

***Pregled zgodovine današnjih arabskih držav
v slovenskih učbenikih za zgodovino***

Avtorica:

Danijela Trškan

Recenzenta:

Bojan Balkovec, Božo Repe

Jezikovni pregled:

Brigita Praznik

Založila:

Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani

Izdal:

Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani

Za založbo:

Valentin Bucik, dekan Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani

Prelom in tisk:

Birografika Bori, d. o. o.

Kraj izdaje:

Ljubljana

Prva izdaja:

2011

Naklada:

250 izvodov